

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

40e jaargang - nr. 1 - 2017

Met de steun van:

Realisatie: L.capitan - Ruddervoorde
Kaftontwerp: Roger Defruyt

GEEN VIERSCHAAR TE HOETSEL!
DE BARON VAN HET LAND VAN DE WOESTIJNE
TERECHTGEWEZEN DOOR
DE HEER VAN ZOMERGEM, 1621

De heerlijkheid van het Land van de Woestijne strekte zich ook uit over een deel van Zomergem, meer bepaald op de wijk van Hoetsel, ook wel het Woestijnsche (of: Rostijnsche) te Zomergem genoemd, in het zuidwesten langs de grens met Bellem en Ursel. Wanneer Jeanne de Mouchy, die de heerlijkheid van het Land van de Woestijne had geërfd van haar neef, de heer Baudry, baron van Roysin, in 1613 overlijdt, gaat men vruchteloos op zoek naar andere nabestaanden in zigtakken van de oude familie Van Praet. Het is uiteindelijk Jacques Thesard, baron van Tournebus in Normandië en oudste zoon van Jeanne de Mouchy met François Thesard, die de heerlijkheid van de Woestijne, samen met die van Praet, Beveren, Onlede en Wijkhuise, op zijn naam verheft. Dit wordt officieel bekrachtigd en geregistreerd op 30 mei 1620 in de Wetachtige Kamer van Vlaanderen. ⁽¹⁾

Jacques Thesard laat zich meteen ter plaatste gelden. Zoals toen wel meer gebruikelijk was, laat hij in de uithoeken van zijn heerlijkheid een vierschaar houden om recht te spreken over zijn onderdanen. Zo laat Thesard ook in de Hoetselstraat in Zomergem in 1620 prompt een nieuwe vierschaar opbouwen. Dat was echter zonder de heer van Zomergem gerekend. Marten Snouckaert laat de vierschaar afbreken, waarna Jacques Thesard, *baenderheer van Tournebu, Praet en Lande vande Woestijne*, zich op 4 mei 1621 richt tot de Raad van Vlaanderen om genoegdoening te krijgen. ⁽²⁾ Hij is *in possessie van opde jurisdictie vanden selven lande haer bestreckende inde prochie van Somergem te hebben eene vierschaere ende aldaer recht en justitie te doene ende administreren*. Zo is van oude tijden bekend, maar de documenten die dit kunnen bewijzen zijn verloren gegaan in de *voorleden troublen*. Hij heeft dus op een volgens hem rechtmatige wijze een nieuwe vierschaar laten oprichten op de wijk Hoetsel binnen zijn jurisdictie. Jonkheer Marten Snouckaert, de heer van Zomergem, heeft enige maanden geleden diezelfde vierschaar laten afbreken en wegvoeren naar zijn woonplaats, wat Thesard aanziet als een inbreuk op zijn heerlijke rechten.

Snouckaert komt met sterke argumenten in oppositie tegen de eisen van Thesard. Het Land van de Woestijne mag zich dan wel uitstrekken binnen Zomergem en de heer van de Woestijne mag zodoende wet en justitie administreren op zijn rechtsgebied, maar jurisdictie is nog geen grondeigendom en betekent niet dat hij een huis of vierschaar mag timmeren op de *heirstraete* van de parochie Zomergem, welke zijn voorvader Marten Snouckaert heeft gekocht en die hij nu in zijn bezit heeft. Dat er in het landschap nog littekens zouden zijn van een vroegere vierschaar is een verzinsel, want in meer dan dertig jaar heeft niemand daar een vierschaar gezien.

Om zijn woorden kracht bij te zetten, laat jonkheer Snouckaert een resem getuigen aan het woord, die eendrachtig en eensgezind verklaren dat er van een vierschaar van het Land van de Woestijne op de wijk Hoetsel geen sprake kan zijn. Zo luidt hun gezamenlijke verklaring, ondertekend op 30 april 1621:

“Wy onderscreven attereren ende verclaeren voor de rechte waerheit als dat wy goede kennesse hebben vande Hoetselstraete gelegen bynnen de prochie van Somergem, als aldaer daegelicx hantierende ende passerende ende bydien wel te weten dat opde selve straete noynt eenighe vierschaere gestaen en heeft, emmers niet binnen dertich jaeren ende tyt meer errewaerts, dan nu onlanx over een jaere, datmen aldaer eene vierschaere heeft willen stellen twelcke den heere van Somergem belet heeft, zo wy hebben verstaen deurdien dat de selve straete is eene heyrstraete ancommende den selven heere van Somergem bereet zynde dit andermael voor alle jugen ende wetten te verclaeren noot zynde mitsgaders dat den voorn. heere van Somergem ter zelver plaetsen de schauinghen ende andere acten van jurisdictien daegelicx heeft gheexerceert. In kennisse der waerheit hebben dit met ons ghewoonlick handteecken onderteeckent actum desen 30 april 1621.”

De getuigen heten: Gheerof Coppens, P. Vandenvelde, Martin Siereus, Joos Fiers, Jan Standaert, Pieter Steijaert, Joos Clyncke, Luycas Vervynct, Merys Vyncke, Willem Styart, Arent De Valcke, Arent De Craemer en Jonas Van Hecke.

En als dat nog niet mocht volstaan, laat hij op 16 juli 1621 enkele getuigen elk een individuele verklaring afleggen. We laten ze kort aan het woord:

- Arent De Cramere fs Jan, burgemeester van Zomergem, 52 jaar oud, heeft in geen 30 jaar een vierschaar zien staan in de Hoetselstraat.
- Jan Standaert fs Jan, 50 jaar oud, geboren te Zomergem, heeft daar in 36 jaar geen vierschaar gezien en hij heeft er in drie opeenvolgende jaren 1617, 1618 en 1619 met de baljuw de straatschouwingen gedaan.
- Jonas Van Hecke fs Jacob, 57 jaar oud, griffier van Zomergem sedert 1606, heeft sinds 1584 geen vierschaar geweten op de landen en straten van het Woestijnse genaamd Hoetselstraat; hij heeft ook verscheidene malen met de baljuw straatschouwingen bijgewoond en heeft toen van niemand belet of verzet ondervonden.
- Jan Bogaert fs Gillis, 53 jaar oud, geboren te Zomergem, heeft in geen 30 jaar een vierschaar gezien.
- Lieven De Wale *ghezeyt Buyck* fs Cornelis, 60 jaar, geboren te Lovendegem, passeert al 20 jaar door de Hoetselstraat en zag er nooit een vierschaar.
- Jooris De Rycke fs Pieters, 50 jaar, Zomergemnaar, heeft in 36 jaar geen vierschaar gezien die de heer van de Woestijne zou gesteld hebben in de Hoetselstraat.
- Baudewyn De Meyer fs Joos, 40 jaar oud, geboren te Zomergem, heeft er in 25 jaar geen vierschaar gezien, maar heeft horen zeggen dat er vroeger wel een is geweest.
- Pieter Blomme fs Jooris, 49 jaar, van Zomergem, heeft in 30 jaar geen vierschaar gezien te Hoetsel, hoewel hij ook schouwingen heeft bijgewoond.
- Pieter Vande Velde, baljuw van Zomergem, heeft in 36 jaar geen vierschaar gezien in de Hoetselstraat, die een *heerstraat* is.

De zaak is duidelijk met een sisser afgelopen. Jacques Thesard was te voortvarend geweest in de opeising van zijn rechten en Marten Snouckaert heeft hem mooi op zijn plaats gezet. Buiten dit ene incident uit 1620-1621 is er op basis van de huidige stand van het historisch onderzoek in de Hoetselstraat nooit een vierschaar van het Land van de Woestijne geweest. Het betrof hier een inbreuk op de rechten van de heer van Zomergem. Volledigheidshalve moeten we hier wel aan toevoegen dat Marten Snouckaert, wanneer hij de heerlijkheid Zomergem in 1559 had gekocht, poogde om de heerlijkheid Zomergem los te weken uit het gelijknamige ambacht, waarvan de hoge justitierechten toebehoorden aan de hoogbaljuw van de Gentse Oudburg. Hij was eigenlijk maar schout van Zomergem, maar liet zich heer van Zomergem noemen en eigende zich alle heerlijke rechten toe. Zo liet hij een vierschaar oprichten langs de grote

baan van Zomergem naar Gent. Het verzet van de hoogbaljuw van de Oudburg kon niet baten. Dankzij zijn goede relaties aan het koninklijk hof slaagde Snouckaert er in 1562 in om die geüsurpeerde rechten te laten bevestigen in een decreet en leendenombrement.⁽³⁾ Zijn nakomelingen voerden later nog vele processen met heren van naburige heerlijkheden over betwistingen inzake jurisdictie, onder meer het maalrecht op de molen van Hoetsel, dat in handen was van de heer van het Land van de Woestijne.

Ronny DEBBAUT

Noten:

¹ RAG, Wetachtige Kamer van Vlaanderen, nr. 23, fo. 416v-417r.

² SAG, Familiepapieren nr. 5979 – Thesaert.

³ RYCKAERT Maurice, *Zijn heerlijkheden en hun heren*, in Appeltjes van het Meetjesland 6, 1954, p.67-163.

“ZINGT VLAEMSCH”.

AUGUST BULTYNCK EN HET CULTURELE LEVEN ROND AALTER OMSTREEKS 1870.

In 2005 verscheen een biografie van de Knesselaarse dichter en journalist August Victor Bultynck (1844-1917). Het artikel verhaalt zijn opgang van bakkerszoon die aanvankelijk niet mocht studeren, over zijn interesse voor (Vlaamse) poëzie en liederen, zijn zelfstudie en beginnend dichterschap, een korte studieperiode en klerkenbestaan tot uiteindelijk een geacht Vlaamsgezind en katholiek journalist. Hij deed enige journalistieke ervaring op vanaf omstreeks 1868 als een soort lokaal weekbladmedewerker bij *Gazette van Eecloo en het*

August Victor Bultynck
Verz.: JvdC

District. ⁽¹⁾ Dit blad werd opgericht en geleid door August Van Acker, de vroegere hoofdredacteur van *De Eecloonaer*, stadssecretaris van Eeklo en met interesse voor cultuur in het algemeen, voor letterkunde in het bijzonder en waartoe soms ook de (lokale) geschiedenis werd gerekend. ⁽²⁾

Zijn eerste journalistieke stappen zette hij onder andere in het lokale culturele (verenigings-) leven, waarbij zijn ontluikend talent direct merkbaar was. Zijn verslagen van enkele culturele activiteiten in de omgeving van Aalter tot 1870 kunnen we in zekere zin als *merkwaardig* bestempelen. Ze zijn vooreerst, in tegenstelling met de meeste lokale nieuwtjes, uitgebreid. Ze bieden daarnaast niet zelden informatie over een voor ons zowat onbekend cultuurleven, wat uiteraard voor onze dorpsgeschiedenissen mooi is meegenomen. Tot slot wijken ze ook af van de doorsnee berichten door zijn enerzijds lovende en anderzijds (vooral) kritische geest. Voor ons bieden die journalistieke pennenvruchten de mogelijkheid ook enige aandacht te schenken aan zijn eigen literaire aspiraties. Deze bijdrage beperkt zich tot zijn eerste lokale berichtgeving, met een prominentere rol voor de *Vereenigde vrienden* van Bellem, die hij iets harder aanpakt. Het opzet is beperkt, tot louter de feiten. Uit de beperkte voorbeel-

den menen we toch een zeker stramien, een vaste opbouw, te kunnen afleiden: een veelal positieve start met venijn in de staart. Voor een diepgaande studie is meer informatie, zowel in tijd en/of ruimte, noodzakelijk of alvast wenselijk.

In de vernoemde biografie is een deel gewijd aan propaganda voor het volkslied en stelde de auteur dat Bultynck zich als jonge schrijver ergerde aan de Franse liedjes gebracht door de zangverenigingen in onze kleine dorpen. Opmerkingen werden schokschouderend en vol ongeloof onthaald alsof er geen Vlaamse liederen of toonzetters als Karel Miry of Peter Benoit zouden bestaan. ⁽³⁾ Met zijn kritiek stond hij zeker niet alleen in de regio. De auteur van de biografie ging er van uit dat *Ne Cies van buiten de wereld* wellicht een schuilnaam van Bultynck was. ⁽⁴⁾ Dit lijkt ons weinig waarschijnlijk. Het begrip *buiten de wereld* veronderstelt bijna automatisch iemand van Adegem, dat algemeen werd bestempeld als buiten de wereld te liggen. ⁽⁵⁾ De biograaf kwam tot die conclusie door kritiek op een optreden van een Knesselaars koor in Adegem. Later zou diezelfde *Cies* de “*koorzangers van het vriendgebuurlijk Maldeghem*” ophemelen, niet alleen doordat het *vroolijke gasten* waren die *volmaakt* zongen, maar vooral: “*Het was uitsluitelijk vlaamsch wat ze voordroegen*”. Hij vervolgde dat ze “*aan hunne voorgangers van Knesselare, die fransch hadden uitgegalmd, eene ferme les [hadden] gegeven*”. De Knesselaarse vrienden zouden om hun eer als Vlamingen te herstellen, moeten terugkomen en bewijzen dat ze ook *vlaamsch* konden zingen. Uit de rest van het uitermate kort stukje, zeker in tegenstelling tot de andere berichten die we zullen behandelen, komt ook naar voor dat *Cies* een Adegemnaar is. ⁽⁶⁾ Dat *Cies* niet met Bultynck is te vereenzelvigen, maakt op zich voor dit artikelje niet veel uit. Maar twee verschillende figuren maakt de lezer meteen duidelijk dat hij zeker niet alleen stond met zijn standpunt.

De weekbladberichten over culturele manifestaties van August Bultynck vallen, zoals hoger al aangehaald, op tussen de andere lokale berichtgeving door hun omvang, maar ook doordat ze zijn gesig-neerd en daarenboven als een ingezonden stuk of zelfs als een brief worden beschouwd. Dit gebeurde ook met berichten van andere *medewerkers*, maar wijst er doorgaans op dat er een expliciet standpunt werd ingenomen, wat niet betekent dat het indruiste tegen de algemene teneur van de periodiek. Bultynck onderschreef ze met zijn volledige naam, terwijl anderen opteerden voor een schuilnaam of (soms onbeduidende) initialen, zoals vermoedelijk X.Z. uit Zel-

zate. ⁽⁷⁾ We willen hier nog aan toevoegen dat we het mogelijk achten dat Bultynck ook een schuilnaam gebruikte. In juni 1869 verscheen er een verslag over een festival in Zomergem ondertekend met MELOMAN. ⁽⁸⁾ De kritische geest in het stuk is vergelijkbaar met die van Bultynck, met het verschil dat het strijdvaardige, Vlaamse karakter achterwege blijft. De steller houdt de plaats waaruit hij schrijft geheim. Dit was het derde – kritische – stuk in amper zes maanden tijd. Wie weet, vond hij het daardoor opportuun onder een schuilnaam te opereren. Helaas is de kennis over regionale weekbladmedewerkers in de 19de eeuw nog beperkt. We zijn wel quasi zeker dat hij ook algemene lokale nieuwtjes publiceerde met de initialen A.B.

Het eerste voor ons nuttig verslag, voornamelijk uit het oogpunt van vergelijking, handelt over het *Drijkoningenfeest* op 6 januari 1869 van de harmonie van Zomergem. ⁽⁹⁾ Bultynck richt zich direct tot de uitgever en duidelijk goede bekende met de woorden “*Mijnheer en Vriend!*” en vervolgt met de vraag om zijn regels tekst in diens *geëerde Gazette* te plaatsen. Hij noemt in de aanhef Zomergem een kunstminnende gemeente en vat de bijgewoonde “*toon- en redekundigen avondstond*” globaal samen in positieve woorden: “*die zoo door de smaakvolle samenstelling des programma’s als door de goede uitvoering te recht den naam van luisterrijk verdiende*”. Door het mooie weer waren ook heel wat kunstvrienden uit naburige gemeenten opgedaagd, zodat tegen zes uur de zaal *opgepropt* zat, ondanks dat het feest pas om zeven uur begon. Het lijkt er op dat we ook de woorden van Bultynck met het toen vaak noodzakelijke korreltje zout moeten nemen, zeker bij de beweringen dat een menigte elkaar aan de deur verdrong en dat velen door de toestroom onverrichterzake naar huis moesten.

De beschrijving van het concert doet veronderstellen dat Bultynck ter zake zeer beslagen was. Dit kan ook puur indruk zijn, want hij deelt ons niet mee of er een programma beschikbaar was. Zo weet hij ons de titels van alle nummers op te dissen, evenals de grotere werken waarvan ze deel maakten, zoals *Fille du roi* uit de opera *L' Africaine* van Giacomo Meyerbeer. ⁽¹⁰⁾ Deze Franse compositie uit de Romantiek werd pas voor het eerst uitgevoerd in Parijs, wat aantoont dat ook onze landelijke muziekverenigingen het internationale repertoire kenden. Soms wrong net daar het schoentje. Onze verslaggever wist daarnaast ook de kwaliteit van de uitvoering te beoordelen. De *Pot Pourri* uit *Don Pasquale* zou door de lokale harmonie *meesterlijk* zijn uitgevoerd, terwijl de zanger L. De Vo-

gelaere over een *uitmuntende basstem* beschikte, wat hoogstwaarschijnlijk algemeen bekend was. De lofbetuigingen aan het adres van A. Van Hoorebeke zorgden voor een, weldra zal blijken het, hoogtepunt: “*Overbodig ware het hier den lof te maken van dezen kunstenaar in den vollen zin des woords, wier talrijke lauweren, in de groote steden geplukt, genoegzaam zijne verdiensten getuigen. Vergenoegen wij ons dus met te zeggen, dat daverend handgeklap zijne gevoelvolle voordrachten bekroonde*”.

Over het vervolg van de avond was hij minder lyrisch. Hij deelde nog kort mee dat de Zomergemse zangmaatschappij *Les enfants de Paris* zong, om dan alle registers open te trekken: “*Vooreerst, waarom in het vlaamsche Meetjesland geen vlaamsch gezongen? En ten tweede, waarom dan nog de keus laten vallen op een koor dat hoewel schoonheden bevattende, oud en versleten is en volop in de herbergen en door de straatjongens gezongen wordt*”? Vooral dit laatste blijkt een kwaad zeer voor onze journalist-dichter-liedjesschrijver, waarop we verder terugkomen. Hij kende ook duidelijk het principe van zalven en slaan. De vereniging moest hem de opmerkingen niet kwalijk nemen, want ze waren *ter goeder trouw* bedoeld. Om zijn oprechtheid te staven, voegde hij er aan toe dat de samenhang van het uitgevoerde stuk ruimschoots de slechte keuze compenseerde. Er was nog meer: “*Overigens wij twijfelen niet, of deze nieuwgevormde maatschappij zal, aangemoedigd door de kunstmin harer dorpsgenooten en naburen weldra vlaamsche stukken aanleeren en ons bij de naaste gelegenheid op dezelve vergasten*”. Dat moment leek zelfs niet veraf, want een bestuurslid kondigde al een nieuw feest aan op Lichtmis, 2 februari, net geen vier weken later. Hij besloot zijn bericht dan ook hoopvol en prees die *avondstond* bij alle liefhebbers aan door hun te verzekeren dat ze “*even als wij gisteren, een genoegelijken avond zullen doorbrengen*”. Was hij zelf niet overtuigd of paste het moment niet in zijn agenda? Hij deelde alvast geen bevindingen mee in de *Gazette*.

Op het ogenblik van het vermelde verslag had Bultynck de draad van de letterkunde al even weer opgenomen. In het aangehaalde weekblad verscheen er regelmatig een gedicht van zijn hand, net zoals in het *Jaarboekje van het Kerssouwen voor 1869*, begin februari 1869. Dit werkje van slechts 106 bladzijden was aan zijn negende jaar toe en bevatte ook bijdragen van bijvoorbeeld de echtgenote van de Aalterse onderwijzer Leonard David.⁽¹¹⁾

Twee maanden later verscheen er, hoogstwaarschijnlijk van hoofdopsteller August Van Acker zelf, in *Gazette van Eecloo* een bespreking van *Liederen en andere Gedichten door A.-V. Bultynck*.⁽¹²⁾ Hij verwierf volgens hem al *eene welverdiende befaamdheid* bij de lezers, daar ze door zijn bijdragen, o.a. net vier weken vroeger, zijn talent onderkenden. Het is duidelijk dat de *criticus* hier niet gespeend is van enig vooroordeel of eigenbelang. We lezen ook meer objectieve beschouwingen of loutere vaststellingen. Het doel van de dichter blijkt “*het uitroeien der zout- en zedeloze liëkens in de buitengemeenten*”. August Bultynck verwoordde dit zelf in zijn woord vooraf als: “*Terwijl het volk der steden meer en meer smaak begint te krijgen in goede, zedelijke gezangen, blijft men op den buiten de gedrochtelijke rijmelarijen der merktzangers koopen en zingen. Om dit walgend zedenbederf te helpen verbannen, spande ik sedert jaren al mijne krachten in, en de liederen, welke ik den lezer thans aanbied, zijn de vruchten van dien arbeid*”. Volgens Van Acker werd dit doel in elk lied en in elk gedicht uitgedrukt. Hij herkende in talrijke ervan *vlaamsche vrolijkheid*. De volgende titels maken dit op zich duidelijk: *Altijd vroolijk, De pap brandt aan, de Baas van 't kot, Kermislied, Uit de lucht gegrepen, Groote vaak, Drinklied, Voor de jeugd, Nimmer word ik 't zingen moê, de knesselaarsche Bolders, Lang gezocht en niet gevonden, Jan de Koeier, Boerenleute* en talrijke andere. Het laatste commentaarzinnetje van Van Acker slaat alles: “*Dit alles is echte vlaamsche kost, die 't hert opwekt en den geest versterkt*”.

We mogen niet denken dat Bultynck enkel voor het lichte en guitige oog had, vaak overtreft hij toch ook de verfoeide rijmelarij “*van een of andere ledigganger of bedekte schooier*”. Heel wat van zijn stukken kregen het etiket opgekleefd *van dichterlijken aard* te zijn: *Onsterfelijkheid, de Bankroetier, de Loteling, de Winter, het Woud, het Gebed, Moederliefde* enz. De recensent maakte in zijn bespreking duidelijk dat hijzelf ook over een goede pen beschikte: “*In deze, en andere gedichten [...], vinden wij de gevoelens terug, welke er liggen in het maagdelijke hert, dat onbesmet bleef. In deze strophen zijn de frissche indrukken van het buitenleven, godsdienstzin, geloof, hoop en liefde, helder en tintelend teruggespiegeld; in gene lachen ons, bij afwisseling, Vlaanderens zoetste natuurtafereelen tegen. Een geurige wasem gaat uit die mijmeringen op, gelijk aan dien welke den wandelaar treft wanneer hij, in de zoele morgendlucht der meimaand, door de vlaamsche velden zich gaat verlustigen*”.

Wij illustreren deze woorden met twee strofen (van de vier):

HET WOUDE

Wat is het zicht verruklijk schoon
Van 't dicht begroeide woude,
Die boomen met hun groene kroon,
Hun kruis van jeugdige hout.
Hier spreidt een eik zijn takken uit,
Die eeuwen heeft beleefd;
En in zijn schaduw groeit het kruid,
Dat voor de winden beeft.

Hier is de plaats, waar steeds natuur
Haar schoonheid gansch ontvouwt ;
En waar men elken dag, elk uur,
Haar wondre pracht beschouwt.
Hier klinkt de zoete melodie
Der voogden 't luchtruim door ;
Hier streelt hun zang, steeds vrij en blij,
Ons aangenaam het oor.

De recensent vervolgde:
*“Zoo eenvoudig en zoo
waar, zoo schilderachtig en
zoo dichterlijk zingt Bul-
tynck « de buitenjongen »
zooals hij zich-zelf noemt,
alles wat hij ziet en wat hij
voelt. Altijd zet hij den lezer
zijne gewaarwording over,
en nooit is die anders dan
opwekkend, stichtend en
zoet.*

*Ziedaar den bundel, die als
een nederig, docht schitte-
rend pereltje komt plaats
nemen in de vlaamsche let-
terkunde, en die wij den
vlaamschen lezer uit er her-
ten aanbevelen”.* De slotzin

*Bultynck August aan zijn schrijftafel.
Verz.: Jvdc*

legt nadruk op het Vlaamse karakter, wat bij Bultynck ook meer en meer een strijdpunt wordt.

Vooraf met de kluchtlieders kende de dichter een groot succes. Meerdere bronnen getuigen dat al vlug, vooral te lande, zijn liedjes weerklonken. ⁽¹³⁾ Ook in het stedelijk milieu bleef men er niet onverschillig voor en meerdere toondichters zetten zijn teksten op muziek, zoals bijvoorbeeld de Lootse onderwijzer Hendrik Van den Berghe, die een ter zake goede reputatie genoot. ⁽¹⁴⁾ Stijn Streuvels, een tijd later zeker niet de eerste de beste, liet zelfs in een novelle boeren strofen uit een kluchtlied van Bultynck zingen. In letterkundige kringen genoot hij algemeen appreciatie, zodat velen gedichten op feesten en concerten wilden programmeren en dat meerdere bekende toondichters zijn liederen op toon zetten. Ze werden zelfs uitgegeven als afzonderlijke partituren of in bundels. Voor de dichter alvast een aanzet om die weg voort te bewandelen. ⁽¹⁵⁾ Door dit alles kunnen we ook zijn kritiek op het Zomergems concert beter begrijpen. Hij bekritiseerde niet enkel, maar deed er ook iets aan zodat het anders kon. Men kon hem inderdaad niet verwijten niet *ter goeder trouw* te zijn. Hij liet ook blijken een ommekeer te verwachten, niet alleen in Zomergem. Verandering vergt echter tijd.

In Zomergem viel er op muzikaal vlak in 1869 regelmatig wat te beleven. We kregen weliswaar geen informatie over het concert op Lichtmis, maar we maakten al melding van het festival in juni. Ook in april vond een toon- en redkundig avondfeest plaats, waarover August Bultynck een brief-verslag naar de *Gazette* stuurde. ⁽¹⁶⁾ De eerste alinea was uiterst positief: mooi weer, een feestzaal *kroppens vol* en de harmonie die uitmuntend opende. De twee erop volgende *franche* aria's verdienden wel toejuichingen en Leopold De Vogelares basstem werd terecht bewonderd, "*maar zijn publiek blijft koud*". Er volgde ook: "*Zomergem is immers nog geene verfranschte stad!*" Dat de zangmaatschappij het ondanks zijn *vroegere raadgevingen* het aandurfde *Le chœur des Soldats* uit Faust te zingen, deed misschien zijn potje niet overkoken, maar ontlokte hem het volgende:

*Het spreekwoord leert ons zonder te liegen
Hoe hooger dat de vogel wil vliegen,
Hoe meer hij daalt.....*

Hij raadde de vereniging Miry's *Driekleurvaan* aan, "*dat zullen zij verstaan en dat muziek is niet boven hunne krachten*". Over de andere muziekpartijen was hij verdeeld: nu eens lof, dan kritiek en eenmaal

zeer verrukt: “zoo verheven [...] leggen wij stillekens de pen neder”. Tot slot zwaaide hij met het wierookvat voor een van de inrichters, nadat hij ook ten zeerste had genoten van de *boertige alleenspraken* en een tweespraak, want ze “deden de zaal schier barsten van de *schaterlachen*” en hij had dit nooit “zoo recht koddig als hier” zien opvoeren. Dit was naar Bultyncks hart: volks en Vlaams. Het laatste toneeltje was dan ook van Van Peene, namelijk uit *99 beesten en een boer*.

In mei 1870 trok August Bultynck nog eens op pad en stuurde opnieuw een sterk staaltje proza naar de *Gazette*.⁽¹⁷⁾ In Bellem vond een kunstfeest plaats “dat alleszins beloofde belangrijk te zullen zijn”. Deze woorden ontcrachtten al deels het positieve van het mooie weer. De organisatie was in handen van de – volgens hem jonge – koormaatschappij *De Vereenigde Vrienden*, met medewerking van enkele Gentse kunstenaars.

Het betreden van de zaal, in de recent opgetrokken gemeenteschool⁽¹⁸⁾, ontlokte direct enig commentaar over het verlichten ervan. Hij vond het natuurlijk en kunstmatig licht voortdurend met elkaar botsen met een « *komiek* » *effekt* tot gevolg. De toon was dus enigszins gezet. De ruimte op zich kon hem wel bekoren: uitermate geschikt en het talrijke en uitgelezen publiek hoefde elkaar niet te verdringen. Volgende zin kan eigenaardig lijken: “*Gaarne zouden wij thans een tafereel schetsen van de talrijke en frissche damestoiletten, welke wij opmerkten, indien we niet van onze onbevoegdheid over dit punt overtuigd waren*”. Als ongehuwde 26-jarige man had hij al enige tijd aandacht voor het andere geslacht, zij het op een verrassende manier. In een zogenaamde *letterkundige bijdrage* spotte hij twee jaar vroeger met de damesmode (van de burgerij). Vermoedelijk opnieuw August Van Acker deed er nog een schepje bovenop met een ludieke inleiding, die hij zelf misschien ernstig nam. Wij weten dit te plaatsen als *niets nieuws onder de zon*.

“*In New-York wekt het nieuwste dames-toilet algemeen opzien. Het bestaat uit blauw kleed, blauwen paletot, blauwen kanten kraag, blauwen hoed met blauwe veder, blauwen parasol, blauwe handschoenen, in een woord alles tot kousen, schoenen, armband, collier en oorbellen, alles is blauw. ’t Ontbreekt er slechts aan, dat men het hoofdhaar ook blauw verft. Maar... in dezen tijd mag men aan niets wanhopen... de dwaasheid zal nog wel haar toppunt niet hebben bereikt.*

De mode! Wat is zij? Wat anders dan al de zothed van den tijd vereenigd en tot één punt bijeengetrokken: tel cerveau, tel chapeau ; (een zotte kop heeft een zotten hoed op); het hoofd-tooisel is ’t kenmerk van

't verstand dat er onder steekt. Onze geestrijke vriend, M. AUGUST BULTYNCK, van Knesselare, lacht er wat meê ; hoor maar !”

Men draagt op 't hoofd een blad savooien,
Met wat andivie rond gekruld,
Den hals bespikkeld van de vlooiën
Is met 'nen haartzak opgevuld.

Beschouwt van achter eens dien knots,
Gevold met haren van een peerd;
Daarop is menig meisje trots
Gelijk een pauw op zijnen steert.

Men hoeft niet meer de straat te vagen ;
Want al waar ons madam passeert,
Om haren sleep eens rond te dragen,
Is al de vuiligheid geweerd.

Er daalt een ketting van twee frank
Van haren hals tot aan haar teên.
Den koperslager dient wel dank
Die dat juweeltje wrocht aaneen.

Het keeren wordt zoo wijd in 't ronde :
Men neemt welhaast, ge zult het zien,
Voor een *royage* [sic] *autour du monde*,
Een reiske rond een krinolien! ⁽¹⁹⁾

We kijken nog wat meer rond in de zaal en tussen de sobere decoratie ontdekte Bultynck boven het podium het opschrift *Zingt Vlaemsch*. Dit stemde hem blijmoedig, want het getuigde van “*het vaderlandsch gevoel der vereenigde Vrienden die weten dat, willen zij met hun gezang hun doel, namelijk « de veredeling des volks » bereiken, zij daartoe de taal des volks « de vlaamsche taal » moeten gebruiken*”. Het waarom is duidelijk: Bellem is bij de les en hij meent in hun doel het zijne van volksverheffing te zien.

Het avondklokje van Edouard Gregoir ⁽²⁰⁾ als opener bekoorde hem zo mogelijk nog meer, zeker in acht genomen dat het Bellemse koor dit na enkele maanden bestaan onberispelijk uitvoerde. ⁽²¹⁾ Ook *De Nachtegaal* kreeg lof: “*Moedige jongelingen ! ja, wilt gij vooruitgang doen, zingt Vlaemsch ; dan ten minste zal geen uwer, de taal*

waarin hij zingt onmachtig, door zijne gebrekkige uitspraak den ganschen samenhang der stemmen radbraken”.

De Bellemse organisatoren kenden duidelijk hun (hogere) wereld met de befaamde Gentse violist Louis De Ghendt, de jonge pianist Jules Reyniers en mooie baritonstemmen op het programma. Bultynck trok hoegenaamd hun kunnen niet in twijfel, maar sneerde toch al eens te twijfelen “*dat het grootste gedeelte van het publiek op een buitenconcert smaak vindt in muziek van zijn slach zijner twee stukken*”. Kortom, het niveau lag hem voor de Bellemnaren te hoog, daar te weinigen *kennis van zaken* hadden. Dit klinkt zowel elitair als denigrerend, maar was vermoedelijk niet zo bedoeld. Het te moeilijke karakter van bepaalde muziekstukken was een ander stokpaardje van de dichter. Hij bepleitte meer dan eens dat toondichters zich de zangwijze van de markt- of straatliederen moesten eigen maken, in plaats van de *groot-operamuziek* toe te passen. ⁽²²⁾

Bij een duet van twee Bellemnaren (A.D.W. en A.D.L.) schakelde hij een versnelling hoger. Geen kwaad woord over de uitvoering, maar de taal schoot hem in het verkeerde Knesselaarse keelgat. Hij was hoegenaamd geen *onverzoenbare Vlaming* en had zeker niets tegen een mooi Frans nummer als *Les Templiers*, maar de organisatie schoot duidelijk in eigen voet: *Zingt Vlaemsch*. Alvast niet mis te verstaan was: “*Gevoeldet gij niet dat het grootste deel des publieks koud bleef bij uw gezang*”? Volksverheffing was ver weg.

Zijn oordeel over de volgende optredens stond hiermee in schrill, positief contrast. Het ging dan ook om kluchtspelen en een kluchtlied. Zijn indruk begon vrij technisch: “*Geen speeltuig waaraan de kunstenaar zooveel gevoelsuitdrukking kan ontrukken dan de violoncelle, bijzonderlijk wanneer hare snaren trillen onder de geoffende hand van een muzikant zooals Mr. Gustaaf Van De Velde*”, maar die man ontpopte zich ook tot een waar *tooneelist*. Het kluchtlied *Lachen en Weenen* stond, net als de *talentvolle komiek*, niet op het programma en werd ook niet vernoemd. Maar enkel voor deze uitvoerders liet Bultynck meermaals *toegejuicht* – zowel hartelijk als luidruchtig – uit zijn pen vloeien. Het afsluitend muzikaal trio beviel hem ook.

Het culturele feest had dus, volgens Bultyncks beschrijving, een dubbel gezicht. Het was enerzijds hoogstaand, maar te hoog voor de eenvoudige Bellemnaar. We kunnen hierbij opwerpen of de volksmens überhaupt enerzijds interesse had in echte cultuur en of hij zich dit anderzijds financieel kon permitteren ⁽²³⁾ (de zaal zat wel vol: met hoeveel en wie blijft onbekend). Daarnaast was er de

contradictie van luister naar mijn woorden, maar kijk niet naar mijn daden (Vlaams vs. Frans). In die zin was zijn kritiek gerechtvaardigd: het volkse element zou het meest succes hebben gekend.

Het verbaast dan ook enigszins dat Bultynck een hulde aan zijn *brief* breide. Hij wou vooral de jonge en moedige vereniging een hart onder de riem steken, daar er naar zijn mening te weinig dergelijke feesten *in den buiten* werden georganiseerd. Hij betreft er ook het gemeentebestuur bij voor het ter beschikking stellen van het schoollokaal. Tot slot looft hij onderwijzer Ange(lus) Van der Stichelen die met lijf en ziel werkte voor het welslagen van het concert en voor de Bellemse gastvrijheid. Tussen de regels lezen we aldus dat heel wat niet-Bellemnaren het concert bijwoonden. Ging dit niet in tegen het volkse, en bijgevolg ook Vlaamse karakter? Toch had hij het nog even over de *volkslievende* vereniging, over het *vlaamsche kunstminnende dorp* en besloot hij met *bravo Bellem*. Zou hij van die woorden geen spijt krijgen?

De Bellemse vereniging kende blijkbaar een vlotte start – lees: de nodige geldschietters – , want in oktober 1870 was al sprake van een vaandel. We vonden hierover enkel een klein berichtje, tussen de rest van het regionaal nieuws. We weten bijgevolg ook niet wie het schreef. Het zou niet verbazen moest August Bultynck er voor iets tussen zitten. Voor een goed begrip nemen we het integraal over.

“Bellem, 11 oct. In groote steden, zooals Gent, bestaan talrijke goede vlaamschgezinde maatschappijen ; op vele buitenplaatsen schijnt het zoo niet te gaan. De mannen van Bellem kennen ook al geen vlaamsch meer ! Hunne muziekmaatschappij les Amis réunis heeft een fransch vaandel laten maken. Proficiat mannen van Bellem! Als het fransch progrès, door uw dorp komt, gaat ge meê... Progrès is zoo schoon en Parijs vaart er zoo wel meê.”

Bovenstaande moet Vlaamse volksverheffers als Bultynck een doorn in het oog zijn geweest. Over die Bellemse vereniging wisten we tot voor kort uiterst weinig. Ze was niet zo jong als Bultynck liet uitschijnen, maar bestond zeker vijf jaar. Ook het *Vlaamsch* vaandel verraadde dit, want gesteld in de oude spelling van vóór 1867. ⁽²⁴⁾ Ook over een vermoedelijke pion, de onderwijzer Ange Van der Stichelen, is nog geen onderzoek gebeurd. Zoals vele van zijn collega's was hij vermoedelijk de volkstaal genegen, ook in zekere zin als cultuurtaal. Een Vlaamse naam en een leuze als *Zingt Vlaamsch* lijken dan logische uitvloeisels. Was dit zonder de noodzakelijke

broodheren gerekend? Wie waren die eventuele mecenasen? Circa 1870 speelden de lokale kasteelheren, zowel van het groot als het klein kasteel, slechts een beperkte rol op het lokale, politieke vlak met enkel de vertegenwoordiging van het raadslid Frederic de Kerchove-de Naeyer. ⁽²⁵⁾ Een andere niet te onderschatten factor in het dorp was de nog altijd actieve zeildoekfabriek langs het kanaal. De tewerkstelling was wel flink verminderd, maar meerdere feiten lijken te wijzen op een (sterke) band tussen de eigenaar, de Gentse fabrikant Jan-Baptist Moerman, en het koor. De vereniging trad op bij de uitreiking van een ereteken van de directeur van de weverij en ook op een festival in Beernem ten voordele van de oorlogsslachtoffers van de Frans-Duitse oorlog. Dit militair treffen was net de oorzaak van een tijdelijke sluiting van de fabriek in 1870. ⁽²⁶⁾ Genoemde figuren frequenteerden hoogstwaarschijnlijk wel meer Franstalige kringen, voor zover ze zich in familiale kring niet zelf in de taal van Molière uitdrukten. Het blijft weliswaar hypothetisch, maar enige of zelfs sterke invloed vanuit dit hogere bourgeoismilieu kan aan de grondslag van de ommekeer, met verfransing van de naam en een navenant vaandel, hebben gelegen. Culturele verenigingen bestonden niet zelden dankzij de gratie van de lokale bovenlaag.

Ondanks de Bellemse afknapper, of misschien net erdoor, zette Bultynck nog meer in op zijn *Vlaamse strijd*. Vermoedelijk op verzoek van Van Acker bracht hij verslag uit van een concert van de *Ledeganckbroeders* in Eeklo in 1871. ⁽²⁷⁾ “*Ten slotte achten wij het ons ten plicht, de Ledegancksbroeders geluk te wenschen over den moed en de volherding waarmede zij de vlaamsche kunst behertigen. Alleszins toont de verdienstelijke maatschappij zich des grooten mans waardig wiens naam zij draagt. Hare feesten zijn louter vlaamsch. Dààr kan hij die zijne taal bemint een genoeglijken avond slijten, dààr ten minste kan de vlaamsche jeugd zich begeven zonder vrees er door uitheemsch zedengift besmet te worden. Gaat voort, edelmoedige jongelingen, en moge uw voorbeeld door velen gevolgd worden, dan ware het in ons duurbaar Vlaanderen welhaast gedaan met den geest van verfransching die ons vaderland besmet en aan wiens bestrijding Ledeganck zijn leven heeft gewijd.*” De volksverheffing blijft hier achterwege, maar sproot die niet automatisch voort uit het gebruik van de volkstaal?

TER AFRONDING

In de kritieken op het culturele leven in dorpen rond Knesselare komen bij August Bultynck twee zaken duidelijk naar voor: volksverheffing – weg met de onzedige liedjes – en volkstaal – weg met Franse teksten voor buitenlieden. Bultynck zou meer en meer de Vlaamse trom roeren en door daarbij het voorbeeld te geven met eigen gedichten en liedjes, twee vliegen in één klap slaan. Hij werd zowel door de eigen, lokale omgeving als door de kleine groep van Vlaamse letterkundigen gewaardeerd, maar toch mag zijn literair werk niet worden overschat. Zijn *volksverheffende* gewrochten overstijgen de gewraakte rijmelarij soms slechts matig. Het bleef inderdaad volks en zoals hij het zelf in een gedicht verwoordde: *boereleute*, maar veel zediger. Volledigheidshalve moet gezegd worden dat hij ook gevoel voor echte poëzie had, wat mag blijken uit het afsluitend gedicht (een kritisch gedicht, een soort protestsong avant la lettre).

Onze Knesselaarse dichter was een kind van zijn tijd, maar het is duidelijk dat hij als journalist een eigen mening, eigen standpunten formuleerde en had en niet zomaar een meeloper was, maar evenmin een spilfiguur. Hij stond als het ware op de barricaden, maar was geen scherpstrijper. Hij hekelde wel sommigen hun mooie woorden, maar die voor wat centen vlug hun *kazak* keerden. Hij besepte, samen met zijn *strijdmakkers*, maar al te goed dat er nog veel werk aan de Vlaamse winkel was.

AAN MIJN LIED.

-o-

O mijn lied

't Rijk der vrede is uw gebied :
Neen! gij eert die monsters niet,
Die in bloed en tranen roeren,
Die de jeugd, de levensbloem,
Offren aan hun ijdlen roem,
En ... den naam van helden voeren!

Eeuwig vrij,
Hecht ge u aan geen Staatspartij,
En noch gunst noch vleierij
Noch gewin zal U verslaven ;
Nauw aan 't schoon en 't goede geboeid,
Blijft gij, immer onvermoeid,
't Loflied zingen voor de braven!

't Is om niet,
Wat men U ten offer biedt,
Nimmer zult gij, o mijn lied!
's Rijken slechte daân verbloemen ;
En zoolang ik U bezit.
Blijft gij vrij wat wit is, wit - -
En wat zwart is – zwart te noemen.
KNESSELARE, 21 januari 1869

A. BULTYNCK

Filip BASTIAEN

Noten:

- ¹ J. VAN DE CASTEELE, *De Knesselaarse dichter en journalist August Victor Bultynck (1844-1917)*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 56 (2006), p. 139-199.
- ² P. VAN DE WOESTIJNE, *150 jaar van De Eecloonaer tot De Eecloonaer*, Eeklo, 1999, p. 29-39 en P. VAN DE WOESTIJNE, *De pers in het Meetjesland*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 53 (2002), p. 292-295 en p. 303-305.
- ³ J. VAN DE CASTEELE, *a.w.*, p. 154.
- ⁴ IBIDEM, p. 168 (eindnoot 48).
- ⁵ Er bestaat hieromtrent een merkwaardige pestlegende, maar meer realistisch voor de uitdrukking zijn de ligging, de indeling en de (vroegere) communicatiekanalen van het dorp; zie hieromtrent bijvoorbeeld H. NOTTEBOOM, *Heemkundige wandeling door Adegem heen (8). Het centrum van Adegem*, in Ons Meetjesland, jg. 17 (1984), nr. 2.
- ⁶ *Gazette van Eecloo en het District*, 9 maart 1873, p 3 k 2.
- ⁷ *Gazette van Eecloo en het District*, 26 februari 1871, p 3 k 1 (het ingezonden stuk handelt over de oprichting van een zanggenootschap en de steller drukte de hoop uit dat dit het middel tot verheerlijking van de moedertaal zou zijn; dit was misschien onderhuidse kritiek, waardoor hij vermoedelijk zijn ware identiteit verzwegen).
- ⁸ *Gazette van Eecloo en het District*, 27 juni 1869, p 2 k 3-4.
- ⁹ *Gazette van Eecloo en het District*, 10 januari 1869, p 3 k 1-2.
- ¹⁰ Meyerbeer was een 19de-eeuws componist. Zijn naam is een eigen toevoeging (gelukkig bestaat er internet).
- ¹¹ *Gazette van Eecloo en het District*, 14 februari 1869, p 3 k 1; over Mathilde Van Peene, zie J. VAN BOUCHAUTE, *Beschouwingen over de Aalterse dichteres Mathilde L. David-Van Peene (1829-1885)*, in Land van de Woestijne, jg. 4 (1981), nr. 1, p. 40-46 en ook in M. TIMPERMAN, *Leonard-Frans David. Dichter-onderwijzer (Harelbeke 1818 – Aalter 1883)*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 19 (1968), p. 215-226.
- ¹² *Gazette van Eecloo en het District*, 4 april 1869, p 2 k 2-3.
- ¹³ J. VAN DE CASTEELE, *a.w.*, p. 146.
- ¹⁴ *Gazette van Eecloo en het District*, 30 oktober 1870, p 2 k 4: Van den Berghe toonzette alvast *Aan de rijken* van Bultynck; *Idem*, 13 maart 1870, p 2 k 3: de

onderwijzer werkte toen aan muziek voor piano op *Liederkrans* van luitenant Victoriën Van de Weghe, die ook meermaals in het weekblad ter sprake kwam.

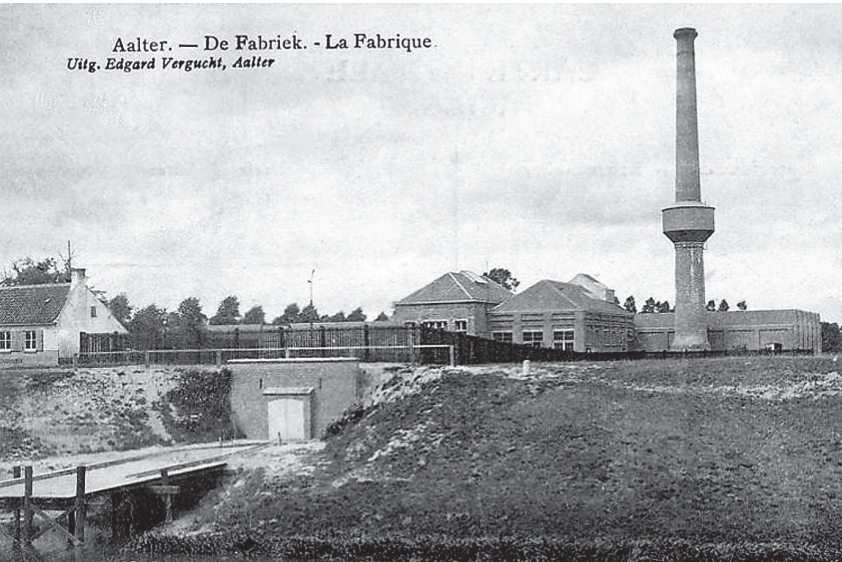
- ¹⁵ J. VAN DE CASTEELE, *a.w.*, p. 146-149.
- ¹⁶ *Gazette van Eecloo en het District*, 18 april 1869, p 2 k 4.
- ¹⁷ *Gazette van Eecloo en het District*, 22 mei 1870, p 3 k 2-3.
- ¹⁸ F. BASTIAEN, *Het onderwijs*, in F. BASTIAEN e.a., *Geschiedenis van Bellem*, Aalter, 1994, p. 488.
- ¹⁹ *Gazette van Eecloo en het District*, 31 mei 1868, p2 k 2. *Royage* is een zetfout en moet *voyage* (reis) zijn. Hij spot niet alleen met de haartooi, maar ook met de toen op zijn laatste benen lopende zeer wijde hoepelrok of crinoline met een soepele stalen kooiconstructie. Ook over dit kledingstuk verscheen een spotgedicht in het blad. In *Pintjes en lintjes* kwam de kledij van vrouwen ook al aan bod, zie *Gazette van Eecloo en het District*, 14 februari 1869, p 3 k 1. Ook in andere kluchtliedertjes drijft hij de spot met vrouwelijke gewoonten.
- ²⁰ In het verslag stond zijn naam als Grégoire gespeld, hoogstwaarschijnlijk onder invloed van het zowat alles overheersende Frans. De componist, pianist en muziekauteur was afkomstig van Turnhout (1822), kreeg een opleiding in Duitsland en genoot internationale faam. Hij overleed in Wijnegem (1890). Meer informatie op: <http://www.svm.be/content/gregoir-edouard?display=biography>.
- ²¹ L. STOCKMAN, *Het verenigings- en ontspanningsleven*, in F. BASTIAEN e.a., *Geschiedenis van Bellem*, Aalter, 1994, p. 593. Over de vereniging is/was tot nu weinig bekend. In 1865 verkreeg ze al een gemeentelijke toelage. Ze was dus enkele jaren in plaats van enkele maanden oud.
- ²² J. VAN DE CASTEELE, *a.w.*, p. 156.
- ²³ In een ander verslag is er sprake van een inkomgeld van 50 centimen. Het ging wel om een buitenactiviteit en door de regen zagen velen dit niet zitten; *Gazette van Eecloo en het District*, 27 juni 1869, p 2 k 3-4.
- ²⁴ Meer informatie over de evolutie van de spelling is onder meer te vinden in *Geschiedenis van de Nederlandse spelling* op <https://nl.wikipedia.org>; A. NEIJT, *Universele fonologie*, Dordrecht (Foris Publications), 1991 (online: http://www.dbnl.org/tekst/neij002univ01_01/neij002univ01_01_0011.php) en J.H. VAN DALE, *Taalkundig handboekje* (online: http://www.dbnl.org/tekst/dale-003taal01_01/dale003taal01_01_0002.php).
- ²⁵ F. BASTIAEN, *Politieke en bestuurlijke geschiedenis*, in F. BASTIAEN e.a., *Geschiedenis van Bellem*, Aalter, 1994, p. 423.
- ²⁶ L. STOCKMAN, *Sociaal-ekonomische evolutie*, in F. BASTIAEN e.a., *Geschiedenis van Bellem*, Aalter, 1994, p. 353 en L. STOCKMAN, *Het verenigings- en ontspanningsleven*, p. 593.
- ²⁷ *Gazette van Eecloo en het District*, 9 april 1871, p 2 k 3-4.

Aalter. — Brug - Kanaalzicht

Het bouwmaterialenbedrijf van de families Bockaert en Thienpont, aan de zuidkant van het kanaal, met links de oude brug over het kanaal.

Aalter. — De Fabriek. - La Fabrique.
Uitg. Edgard Vergucht, Aalter

De weverij Van der Haeghen opgericht langs het kanaal in 1906.

INDUSTRIE AALTER UIT DE LUCHT BEKEKEN (ca. 1980)

Aalter was zoals de meeste kleine plaatsen in Vlaanderen van nature een agrarisch dorp met de noodzakelijke kleinhandel en ambachtelijke zaken gericht op de landbouw. Daarnaast was er alleen de huisnijverheid die meestal gecombineerd werd met een landbouwactiviteit. Vooral in de tweede helft van de 18de eeuw verschenen in de grote steden de eerste werkplaatsen waar dezelfde activiteiten van de huisnijverheid werden uitgevoerd, maar dan met een groep arbeiders die tegen een karig loon voltijds bezig was voor de eigenaar en met de productiemiddelen van de eigenaar. Vrij vlug werd naar een efficiëntere productie gestreefd door het mechaniseren van bepaalde taken en vanaf begin 19de eeuw werd de productiecapaciteit nog verhoogd door het inzetten van stoommachines en het verder ontwikkelen van mechanische machines. Daarmee kwam de concurrentiële positie van de huisnijverheid steeds meer in het gedrang. Samen met enkele mislukte oogsten van aardappelen en rogge leidde dat in de jaren 1840-1850 tot een crisissituatie. In de tweede helft van de 19de eeuw vorderde de industrialisatie in versneld tempo, bij zoverre dat België bij het begin van 20ste eeuw tot de meest geïndustrialiseerde landen van de wereld werd gerekend. Het zou echter tot de tweede helft van de 20ste eeuw duren alvorens de rurale gebieden van België de kans kregen zich te industrialiseren.

Nochtans werden links en rechts bedrijven opgericht. In Aalter was dat een zeildoekfabriek, kort na 1800 in Bellem door Petrus Van Maldeghem opgericht. Het was allicht het eerste industrieel bedrijf in de buurt van Aalter. In de loop van de 19de eeuw was het bedrijf blijkbaar erg conjunctuurgevoelig met momenten waar er weinig activiteit was en momenten waar tot meer dan 200 mensen in het bedrijf werkten. Dat is allicht ook één van de redenen waarom deze fabriek zo vaak van eigenaar wisselde. Kort voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog legde Norbert Nijs, de laatste eigenaar, de boeken neer. In Aalter-Brug was het de familie Bockaert die in de loop van de 19de eeuw een kleine handelszaak uitbouwde tot een vrij groot handelsbedrijf van bouwmaterialen. Het is tot op vandaag nog altijd actief.

In 1906 werd aan de noordzijde van het kanaal de weverij van de Gentse nijveraar Diomède Van der Haeghen opgericht. Het bedrijf sloot zijn deuren in 1934. De gebouwen bleven ongebruikt tot 1956. Aalter bleef een agrarische en handelsgemeente. De arbeidskrachten die de landbouwsector vanaf de tweede helft van 19de eeuw beetje bij beetje uitstootte, konden niet veel anders dan hun heil zoeken in seizoenarbeid, pendelarbeid naar de grote steden of uitwijken naar de Verenigde Staten, Canada of de industriebekkens in Wallonië.

Na de Tweede Wereldoorlog verliep het economisch herstel in België veel trager dan in onze buurlanden. Er werd te weinig geïnvesteerd in de vernieuwing van de traditionele industrie en de oprichting van nieuwe industrieën. Eerst in de tweede helft van de jaren 1950 kwam daar verandering in. In Aalter, zoals in de meeste landelijke gemeenten, had men blijkbaar nog niet begrepen dat de toenemende schaalvergroting en mechanisatie in de landbouw en de daling van het aantal landbouwbedrijven, samen met een snelle bevolkingsaan groei tot problemen moest leiden. Nochtans was Aalter reeds in de Romeinse

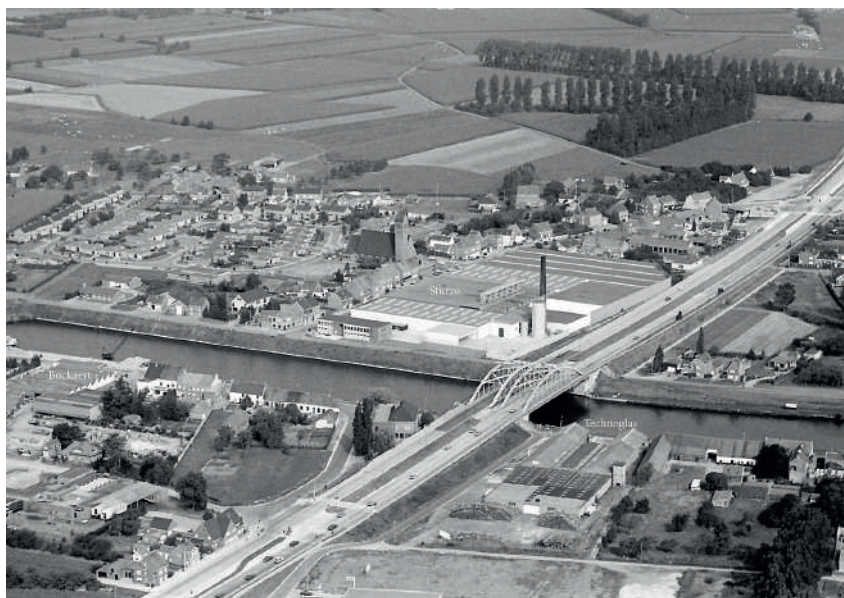
Industriepark Aalter rond de brug over het kanaal. Op de voorgrond Comelco, aan de zuidzijde van het kanaal het bedrijf Bockaert en aan de overzijde, noordelijk van het kanaal en voorbij de Knokkeweg de meubelfabriek Sturzo.

Foto: Lothar Graumann

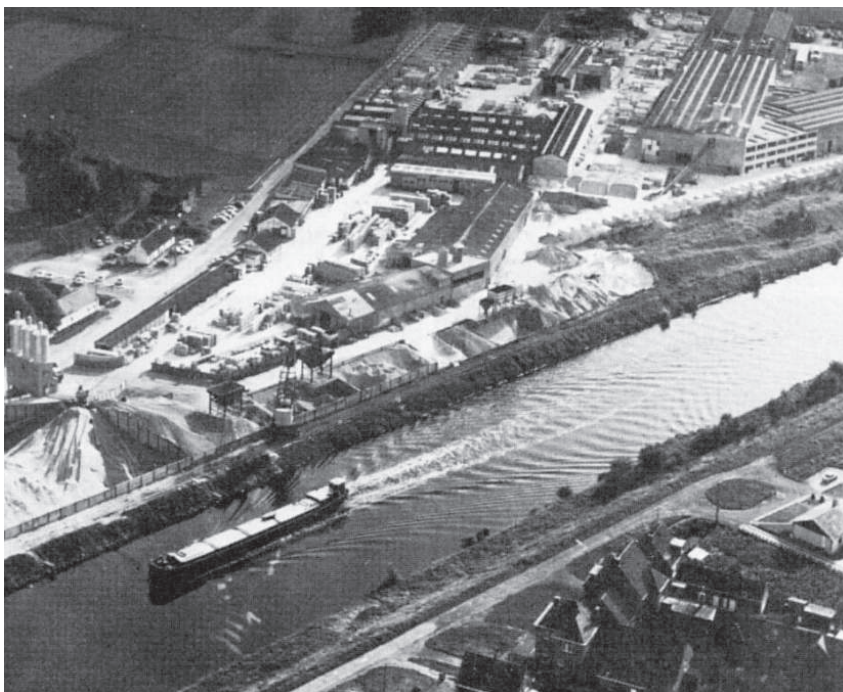
tijd - zoals blijkt uit archeologische onderzoeken van de voorbije jaren – een belangrijk verkeersknooppunt. Met een kanaal, een spoorweg en een autosnelweg van de kust naar het binnenland en ook noord-zuid verbindingswegen naar Maldegem en Eeklo en naar Tielt en Deinze, had de gemeente eigenlijk heel wat troeven in handen.

In 1955 kocht de familie Sturtewagen, die tot dan toe meubels maakte, de oude gebouwen Van der Haeghen aan en daar werd het bedrijf Sturzo verder uitgebouwd en het aantal werknemers steeg in tien jaar van 60 naar 130.

Aan de andere zijde van het kanaal was de firma Bockaert de kern voor verdere uitbreiding van de industrie. In het midden van de jaren 1950 vestigde zich daar Prefalith, een bedrijf dat kunststeen vervaardigde. Het initiatief ging uit van de Gentse ondernemer Van Huffel. In samenwerking met de families Bockaert en Thienpont bouwde hij een fabriek op. Al enkele jaren na de oprichting ging Prefalith op in de groep Seghers.

*Helemaal links voor het kanaal de zaak Bockaert, bouwmaterialen, rechts van de Knokkeweg het vroeger bedrijf Technoglas. Aan de overzijde van het kanaal, het meubelbedrijf Sturzo en daarachter de nieuwe wijk van Aalter-Brug. Bovenaan de foto het landelijke Aalter.
Foto: Lothar Graumann*

Brug-Zuid, in het verlegde van de firma Bockaert: de betoncentrale Interbeton, Seghers Siertegels en Seghers Beton.

Foto: Lothar Graumann

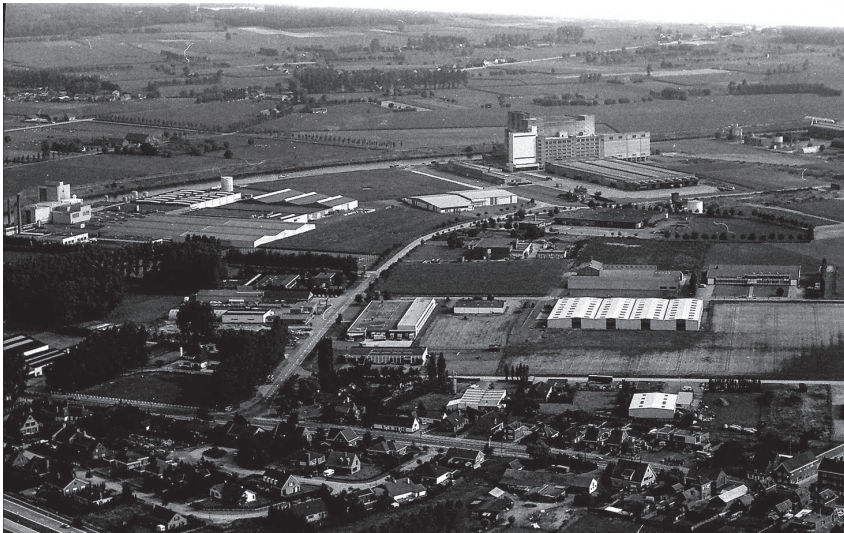
De echte kentering kwam er pas na de Wet van 17 juli 1959 tot invoering en ordening van maatregelen ter bevordering van de economische expansie en de oprichting van nieuwe industrieën in België. De stuwende kracht achter deze wet was Gaston Eyskens, hoogleraar economie aan de Leuvense universiteit en toen Eerste Minister. De wet impliceerde dat lokale overheden met staatsteun gronden konden vrijmaken om er nieuwe bedrijven aan te trekken.

Begin de jaren 1960 kwam er ook bij het Aalterse bestuur meer belangstelling voor de aangeboden kansen en het uitbouwen van een lokale industrie. Langs het kanaal in Aalter-Brug werden gronden voorbestemd en ook officieel aangeduid als nijverheidszone. Al vlug vestigden zich enkele bedrijven op het industrieterrein: Comelco, Aalter Paint, Omco en Buysse gebroeders en andere. Dat was meteen de aanzet voor de komst van nog meer bedrijven. Vooral de vestiging van de staalgroep Bekaert zorgde voor uitstraling en voor de toename van de tewerkstelling. Op korte tijd werden akkers en weiden omgetoverd tot een moderne bedrijfssite. Op 1 juli 1966 werd

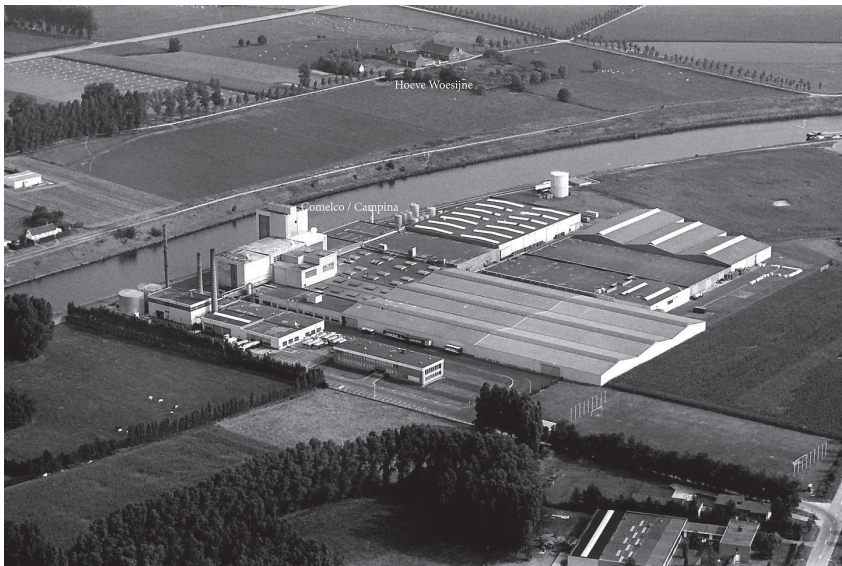
Bekaert Aalter officieel geopend. Halfweg de jaren 1970 gaf de staalkoortfabriek van Bekaert in Aalter werk aan zo'n 1500 mensen. Er kwamen in de loop der jaren nieuwe bedrijven bij op het industrieterrein. De tewerkstelling zorgde er voor dat Aalter een aantrekkingspool werd voor nieuwe inwoners die zich in de gemeente kwamen vestigen. Zowel de bedrijven als de nieuwe inwoners zorgden voor meer inkomsten en in principe ook meer mogelijkheden van de gemeente om in nieuwe projecten te investeren. Tegelijk was de komst van een lokale industrie één van de factoren die de urbanisatie van de gemeente op gang bracht.

Later kwam het nog tot de aanleg van twee aanpalende industriezones: Langevoorde, anno 2017 goed volgebouwd, en Woestijne, eigenlijk nog te ontginnen. Intussen zijn ook al verschillende bedrijven uit Aalter verdwenen (een groot deel van Bekaert), zijn terreinen van eigenaar gewisseld, of wachten op nieuwe projecten of kregen zelfs een andere bestemming, zoals bijvoorbeeld Sturzo.

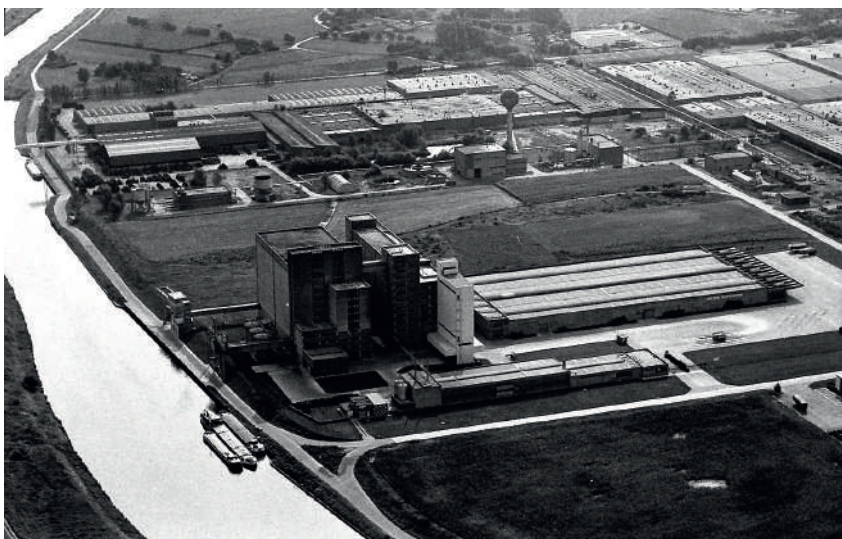
In deze bijdrage staat beeldmateriaal centraal, vooral luchtfoto's die zo'n 40 jaar geleden werden opgenomen door Lothar Graumann.

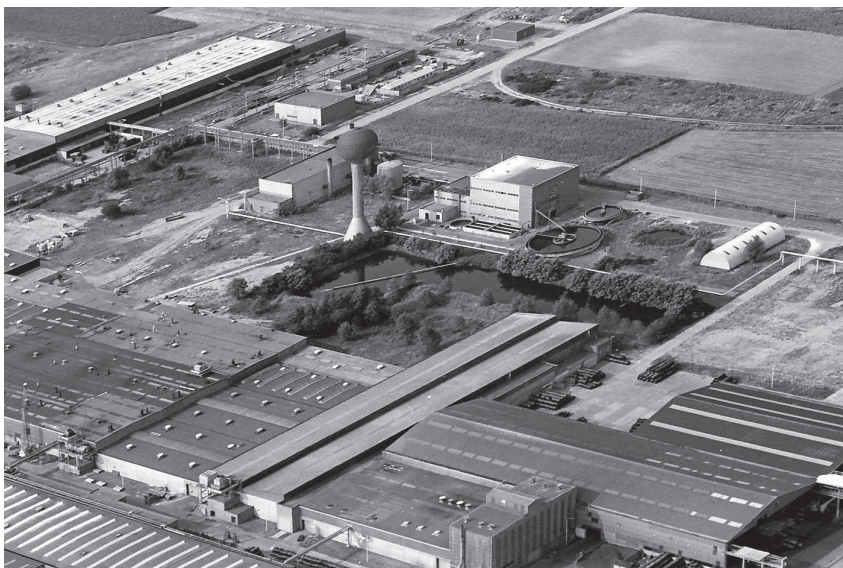
Industriepark Aalter. Luchtfoto van Comelco/Campina (links) en van de Boerenbond (rechts) aan de zuidkant van het kanaal. Meer op de voorgrond verschillende kleinere bedrijven. Aan de andere oever van het kanaal de oude hoeve van Woestijne waar intussen nieuwe industriegronden liggen. Foto: Lothar Graumann

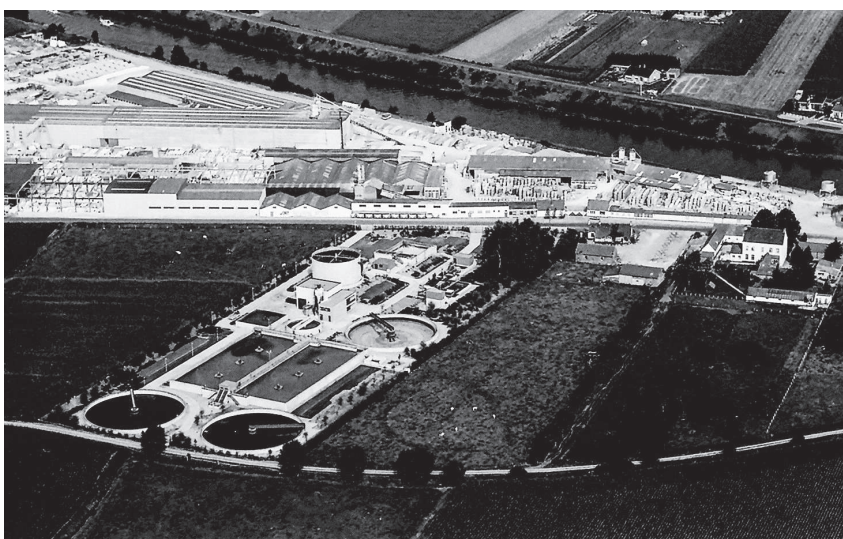
Industriepark Aalter. Luchtfoto Comelco/Campina van dichtbij genomen. Aan de overzijde van het kanaal de hoeve van Woestijne. Foto: Lothar Graumann

Industriepark Aalter. Luchtfoto Boerenbond Aalter. Verderop ligt het terrein van Bekaert Steelcord, met 'de bol van Bekaert', een inmiddels ook uit het landschap verdwenen merkpunt. Foto: Lothar Graumann

*Industriepark Aalter. De voormalige site van Bekaert Steelcord in Aalter.
Foto: Lothar Graumann*

*Industriepark Aalter. Brug-Zuid, waterzuiveringsstation. Bemerkt ook de
gebouwen van Seghers Beton en Seghers Siertegels.
Foto: Lothar Graumann*

*Industriepark Aalter: Zone Langevoorde.
Afbeelding Google Earth*

*Overzicht van het Aalterse industriepark langs het kanaal in Aalterbrug.
Afbeelding Google Earth*

Jean CAMERLINCKX
m.m.v. Peter LAROY

LEESWIJZER

Over de geschiedenis van het ondernemen en de industrie in Aalter publiceerde Peter Laroy een aantal bijdragen op de blog <http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>

De eerste industrie in Aalter

(<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2011/10/de-eerste-industrie-in-aalter.html>), 25 oktober 2011

Officiële opening fabriek Bekaert Aalter

(<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2011/10/officiële-opening-fabriek-bekaert-juli.html>), 5 oktober 2011

Industrie in Aalter

(<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2014/12/industrie-in-aalter.html>), 14 december 2014

Geschiedenis van het ondernemen in Aalter

(<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2015/01/geschiedenis-van-het-ondernemen-in.html>), 24 januari 2015

Nijverheid en industriepark Aalter

(<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2015/12/nijverheid-en-industriepark-aalter.html>), 5 december 2015

50 jaar Bekaert Aalter

(<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2016/08/50-jaar-bekaert-aalter.html>), 26 augustus 2016

DE FAMILIE COOREMAN UIT AALTER MET AFSTAMMELINGEN IN CANADA

In december 2011 kreeg ik een e-mail uit Canada met de vraag om meer informatie over de voorouders en afstammelingen van de familie Cooreman afkomstig uit Aalter.

Betrokkene is een achterkleinkind van Henri Cooreman gehuwd met Carolina De Clercq (°Illinois, 1867-Atkinson-USA). Carolines ouders zouden in België geboren zijn. Dit trok mijn aandacht, omdat zowel langs vaders en moeders zijde in mijn familiegeschiedenis ook de naam Cooreman te vinden is.

Volgens de oorspronkelijk schaarse gegevens zou Henri (Henry) (°Aalter, 01.12.1849) rond 1885 in de USA aangekomen zijn. Hij was met Caroline op 12 juli 1886 te Rock-Island (Illinois) getrouwd.

Na een bezoek aan de Aalterse archieven bleek de geboortedatum van Henry niet de juiste te zijn. Henry werd echter 10 jaar later te Aalter geboren, namelijk op 1 december 1858 op Schoonberg. Hij was de zoon van Seraphinus Cooreman (°Aalter, 28.01.1824) getrouwd met Coleta Hallaert (°Aalter 11.08.1829). Ze trouwden te Aalter op 24 februari 1858. Carolina was de tweede echtgenote. Seraphinus was op 24 april 1850 reeds gehuwd geweest met Coleta De Vlieger (°Aalter, 01.09.1820; +Aalter, 21.08.1857).

Uit dit eerste huwelijk kennen we volgende kinderen: Fredericus (°1850), August (°1852; +1853), Eugenia (°1854) en Henri (°1857; 1857).

*Henry Cooreman en echtgenote
Carolina De Clercq.*

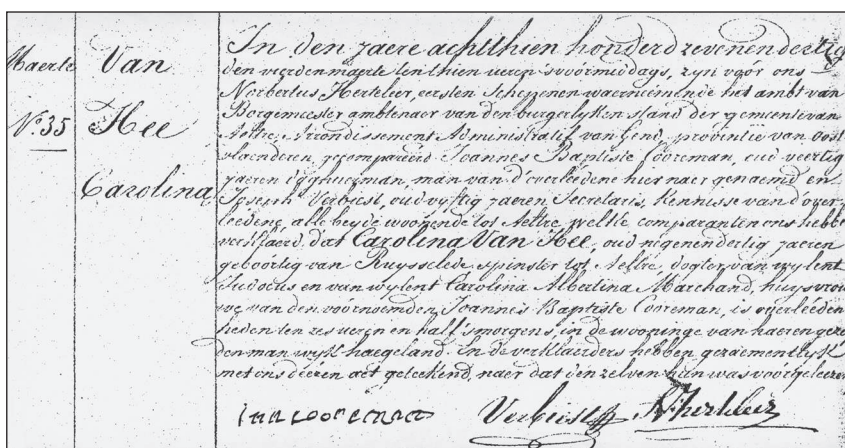
Uit het tweede huwelijk kennen we 6 kinderen waarop we verder ingaan:

Henry (°Aalter, 01.12.1858), August (°Aalter, 10.07.1861; +Aalter (Schoonberg), 08.07.1862), Mathilde (°Aalter, 21.10.1865; +Eksaarde, 08.07.1947), Camiel (°Aalter, 21.07.1868; + na 1920-USA) en Theophiel (°Aalter, 30.03.1870; +Aalter, 09.06.1930).

Al vlug vernam ik uit Canada dat Henry verwant was met de 100-jarige Dorothy Nieuwland van Lotenhulle. Dit was op een uitnodiging voor de viering van deze verjaardag op een brief opgetekend die gericht was aan August Cooreman (zoon van Henry) in Canada. In Canada hadden ze de gegevens over Dorothy gevonden op een blog van Peter Laroy.

Dan maar verder gezocht naar de ouders van Seraphinus Cooreman. Hij was de oudste zoon van Jean-Baptiste (°Aalter, 20.12.1796) en getrouwd met Carolina Van Hee (°Ruisselede, 07.05.1797; +Aalter, 04.03.1837). Zij trouwden op 9 februari 1820 te Aalter. Jean-Baptiste zal daarna een 2^e maal trouwen met Catharina De Vriese (°03.09.1813 uit Ruisselede) op 9 augustus 1937 te Aalter. Ze was werkzaam als dienstmeid te Bellem.

Verder had Jean-Baptitise nog volgende kinderen uit zijn eerste huwelijk: Cornelius en Cyprianus een tweeling (°15.04.1826) en beiden overleden binnen het jaar, Rosalie (°Aalter, 19.12.1828), Blandina (°Aalter, 21.09.1832; +Aalter, 08.08.1873). Rosalie was

Overlijdensakte van Carolina Van Hee.

gehuwd met Ivo Hoste (°Ruisselede, 19.04.1832) op 24 mei 1865. Ivo is een voorvader en familie van burgemeester Patrick Hoste uit Aalter.

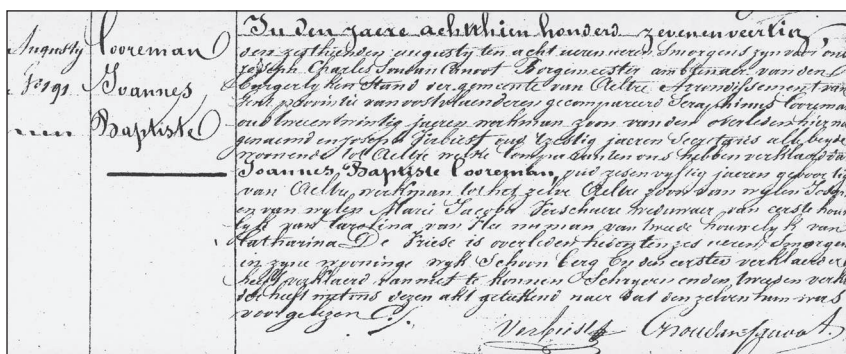
Uit het tweede huwelijk vinden we nog kinderen geboren te Aalter: Melania (°03.03.1839), Eugenie (°28.10.1840), Bruno (°28.07.1843) en Constant (°27.07.1846; +13.12.1847).

Bruno was een halfbroer van Henry te Atkinson. Melanie en Bruno trouwden met een familielid Blancke te Lotenhulle: Melanie met Charles-Louis (°10.12.1835) en Bruno met Marie-Thérèse (°26.12.1837). Bruno's zoon, Alphonse (°Lotenhulle, 17.05.1878) zal op 25 maart 1902 met het schip de *Friesland* de oceaan oversteken en zijn neef Henry te Atkinson vervoegen in de Verenigde Staten van Amerika.

Om de ouders van Jean-Baptiste terug te vinden, werden de parochieregisters te Aalter doorgenomen en we vonden het volgende: Jean-Baptiste is de zoon van Joseph Cooreman (°Aalter, 26.09.1768; +Aalter, 03.05.1828). Hij was op 20 november 1792 te Aalter getrouwd met Maria-Jacoba Verschuere (°Aalter, 06.08.1766; +Aalter, 14.03.1833) op de Kattewegel.

Joseph had 9 kinderen die allen in Aalter werden geboren: Francisca (°1793), Anna-Catharine (°1794), Jean-Baptiste (°1796), Bernard (°1798; +1801), Carolus-Francies (°1799; +1847), Joanna-Maria (°1802; +1810), Augustin (°1808; +1848) en Charles-Louis (°1814; +1867).

Dochter Francisca was te Aalter getrouwd op 28 oktober 1813 met Joseph Van De Voorde van Ruisselede. Hun dochter Charlotte (°Ruisselede, 1823) trouwde op 26 april 1833 te Ruisselede met Charles

Overlijdensakte van Jean-Baptiste Cooreman.

Hardy (°Brugge, 1826) goudsmid en diamantbewerker. Zie ook in ons tijdschrift nr.3 jg. 38 van 2013 voor meer informatie over de familie Hardy.

De ouders van Joseph waren Joannes (+15.03.1768) te Aalter getrouwd met Anna-Catharina Van De Reviere (°05.09.1735). Joseph had zeker nog twee broers en een zuster die jong overleden, namelijk Judocus-Francies (°1764; +1776), Pierre-Joseph (°1766; +1768) en Isabelle-Rose (°1762; +1772).

HOE KWAM HENRI COOREMAN NU IN CANADA TERECHT.

Henry, zo genoteerd in Canada, had volgens de familie in Canada nog een broer Camiel, maar men wist niet dat hij 10 jaar jonger of ouder was dan Henry. Beide broers verlieten België om te gaan werken in Frankrijk bij een heer (ze noemen dat een Lord). Waarschijnlijk bekwamen ze er reeds de Franse nationaliteit en leerden er de Franse taal. Tijdens hun verblijf moet er een stropersmisdrijf gebeurd zijn, namelijk het schieten van een hert. Dit was bij wet verboden in Frankrijk. Vrezend voor een veroordeling voor stoperij, namen ze de benen naar Spanje en vandaar vertrokken ze met het schip naar Afrika ("*African Congo*"), volgens de familieleden in Canada. Nadien staken ze per schip de oceaan over om te gaan werken in centraal Amerika bij het graven van het Panamakanaal. Hoe lang ze daar verbleven, is ons onbekend, maar eenmaal genoeg geld verdiend, trokken ze op naar de USA-Louisiana, dan nog steeds onder Frans beheer. Rond 1885 zouden ze daar aangekomen zijn. Hier werden ze beetgenomen door een bedrieger die hun wat moerasgrond aan de hand deed; grond die totaal ongeschikt was voor de landbouw en niet kon renderen. Op dit moment scheidten zich de wegen van de gebroeders Cooreman.

- Henry, zo genoteerd, trok naar Illinois-Rock-Island in de stad Atkinson. Hij werkte er als knecht op verscheidene farms en trouwde er met Caroline De Clercq, afkomstig uit België. Na wat zoeken, vonden we dat ze de dochter was van Bruno De Clercq (°Lotenhulle, 24.12.1819) getrouwd met Frederica De Baets (°Aalter, 15.12.1825). Ze trouwden te Bellem op 20 november 1850.
- Camiel (°Aalter, 21.07.1868) trok verder naar het westen naar Arizona waar hij vrij land verwierf van het USA-regering, verkregen

onder bijzondere voorwaarden. Dit was in de omgeving van Yuma. Dat soort land noemen ze een claim of een soort patent.

Hij begon er als landbouwer. Hij had ook een claim op een zinklood mijn. Hij was succesvol in de uitbating ervan. Zijn neef August Cooreman, Henry zijn jongere zoon geboren in 1899 in Illinois, hielp hem veel later bij gelegenheid op de farm en het beheer van de mijn. Deze mijn zou later aan de basis liggen van het overlijden van Camiel. Hij werd vermoord door 'Claim Jumpers' (onbetrouwbare personen die op een illegale manier de gronden stalen van de eigenaar). Dit moet gebeurd zijn na 1920.

August bleef na diens dood verder landbouwer op het verworven land. Hij vertrok ook naar Yuma (Arizona) voor verscheidene jaren en bleef in de winter verder werken op het verworven land. De gronden waren vrij voor 6 maanden in het jaar. August kon jaren na de dood van zijn oom voldoen aan de voorwaarden (claim of patent) opgelegd door de Amerikaanse Staat. Tijdens een van die seizoenen dat August er niet aanwezig was, verklaarde een man in Arizona leugenachtig aan een groep personen dat hij de boerderij en de grond van August had geërfd. Valselijk verkocht hij de eigendom aan een ontwikkelaar die het verder verkocht aan 22 personen (dokters, rechters, enz.) die er huizen bouwden en het gehucht Arizona-City noemden. Ondertussen was August te Stavely-Alberta-Canada getrouwd en begon met zijn vrouw Marie-Lucie Roy (°24.01.1906) te Orleans, Ottawa County, Ontario, Canada en familie zijn eigen landbouwbedrijf te organiseren in die streek. Hij trouwde te Stavely, Alberta op 23 november 1926 met Marie-Lucie. Toen August zoals gewoonlijk terugkwam naar Yuma om de farmgronden van zijn oom verder te onderhouden, schrok hij heel hevig bij het zien van de ontwikkelingen daar. De familie in Canada vond ook nog dat bij de volkstelling in Arizona (Maricopa/Mesa/Castel Dome, Yuma) van 1920, dat Camiel (51 jaar) nog vermeld wordt samen met zijn gehuurde werkmans August C. Hotenahof van Duitse afkomst (°Illinois). Tot hier het droevig lot van Camiel. Volgens de familie in Canada was hij nooit getrouwd.

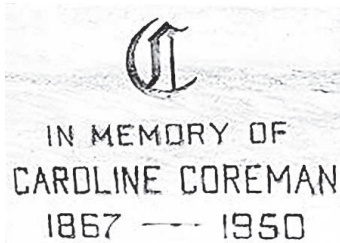
Vele jaren later, bij de 51ste huwelijksverjaardag van August met Marie-Lucie, stuurde de stad Mesa (Arizona) een brief naar August dat hij samen met andere pioniers van Arizona zou geëerd worden door aan een straat zijn naam te geven. Aldus bestaat er heden ten dage nog een "Coremen Avenue" te Maricopa (Arizona).

Henry had tal van kinderen in Amerika en Canada: de meesten werden in Atkinson-Illinois geboren; de jongste, Cecile-Agnes, in Stavely-Alberta-Canada.

Mathilde (°Atkinson 1887-1908), Louisa (°Atkinson, 1889; +Alberta Canada, 1965), Maria-Sophia (1891-?), Bert-Bruno (°Atkinson, 1893 of 1894; +Stavely-Alberta, Canada, 1976), Octavia-Sadie (°Atkinson, 1895; +Calgary-Alberta-Canada, 1921), Augustin (°Geneseo, 1899; +Calgary-Alberta Canada, 1983), Seraphin (°Atkinson, 1901-1979), Henry-Joseph (°Atkinson, 1903; +Barnwell-Alberta Canada, 1972), Martha (°Atkinson, 1906; +Black Diamond-Alberta Canada ?), Frederic-Joseph (°Atkinson, Henry County, 1909; + Stavely-Alberta Canada, 1983), en Cecilia-Agnes (°Stavely-Alberta, Canada, 1910; +Turner Valley-Alberta-Canada, 1963).

Kelly-Maureen (°Red Deer-Alberta-Canada, 05.11.1862) was de dochter van Elizabeth-Marie Cooreman (°Claresholm-Alberta-Canada, 09.09.1932) en getrouwd met Ralph-Edward Foster (°Nipawin-Saskatchewan-Canada, 28.01.1935). Elisabeth-Marie was een dochter van Augustin (°1899) en Marie-Lucie Roy (°1906).

Kelly is op 16 april 1988 te LDS Temple-Cardson-Alberta getrouwd met James-Brian Venance (°Lloyminster-Saskatchewan, 30.07.1956), zoon van Albert-Joseph Venance, getrouwd met Annette Lychak.

Grafsteen van Henry (1858-1942) en Caroline De Clercq

Kelly-Maureen Foster

Jaycee Cooreman en echtgenoot te Aalter.

Jaycee (°Calgary-Alberta-Canada, 1980) was de dochter van Tammie-Ann Cooreman (°Bengough-Saskatchewan-Canada, 24.04.1959). Jaycee is getrouwd met David Sabapathy, zoon van George en Isabel McLeod. Jaycee en haar echtgenoot waren tijdens een bezoek aan Europa (Zwitserland) op bezoek bij de familie Baeckelandt Roger - Delarue Hélène te Aalter. Het zijn achterkleinkinderen van Henry Cooreman (°Aalter, 1858).

ANDERE FAMILIELEDEN COOREMAN GEBOREN IN BELGIË.

In Aalter, Knesselare en Lotenhulle bleven ook afstammelingen van de broers van Jean-Baptiste (°1796) wonen, namelijk

- Carolus-Francies (°Aalter, 17.02.1799; +Aalter, 13.07.1847) trouwde te Knesselare op 21 juli 1819 met Bernardine De Meyer (°Knesselare, 17.12.1792; +Aalter, 15.01.1848).
- August (°Aalter, 11.10.1808; +17.05.1848) was op 14 oktober 1835 te Aalter gehuwd met Caroline Van De Walle van Poeke (°04.07.1813; +14.10.1859). Er waren geen mannelijke nakomelingen die verderzetten.

- Charles-Louis (°Aalter, 27.05.1814) en te Lotenhulle op 3 mei 1848 getrouwd met Thérèse Semaëys (°Lotenhulle, 25.12.1820; +Lotenhulle, 25.04.1876).

Bij Carolus-Francies (°1799) was er één zoon Carolus (°Knesselare, 30.07.1825) (schoenmaker) die twee keer trouwt, een eerste maal op 27 december 1847 te Knesselare met Frederica De Schuytere (°Knesselare, 19.10.1821; +Aalter, 12.03.1849) en vervolgens trouwt hij een tweede keer op 31 januari 1850 te Sint-Joris-ten-Distel met Seraphina De Baets (°Sint-Joris, 31.07.1824; +Aalter, 22.09.1904). Uit dit laatste huwelijk kennen we verscheidene kinderen, allen geboren te Aalter.

Uit het eerste huwelijk werd een dochter geboren op 3 juli 1848 te Knesselare en overleed er reeds op 9 juli 1849. Carolus zelf overleed te Aalter op 12.07.1889.

Kinderen uit het tweede huwelijk zijn:

- Maria-Augusta (°Aalter, 04.02.1851; +Oostkamp, 02.04.1941),
- Isodorus (°Aalter-Buntelare, 02.04.1853),
- August (°Aalter-Buntelare, 30.05.1855) en getrouwd met Goegebuer Emma-Marie op 2 mei 1885 te Knesselare en daarna nog eens op 12 september 1892 te Knesselare met Emma haar zuster, Goegebuer Marie-Ludovica. Uit beide huwelijken werden tal van kinderen geboren:

- Michael uit het eerste huwelijk (°Knesselare, 15.05.1886; +Knesselare, 24.02.1929).

Daarna uit het tweede huwelijk:

- Maurice (°Knesselare, 03.01.1895; +09.12.1963) en getrouwd met Mulier Clara. Hier kennen we drie kinderen: Michel, Suzanne en Gisele (+).
- Remi (°Knesselare, 04.08.1900; +02.12.1979) getrouwd met Hooft Clara (°14.07.1900). Hier konden we zes kinderen optekenen: Marie (°Knesselare, 23.03.1928) en getrouwd met Gerard Van De Castele (°04.12.1919; +Knesselare, 18.11.2014), Anna (°Knesselare, 03.05.1929) en getrouwd met Smessaert Kamiel van Aalter, Rita-Florentine (°Knesselare) getrouwd met Van Driessche Robert van Aalter, Liliane getrouwd met Bauwens André, Lea getrouwd met De Bruyne Christiaan, Cecile-Felecita-Louise (°Knesselare, 10.02.1940) en getrouwd op 6 augustus 1965 met Geert Verstraete (°Ursel, 19.07.1938) van drukkerij Verstraete. Ze hebben vier kinderen: Griet-Clara (°Aalter, 31.05.1966), Koenraad-Michel (°Aalter, 12.09.1967), Anna-Kamiel (°Tielt, 02.06.1971) en Nele-Johanna (°Deinze, 11.11.1977).

- Karel-Denis (°Knesselare, 30.08.1904; +18.07.1955) getrouwd met Hoofd Mathilde-Marie (°12.12.1904). Hier vonden we zes nakomelingen: Pauline, Gaby, Paul, Christiaan, Nora en Jona (°Knesselare, 28.10.1938). Deze laatste is te Knesselare op 9 juli 1965 getrouwd met Leon Van Der Vennet uit Aalter. Er zijn drie kinderen: Thomas, Frederic en Michael.

Maurice, Remi en Denis waren aanvankelijk schoenmakers in de Kerkstraat. Jan Wille, de vader van de bekende troubadour en volkszanger Erik Wille, leerde er zelfs zijn stiel. Maurits was ook landbouwer in de Hellestaat te Knesselare. Later richtten Remi en Denis in 1949 een wasserij op te Knesselare. Dit bedrijf werd gesloten rond de jaren 1973-1974.

- Hendrik (°Aalter-Buntelare, 22.01.1858) (schoenmaker) was op 8 april 1891 te Aalter getrouwd met Van Dycke Elodie-Marie (°Aalter, 20.07.1860). Hier waren er ook tal van kinderen:
 - Oscar-Seraphin (°Aalter, 29.02.1892) en getrouwd op 17 januari 1924 te Wingene met Van Hove Marcella (°Wingene, 05.1897). Hij was bierhandelaar en woonde in de Villa Cooreman aan het station te Aalter. Er zijn zeker twee kinderen:
 - Lyana-Marie-Elodie (°Aalter, 22.10.1924; +Melsbroek, 15.05.2016). Ze was getrouwd met notaris Johan De Sagher (+Evergem, 26.03.1976). De twee zonen zijn notaris.
 - Charles-Oscar-Henri (°Aalter, 15.04.1927)

Gedachtenisprentje van Lyana Cooreman.

Zelfwasserij Cooreman te Knesselare.

- Michel-Karel (°Aalter, 21.04.1893) trouwde op 21 mei 1928 met Van Parys Eleonora (+Aalter, 29.04.1923) en hertrouwde op 19 maart 1930 met Rondelez Eleonora (°Aalter, 30.10.1901). Hij was lederhandelaar.
- August-Joseph (°Aalter, 30.07.1894) en getrouwd op 28 oktober 1920 met Emma Smessaert. Hij was postbode.
- Gaston-Baziel (°Aalter, 16.07.1895; +1895).
- Raymond-Gaston (°Aalter, 28.09.1896) en te Zomergem getrouwd met Haemers Anna-Adelaïde-Maria (°Zomergem, 30.07.1900). Hij was postbediende. Er zijn zeker twee zonen: Roland-Gaston (°29.10.1925) en Raoul (°1928) die trouwde met Henriette Duflou (°1934).
- Camiel-Prosper (°Aalter, 06.06.1901) en te Aalter getrouwd op 5 augustus 1926 met Joanna-Alida De Pijpere (°Wondelgem, 02.11.1905). Er is zeker een zoon Guido-Henri-Camiel-Henri (°Aalter, 28.06.1929). De familie ging op 24 mei 1930 te Gent wonen. Hij was bankbediende.
- Anna-Maria (°Aalter, 15.09.1905) trouwde met Jules-August van De Walle.
- Petrus (°Aalter-Buntelare, 20.05.1861) (schoenmaker) trouwde in 1898 met Maria-Mathilde Lambert (°Aalter, 19.04.1869; +Vive-Kapelle, 03.12.1943). Er waren zeven zonen en een dochter:
 - Basiel-Joseph (°Aalter, 03.07.1899),

- Gaston-Karel (°Aalter, 14.08.1900; +Aalter, 29.03.1910.)
- Marie-Elodie (°Aalter-Hoekestraat, 20.09.1901),
- Henri-Raymond (°Aalter, 07.03.1903),
- Elza-Maria (°Aalter, 30.08.1907); naar Hansbeke in 1930,
- André-Adiel (°Aalter, 11.04.1904); naar Maldegem in 1928,
- Aloïs-Georges (+Aalter, 30.09.1906) (2,5 jaar oud)
- Jules-Octaaf (°Aalter, 17.06.1909; +Brugge, 1980) en getrouwd met Elza Claeys (°Maldegem, 02.02.1910; +Sijsele, 27.07.1989).
Uit Jules-Octaafs huwelijk kennen we volgende kinderen:
 - Denise (°1933; +1956);
getrouwd in 1957 met Adrian Cornelis (°1933),
 - Jeanine (°1936)
en in 1957 getrouwd met Willy De Neve (°1931),
 - Willy (°1942; +2015);
getrouwd met Christiane Ruyschaert (°1944)
 - Liliane (°1946); getrouwd in 1963 met Willem Martlé (°1939).

Ook afstammelingen van Seraphinus (°1824) bleven in onze contereien wonen. Uit zijn eerste huwelijk met Coleta De Vlioger:

- Frederic (°Aalter, 27.09.1850) trouwde op 13 oktober 1878 met De Voogdt Marie-Louise (°Ruisselede, 03.01.1855) kennen we 5 zonen.
- August (°Aalter, 01.11.1852; +22.10.1853),
- Eugenie (°24.11.1854) trouwde op 2 januari 1883 te Aalter met barbier De Graeve Joannes-Baptiste (°02.01.1846). Eugenie was dienstmeid bij Remi Claerhout in de Lostraat. Ze woonden in de Brouwerijstraat 44 te Aalter en hadden tal van kinderen.
- Henry (°Aalter, 06.06.1857; +31.07.1857).

Liliane Cooreman – ereschepen van Knesselare.

De zonen uit het huwelijk van Frederic, in de volksmond 'Bertje Cooreman', trouwen als volgt:

- Alfons
(°Ruisselede, 17.08.1879) trouwde met Poelvoorde Maria. Ze weken uit naar Amerika waar zeker een dochter Evelina geboren werd op 7 december 1914 te Mishawaka. Ze trouwde later met Ivo De Bruyne (°1909; +1981) van Ruisselede. Evelina overleed in het RVT St.-Jozef te Ruisselede op 15 maart 2002. De familie moet dus naar België teruggekeerd zijn. We kennen twee kinderen: Julien en Cecile.
- Camiel (°Ruisselede, 23.07.1881; +Findlay, 26.06.1918) trouwde met Alida Braet (1894-1919). Ze trokken naar Amerika (Findlay Ohio). Er waren drie kinderen. Er werden te Chicago (Illinois) zeker twee zonen geboren.
 - Alfons (°06.08.1914) trouwde met Anna Poppe (°1913).
Kinderen:
 - Albertine gehuwd met Desiron Chrétien
 - Luc is met Dina Callaert gehuwd. Ze hebben een dochter Dominique.
 - Albert (°07.08.1914) gehuwd met Van Leirberghe Julia en later met De Puydt Elza. Er was een zoon Johny-Willy die huwde met Paula Vandervennet. Ze hebben een dochter Tania.
- Jules, *Jom* in de volksmond, (°Ruisselede, 26.06.1882; +20.11.1951) trouwde met De Cuman Leonie (°Ruisselede, 29.11.1880; +20.08.1947) te Kruiskerke. Er zijn zeker 4 kinderen:
 - Michel (°1906; +1909),

DANKBARE HERINNERING AAN

Mevrouw

EVELINA COOREMAN

Weduwe van de Heer Ivo DEBRUYNE

Geboren te Mishawaka op 7 december 1914 en godvruchtig overleden in het R.V.T. Sint-Jozef te Ruisselede op 25 maart 2002, gesterkt door het zieksacrament.

Dankbaar om uw gebed en medeleven zijn :

Julien en Lea Debruyne - Vangampelaere,
Cyril en Cecile Coppens - Debruyne,

Haar klein- en achterkleinkinderen en de families
Cooreman - Poelvoorde - Debruyne en Poelvoorde.

*Gedachtenisprentje Evelina
Cooreman.*

Aurele Cooreman.

*Gedachtenisprentje Theophiel
Cooreman.*

Toen de avond was gevallen sprak Jezus :
« Kom, laten we oversteken naar de
andere oever. »

†

Dit weze een piëteitsvol aandenken aan de Heer

Michel Cooreman

trouwe echtgenoot van
Mevrouw Josée VANNIEUWERKE

Hij zag het levenslicht te Ruiselede
op 11 juni 1910.

Gesterkt met de sakramenten van de zieken is
hij de eeuwigheid ingegaan op 4 mei 1989.

Op 10 mei hebben wij zijn lichaam aan de ge-
wijde aarde toevertrouwd.

Lid van de Kristelijke Bond Gepensioneerden.

Oudstrijder 1940 - 1945.

*Gedachtenisprentje Michel
Cooreman.*

GELOOFD ZIJ JEZUS-CHRISTUS !

†

BID VOOR DE ZIELERUST

van Mevrouw

MARTHA COOREMAN

echtgenote van

de Heer Gerard Vancoppennolle

Geboren te Ruiselede op 1 augustus 1912 en godvruchtig overleden in St.-Andriesziekenhuis te Tielt op 20 juni 1973, gesterkt door de H. sakramenten van de zieken.

*Gedachtenisprentje Martha
Cooreman.*

- Gerard (°1908) trouwde met Lea Van Lersberghe (°1913).
Hier kennen we volgende kinderen:
 - Aurele (°Tielt, 13.04.1939; +Waregem, 11.07.1998) getrouwd met Andrea Dewaelsche,
 - Christiane getrouwd met Roger Kerckaert
 - Luc die getrouwd is met Marie-Jozé De Decker.
- Michel (°1910; +1989) trouwde met Marie-Josée Van Nieuwerkerke (°1920; +2002). Hier kennen we volgende kinderen:
 - Anny die huwde met Gilbert Gelaude
 - Johnny die huwde met Rita Van Steelant
 - Freddy die huwde met Anne-Marie Van Hoecke.
- Martha (°Ruisselede, 01.08.1912; +Tielt, 20.06.1973) trouwde met Gerard Vancoppennolle.
- Theophiel (°Ruisselede, 27.07.1896; +Knokke, 14.08.1970) trouwde op 27 januari 1926 te Ruisselede met Josephine-Maria Pattheeuw (°Ruisselede, 30.11.1894; +Westkapelle, 14.01.1989). In de volksmond beter gekend als *'Theophiel Velo'*. Er zijn zeker twee zonen:
 - Lucien (°circa 1928) en getrouwd met Verbouw Denise.
 - André (°circa 1930) en getrouwd met Gerda De Meester. Uit dat gezin kwamen de kinderen Isabelle, Pascale en Philip. Gerda's vader Gerard (1909-1943) was onderwijzer bij het Rijksopvoedingsgesticht op Sint-Pietersveld te Wingene.
- Gustaaf: (°Ruisselede, 1900; +1908)

Er waren ook een aantal dochters, namelijk Marie-Eugenie (°1884; +1971) getrouwd met August Duyck (°1900; +1959), Celina-Marie (°1886; +1887), Emmerence (°1888; +1971) getrouwd met Alfons Kint (°1878; +1957), Leontitia (°1892; +1962) getrouwd met De Winter Isidoor (°1992; +1988) en Julia Decaluwe (°1907), Irma (°1895) getrouwd met Alex-Frans Van Steenhuyse (°1895; +1937) en Celine (°1898; +1958).

Een zoon uit het tweede huwelijk van Seraphinus:

- August (°Aalter, 10.07.1861) overleed reeds op 8 juli 1862. Ook Theophiel (°Aalter, 30.05.1863; +30.03.1870) overleed op jonge leeftijd.
- Verder was er nog een zoon Theophiel (°Aalter, 23.01.1871; +Aalter, 09.06.1930) uit het tweede huwelijk van Seraphinus en Hallaert Coleta. Hij was op 24 april 1901 te Aalter gehuwd met Lucie Haeck, (°Aalter, 13.11.1878). Het gezin bleef echter kinderloos. Ze woonden lange tijd in de Sterrestraat, herberg *'De Ster'*.

*De familie Cooreman – Vancoppernelle en enkele aanverwanten
v.l.n.r.: de kinderen vooraan: Christiane Cooreman en Aurel Cooreman;
zittend: Jules Cooreman, Gerard Vancoppernelle, Martha Cooreman
en Leonie De Cuman; 2^e rij: Cecilia Cooreman, Lisia Cooreman,
Isidoor De Winters, Marie-Louise Van Steenhuyse, Adeline Scheerlenck,
Lea Van Lersberghe, Emmerence Cooreman, Maria Desmet, Gustaaf
Vancoppernelle, Jules Vanderhaeghen, Celine Vancoppernelle, Charles-
Louis Van Coppernelle en Gerard Cooreman; achteraan: Elodie De Cuman,
Irma Cooreman, Jules De Cuman, Alfons Kint, Maria Vancoppernelle,
Michel Cooreman en Maria Cooreman.*

Familiefoto Karel-Lodewijk Baeckelandt-Cooreman Mathilde.

Een dochter Mathilde (°Aalter-Hageland, 21.10.1865; +Eksaarde, 10.01.1947) uit het tweede huwelijk van Seraphinus, was op 12 april 1893 te Aalter getrouwd met Karel-Lodewijk Baeckelandt (°Aalter, 21.01.1864; +Sinaai-Waas, 24.01.1959). Karel-Lodewijk is een oudere broer van Camiel Baeckelandt (°Aalter, 1872; +1944), grootvader van Roger Baeckelandt.

Charles-Louis (°Lotenhulle, 27.05.1814) getrouwd met Marie-Thérèse Semaëys te Lotenhulle op 3 mei 1848. Ze woonden in de Aalterstraat te Lotenhulle.

Hier ook treffen we vijf zonen en een dochter aan:

- August (°Lotenhulle, 17.05.1849) week in 1892 uit naar Moeskroen,
- Karel-Lodewijk (°Lotenhulle, 01.12.1851; +24.10.1852),
- Felix (°Lotenhulle, 20.05.1854; +Lotenhulle, 02.04.1855),
- Marie-Melanie (°Lotenhulle, 23.04.1856; +30.07.1866),
- Alfons (°Lotenhulle, 23.06.1858)
- Petrus-Felix (°22.12.1862).

Na het overlijden van Marie-Thérèse hertrouwde Charles-Louis te Bellem op 19 januari 1870 met Virginia Haeck (°Zomergem, 02.04.1827).

Roger BAECKELANDT

Bronnen:

- Info verschaft door familieleden Cooreman in Canada (stamboom Cooreman van Henry Cooreman x Caroline De Clercq)
- Info verschaft door familieleden Cooreman te Aalter, Knesselare en Ruiselede.
- BR en BS van Groot-Aalter, Knesselare en Ruiselede.
- Eigen familiemateriaal en foto's Cooreman.
- nl.geneanet.org/search/Cooreman
- Privécollectie van Pauline Cooreman, Knesselare.

DE AALTERSE REUZEN

“Hoe staat het nu met de Aalterse reuzen”, zo werd de voorbije maanden herhaaldelijk gevraagd. Een en ander heeft natuurlijk te maken met het feit dat Comeet (Cultuuroverleg Meetjesland) in september 2016 de Vlaamse Cultuurprijs Lokaal Cultuurbeleid kreeg overhandigd. Na een openbare bevraging over de besteding van de 10 000 euro die hieraan verbonden is, besloot het Cultuuroverleg Meetjesland om hiermee een Project Meetjesland Reuzenland op te starten. ⁽¹⁾

Het gebruik om reuzen te bouwen en te laten meestappen in omme-gangen en processies zou volgens sommigen terug gaan tot de mid-deleeuwen. In de Franse tijd (eind 18de – begin 19de eeuw) verbood de overheid de reuzen, maar naderhand kwam de folklore terug. Bel-gië gaf daarbij de toon aan. Reuzen werden een symbool voor de identiteit van dorp of wijk. Ze werden letterlijk ‘gedragen’ door de eigen gemeenschap. ⁽²⁾

Bij stoeten en feesten had Aalter het meer voor opgesmukte praalwagens dan voor reuzen. Een beeld uit de stoet ter gelegenheid van het huwelijk van burgemeester Bockaert in 1938. (eigen verzameling)

In de herinnering van nogal wat Aalternaars leven wellicht de reuzen van het *Statiekomitee*, Goliath en Godelieve. Deze laatste was geïnspireerd op de uitbaatster van een herberg in de Stationswijk en kreeg gezien haar attributen ook wel een iets minder flatterende naam toebedeeld. Die reuzen kwamen naar buiten ter gelegenheid van ‘*statiekermis*’ (traditioneel georganiseerd op Pinksteren). De buurt probeerde bij het begin van de 21ste eeuw een oude traditie in het leven te houden.

Het dient echter gezegd: een echte ‘reuzen’traditie heeft Aalter nooit gehad (de fusiegemeenten evenmin). Beelden van diverse optochten en stoeten uit de eerste helft van de 20ste eeuw tonen wel overdadig opgesmukte praalwagens, met de meest inspirerende thema’s en zeer uitvoerige constructies. Het is pas na de Tweede Wereldoorlog dat er reuzen opduiken in een stoet. De reus die het langst heeft overleefd (nog tot in de jaren 1990), was ‘*Louis De Brouwer*’. Deze grote jongen zag het levenslicht in de Brouwerijstraat, kort na de Tweede Wereldoorlog. Het buurtcomité liet zich – zo wil de overlevering – inspireren naar een levend model (Jozef De Meyer, een gemeentebediende). De reus trok altijd samen op met de eigen fanfare (‘*Blauwkielen*’).⁽³⁾

Onderwijzer Jozef De Doncker registreerde in 2012 het gegeven dat kort na de Tweede Wereldoorlog nog een ander ‘*reuzenkoppel*’ het levenslicht zag in Aalter. Enkele Aalternaars lieten zich inspireren door een figuur die zij terugvonden in het boek van De Potter & Broeckaert, *Geschiedenis der gemeenten van de provincie Oost-Vlaanderen*.⁽⁴⁾ Deze auteurs maakten in hun tekst over Aalter een vermelding naar Jan Bartel Avontroot. Deze figuur zou volgens de overlevering in 1563 in Aalter geboren zijn, later als koopman op de Canarische eilanden verzeild geraakt en als overtuigd verdediger van de protestantse zaak in dispuut geraakt zijn met de koning van Spanje. Filips IV toonde zich tot dialoog bereid maar eenmaal Avontroot in Spanje aangekomen, belandde hij bij de inquisitie en uiteindelijk op de brandstapel (1631). De man liet behoorlijk wat geschriften na en sprak eerdere geschiedschrijvers sterk aan. Het was deze figuur die in 1953 in Aalter als reus werd verbeeld.

In het programmaboekje van de feestelijke stoet, georganiseerd ter gelegenheid van de nakermis op zondag 27 september 1953, is de reus inderdaad vermeld. Om 11 uur die dag was er de “*blijde intrede te Aalter en plechtige ontvangst van reus Jan Avontroot, in de wande-*

De Aalterse reus Avontroot en zijn echtgenote in de Bellemstraat in de jaren 1950. (Foto: J. De Doncker – J. Camerlinckx)

ling Jan van Aeltere, op het gemeentehuis”. Volgens die bron tekenen A. Callant, J. De Doncker, A. Van Landeghem en A. Maerschallck verantwoordelijk voor het ontwerp en werd zijn kostuum verzorgd door ‘naai- en snijsschool St.-Anna’.⁽⁵⁾

Een jaar later kreeg hij een echtgenote in de vorm van de reus Cornelia van Lilloo. Volgens getuigenis van De Doncker zouden de Aalterse reuzen zelfs ooit eens zijn opgestapt in een stoet in Elsene.

De Aalterse reuzen kregen in 1957 gezelschap van een huisdier, een hond met de naam ‘Bobel’. Jozef De Doncker beschreef het verhaal van dit folkloristisch dier eerder in dit tijdschrift. Na moderniseringswerken aan de Boomgaardstraat en de Bellemstraat wilde een buurtcomité de verdwenen traditie van hondenkoersen levendig houden. Ze maakten ter gelegenheid van een feestelijke bijeenkomst een reuzenhond, die werd gedoopt met een naam die was samengesteld uit de beginletters van de straatnamen. Het dier zou nadien een stille dood gestorven zijn, net zoals de andere Aalterse reuzen.⁽⁶⁾

Een interessant detail nog over die figuur van Avontroot. De Potter en Broeckeaert haalden de mosterd uit een tekst die in 1859 was geschreven door C. Van der Elst. Die laat aan duidelijkheid niets te

wensen over: “*Jean-Barthélemi Avontroot naquit à Aeltre, village situé entre Gand et Bruges*”.⁽⁷⁾ Net zoals deze auteur gaan zij vervolgens in op enkele vermaarde protestantse figuren die in de streek hebben gewoond om aan te tonen door wie Avontroot zou zijn beïnvloed: “*Zijn jeugd verliep in het woelige tijdvak dat getuige was van de opkomst der hervorming in Vlaanderen. Hij had den leeftijd van zes jaren bereikt, toen hij het verhaal hoorde der terechtstelling van Van Maldeghem, gewezen pastoor te Ursel, die, afvallige van den Roomsch-Katholieken godsdienst, voor zijne hervormingsademende preken in 1569 te Brugge levend werd verbrand. Hij telde 21 jaren, toen de hervorming, politisch geworden, leerstoelen oprichtte in een groot getal Vlaamsche parochiën; de jongeling hoefde niet verre te gaan om zijne weetgierigheid te voldoen: Jan de Moor predikte te Ronsel; Jacob de Keyser te Zomergem, Vincent de Pouckere te Hansbeke, welke plaatsen al omtrent Aalter gelegen zijn.*” Bijna tien bladzijden lang gaat het over het roemrijke leven van deze figuur. Er volgt een lijst van de uitgaven van Avontroot, vaak op duizenden exemplaren verspreid.

Het was dus daadwerkelijk een goede vondst om deze man als symbool te nemen in de jaren 1950. Alleen, zo blijkt intussen, heeft Avontroot helemaal niets met Aalter te maken. Na De Potter en Broeckaert werd hier en daar al eens in twijfel getrokken of het nu om Aalter ging in Vlaanderen of om een plaats met gelijkkluidende naam in Nederland of Duitsland. In een wetenschappelijke studie uit 2010 wordt vrij overtuigend geargumenteed dat Avontroot in Haltern in de buurt van Kleve (Duitsland/NRW) werd geboren.⁽⁸⁾ Maar dat zal natuurlijk de mensen die zich destijds met de reuzen hebben geamuseerd worst wezen...

Peter LAROY

Noten:

¹ <http://comeet.be/meetjeslandreuzenland> De interesse voor het onderwerp mag verbazend genoemd worden. In voorbereiding van deze bijdrage plaatsten wij een bericht op onze blog <http://geschiedenisvanaalter.blogspot.be/2017/02/hoestaat-het-met-de-aalterse-reuzen.html>. Dit werd op sociale media gedeeld waardoor het op enkele dagen tijd zowat 700 keer werd gelezen. Het bericht schoot uit het niets in de top-10 van de meest gelezen berichten (referentieperiode mei 2010-februari 2017).

² Reuzen in P. SPAPEN & J. STADS, *Folklore is onvoltooid verleden tijd*, Utrecht, 2005, p. 84-87; zie ook reuzeninvlaanderen.be.

³ J. DE DONCKER, De hondenkoersen in de wijk Oostergem en Bellemstraat in *Land van de Woestijne*, 2000, 2, p. 24-34; E. WILLE & R. BAECKELANDT,

Wat is het historische verleden van mijn woning en haar bewoners in *Land van de Woestijne*, 2006, 1, p. 49; J. VAN REMOORTERE, *Meester, meester, meester!* Tielt, 2012, p. 172-173.

- ⁴ F. DE POTTER & J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, Eerste Reeks – Eerste Deel, 1864-1870, onder de rubriek ‘Vermaarde mannen, in het dorp geboren’, p. 45-46.
- ⁵ J. CAMERLINCKX, *In 1959 overleed burgemeester Van den broecke*, Aalter, 2012, p. 161-162.
- ⁶ J. VAN REMOORTERE, *Op. Cit.*, p. 173: “En de reuzen zijn ergens in een gemeentelijk magazijn vergaan tot houten skeletten.”
- ⁷ G. VAN DER ELST, J.B. Avontroot. Une dernière victime belge du Saint-Office.1632 in *Revue Trimestrielle*, 1859, III, p. 160-175.
- ⁸ T. WELLER, Vom Kaufmann zum protestantischen Märtyrer: Johann Avontroot (1559-1633/ in H.P. JUERGENS & T. WELLER, *Religion und Mobilität. Zum Verhältnis von raumbezogener Mobilität und religiöser Identitätsbildung in frühneuzeitlichen Europa*, Göttingen, 2010, p. 295-296: “Höchstwahrscheinlich erblickte Johann Avontroot im Jahre 1559 in der kleinen Ortschaft Haldern, heute zu Rees in der Nähe van Kleve gehörig, das Licht der Welt. In den Inquisitionsakten heisst es, Avontroot stamme aus “Altran en Alemania la Baja”, teilweise wird der Name des Orts auch mit “Halteren” oder “Haltren” wiedergegeben. Die ältere Forschung hat diese Herkunftangaben zunächst mit der flandrischen Gemeinde Aalter, auf halbem Weg zwischen Gent und Brügge gelegen, identifiziert. Dies erscheint jedoch wenig plausibel. ...”

Meer over de geschiedenis van Aalter:
<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.com>

INHOUDSTAFEL

Ronny DEBBAUT	Geen vierschaar te Hoetsel.	3
Filip BASTIAEN	August Bultynck en het culturele leven in het Aalterse ca. 1870.	7
Jan CAMERLINCKX	Industrie Aalter uit de lucht bekeken ca. 1980.	22
Roger BAECKELANDT	De familie Cooreman uit Aalter met afstammelingen in Canada.	32
Peter LAROY	Aalterse reuzen.	48

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening: IBAN: BE02 4426 5943 6140 - BIC: KREDBEBB

Lidmaatschapsbijdrage: gewone leden: € 12,50
steunende leden: € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter: Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@telenet.be
Ondervoorzitter: Filip BASTIAEN, Oostmolenstraat 216, 9880 Aalter
0498 85 55 70 - filip@bast-arts.be
Ledenbeheer & secretaris: Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91
heemkundigekring.arthurverhoustraete@outlook.be
Penningmeester: Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60 - ives.penninck@telenet.be
Redactie en layout: Jan DEFRUYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN: Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst_aalter@skynet.be
Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@telenet.be
Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter.vervalle@gmail.com
Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82
Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be
Jonas MAEBE, Lomolenstraat 96, 9880 Aalter
0487 16 52 74 - jonasmaebe@hotmail.com
Patriek VANLAERE, Brugstraat 116, 9880 Aalter
09 374 41 07 - dandy.aalter@telenet.be

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

40e jaargang - nr. 2 - 2017

Met de steun van:

Realisatie: L.capitan - Ruddervoorde
Kaftontwerp: Roger Defruyt

MOORD OP CHARLES VAN DE VOORDE (LOTENHULLE 1880)

“Intusschen wordt er vermoord te Brussel, te Antwerpen, te Lovendegem, te Lootenhulle en elders en de moordenaars blijven gerust tusschen de eerlijke lieden wandelen,” zo schreven de kranten in februari 1881. ⁽¹⁾ Dat tussen die grote steden ook een klein plattelandsdorp als Lotenhulle opdook had alles te maken met een mysterieuze moord op Charles Van De Voorde. Reeds meer dan een jaar was het dorp in de ban van de misdaad. Het feit dat de dader zo moeilijk gevonden werd, beroerde de publieke opinie sterk. In deze bijdrage schetsen wij de moord en proberen een reconstructie te maken van het onderzoek. Op het einde zal blijken dat het mysterie bleef...

IN DE WALLING GEWORPEN

Op vrijdag 9 januari 1880 ging Charles Van De Voorde met enkele vrienden kaarten. De molenaar begaf zich iedere dinsdag en vrijdag naar herberg *Den Hert* (Claerhout) op de Grote Plaats in Lotenhulle. Tussen acht en half negen trok de man huiswaarts. Het was een donkere winteravond. Van De Voorde had een lantaarntje bij zich om de weg naar huis te vinden. Korte tijd nadien zag een inwoner van het dorp de bejaarde man spartelen in een omwalling van de hoeve van Charles De Wulf. Van De Voorde kon uit het water gehaald worden. De Lootse dokter Claerhout werd er bijgeroepen en constateerde dat het slachtoffer in levensgevaar was. Er was niet enkel sprake van onderkoeling, Van De Voorde bleek heel erg toegetakeld te zijn. Enkele dagen later overleed de bejaarde. ⁽²⁾

De krant *‘Le Bien Public’* maakte melding van het voorval en stelde duidelijk wat velen dachten. ⁽³⁾ Van De Voorde was niet in het water gesukkeld omdat hij bijvoorbeeld onwel geworden was. Neen, er kon geen sprake zijn van een ongeluk, het ging wel degelijk om kwaad opzet.

In het blad verschenen slechts enkele regels, maar de dood van de oude molenaar zal zeker gezorgd hebben voor de nodige beroering in het dorp. De burgemeester zelf nam contact met de gerechtelijke

instanties. Hij zou de komende maanden politionele ondersteuning bieden aan onderzoeksrechter De Smet, die de zaak aanvankelijk in handen kreeg. Het is dankzij deze stukken dat wij ook nu nog geïnformeerd zijn over wat er zich in de loop van 1880 en 1881 in Lotenhulle allemaal afspeelde.

Een eerste stap die in de dagen na de misdaad werd gezet, was het leegtrekken van de omwalling van de boerderij van De Wulf. De onderzoekers hoopten op deze wijze meer informatie te vinden, eventueel zelfs een wapen. Dit onderzoek leverde echter niets op. Enkele weken later liet de burgemeester de Lootse veldwachter Alberic De Clercq enkele bewijsstukken naar Gent sturen: de kledij die Van De Voorde op de avond van de moord aanhad, een *“botermand bevattende eenige afdruksels van voetstappen”*, een lange en een korte stok gevonden in de buurt van de hoeve De Wulf. Hiermee mag duidelijk zijn dat de zoektocht naar het eventuele wapen (stok) nog niet ten einde was. Bovendien had men ook duidelijk de buurt afgezocht naar andere sporen. Er waren een aantal verdachte voetsporen gevonden en daarvan werden afdrucken in gips gemaakt. Er kan zeker niet gezegd worden dat de plaatselijke overheid geen inspanningen deed om de misdaad op te lossen. ⁽⁴⁾

De moord werd ongetwijfeld druk besproken in het dorp. Namen werden gefluisterd en insinuaties gemaakt. De onderzoeksrechter liet geen enkel spoor onbenut. Jules Van Waetermeulen had verdachte verwondingen, maar dat bleek het gevolg te zijn van een ziekte. Jan Van Hamme had volgens dokter Claerhout verdachte dromen waarin hij het had over gevechten met gendarmen en over het vallen in het water. Een teken aan de wand? En wat te denken van de zoon van de molenaar, Charles Louis Van De Voorde (die wij vanaf nu Karel jr. zullen noemen)? Ook hij kwam een paar keer op verdachte wijze in beeld. Hij maakte amok met de veldwachter, kreeg het flink aan de stok met de smeden Henri en Isidoor Van Bruaene en ging in de clinch met familieleden. Dit alles was niet zo vrijblijvend: van een aantal incidenten werd melding gemaakt aan de gerechtelijke instanties. Wanneer men dit alles in ogenschouw neemt, dan kan toch wel gesteld worden dat de sfeer in Lotenhulle behoorlijk gespannen was. Ongetwijfeld beleefden de kwatongen en de roddelaars hoogdagen. Feiten die misschien voordien onbeduidend waren, kregen proportioneel heel veel (misschien te veel) aandacht. ⁽⁵⁾

HET MOORDWAPEN GEVONDEN?

Eind juni 1880, bijna zes na maanden na de feiten, kreeg het onderzoek een nieuw elan. Pieter Van De Moortele vond bij het reinigen van de walling van Charles De Wulf een beitel in het goor. Dit gebeurde ongeveer op de plaats waar de oude molenaar Van De Voorde uit het water was gehaald. Meteen deed het gerucht de ronde dat het moordwapen was gevonden. Ook dokter Claerhout monsterde het stuk. Zijn eerste conclusie was alvast dat de verwondingen die hij had gezien bij het slachtoffer hiermee overeenkwamen.

Dadelijk startte de zoektocht naar de eigenaar van het stuk gereedschap. Na een zoektocht van een maand liet de burgemeester weten aan het gerecht dat hij er nog niet in geslaagd was de rechtmatige eigenaar te ontdekken. De verschillende timmerlieden uit het dorp die de beitel hadden bemonsterd waren het er wel over eens dat de beitel eerder behoorde tot het molenaarsambacht. Diende de dader in die kringen gezocht te worden? De speurders volgden meteen dit pad. De molenaars en molenaarsknechten werden op de rooster gelegd. Er volgde geen doorbraak, niemand herkende de beitel of kon een tip geven om de zaak open te breken. ⁽⁶⁾

Op 16 september 1880 maakte de burgemeester van Lotenhulle een bondig verslag van alle werkzaamheden die hij de voorbije maanden had ondernomen. *“Ik verhaast mij Ued. bij deze een kortbondig verslag te doen van ‘t geen ik heden vernomen heb opzichtsens de zaak van wijlen Karel Bd Van De Voorde, die alhier in den avond van 9n januari heeft plaats gehad,”* zo opende hij. ⁽⁷⁾ Vervolgens gaf hij een uitvoerig relaas, dat een interessant licht werpt op wat er zich allemaal in het dorp had afgespeeld:

“A. Ivo De Smet, bakker, Lootenhulle, dorp, zegt dien avond omtrent zeven ure dan wel een kwart daarna ter herberg van Gustaaf Goethals gegaan te zijn en dewijl er zich daar niemand anders dan Goethals en dezens vrouw bevond is hij met Goethals dan aan ‘t kaarten gegaan. Toen hij er omtrent drij kwart uurs was is Sophie Bisschop, weduwe J. Bte Rots, werkvrouw, ter dezer gemeente er binnen gekomen, zeggende dat Sieur Karel-Bd Van De Voorde daar zoeven in Wulfs walling vermoord was. En als wanneer hun kaartspel geëindigd was, immers een twintigtal minuten naderhand, is De Smet met Goethals ter plaats gaan zien en daar niemand meer

vindende zijn zij gezamenlijk naar Kerckhovens gegaan vanwaar Van De Voorde reeds naar huis gedragen was. De Smet zegt Goethals geen oogenblik gemist te hebben en dat laatstgenoemden hem gezegd had dat hij geheel kontent was dat De Smet zich juist ten zijnen huize bevond toen de Wed. Rots hem van dat voorval kwam kennis geven.

B. Gisteren avond vernomen hebbende dat Felix Van De Voorde destijds aan Sieur Jan Bte Van Watermeulen, bakker ter dezer gemeente, zou gezegd hebben dat zonder hem zijn vader zou doodgesmeten worden, heb hem daaromtrent ondervraagd, die zulks bevestigt, erbij voegende dat als wanneer hij het ongeluk welke den ouden Van De Voorde getroffen had vernam, hij er zoozeer van ontstelt was dat het meer dan drij dagen duurde vooraleer hij weder op zijn gemak was, des te meer dat het slechts een viertal weken te voren geweest was dat Felix Van De voorde hem dat verhaald had.

Volgens zeggen van Van Watermeulen loochent Felix Van De Voorde dit gezegde.

Van Watermeulen zekeren dag met vrouw Felix Van De Voorde sprekende opzichtsens het ongeluk haars schoonvaders en der moeilijkheden die er onder hun bestond, zegde zij: men zou zeker wel gewenscht hebben van mij te zien wegleën, waarop Van Watermeulen antwoordde dat zij waarschijnlijk wel het peetre van 't spel kon zijn. Ik heb Felix Van De voorde niet onderhoord, denkende mijnheer de onderzoeksrechter, dat eens voor u rechtstreeks geroepen men beter tot de waarheid zou geraken.

Ik heb ook reden te denken, Heer Rechter, dat Van Watermeulen ook meer van de zaak moet weten dan 't geen waarvan hierboven kwestie.

C. Henri Dhooghe, timmerman, Lootenhulle, Lentakker, die gewoonlijk Felix Van de Voordes timmerwerk doet, ondervraagd hebbende opzichtsens de beitels die hij er kan ontmoet hebben zegt dat deze slechts uit drij slechte bestaan, die wij weest naarzien en alzoo bevonden hebben. Dhooge aan wien wij den gevonden beitel vertoond hebben zegt hem geenszins te kennen.

D. In den werkwinkel van den kuiper Goethals hebben wij niets dan oude beitels gevonden, wier steel van sommigen maar sedert den brand die er aldaar in den avond van 12n december 1878 heeft ontstaan, vernieuwd waren - en den omtrent dezelve vorm (rond)

maar mijn dunkens van geen esschen hout zooals den gevondene zijn. Hij zegt over een vier à vijftal jaren eenen beitel kwijt geraakt te zijn die wat breeder en zwaarder was den diegene die hij nu heeft. Den gevondenen die hem destijds ook vertoond is zegde hij geenszins te erkennen.

E. Ik ben vervolgens ter herberg van Leo Van de Kerckhove gegaan, alwaar ik niet gelukt ben iets te vernemen opzichts de personen die er den avond van zondag elfden januari 1880 zouden moeten gezamenlijk weggegaan zijn en die het gesprek in kwestie moeten gehouden hebben, dewijl Augusta Van De Kerckhove, die zich dit alles nog best herinnert dan de andere afwezig was.”

Deze uitvoerige brief toont aan hoe de zaak Van De Voorde onderhuids voor de nodige beroering zorgde in Lotenhulle. Personen werden verdacht gemaakt en oude vetes of scherpe woorden uit het verleden kwamen terug naar boven. Het is interessant om te lezen dat nu ook plots in de richting van de familie van de vermoorde Van De Voorde werd gekeken.

EEN VERRASSENDE GETUIGENIS

Een jaar na de feiten was dit de nieuwe invalshoek van het onderzoek. Er dook immers een nieuwe getuige op in de vorm van de 20-jarige werkman Charles Vanderlinden. Deze kerel beweerde op de avond van de moord Van De Voorde nog gezien te hebben. Vanderlinden was die avond ook buiten en zag de molenaar lopen met zijn lantaarntje. Hij had gezien hoe een man verscholen stond aan een huis en plotsklaps op de bejaarde was toegesprongen. De aanrander deelde enkele klappen uit.

Van De Voorde viel neer, de aanvaller trok hem bij zijn benen naar de walling en duwde de man het water in. Toen Vanderlinden dit alles had gezien, overviel hem een panische angst en vluchtte hij weg. Hij had er maanden over gezwegen maar vond nu dat hij niet langer kon zwijgen, “*dewijl hij er niet meer kan van eten noch drinken – en dit zelfs aan zijnen biechtvaders gezegd te hebben die hem zegden de absolutie niet te kunnen geven vooraleer hij dat feit kenbaar gemaakt had.*” Vanderlinden had ook duidelijk gezien wie de aanvaller was: Charles Van De Voorde junior, de zoon van de oude molenaar.⁽⁸⁾

Mocht dit verhaal waar zijn, dan betekende dit een spectaculaire doorbraak in het misdaadonderzoek. De burgemeester maakte echter meteen een kritische kanttekening bij de brief die hij hierover opstelde voor het gerecht. Vanderlinden stond bekend als een leugenaar en had in september openlijk in de clinch gelegen met Van De Voorde junior. De zaak van ‘*verwijtingen*’ was voor de rechtbank gekomen. De getuige was daar geen onbekende, want ook voor diefstal was Vanderlinden reeds veroordeeld geweest. Kortom, het kon wel eens zijn dat Vanderlinden het verhaal uit zijn duim had gezogen bij wijze van afrekening.

De onderzoekers besloten evenwel het spoor ernstig te nemen. Van De Voorde junior werd opgepakt en voor de onderzoeksrechter geleid. Al die trammelant had tot gevolg dat ook de nationale pers de oude misdaad nog eens oprakelde.⁽⁹⁾ Merkwaardig genoeg deelde getuige Vanderlinden meteen ook in de klappen. De kranten schreven immers dat hij zelf niet onbesproken was en reeds enkele malen was veroordeeld. In de weken die daarop volgden werd duidelijk dat het niet meteen de slimste zet was van Vanderlinden. Niet alleen de vermeende dader Van De Voorde junior werd doorgelicht, ook de handel en wandel van getuige Vanderlinden was het voorwerp van nauwkeurig onderzoek. Wilde het gerecht immers een zaak maken tegen de zoon van het slachtoffer dan zou het dossier wel ijzersterk moeten zijn en niet gebaseerd op wat een kleine platelandscrimineel kwam te beweren. De dorpsgemeenschap zelf voelde ook wel aan dat het opletten geblazen was met de getuige en had het misschien nog altijd wel meer voor een molenaarsfamilie dan voor een kleine sloeber.

Intussen was er van onderzoeksrechter gewisseld (Penneman nam over van De Smet). Over Van De Voorde junior (geboren in 1830 en dus op dat ogenblik 51 jaar oud) werd bericht dat hij er misschien toch wel een merkwaardige levenswandel had op nagehouden de voorbije jaren. Acht tot negen jaar voordien had hij even te Brussel gewoond maar hij zou ook in Brugge en Frankrijk hebben verbleven. De insinuatie bestond erin dat de voorbije jaren de stabiliteit in zijn leven ontbrak.⁽¹⁰⁾

Een schrijven van eind januari 1881 leert ons meer over wat er zich dienaangaande allemaal afspeelde in het dorp.⁽¹¹⁾

“Ik verhaast mij Ued kennis te geven van al ‘t geen ik, sinds Uwe descente van dinsdag laatst nog vernomen heb opzichtens de zaak van wijlen Van de Voorde, te weten, van:

A. Auguste Bogaert, herbergier, oud 49 jaren, wonende ten dorpe van Lootenhulle, Casino, dezen was denzelfden avond van het voorval van Karel Bd Van de Voorde juist bezig met zijne buitenvensters toe te steken toen laatstgenoemde er eenige minuten na acht ure - van Claerhout alleen huiswaarts gaande, passeerde, hij heeft hem den goedenavond toegewenscht die hem door Van de Voorde beantwoord werd; Bogaert rekent dat dewijl men van binnen de vensters vermaakte naarmate hij ze toestak, dat werk hem wellicht goed vier minuten moet bezig gehouden hebben; Gedurende den tijd dat hij daaraan bezig was heeft hij niemand anders dan een vrouws-persoon zien voorbij gaan; hij heeft naderhand vernomen dat het Coleta Danneels was die van de kantwerkschool kwam en naar huis ging. Toen hij gedaan had is hij langst zijn poort al achter binnen gegaan en heeft buiten Coleta Danneels verders niemand langst de straat ontwaard. Van de Voorde moest in dien tusschentijd welligt tot aan Emiel Vandervennet verre gegaan zijn - ‘t geen eenen afstand uitmaakt van ongeveer de vijftig meters.

B. Coleta Danneels, kantwerkster, oud 49 jaren, wonende bij August Vermeersch, Lootenhulle, Grootte Plaats.

Deze heeft alsdan omstreeks kwart voor acht ure ‘s avonds, huiswaarts gaande, en aan de herberg de Casino komende den goeden avond aan Van de Voorde toegewenscht, die met zijn lantaarn-tje in de hand, goed vooruit ging. Zij heeft hem minstens tot aan Emiel Vandervennet in ‘t oog gehouden en heeft niet bemerkt dat er iemand bij was noch er ook iemand achter haar kwam. Zij zegde niet weinig verwonderd te zijn toen zij vernam dat Chs. L. Vanderlinden pretendeerde dat hij dien avond slechts eenige stappen achter Van De Voorde gekomen was.

C. Angelus de Graeve, landman, oud 52 jaar, Lotenhulle, Lentaker. Dezen heeft dinsdag laatst, ten huize van zekeren De Boever, bakker en herbergier te Poesele geweest, alwaar hij van de bazin vernomen heeft dat Vanderhinden er over eenigen tijd geweest had - en hij haar wijs gemaakt had dat hij van Poucques was en er in de zoogenaamde leegte woonachtig was en zij nu met het hoog water zooveel werk aan hunne koeien gehad hadden met dezelve uit

de stal te doen. Zij besloot daaruit dat het eener koeihouders zoon was, hij vertoonde den baas, die er intusschen ook bij gekomen was, een briefke, die hij zegde hem toegezonden te zijn uit hoofde van dien braven Charles Van de Voorde, die hem in proces gewikkeld had, maar 'k zal hem ook wel eens hebben, erbij voegende 't is hij die zijn vader vermoord heeft; Vrouw de Boever hem opgemerkt hebbende dat hij voorzichtig en zeker van zijn feit moest zijn vooraleer zulke dingen te zeggen, dewijl er daar te veel van afhing, antwoordde Vanderlinden daarop: 'k en heb het wel niet gezien, maar als het gebeurd is, kwam hij klof op mij geloopen, diensvolgens kan het niemand anders geweest hebben dan hij. En voegde er verders bij dat hij er niet meer kon van eten noch slapen en hij dit nog aan niemand gezegd had, zelfs aan zijn vader niet.

D. Leonie Van de Kerckhove, naaister, oud 30 jaren, wonende bij haren vader Leo Van de Kerckhove, kleermaker, Lootenhulle, dicht aan het dorp.

Deze zegt Charles-Louis Vanderhinlen, die pretendeert geen absolutie te krijgen vooraleer hij de zaak van K. Bd. Vandevoorde aan het gerecht kenbaar gemaakt had. In den loop van verleden zomer bij mijnheer den onderpastoor Van Egeren te biecht en vervolgens te communie zien gaan te hebben; zij kan er echter het juiste tijdstip niet van bepalen; hij was vergezeld van zijnen vader; toen dochter Van de Kerckhove Vanderlinden zag de communiebank naderen, zegde zij in haar zelden; zie, dien sloeber gaat nu ook nog te communie.

E. Ivo Bearelle, daglooner, oud 36 jaren, wonende te Ruysselede, molenakker, dezen wrocht over omtrent de vier jaren bij zekeren Dionie De Smet, landbouwer te Aerseele, dicht aan Kruiswege; Vanderlinden die aldaar alsdan de koeier in dienst kwam, stak toen hij er eenigen tijd was, graan in zijnen zak, die met houmen gevuld stond en hij van zijnen meester moogt medenemen en ging hem vervolgens van diefte beschuldigen, even als gansch zijne familie; Bearelle niettegenstaande zijne protestatie, moest bij dien boer vertrekken, en het huwelijk 't welk zijnen broeder voornemen was met en meisje van Aerseele aan te gaan onderbleef er door. Vanderlinden is er naderhand weggezonden.

F. Virginie Laurent, herbergierster, oud 69 jaren, Lootenhulle, dorp. Deze zich ter gelegenheid van Bellem kleine kermis aldaar bevin-

dende vernam er dat er iemand door twee kerels aangepakt, in het water gesmeten en zijn geld afgenomen was. Gevraagd hebbende wie den persoon moogt wezen, zegden men haar dat het een manneken van Lootenhulle was. Erbij komende zag zij weldra dat het meer genoemden Ch. L. Vanderlinden was en zijne schoenen geheel droog waren; zegde alsdan aan degen die achter de gepretendeerde aanrander zochten; Menschen loopt niet meer; want het is waarschijnlijk eenen toer gelijk dengenen die hij over eenigen tijd bij weduwe Van Averbek te Lootenhulle gespeeld heeft. Bij de weduwe Van Averbek, alwaar Vanderlinden alsdan als koeier in dienst was, was men zekeren zondag namiddag in klaren dage in de weefkamer alwaar de koeiers sliepen, gebroken en had men kleederen en portemonnaie van den koeier Van Outreve medegenomen; Vanderlinden die de koeier op 't hof wachte pretendeerde dat het een hoop zwart gemaakte waren en er van in het koorn gevluht waren en duide er de plaats van aan, hij hielp de politie in hun onderzoek 't welk ongelukkiglijk voor hem eenen slechten uitval had en werd uit dien hoofde veroordeeld. Virgine Laurent vernam later dat Vanderlinden die pretendeerde zijn geld afgenomen te zijn, hetzelve op Bellem brug verspeeld had.

G. Marie Therese Huyvaert, kantwerkster, oud 41 jaar, Lootenhulle wonende dicht aan de Oude Pastorijdreef; deze is verwonderd geweest dat toen het geval van Karel Bd Van de Voorde algemeenlijk gekend was, Antonia Van Renterghem, weduwe Karel Van Watermeulen, die als wanneer in de gebuurte iets voorgevallen is zich gewoonlijk verhaast om er in de gebuurenhuizen van te gaan spreken, 't geen zij in deze omstandigheden niet deed, en zelfs als wanneer de zaak naderhand te pas kwam, zij er eenvoudiglijk met een schokschouderen op antwoorde; zij had nothans bemerkt dat als wanneer het parket ter plaats geweest heeft, hare dochter Mathilde alles goed afspiedde. Den donderdag 15n Januari 1880, korts nadat de gendarmen te hunnent vertrokken waren - omstreeks zes ure 's avonds heeft zij de weduwe Van Watermeulen die naar Petrus De Vreese gekomen was, terwijl Therese aan hare pomp stond, aan ch. De wulf, die daar ook stond hooren zeggen: 'Men es dat volk niet gewone en men zou zich eens aan de galg klappen zonder dat men het weet.' Dit komt juist overeen met den dag op welken de weduwe van Watermeulen aan den heer Brigadier De Bois 't geen door hem aanstonds geacteerd is in tegenwoordigheid van zijn gezelschap, maar zij 's anderendaags morgens

voor ons heeft afgelochend op zijne ondervraging gezegd heeft dat hadde Van de Voorde voorts gekomen, terwijl zij dien avond aan Kerckhovens stond te kijken hij wellicht tot aan Kerckhovens deurgat zou geweest hebben en zij zelfs dacht dat hij er om een kalveke gegaan was. Verder zegt dochter Huyvaert nog dat toen de weduwe Van Watermeulen 's anderendaags - zestiende januari - naar 't kantoor moest gaan - eene harer dochter - zij weet niet welke - hare moeder toeriep - gij moet daar zien dat als gij spreekt dat gij uwe muil opendoet.

H. Charles De Wulf, landbouwer, oud 49 jaren, Lootenhulle, oude pastorijs.

Zegt zich niet juist meer te herinneren of het van megenoemde weduwe Karel van Watermeulen dan wel van d'heren Huyvaert geweest heeft dat hij zou hooren zeggen hebben: Men es dat volk niet gewone en men zou zich eens aan de galg klappen zonder dat men het weet, maar nog geheel goed te weten dat Mathilde van Watermeulen aan hare moeder, die op zekeren dag naar 't kantoor moest gaan, denklijk om in zake van K Bd Van de Voorde onderhoorde te worden, haar in het deurgat toeriep: 'gij moet daar zien dat gij daar zegt; 'ik zou er mijn konte aanvagen van altijd achter hulder gat te loopen.'"

Al deze getuigenissen illustreren wat er in Lotenhulle leefde. Niemand had iets gezien, maar er werd wel gefluisterd. Ergens bleef ook de angst tegenover justitie, met afspiegeling van de traditionele gesloten dorpsgemeenschap die zelf zijn zaakjes regelde, zonder inmenging van derden (of in dit geval: de vertegenwoordigers van het centraal gezag). De opinies over het gedrag van Vanderlinden leerden verder iets over de sterk religieuze houding (geen communie zonder absolutie) en over de kleine criminaliteit in de landbouwgemeenschappen (diefstal door de dienstknecht). Bovenal bleef er twijfel over de houding en de getuigenis van Vanderlinden. Hoe betrouwbaar was deze figuur?

In dat verband was er nog een interessante getuigenis van Valerie De Craene. Vanderlinden kwam regelmatig op bezoek bij haar. Tijdens een van hun conversaties was ook de moord op Van De Voorde ter sprake gekomen. De nieuwe kroongetuige in de zaak had ooit tegen haar gezegd dat hij zelf die avond ook niets had gezien, ook al was op hij weg van de avondschool naar huis. De Craene

had Vanderlinden met zijn eerdere uitlatingen geconfronteerd nadat hij Van De Voorde junior de gevangenis had in gepraat. Daarop was Vanderlinden in een woede ontstoken en had volgens Valerie De Craene haar een *'vuile komere'* genoemd. ⁽¹²⁾

Koster Adolf Claeys op zijn beurt meende zich anderzijds toch wel te herinneren dat op het einde van de zomer van 1880 hij Vanderlinden in de kerk had gezien om te biechten. Geheel zeker was hij er niet van. Anderzijds zou Vanderlinden de communie zeker niet gelaten hebben. Naast een eerdere getuigenis daaromtrent vanwege Leonie Van de Kerckhove zou volgens de koster ook dokter Blomme kunnen getuigen. Die had naar aanleiding van de gesprekken over de moord al eens laten vallen dat hij Vanderlinden duidelijk te communie had zien gaan. Blomme was een heel respectabel man en zou er zeker niet om liegen. Door de burgemeester ondervraagd, kon hij ook precies aangeven wanneer dit gebeurd was (op de aanbidding eind oktober) en waarom hij dit zich zo goed kon herinneren (vader en zoon Vanderlinden zaten net voor hem in de kerk). Door dit alles kreeg het verhaal van de Lootse getuige een flinke knauw. Ofwel had hij de goede raad van zijn biechtvader in de wind geslagen (en dan diende hij ook als een onbetrouwbaar sujet beschouwd te worden want moreel in de fout gegaan) ofwel had hij dit ook maar verzonnen. ⁽¹³⁾

DAN TOCH ZOON VAN DE VOORDE?

Het toetsen van de betrouwbaarheid van de getuige was slechts een onderdeel. De onderzoekers wilden toch wel eens wat dieper ingaan op de levenswandel van zoon Van De Voorde. Hij gold toch als een mogelijke verdachte en er waren op zijn minst toch een paar merkwaardige gaten te vinden in zijn levenswandel van het voorbije decennium. Bruno Van Braeckel, Henri Muys en Charles Sergeant en diens schoondochter Van Gansbeke legden begin februari merkwaardige getuigenissen af die het mysterie dat rond de zaak hing verder voeding gaven ⁽¹⁴⁾:

“Ie Bruno Van Braeckel, die zegt dat hem verleden zomer, op Loo ommegang, die acht dagen na Sinksen komt, aan een abces, onder zijn oksel lijdende, hij alzoo niet veel meer kon slapen en reeds van omtrent vier ure 's morgens was opgestaan en in zijnen hof gaan

wandelen was, van waar hij een groot gerucht hoorde tot de weduwe Karel Bd Van de Voorde en hij Charles Van de Voorde, die in de keuken, voor de venster en in zijne hemdsmouwen stond, met zijn armen zag werken en gedurig in zijn haar scharten. Daar Van Braeckel nieuwsgierig was om te weten wat er daar moogt schillen ging hij al schalks naar zijn land die bachten Voordens huis aan het Sparreken ligt en aan Van de Voordens huis komende, verstond hij dat er kwestie was van geld en hoordet Charles zeggen dat hij niets moest hebben, zonder meer; hij heeft hem niet hooren vloeken noch iets in stukken slaan; Denzelfden dag toen Van Braeckel van de eerste mis kwam haalde hij Charles zuster met name Marie-Louise Van de Voorde in, aan dewelke hij vroeg wat Charles wildet verrichten en hij zelfs geschikt geweest had haar ter hulp te komen, waarop zij antwoordde dat er niets gescholen had, maar het in zijne handen en armen te doen was; Van Braeckel zegt eindingen dat hij niet gezien noch gehoord heeft dat Charels van de Voorde zijn moeder of zuster zoudet mishandeld hebben en verder van die zaak niets te weten.

2 Henri Muys, muldersgast, oud 28 jaren, wonende bij Felix Van de Voorde, die zegt dat den verleden jaren acht dagen na Sinksen, immers op den ommegang, hij tusschen vijf en zes ure 's morgens toen hij nog in zijn bed lag door zijnen meester ontwaakt werd, die hem zegde dat er zooveen van Isidoor De Schrijver in het opensmijten zijner buitenvensters, vernomen te hebben dat Charles en Louise Van de Voorde, zijnen broeder en zuster, 'thuis in ruzie lagen en dat volgens zeggens van voornoemden Bruno Van Braeckel, dit al lang moet geduurd hebben en hij eens zou gaan zien hebben wat er school; dat ten gevolge dies Muys zich aan de weduwe van de Voorde haagsken gaan plaatsen is en hij Ch. Van de Voorde in de keuken in zijn hemdsmouwen zag staan schermen en hij iets hoordet klinken zoodanig dat hij dacht dat er 't een of 't ander moest in stukken gesmeten worden; hij heeft hem straf hooren vloeken en zweeren en hem onder anderen aan Louise hooren zeggen; Pakt het al; hij heeft Charles zijne moeder noch Louise niet zien mishandelen. En dewijl er met het kleppen der eerste mis zooveel volk, die meest allen aan de venster bleven slaan, kwam aangegaan is Muys aan de weduwe van K.B. Van De Voordes huis niet langer blijven staan, maar naar huis gegaan, hij reket er hoogstens vijf minuten gestaan te hebben; verder zegt Muys nog dat hij naderhand vernomen heeft dat volgens zeggens

van Mathilde Van Watermeulen, Charles, bokaals en een beeld alsdan zou in stuk gesmeten hebben.

Muys zegt eindingen nog dat hij den maandag morgend van Poucques ommegang Louise Van de Voorde en hare moeder van Sergeants, die erbij was, heeft zien afkomen en hij naderhand van Virginie Verhoeye, die het van Mele Maentjens en Therese Danneels hooren zeggen had, dat zij naar Sergeants moeten vluchten hadden, omdat Charles zoo zot was; en dat denzelfden dag, in den achtermiddag, bij Sergeant zijnde, voor wien hij uit hoofde zijner ziekte dikwijls eenen kortewagen klaver maait en hij nu en dan eens naar huis voert - dezen hem zegde Charles Van De Voorde, dien morgend eens goed overgaan te hebben, maar hij er geen enkel woord op gezegd had.

En 3e Charles Sergeant, landbouwer, oud 76 jaren, die gevaarlijk ziek is, die zegt dat in den loop van verleden zomer, waarvan hij zich niet meer juist het tijdstip herinnert, maar het denkelijk rond de processie moest zijn, de weduwe Karel Bd Van De Voorde en hare dochter Louise op zekeren dag om 8 1/2 ure s morgens te zijnent gekomen zijn. Moeder Voorde zegde hem dat dewijl Charles zat was en zij bij geene dronkaards wildet zitten, zij alzo naar zijnent gekomen was, dat hun koffij aangeboden hebbende, zij denzelven weigerden, zeggende dat Sergeant zelf met hun moest medegaan om er aldaar te gaan drinken en eenen koekeboterham te eten, dewijl het zoo eenen goeden was, 't geen zij aangenomen heeft. Dat te Van De Voordes aankomende en dewijl men er Charles in de keuken niet vond, men Sergeant vroeg of hij eens wildet zien waar Ch. moogtet zitten en dat naar zijne slaapkamer gaan zien zijnde en er hem niet gevonden hebbende, hij hem eindelijk op den zolder toch ontdekt heeft. Toen hij Sergeant zag begon Charles te krijschen en is korts nadien achter Sergeant beneden gekomen. Sergeant zegt verders nog dat de Wed. Karel bd. Van De Voorde noch hare dochter zich bij hem in 't geheele niet beklaagd hebben opzichts mishandelingen die Charles alsdan op hun zou gepleegd hebben en zij in het geheele niet moeten vluchten hadden. Er was zelfs geen sprake van ruzie.

En eindingen Marie Therese Van Gansbeke, aangehuwde schoondochter van Ch. Sergeant en bij dezen woonachtig, die zegt dat Charles Van De Voorde eenige dagen naderhand te hunnent komende en tusschen hun over die zaak gesproken werd en

Charles haar zegde: moeder is wel naar hier gekomen, maar het was toch niet noodig, want ik had hun toch niets misdaan en gij weet toch wel hoe moeder bestaat en zij toch zoo haastig is als zij begint. En de verklaarster daarop antwoordde dat zij zich van hem niet beklaagd hadden. Zij had destijds ook hooren zeggen dat bij alles alsdan te huis in stukken geslagen had, maar zegt dat zij naderhand van Louise Van De Voorde vernomen heeft dat daar niets van was en deze daarvoor expres op de processie het O.L.V. Beeld die men zegde ook in stukken geslagen te zijn, alsdan geexposeerd had.”

Deze getuigenissen behandelden dus een voorval dat zich ruim een half jaar voordien had afgespeeld. Zoon Van De Voorde moet in een dronken bui zijn moeder en zijn zuster te lijf zijn gegaan, in een twist die vermoedelijk om de erfenis van de oude molenaar draaide (Getuige daarvan de zin: “Pakt het al!”). De buurt was door het lawaai opgeschrikt en enkele mensen gingen een kijkje nemen. Zij zagen de discussie, hoorden geroep en getier, hoorden ook het geluid van stukken die werden gebroken en zagen ten slotte ook hoe de twee vrouwen de vlucht namen omdat zij bang waren van een ontketende Van De Voorde. Mede door de observatie van de burens en van enkele mensen die moeder en dochter die ochtend hebben gezien, zal er vrij vlug over het voorval gepraat zijn. De Van De Voordes beseften dit maar al te goed.

Heel betekenisvol in dit verband was de vermelding dat het O.-L.-Vrouwebeeld tentoon werd gesteld. Een goed verstaander had maar een half woord nodig. In een plattelandsgemeenschap telde dikwijls niet enkel wat er werd verteld, maar vooral ook wat *niet* werd verteld. Over deze ruzie zijn er echter geen sporen te vinden op het moment zelf. Maar de gebeurtenissen bij Van De Voorde moeten in Lotenhulle over de lippen zijn gegaan. Uiteindelijk werd het niet gezien als een element in de oplossing van de moordzaak.

DE VRAGEN BLEVEN...

Zoon Van De Voorde kwam na enkele weken terug vrij.⁽¹⁵⁾ Er was onvoldoende bewijs om hem vast te houden. De oplossing van de zaak bleef daarmee in het ongewisse. Na zijn terugkeer in Lotenhulle zijn er nog enkele sporen te vinden van woordenwisseling tussen Van De Voorde en verschillende inwoners (o.a. met J.B. Van Daele, werkzaam bij Felix Van De Voorde, Isidore De Schrijver en de in-tussen gereputeerde Vanderlinden).⁽¹⁶⁾ Het onderzoek ging nog even verder, maar resultaten bleven uit. De moordenaar van molenaar Van De Voorde werd niet gevonden. Maanden lang stond het dorp op stelten. Was het inderdaad een familieruzie en is er gezwegen voor de rust? Had de kleine crimineel Vanderlinden een stommitieit begaan en de oude Van De Voorde harder mishandeld dan hij misschien wel wilde? Was er nog iemand helemaal anders in het spel? Het blijft wat gissen, de veroordeling werd niet in de Lootse registers of geconsulteerde kranten gevonden...

Peter LAROY

Bronnen:

- ¹ *Het Handelsblad*, 8 februari 1881, citeert *Het Fondsenblad*, dat wellicht het oorspronkelijke stuk schreef dat door diverse dag- en weekbladen werd overgenomen.
- ² GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan de Procureur*, 10 januari 1880; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan arrondissements-commissaris*, 11 januari 1880; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan arrondissements-commissaris*, 12 januari 1880.
- ³ “*Un vieillard de Lootenhulle qui retournant chez lui vendredi à 8 heures et demie du soir, a été assailli par des inconnus et jeté dans un fossé. Ensuite on a essayé de l’etrangler. Un voisin, ayant entendu du bruit est sorti et a reconduit le malheureux chez lui. On dit que la victime est mort hier. Une instruction judiciaire est ouverte sur cette affaire mystérieuse.*”
- ⁴ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter De Smet*, 25 februari 1880.
- ⁵ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan de Procureur*, 23 februari 1880; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter De Smet*, 26 februari 1880.
- ⁶ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan de Procureur*, 24 juni 1880; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter De Smet*, 26 juli 1880; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan Griffie Rechtbank Eerste Aanleg*, 28 juli 1880; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan Onderzoeksrechter De Smet*, 10 augustus 1880.

- ⁷ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan Onderzoeksrechter De Smet*, 16 september 1880.
- ⁸ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan de Procureur*, 3 januari 1881.
- ⁹ Diverse kranten brengen het bericht van de eerste verjaardag van de moord en van de ophefmakende beschuldiging tegen zoon Van De Voorde. Bijv. *Le Bien Public*, 7 januari 1881: “*Il y a un an la commune de Lootenhulle fut mise en émoi par l’assassinat du cultivateur Vande Voorde. Le crime fut commis vers 8 heures et demie du soir près de la ferme De Wulf et l’auteur était resté inconnu. Aujourd’hui à la suite d’une dénonciation d’un témoin soi-disant oculaire, la justice vient d’arrêter le fils de la victime, propriétaire en la commune.*”
- ¹⁰ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 27 januari 1881.
- ¹¹ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 29 januari 1881.
- ¹² GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 22 januari 1881.
- ¹³ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 7 februari 1881; id., 8 februari 1881.
- ¹⁴ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 8 februari 1881.
- ¹⁵ Het Handelsblad, 24 februari 1881: “*Wij vernemen dat Karel Van De Voorde, die beschuldigd was, te Lootenhulle, zijn vader vermoord te hebben, op bevel der raadkamer gisteren morgen in vrijheid is gesteld.*”
- ¹⁶ GAA, Registers uitgaande briefwisseling, *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 23 maart 1881; *Gemeentebestuur Lotenhulle aan onderzoeksrechter Penneman*, 25 maart 1881.

DE FAMILIE VAN HECKE

VIER GENERATIES BAKKERS AAN BELLEMBRUG

Onlangs kreeg ik een krantenknipsel uit 1992 over de viering van de honderdste verjaardag van de bakkerij van de familie Van Hecke in Bellem. Een goede reden om het verhaal van deze familie eens op te zoeken.

Vlaanderen kende vroeger veel tradities. In de 18de, de 19de en ook nog de 20ste eeuw waren schoenlappers, slaggers, beenhouwers, hoedenmaaksters, klompenmakers, smeden, kleermakers, kruidenierswinkels en vooral bakkers het kloppend hart van een dorp. Meestal was het de traditie dat een van de zonen hun vader opvolgde. Zo klopte het spreekwoord bij de bakker “zijn broodje is gebakken” letterlijk en figuurlijk. Voor een beter bestaan werd vaak gekozen voor het beoefenen van twee of meer beroepen. Als voorbeeld nemen we de mooie foto van de verdwenen gevel van bakkerij La-roy van Aalter-Brug. De hoofdingang, maar ook de enige deur naar

BAKKERIJ JACKY VAN HECKE

Museumstraat 102 Bellem
☎ 74 15 77 • Dinsdag gesloten

**VAN HECKE:
100 JAAR BROOD
& BANKET**

In 1892 opende Richard VAN HECKE een bakkerij in de Kerkstraat in Bellem. Sinds 1892 is er veel veranderd. De Kerkstraat werd Museumstraat maar de bakkerij bleef. Nu, honderd jaar later, in 1992, staat nog steeds een VAN HECKE op dezelfde plaats aan de bakoven. Alleen wat goed is, houdt stand. Reden genoeg dus om te vieren:

**100 JAAR
VAN HECKE**

Smakelijke Verjaardag!

De verjaardagsactie loopt van donderdag 12 maart tot donderdag 30 april. Bij elke aankoop van 100 frank, krijgt u 1 stempel op uw verjaardagskaart. Bij tien stempels is uw kaart vol. Iedere volle kaart is voor u een kans op een mooie prijs.

PRIJZEN:

1. Een fiets
2. Een microgolfoven
3. 100 dagen gratis brood
- 4de tot 7de prijs: 50 dagen gratis brood
- 8ste tot 15de prijs: gebak ter waarde van 250 fr.

dit handelspand, leidt links naar de bakkerij en de winkel en rechts naar het café. Deze foto is zeker na 1950 genomen, daar men tussen de zitbank op het voorplan een reclame bemerkt van coca-cola. ⁽¹⁾

Volgens het cohier van patentenrechten anno 1826 telde Bellem toen reeds een groot aantal bakkers en verkopers van broden. Werden vermeld: Van Hecke Lodewijk (bakker), Morthier Livinus (broodverkoper, tapper, winkelier, kleermaker, koopman in kolen), De Graeve Jacobus (broodverkoper, kramer), De Muynck Karel (bakker, winkelier), Brusseel B. (broodverkoper, winkelier), Braet Francies (broodverkoper, winkelier), De Keyzer Lodewijk (schoolonderwijzer, winkelier, broodverkoper, tapper van jenever), Daenick Pieter (bakker, winkelier), De Weirt Leonard (bakker, tapper, winkelier), Moens Karel (broodverkoper, tapper, winkelier, slachter), Steyaert Jan-Karel (roggebroodverkoper, tapper, winkelier, varkensslachter) en De Jaeger Ferdinandus (broodverkoper, tapper, winkelier). ⁽²⁾

Voor een bevolking van ongeveer 1400 was er geen tekort aan broodvoorziening. Door de komst van de zeildoekweverij aan

Verdwenen gevel van bakkerij Laroy te Aalter-Brug.

Bellebrug begin 19de eeuw, zal de bevolking in een paar tientallen jaren stijgen naar 1800 inwoners.

De familie Van Hecke is geen uitzondering en warmde vier generaties lang hun oven aan Bellebrug om broden en andere lekkernijen te bakken. Nochtans was het een zoektocht van Lotenhulle over Poeke om onze eerste bakker met de naam Van Hecke terug te vinden in Bellem, namelijk Richard Van Hecke.

HOE EN WANNEER VINDEN WE RICHARD IN BELLEM

Met Leander Van Hecke (°Lotenhulle, 09.09.1806, tijdens de Franse Revolutie onder Napoleon; +Lotenhulle, 09.01.1861) starten we ons verhaal. Hij was getrouwd te Lotenhulle op 27 februari 1832 met Melanie Van Overbeke (°Lotenhulle, 14.02.1812; +Bellem, 29.08.1894).

Na hun huwelijk hebben ze samen een café opengehouden op het dorp te Lotenhulle.

Kinderen uit dit huwelijk:

- Virginia-Ludovica (°Lotenhulle, 17.01.1833)
- Augustus (°Lotenhulle, 02.11.1834)
- Mathildis (Poeke, 22.01.1837)
- Henricus (°Poeke, 10.10.1839)
- Maria-Ludovica (°Poeke, 19.03.1842)
- Leander Adophus (°Poeke, 09.08.1844)
- Augustina-Maria-Antonia (°Poeke, 24.02.1847)
- Maria-Elodia (°Poeke, 22.12.1849)
- Maria-Pelagia (°Poeke, 30.01.1853)

Daar hun derde kind geboren is te Poeke in 1837, weten we dus dat Leander verhuisd is van Lotenhulle naar Poeke tussen 1834 en 1837. Opnieuw wordt hij herbergier, vermoedelijk in café “*De Zwaan*” op het dorpsplein van Poeke.

Het was niet gemakkelijk om zowel de geboorte als het overlijden van Melanie Van Overbeke terug te vinden. De huwelijksakte met Leander Van Hecke in 1832 vermeldt dat ze toen twintig jaar was en geboren was te Lotenhulle. Ik vond nergens een geboorteakte van Melanie Van Overbeke. Toen ik alle geboorteaktes van Lotenhulle vanaf 1810 bekeek, botste ik op een akte van Melanie Steenbeke. De naam Van Overbeke was doorkruist en vervangen door Steenbeke. Verder vermeldt de akte: geboorte in de woonst van François

Arickx en aangegeven door Thérèse Verhelle, vroedvrouw te Lotenhulle. Men wou dat het kind de naam droeg van Melanie Steenbeke en de moeder van het kind is Catherina Steenbeke (getuigen bij de geboorte waren François Van der Meeren, landbouwer en Jean-Baptiste Minne, koster). In ieder geval zal ik haar later overal ontmoeten met de naam Melanie Van Overbeke tot ik na lang zoeken ontdekte dat ze uiteindelijk gestorven is te Bellem op 29 augustus 1894. De overlijdensakte vermeldt: het overlijden had plaats in de woonst van Louis De Lannoy (haar schoonzoon, bakker aan Bellebrug en gehuwd met haar dochter Maria-Elodia Van Hecke). Getuigen van de akte waren Adolf Van Hecke van Poeke (haar zoon en bakker te Poeke) alsook Louis De Lannoy (bakker te Bellem, haar schoonzoon). De akte vermeldt verder dat ze bij haar overlijden nog woonachtig is te Poeke en dat ze de dochter is van Romanus en Catharina Steenbeke en weduwe is van Leander Van Hecke. Hier duikt dus de naam van haar moeder Catherina Steenbeke op die getrouwd was met Romanus Van Overbeke – herbergier in de Nevelestraat te Lotenhulle. Vermoedelijk was ze ofwel daar pas gaan wonen of was ze op bezoek bij haar dochter Maria-Elodia Van Hecke. Haar naamsverandering van Steenbeke naar Van Overbeke blijkt te kloppen.

Virgina Ludovica Van Hecke, het oudste kind van Leander en Melanie Van Overbeke, is geboren te Lotenhulle op 17 januari 1833. Zij had twee onwettige kinderen, namelijk een zoon Richard (°Poeke, 26.11.1855) en een dochter Maria-Clementina Van Hecke (°Poeke, 26.11.1856; +Poeke, 23.03.1870). Ze overlijdt aan de toen bijna ongeneeslijke ziekte, de tering.

De geboorteakte van Richard vermeldt: de geboorte werd aangegeven door Francisca Everaert, vroedvrouw te Lotenhulle. Virgina was toen ongehuwd en zal ook later niet trouwen. In het bevolkingsregister van Poeke van 1867-1880, waar ze toen woonde, staat ze ingeschreven op het adres van haar moeder, Melanie Van Overbeke, die toen reeds weduwe was en het café “*De Zwaan*” aan de kerk van Poeke openhield (nu café “*In de Zoete Inval*”). Volgens het bevolkingsregister van Poeke 1881-1890 woonde toen in café “*De Zwaan*” de broer van Virgina-Ludovica, namelijk Adolf Van Hecke (°Poeke, 09.08.1844). Hij was getrouwd met Emma-Maria Van de Putte uit Bachte-Maria-Lerne. Adolf was herbergier, slachtersbaas en landbouwer.

Nu komen we terecht bij Richard Van Hecke, zoon van Virginia Ludovica Van Hecke. Hij is geboren te Poeke op 26 november 1855 en treedt in het huwelijksbootje te Bellem op 29 april 1884 met Mathilde Van Lerberge, geboren te Bellem op 7 april 1852, dochter van Arnulphus Scherpereel. Op de huwelijksakte staat dat hij bakker was en reeds in Bellem woonde. Hij is, als jongeling, van Poeke naar Bellem verhuisd op 16 december 1881. Zijn vrouw was

*De dorpsplaats van Poeke in de jaren 1930. “De Zwaan – Huis van Commerce” van P. Van den Bauwhede bestaat niet meer. Aan de gevel staan Germaine en Clara Van den Bauwhede. ⁽³⁾
(archief Roger Defruyt)*

kleermaakster van beroep en is overleden te Bellem op 6 november 1901, amper negenenveertig jaar oud. Na hun huwelijk is Richard gaan wonen aan Bellebrug in café “t *Zwijntje*”, naast zijn nonkel Louis De Lannoy, bakker, winkelier en boer die getrouwd was met Maria Elodia Van Hecke.

De familie De Lannoy was toen ook een bekende bakkersfamilie in Bellem. Louis De Lannoy had nog twee broers, namelijk August en Amandus, eveneens broodbakkers van beroep. Louis De Lannoy was geboren te Bellem op 17 juli 1845 en was getrouwd te Bellem op 20 april 1881 met Maria-Elodie Van Hecke, de zuster van Virginia-Ludovica. Hij was eveneens bakker, winkelier en herbergier.

In 1892 heeft Richard een bakkerij met winkel van kruidenierswaren geopend op het einde van de toenmalige Kerkstraat (nu Museumstraat) en wordt de eerste Bellemse bakker in de Kerkstraat vlak bij Bellebrug. Deze woonst was toen het enige huis rechts aan het einde van deze straat. In 1905 bouwde de toenmalige smid August De Clercq een nieuw huis juist naast deze bakkerij, namelijk café “*De Oude Smidse*” met een smidse erbij. Daarvoor woonde smid

Zalig zijn zij die in den Heer sterven. (Apoc. XIV. 13)

✠

Bid voor de Ziel
VAN
MARIA ELODIA VAN HECKE,
ECHTGENOOTE VAN
LOUIS DE LANNOY,
Lid van de genootschappen van het H. Sacrament, der Barmhertigheid, enz. geboren te Poucques, den 22 October 1849, en godvruchtig overleden te Bellem den 12 Januari 1911.
Versterkt door de laatste HH. Sacramenten.

Zij had bij allen eene allerbeste faam, omdat zij zeer godvreezend was; en er was niemand die een woord kwaad van haar sprak. (Judith. VIII. 8.)
Ook is zij gelukkig, onze beminde afgestorven, de uur van haar verscheiden van verre te zien aankomen hebben; omdat zij zich alzoo tot eene zalige dood bereid heeft. (H. Franc. Sal.)
GELIEFDE ECHTGENOOT EN KINDEREN, al wat waar is, wat eerbaar, wat recht, wat heilig, wat beminnelijk, al wat een goeden naam geeft, al wat deugdzaam en loffelijk is, weest daarop bedacht; wat gij ook van mij geleerd en ontvangen, gehoord en gezien hebt, doet dat, en de God van vrede zal met u zijn (Philip. IV. 8. 9.)
Barmhertige Jesus, geef haar de eeuwige rust.
(7 j. en 7 quadr.)

R. I. P.

Uitgever, H. Philippo, Bellem.

Watis hij gelukkig en voorzichtig die tracht in zijn leven te zijn gelijk hij begeert bij de dood bevonden te worden! (Nav. Christ.)

✠

Bid voor de Ziel
VAN
Virginia Ludovica VAN HECKE,
geboren te LOOTENHULLE den 17 Januari 1833 en godvruchtig overleden te BELLEM, den 27 Maart 1910.
Versterkt door de laatste HH. Sacramenten.

Uitgeput door lange jaren en eene onverbidde-lijke kwaal, wacnlte zij met eene stichtende onderwerping en eene voorbeeldige verdulgdigheid, de dood als eene verlossing af. En zij zuchtte met den Apostel: Ik heb den goeden strijd gestreden, het geloof ongeschonden bewaard, thans is mijne loopbaan hier geëindigd. Ik sterf in de overtuiging dat de Heer Jezus - Christus mij de kroon des eeuwige levens zal geven, die Hij bewaart voor dezen die tot het einde toe vollierd hebben. (II Tim. IV. 7.)
En den dag dat de H. Kerk het plechtig Paaschfeest vierde, is hare ziel in den hemel het blijde Alleluia gaan zingen, terwijl haar stoflijk overblijfsel, als een zaad van onsterfelijkheid in den schoot der aarde gelegd, de glorieijke verrijzenis afwachten zal.
Barmhertige Jesus, geef haar de eeuwige rust.
(7 j. en 7 quad. afl.)

R. I. P.

Uitgever, Philippo, Bellem.

August aan de overkant van Bellebrug, toen uitbater van herberg "In de Zandbank". August was de vader van Jules De Clercq (Juulke Barbara) en de grootvader van Hugo De Clercq. In november 1905 kwam de moeder van Richard, Virginia-Ludovica Van Hecke van uit Poeke bij haar zoon Richard inwonen. Enkele jaren later, op 27 maart 1910, is zijn moeder er overleden. Richard Van Hecke is te Bellem overleden op 8 maart 1939. Dat er in deze periode voor de Eerste Wereldoorlog reeds doodsprentjes waren van Virginia-Ludovica en Maria-Elodie Van Hecke, laat vermoeden dat ze er toen reeds warmpjes in zaten.

Kinderen van Richard Van Hecke en zijn vrouw Mathilde Van Lerberge:

- Adolf-André (°Bellem, 26.07.1886)
- Martha-Lucia (°Bellem, 07.11.1888)
- Adolphe-Paulus (°Bellem, 20.02.1892)

Richard was dus vroeg weduwnaar en bleef achter met drie minderjarige kinderen. Hij is voor de tweede keer in het huwelijk getreden te Bellem op 27 september 1911 met Emilie D'Hooge, geboren te Bellem op 25 januari 1863. Zij was toen reeds tweemaal weduwe.

De dood is niet het einde, maar het begin. Zij is slechts de overgang naar een beter leven.

† **Zalig aandenken**
AAN
Richard Van Hecke
WEDUWNAAR VAN
MATHILDE VAN LERBERGHE
en van **EMILIA D'HOOGHE**,
geboren te Poeke, den 26 November 1855 en
godvruchtig overleden te Bellem op 8 Maart 1939
gesterkt door de heilige Sakramenten der
Sterfenden.
**Hij was lid der confrerie van het H. Sakrament
en van Barmhartigheid.**

Als de mensch naar zijn einde toegaat, wordt het hem duidelijk, dat alles wat de wereld kan geven weinig waarde heeft en dat er maar ééne zaak van belang is : de toestand van de ziel. Al de geneugheid van bloedverwanten en vrienden kan een stervende weinig helpen; alleen de vriendschap van God geeft rust en zekerheid.

De kristen omklemt in zijn laatste uren het kruis van den Verlosser als zijn eenige Hoop. Zoo gewapend en met een groot verlangen naar de blijdschap van den hemel is de duurzame overledene van de aarde vertrokken.

Beste kinderen, kleinkinderen en familie, het langste leven hier op aarde is nog zeer kort, maar in den korten tijd dat wij op de wereld verblijven, kunnen wij een altijdrend geluk verdienen. Leef als ware kristenen, dan kunnen wij weldra allen samen van de eeuwige vreugde genieten.

Zoet Hart van Jezus, ik heb betrouwen in U.
300 d. afl.

Druk. A. Van Lantschoot, Bellem

Van hare kindsheid af leefde zij in de vrees des Heeren en onderhield zijne geboden.

†
Bid voor de ziel van Mevrouw
Mathilde VAN LERBERGE
Echtgenoot van
Richardus VAN HECKE

lid van het genootschap, van het H. Sakrament, van het H. Hert van Jesus, van den H. Rozenkrans, van de H. Barbara, van den wekelijkschen kruisweg, van de Moeders des huisgezins,
geboren te Bellem den 7 April 1852 en aldaar godvruchtig in den Heer ontslapen den 6 November 1901.

De smerten en beproevingen van dit leven zijn als bloemen, van de vruchten der eeuwige glorie. H. Gr. Eene moedige, zorgvuldige en deugdzaam vrouw is de kroon van haren man en het geluk harer kinderen.

Spreuken xii.
De goddelijke voorzienigheid werkt dikwijls tegen de tijdelijke begeerten der goeden, omdat zij hun voor de eeuwigheid veel grootere goederen voorbeschikt.

H. Isidoor.
Mijne goede Moeder, ik ben u in den hemel voorgaan, doch troost u, nog eenigen tijd, en gij vindt al uw beminden bij God weer. — Mijn lieve Echtgenoot dat Gods vrede, die ik ben ingegaan, uw droefheid verzachtte welke gij bij mijne dood gevoelt, in den hemel blijf u voortbeminnen. Mijne duurzame kinderen, eert uwen vader, bemint elkander, vergeet de smerten en liefde uwer moeder niet.

Uit ganscher herte hebben wij haar bemind, eeuwig zullen wij haar in onze gebeden gedenken.
Zoet Hert van Jesus en Maria, weest mijne zaligheid.
300 dagen aflaat.

Uitg. Philippo, Bellem.

Adolf-André Van Hecke wordt de opvolger van zijn vader en blijft in de bakkerij in de Kerkstraat wonen. Hij trad in het huwelijk te Aalter op 21 september 1916 met Irma-Marie Thys (°Aalter, 30.12.1882; +Bellem, 19.03.1923), amper eenenveertig jaar oud. Adolf zal hertrouwen te Ruiselede op 22 juni 1927 met Coralie-Marie Hoste (°Ruiselede, 12.01.1884; +Sint-Antoniuskliniek te Aalter (nu Veilige Have) 04.10.1962).

Kinderen uit het huwelijk van Adolf Van Hecke met Irma-Maria Thys:

- Noël (°Bellem, 25.12.1917)
- Maurice (°Bellem, 11.02.1919; +1987)
- Marcel (°Bellem, 17.08.1920)

Met zijn tweede vrouw had Adolf-André geen kinderen.

De opvolger van deze bekende bakkerij is de tweede zoon uit het gezin Adolf-André en Irma-Maria Thys, namelijk Maurice. Hij was getrouwd te Bellem met Marie-Louise Matthys (°Bellem, 31.05.1922). Ze woont nog altijd in Bellem bij haar schoonzuster Anna-D'hooghe.

Dit koppel bleef kinderloos. Maurice was een bekend en geliefd toneelspeler van Bellem. Op de groepsfoto van het blijspel “*Antje*”

Het gezin Adolf Van Hecke en Irma Thys. ⁽⁴⁾

Heer, wij die hem beminden, wij vroegen U zijn dagen te verlenen en Gij hebt hem de eeuwige rust gegeven Uw Heilige wil zij gezegend.

†
In Gods vrede ruste de ziel van
Heer Adolf André Van Hecke
weduenaar van **Mevrouw Irma Thys**
echtgenoot van **Mevrouw Coralia Hoste**
geboren te Bellem op 26 Juli 1886, en er zeer godvruchtig overleden op 9 April 1955, versterkt door de laatste heilige sacramenten en de Pauselijke zegen.
Lid van de confrerie van Barmhartigheid

De Duurbare overledene had de zware last op zich geladen een eerlijk mens te zijn in woord en daad. Tot in de hoge jaren zagen wij in hem een voorbeeld van diep geloof en innig gebed. Zijn wegen zijn schoon geweest en al zijn voetstappen waren in vrede.

Goede verkleefde echtgenoot en tedere, liefderijke vader, was hij vol toewijding voor het welzijn van zijn huisgezin. Vredelievend en voorbeeldige christen gelovig vol eerbied en gehechtheid aan zijn godsdienst, wier verplichting hij tot den laatsten stond nauwkeurig volbracht. Op de schone vooravond van het Paasfeest riep de goede God zijn edele ziel tot zich, om haar met de verheerlijkte christus het grote verzigenfeest in verdiende beloning te laten meevieren.

Diep buigen wij het hoofd in volle onderwerping aan Gods ondoorgaandelijke raadsbesluiten, en danken Hem omdat hij ons zijn goede vader geschenken heeft.

Bemilde echtgenote, in trouwe echtelijke liefde hebben wij leed en vreugde gedeeld, maar nog meer weldaden en genaden ontvangen van Hem, wiens wetten ons richtsnoer waren. Dank voor uw offerende liefde en grenzeloze toewijding.

Bemilde kinderen, mijn zorg en mijn troost, blijft vaders aandenken en zegening diep in U bewaren en bidt voor mij I Tot weerziens in den Hemel!

H. Jozef, patroon van de goede dood. b. v. o.
H. Hart van Jezus, wees mij genadig 300 d. afl.

Waakt dus, dewijl gij niet weet welk oogenblik uw Heer zal komen. Matth. XXIV, 42

†
BID VOOR DE ZIELERUST
van

IRMA THYS,

ECHTGENOOTE VAN

Adolphe, André Van Hecke,

geboren te Aeltre, den 30 December 1882 en schielijk overleden te Bellem, den 19 Maart, 1923.
Zij was lid van het Broederschap van Barmhartigheid.

Laat ons in dezen pijnlijken en haastigen dood ten Hemel het anker onzer hoop werpen. Bossuet.

Wie zal een goede vrouw vinden? Zij is meer waard dan paaren.... Het hart van haar man heeft betrouwen op haar.... Zij doet hem goed en nooit enig kwaad.... Zij opent den mond en de goede woorden liggen op haar tong.... Zij eet haar brood niet in ledigheid. Prov. XXXI, 10 et seq.

Zalig de mensch, die de beproeving verdraagt; omdat hij na de beproeving de kroon des levens zal ontvangen. S. Jac. Ep. I, 12.

Hard, zeer hard zijn vaak de slagen van den dood. Zoo werd de afgestorvene werkelijk ontruist aan de liefde van haar echtgenoot en haar drie kleine kinderen. In zulke gevallen kan alleen het christelijk geloof troost en sterkte geven. Het herinnert de christenen dat de Hemelsche Vader de beproevingen, ook de zwaarste toelaat enkel voor hun hooger, hun geestelijk goed. Het doet hen de oogen ten hemel verheffen, naar het eeuwig gelukkig Vaderland, waar zij, indien zij willen, hun duurbare dooden zullen wedervinden. Moge de H. Jozef, patroon van den goeden dood, op wiens feestdag de diepbetreurde Echtgenote en Moeder gestorven is, haar door zijn machtige voorspraak de intriede in het Hemelsch Rijk bekomen. Laat ons allen voor haar bidden, opdat dit weldra geschiede.

Zoet Hert van Maria, wees mijn zaligheid.
300 d. afl.

Dr. Faut-Van Hecke. Aalter.

« Bewaart in uw hart het aandenken van uw moeder. »

†
Gedenk in uw gebeden de ziel
van **Mevrouw**
Coralie-Marie Hoste
weduwe van **Mijnheer**

Adolf André Van Hecke

geboren te Rutselsede, op 12 januari 1884, en onvoorzien, doch niet onvoorbereid in de Heer ontlapen te Aalter (kliniek St Antonius) de 4e dag van de Rozenkranzmaand 1962, bediend « in extremis » van het Sacrament der zieken

Zij was lid van de confrerie van het H. Hart en van Barmhartigheid.

De duurbare overledene moeder was de gedienstige en vriendelijke vrouw, zoals in het Evangelie verhaald wordt; minzaam in haar omgang met de medemens, heerlijk in haar levenswandel, godvruchtig in haar gebed, beleefde zij haar kristelijke overtuiging vertrouwd en nederig, onderworpen aan Gods heilige Voorzienigheid.

In haar gevorderde ouderdom was zij nog dagelijks te been en bekommerd om de vele dingen die haar waren toevertrouwd: als echtgenote en moeder heeft zij niets willen onzien voor het goed van haar naastbestanden en knakte in haar ofzorgzaamheid voor haar gezin; want... een moeder rust niet en berekent niet... Daarom was haar stille vroomheid, haar bescheidenheid en eenvoud en haar huiselijke gezelligheid gewaardeerd als een kostbaar erfdeel door allen die met haar dagelijks in voeling waren... Zo onverwacht in het lijd dat eerst nog het hare werd, heeft moeder ons nu verlaten.

Duurbare moeder, wij hadden U nog grang lang bij ons gehouden, maar O. I. Heer ontsleedte dat gij uw taak hier rumschoots volbracht hadt, en dat het

Maurice Van Hecke ⁽⁵⁾

Toneelgroep van het Davidsfonds te Bellem in 1974 voor het blijspel "Antje". ⁽⁶⁾

v.l.n.r.: bovenaan: Eliane De Wulf, E. Van Nevel, Marie-José Morthier, Etienne Standaert, mevr. en mr. Verhasselt; zittend: Christine Morthier, Hugo De Clercq, Frieda Van Daele, Werner Maes, M. Van Hecke en Walter Vervalle.

uit 1974 - gespeeld door de toneelgroep van het Davidsfonds Bellem - zien we Maurice Van Hecke zittend met de witte potsmuts. Hij was naast Werner Maes en Hugo De Clercq een van de drie vrijgezellen die dolverliefd waren op het hoofdpersonage “Antje”-vertolkt door Frida Van Daele.

Nu komen we bij de laatste opvolger, namelijk de broer van Maurice. Dat was Noël Van Hecke die bakker en banketbakker was in het nabije Ruiselede. Hun zoon Jacky had zoals veel van zijn familieleden de microbe van de bakkersstiel te pakken. Hij volgde een degelijke opleiding als banketbakker en mocht de zaak van zijn oom Maurice overnemen en zal samen met zijn vrouw Monique Vlaeminck deze bloeiende zaak verderzetten.

Het jonge koppel mocht een jaar na hun huwelijk opnieuw in hun trouwpakje kruipen om de boomplantactie van het toenmalige groencomité van Bellem op te luisteren. Het boompje werd door Monique en toneelacteur Jo De Meyer (met zonnebril) gepland.

Niettegenstaande hun reputatie in de streek ziet hun enige zoon Stefan het niet zitten om het beroep van zijn vader aan te leren en verder te zetten. Er wordt een opvolger gezocht. Nu leest men boven de inkomstdeur de naam van bakker Johny. Hij en zijn vrouw hebben niets met de familie Van Hecke te maken en zorgen nu voor vers brood, taarten en allerlei lekkernijen.

Zal dit koppel dit zware maar aangename beroep van bakker overleven en eventueel doorgeven?

Walter VERVALLE

Bronnen:

¹ STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, 1979, p.381.

² R.A.G. patentenrecht in 1826.

³ DEFBUYT R. en RYSERHOVE A., *Het Aalterse van toen*, p.151, nr. 218.

⁴ Archief J. Van Hecke.

⁵ Archief A. Piers.

⁶ Archief Marie-Christine Morthier.

HET 'HULP- EN STEUNCOMITEIT VOOR DE WEDEROPGEROEPENEN EN HUN FAMILIES' (1939)

Toen in het najaar van 1939 Polen door de Duitse (1 september) en de Russische legers (17 september) werd overweldigd, mobiliseerde het Belgische leger een deel van de reservisten. Er was nog geen algemene mobilisatie. Die zou pas plaatsvinden toen Duitsland op 10 mei 1940 België binnenviel. Het oproepen van de reservestrijdkrachten was geen eenvoudige operatie. Reeds een jaar voordien (eind september 1938) had al eens een mobilisatie plaats gevonden in België ten gevolge van de internationale spanningen. Het zogenaamde *Akkoord van München* bracht toen nog even soelaas. Na een paar dagen konden de opgeroepen soldaten terug naar huis. Heel deze operatie gebeurde in vrij chaotische omstandigheden. ⁽¹⁾

Soldaten bij hun terugkeer in Aalter (mobilisatie 1938). Op de rug van deze foto staat geschreven: "Wat zien ze er blijde uit! Ze zijn juist van den trein gestapt en gaan terug naar moeder."

Toen maanden nadien een nieuwe oproeping noodzakelijk bleek, had het Belgische leger er de nodige lessen uit getrokken. Zeker toen ook bleek dat de oorlogshandelingen tot stilstand kwamen en er sprake was van een *'drôle de guerre'* diende de militaire overheid het nodige te doen om de troepen gemotiveerd te houden. Bovendien lag ook bij de publieke opinie een en ander gevoelig. Het idee van het 'neutrale' België leefde sterk bij een deel van de bevolking. ⁽²⁾

Naarmate de weken verstreken werd ook duidelijk dat de opgeroepen reservisten niet zoals in 1938 na enkele dagen zouden thuis zijn. Overal in het land organiseerde men zich om 'de jongens' te ondersteunen. In Aalter nam in november 1939 het gemeentebestuur het initiatief om een steuncomité op te richten. De organisatie wilde fondsen ophalen om pakketten aan te kopen die konden worden opgestuurd. Eind november 1939 stuurde het bestuur van dit comité een pamflet aan alle inwoners. De tekst was als volgt:

"Aan de Bevolking van Aalter

De benarde tijden die wij beleven, en den noodtoestand erdoor geschapen, inziende, besloot het gemeentebestuur tot het oprichten van een 'Hulp- en Steuncomiteit voor de wederopgeroepen en hun families'. Dat comiteit heeft voor doel gebeurlijken nood bij de heropgeroepen en hun families te lenigen of, door dienstbetoon, hulp en bijstand te verleenen.

Die taak is veel omvattend; zij zal zwaar zijn om volbrengen, zeer kiesch en vol verantwoordelijkheid. Daarom werd ze gesteld, hetgeen vol toewijding werd aanvaard, onder de hooge bescherming van de Geestelijke en Burgerlijke overheid.

Het zal voor iedereen duidelijk zijn, dat degelijke en doelmatige werking van het Comiteit in hoofdzaak mogelijk zal zijn, naarmate de geldelijke middelen die ter zijner beschikking zullen gesteld worden. Daartoe zal beroep gedaan worden op de medewerking van al de inwoners.

Te dien einde zullen eerstdaags in elken wijk en bij iedereen, dienstwillige medewerkers huisbezoeken doen en lijsten aanbieden om geldelijke giften in te zamelen. Wij zijn overtuigd dat de bevolking die personen gulhartig zal ontvangen en dat zij de vrijgevigheid van allen mogen ondervinden.

In overweging nemende, dat er 400 heropgeroepen zijn; dat het zenden van een enkel pakje (bijv. op Sint Niklaas of Kerstdag), met verzendingskosten circa 12 à 15 fr. al kosten; zal dit alleen dus reeds een uitgave beteekenen van 5 à 6000 frank.

Dit geeft een gedacht van de geldelijke middelen waarover 't Comité zal moeten beschikken.

Bij herhaalde gelegenheden, H. Hartfeesten, Vlaggewijdingen en andere feestelijkheden, heeft het volk van Aalter milddadig gesteund en mochten de inrichters zich verheugen, benevens een groot aantal bijzondere giften van meerbegoeden, in vele giften van 100 fr. bij welstellenden en in een massa bijdragen van 50 en 20 fr. bij "personen die goed voortdoen," zooals men zegt. Het waren slechts behoeftigen en zekere onverschilligen die een steungeld gaven beneden 5 frank.

Nu dat het gaat om buitengewonen nood te lenigen, en uitsluitend bestemd voor inwoners onzer gemeente, rekenen de inrichters ten minste op denzelfden steun als hooger vermeld en zijn zij overtuigd dat velen zelfs meer zullen geven gezien het uitzonderlijke deze edelmoedige en menschlievende doelstelling.

Voor het doen der geldinzameling werd dankbaar gebruik gemaakt van de diensten door de "Oud-strijders" aangeboden. Later zal het oprichten van andere instellingen, zoo voor mannen als vrouwen, wellicht noodzakelijk blijken. Dan zal in andere middens om medewerking worden verzocht.

De samenstelling van het Eere-comitéit, van het dagelijksch bestuur, van de leden propagandisten zal U toelaten in te zien dat gansch de werking geplaatst werd boven elke politieke overtuiging of welkdanige bijbedoeling.

De bestuursleden, en vooral de leden die de omhaling deden, elk voor zijn wijk, zullen het dagelijksch bestuur inlichten over zekere toestanden die hulp, bijstand of tusschenkomst noodwendig maken. De belanghebbenden kunnen zich dan in volle vertrouwen tot die personen wenden.

De inrichters meenen er ook uitdrukkelijk te moeten op wijzen dat het Hulp en Steuncomitéit voor wederopgeroepen en families niet uitsluitend beoogt het Pakje van den Soldaat, of anderen stofelijken of geldelijken steun, maar ook, en niet het minst, moreele

opbeuring, door verdediging van alzijdige belangen, dienstbetoon, meevoelen en meelevens met de families die het ergst door den noodtoestand zullen getroffen worden.

Aldus opgevat, zal onze werking, onder de hooge bescherming van het Eere-comiteit, niet alleen troost en steun brengen, maar zullen de hoogere gevoelens van edelmoedige menschlievendheid, die gansch onze bedrijvigheid moet bezielen, tevens de saamenhoorigheid en de dienstvaardigheid in de wijken en op gansch de gemeente hernieuwen en zoo een uitstraling beteekenen van echte 'Christelijke naastenliefde', waaraan de wereld en het menschdom behoefte heeft.

Helpt daaraan mede door uw milden steun!

Zij die ervan genieten zullen er Ued dankbaar om zijn en God zal er U voor beloonene!"⁽³⁾

Met dit lokaal initiatief trad het gemeentebestuur in de voetsporen van wat op nationaal vlak was gebeurd. In september 1939 had minister van Defensie generaal Denis samen met Hendrik De Man 'Het werk van het Pakje van de Soldaat' in het leven geroepen. Waar het aanvankelijk enkel ging om behoeftige soldaten wat extra rantsoen toe te steken (een 'pakje' bestond aanvankelijk uit 5 pakjes sigaretten/100 gram roltabak, 1 stuk zeep, 5 repen chocolade en 1 pot confituur) was dit verder uitgebreid om morele en geestelijke ondersteuning te bieden.

Het 'Werk' werd uitgebreid, koningin Elisabeth nam de bescherming op zich en er kwamen negen afdelingen (1. Bibliotheek en onderwijs; 2. Toneel, muziek en zang; 3. Bioscoop; 4. Sport en Spel; 5. Soldatentehuizen; 6. Geschenken (radiotoestellen, grammofoon(platen), gezelschapsspellen, enz.); 7. Financiën en propaganda; 8. Weekblad van de Soldaat; 9. Pakje van de soldaat). De bevolking werd gevraagd om gul te steunen en tal van prominenten vulden het beschermcomité.⁽⁴⁾

De Aalterse initiatiefnemers spiegelde zich hier duidelijk aan. De oproep had om te beginnen een heel breed draagvlak, zo blijkt overduidelijk uit de vele namen van prominenten die onderaan de lijst prijken. Er was een beschermcomité ('Het Eere-comiteit') met daarbij hoogwaardigheidsbekleders van wereldlijke maar vooral

geestelijke overheid: E.H. Neyt (pastoor Sint-Cornelius), E.H. Brewee (pastoor St.-Maria-Aalter), E.H. Pater Den Harinck (proost St.-Godelieve), Karel Bockaert (burgemeester), Gravin de Hemricourt de Grunne (Ere-voorzitster van de Oud-Strijders en Invalidenbond) en mevrouw A. Bosmans-Van Besien (Maria-Aalter).

Voor *het 'werkend' bestuur* tekenden volgende mensen: Maurice Laroy was schatbewaarder. E.H. De Jaeger (onderpastoor), Jos. Faut (gemeentesecretaris) en Cyr. Lambert waren de 'schrijvers' (secretarissen), Schepen Raymond Van den Broecke fungeerde als voorzitter en handelaar Emiel Thienpont, notaris J. Goeminne en schepen René Schepers vulden het ondervoorzitterschap in.

Dit bestuur werd aangevuld met *leden*. Ook voor deze groep was er in de breedte geworven. De lezer herkent er vooral mensen uit de lokale politiek en het socio-culturele leven: onderpastoor E.H. De Letter, J. Verheecke, Oct. Van de Velde, Dr. De Pauw, Ad. Van Loocke, Aloïs De Sutter, Cam. De Smet, H. Hutsebaut en K. De Vos.

Voor het eigenlijk veldwerk (de geldophalingen) schakelde het comité een brede groep 'propagandisten' in. Zij waren netjes verdeeld in wijken, zodat er efficiënt in heel de gemeente kon worden gewerkt (zie bijlage).

Over de eigenlijke werking van dit comité is niet zoveel geweten. ⁽⁵⁾ Buiten het pamflet doken er tot op heden geen verdere archiefstukken op. Dankzij commentaar in het weekblad *'t Getrouwe Maldeghem* krijgen wij toch een beeld niet enkel van de werking, maar vooral ook van hoe sommigen keken naar het initiatief. Plaatselijk verslaggever René Lambrecht hekelde vooral de passage waarin werd aangegeven wie er wat kon geven. Zeker de opmerking over de vijf frank vond de reporter nogal merkwaardig: *"In de school leerde de meester ons in een les van opstel, dat men wanneer men iets te vragen heeft het weze voor zichzelf of voor anderen, men moet beginnen met beleefd te zijn, en den persoon aan wie men iets vraagt, te prijzen om zijn goede hoedanigheden. Hier doet men het tegenovergestelde, tenminste voor een groot deel der bevolking. Laten wij hopen dat het comiteit daarenboven nog de fout niet zal begaan meteen openbare lijst rond te gaan, daar zulks altijd een verkeerde uitwerking bij het publiek teweegbrengt."* Los daarvan steunde *'t Getrouwe Maldeghem* het initiatief: *"Voor de rest meenen*

wij dat onze soldaten wel op zoo 'n blijk van genegenheid vanwege de thuisblijvers recht hebben en we zetten onze menschen aan te geven zooveel ze kunnen ieder volgens zijn vaderlandsliefde vermogen en vrijgevigheid, daar het toch nog beter is een pakje te mogen sturen dan er eentje te ontvangen."⁽⁶⁾

Twee weken nadien maakte de journalist melding van het feit dat de propagandisten hun werk uitvoerden. Zij hadden reeds vele huizen bezocht en konden er meestal op een gunstig onthaal rekenen.⁽⁷⁾ Half januari 1940 werd duidelijk dat er reeds 16 000 frank opgehaald was. *"Dat is voorzeker een flinke som en de vrijgevigheid van de inwoners van Aalter mag zeker minstens vermeld worden"*, zo klonk het nog positief. Een minpunt was evenwel dat de gemobiliseerde personen volgens de geruchten enkel een bivakmuts hadden ontvangen. De rest van de gelden werd besteed aan huisvrouwen die de huur niet konden betalen in afwezigheid van de kostwinner. De commentaar van de verslaggever hierop was vrij bits: *"We gelooven daar niets van, want moest dit waar zijn, we zouden het kort en bondig schande noemen. Op die manier zouden de centen die door Jan en alleman gegeven zijn om onze jongens een versnapering te bezorgen, als bewijs van genegenheid vanwege de thuisblijvers, gebruikt worden om de rijke menschen op tijd en stond hun pachten te bezorgen. Voor de bescherming van het vaderland dat de rijke menschen in persoonlijke eigendom bezitten en die, wanneer ze eens een paar pachtjes moesten laten vallen, er niet meer zouden bij verliezen dan ieder van onze opgeroepen, die voor het belang van allen, alles moesten verlaten wat hun lief is. We hopen echter dat we verkeerd ingelicht mogen zijn en er van het in omloop zijnde gerucht niets waar mag zijn, daar het niet met dergelijke opbeuringsmethoden is dat men de moraal onzer troepen hoog kan houden."*⁽⁸⁾

De weken erop werd duidelijk dat niet alle opgeroepen Aalterse soldaten een pakje uit hun dorp hadden ontvangen. Waarschijnlijk was dat niet zo verwonderlijk, gezien de complexiteit van heel deze mobilisatieactie. Het leverde terug wat speculatie op van wat er precies met het geld zou worden aangevangen. Toch wilde 't *Getrouwe Maldeghem* (dat de maanden ervoor een sterk antimilitaristische koers had gevaren) zich niet volledig aan defaitisme overgeven. Enigszins relativerend klonk het: *"Maar we veronderstellen dat die heeren van het komiteit de mogelijkheid onder de oogen zien dat de oorlog lang kan duren: en er in dit geval binnen een of twee jaar met*

dat geld nuttiger dingen zouden kunnen gedaan worden dan er nu verondersteld wordt.”⁽⁹⁾

Deze woorden bleken maar al te profetisch. Enkele maanden later brak de oorlog volledig los. Vier jaren van ellende en ontbering volgden. Of de fondsen toen reeds waren opgebruikt of nog voor andere doeleinden zijn aangewend, is uit de thans teruggevonden stukken niet helemaal op te maken. Maar onthouden wij vooral de algemene solidariteit die zich manifesteerde in de gemeente, aan de vooravond van een grote wereldbrand.

Peter LAROY

Bronnen:

¹ DE VOS L. & DECAT F., *Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie*, Kapellen, 1990, p.19, “*De wanorde, bevolen door de hoogste instanties, nam groteske vormen aan.*”

² *Ibid.*, p. 22-23.

³ *Eigen verzameling*, het pamflet is gedateerd 22 november 1939.

⁴ *De Telegraaf*, 20 september 1939.

⁵ Naspeuringen in het Gemeentearchief Aalter in de stukken rond mobilisatie en oorlog (GAA, 541.47; 542 en 547) leverden geen verdere informatie op.

⁶ *’t Getrouwe Maldeghem*, 3 december 1939. Zie ook P. LAROY, *Aalter in oude kranten. ’t Getrouwe Maldeghem 1919-1944*, Aalter, 2009, p. 156-157.

⁷ *’t Getrouwe Maldeghem*, 17 december 1939.

⁸ *’t Getrouwe Maldeghem*, 14 januari 1940.

⁹ *’t Getrouwe Maldeghem*, 11 februari 1940.

Bijlage: de samenstelling van de groepen die geld ophaalden

***Wijk 'Center, Statiewijk,
Oostergem, Kestelstraat, Looveld'***

Maur. Buysse,
Raym. Vervynckt
Leop. Claeys
Rob Robyns
Maur. Dombrecht
Joseph Van Belleghem
Ach. De Wilde
Raym. De Brauwer
Ern. Veevaete
Aug. Van De Riviere,
Ern. Mestdagh,
Remi Callant
Jos Van Vooren
Oscar De Sutter
Henri Dhulster

Wijk 'Biessem, Kattewegel'

Ern. De Smet
Ach. Corthier
René De Smet
Ach. Bral

Wijk 'Brug'

Vict. Lippens
Em. Thienpont
Em. Van Landschoot

***Wijk 'Weststraat, Patersveld,
Buntelare'***

Frans Cornelis
Arth. Cornelis
Cam. Van De Riviere
Raym. Van Vynckt
Raym. Van Hulle

Wijk 'Manewaarde, Nieuwendam'

Ad. Van Loocke
Cyr. Schepens
Hect. Hallaert
Henri Taghon

***Wijk 'Hageland, Straathem,
Sterrestraat'***

Tr. Van Gampelaere
Th. Hoste
J. Dubron
Jos. De Neve
Ach. Buysse
Jaak Hans
K. De Vos
Arth. De Sutter
Sylv. De Sutter

Wijk 'Oostmolen, Houtem'

Ach. Rombaut
Ger. Sierens
Ern. Vereecke
Aug. Lefebvre
J. Van Parys
René Blomme
Ad. Verbeke

Wijk 'Maria-Aalter'

René Schepers
Oscar De Baets
Karel Lambert
Cam. De Vreese
Cyr. Lambert
Adh. Schepers
Marc De Blaere
Sidon Clyncke
Ed. Van Kerrebroeck

DE LEGENDE VAN DE ‘PRIESTERAZENHOND’

Veel legendes is Aalter niet rijk. Wij hebben het verhaal over Veronica’s Kruis, over Goemaere en over Jantje van Poeke. ⁽¹⁾ Onlangs vonden wij in het boek *Vlaamsche sagen uit den volksmond* van Alfons De Cock nog een legende die gesitueerd is in Aalter. ⁽²⁾ Het verhaal gaat als volgt:

“Op den weg van Aalter naar Lotenhulle stond er vroeger een oud kapelleken, waar het spookte. Ziehier wat er voorviel: Op zekeren avond keerden acht Aaltersche gaaischieters van de kermis van Nevele naar huis. Onder het vertellen van spookgeschiedenissen vervorderden zij hunnen weg. Een onder hen verzekerde, dat het spookte aan het slijkkapelleken.

- ‘Och toe,’ zei een ander, spottend, “k zou ‘ne keer dat spook willen zien.’
- ‘Wat zoudt ge dan doen?’
- ‘Schieten, schieten, verdraaid!’
- ‘Laat ons dan zeere gaan.’ Maar pas waren de mannen enige roeden van het kapelleken verwijderd, of ze bemerkten, tot hun schrik, dat er een groote zwarte hond vóór het kapelleken lag.
- ‘Zie, zie, wat is dat?’ fluisterden zij tegen elkaar.
- ‘Wel, een hond!’ lachte de spotvogel; ‘zie, ik ga mijnen boog spannen en schieten.’
- ‘Wacht een oogenblik, laat ons eerst voorbijgaan,’ vroegen de anderen.

Als zij voorbij den hond traden, hief deze den kop op en staarde hen met zijn wijde, rode ogen aan, zoodat hun hart geen boontje groot meer was.

- ‘Laat af, Jan,’ waarschuwden zij den makker, die was blijven staan; ‘ontspan uw boog en laat het beest gerust! Kom zeere!’

Jan ontspande zijn boog en kwam stille voorbij het ruige beest; maar nauw was hij de kapel voorbij, of de hond kwam hem even stille achterna, klampte zich met de voorpoten vast aan de schouders van Jan, en bleef zo een kwartier lang in deze houding. De gaaischieter was haast dood van schrik. Des anderdaags bleef hij te bed liggen, en, als hij opstond, bemerkte men dat al zijn haar wit geworden was.

De hond werd ‘priesterazen(?)hond’ genoemd, en van toen af zegt men van iemand, die geen haar op het hoofd heeft: ‘hij is berêen van den priesterazenhond!’

Er zijn voorlopig nog geen verdere verwijzingen naar dit woord of deze legende gevonden. Wie hier verder informatie over heeft, mag dit altijd signaleren.

Peter LAROY

- ¹ Zie korte samenvatting op de site van het gemeentebestuur <http://www.aalter.be/thema/1142/legendes>
- ² De Cock (1850-1921) was een onderwijzer die zijn hele leven volksverhalen en legendes heeft opgespoord en in kaart gebracht. Dit verhaal is terug te vinden in *Vlaamsche sagen uit den volksmond*, Amsterdam, 1921 (p.104-105). Het boek is online toegankelijk via www.dnbl.org

HOOG DE HARTEN!

UIT EEN NOTABOEKJE VAN SECRETARIS JOS FAUT

In het Gemeentearchief Aalter vonden wij recentelijk een klein notaboekje. ⁽¹⁾ Een handgeschreven notitie maakt duidelijk dat het eigendom was van gemeentesecretaris Joseph (Jos) Faut. Het boekje bevat slechts een tekst: een redevoering wellicht uitgesproken rond het definitieve einde van de Tweede Wereldoorlog, 8 mei 1945 (V-Day Europe). Precisering van plaats of dag ontbreekt.

Deze tekst zou als banaal kunnen worden beschouwd, een gewoon ambtelijk stuk, een korte redevoering zoals er wel zoveel worden georganiseerd bij lokale, publieke bijeenkomsten. Het feit dat secretaris Faut hier echter spreekt in een periode waarin de oorlogsellende voorgoed achterop gelaten wordt, geeft echter een extra dimensie. Wij krijgen immers een mooi beeld van wat de ingesteldheid, de mentaliteit was van de opsteller ten opzichte van het onderwerp.

Joseph Faut was niet de eerste de beste. Hij werd in 1903 gemeentesecretaris en was dat bij het begin van de Tweede Wereldoorlog nog steeds. Hij tekende zowat voor de politieke continuïteit in Aalter in de eerste decennia van de twintigste eeuw. Na verloop van tijd woog hij heel zwaar op het bestuur. Dit ontging overigens ook de bezetter niet, want die schoof hem tijdens de oorlogsjaren opzij. ⁽²⁾

Enkele maanden voor de bevrijding nog liet hij in *De Landwacht* opmerken dat zijn familie reeds 100 jaar het ambt van secretaris had vervuld. Op dat moment was Joseph Faut dat in rechte lijn niet meer. Hij negeerde de reële situatie waarbij de bezetter hem had vervangen en dat kan toch wel als een daad van verzet worden beschouwd. 't *Getrouwe Maldeghe*m (op dat ogenblik een collaboratiekrant) kapittelde hem hier dan ook duidelijk voor. Faut kwam evenwel zonder kleerscheuren de oorlog door. In de maanden na de Bevrijding was hij (gezien zijn eerder vermelde continuïteit) de geknipte figuur om het bestuur van de gemeente in goede banen te leiden. Het is dus niet ongewoon te noemen dat secretaris Faut de taak kreeg een redevoering op te stellen bij wat een historisch moment was. We noteren een paar krachtlijnen uit de tekst:

- De meidagen van 1940 zijn stevig in het geheugen gegrift. Het beeld dat de secretaris is bijgebleven, is dat van chaos en vlucht. Het zijn beelden die wellicht aan de Aalterse bevolking heel duidelijk hebben gemaakt dat de oorlog aan het naderen was en dat er geen ontsnappen meer aan was. De schok was groot.
- De paraatheid van het leger wordt in deze tekst in twijfel gesteld. De Duitsers mochten dan wel een efficiënte tactiek hebben ontwikkeld (de *'bliksemkrieg'* zoals Faut het betitelt), de nederlaag was misschien toch wel te wijten aan de triestige staat waarin het leger zich bevond.
- Koning Leopold heeft een wijs besluit genomen. Op het einde van de toespraak krijgt hij ook alle hulde die hij volgens de auteur van de tekst verdient. Het is duidelijk dat de strijd die nog zal volgen (en die later betiteld wordt als de *'Koningskwestie'*) in Aalter maar een winnaar kan opleveren, met name Leopold III.
- Het alledaagse leven is tijdens de oorlogsjaren grondig door elkaar geschud. Zeker wanneer de verplichte tewerkstelling een feit wordt, is de maatschappij volledig ontwricht. De bezetter begaat hiermee een misdaad.
- Totaal verwerpelijk is het gedrag van de landgenoten die samen hebben gewerkt met de bezetter. Waar de plaatselijke situatie in de rest van de tekst wordt geschuwd, legt Faut hier duidelijk de vinger op de wonde. Interessant is ook dat de secretaris goed heeft ingeschat wat er is gebeurd en de Eenheidsbeweging VNV-Verdinaso-Rex duidelijk naar voren brengt.
- Faut predikt wijsheid en vraagt om het vreugdevol moment met waardigheid te vieren. Het moment waarop deze tekst is geschreven, is er waarschijnlijk niet vreemd aan. De spontane ontlading van vreugde is maanden voordien gebeurd (in september 1944). Stabiliteit en orde zijn heel belangrijk om de maatschappij weer op te bouwen en deze ambtenaar heeft dit heel goed begrepen.
- Anderzijds valt het op dat over de gruwel van de kampen weinig wordt gezegd. Is de volledige reikwijdte van het drama dat zich had afgespeeld op dat ogenblik nog niet echt gekend? De verhalen komen wellicht pas later mee met weggevoerden en politieke gevangenen.
- Opmerkelijk misschien tot slot: teksten uit deze periode staan soms bol van patriotisme. In deze tekst wordt naar het vaderland verwezen, maar het is zeker geen holle retoriek. Secretaris Faut brengt een chronologisch opgebouwde tekst, waarbij hij in nauwelijks een kwartier achterom blikt, de moeilijke jaren en enkele gebeurtenissen beschrijft en toch een hoopvolle boodschap voor de toekomst

brengt. In de momenten waarop het lokale leiderschap zich dient te herorganiseren en moet bekomen van de ingrepen die de Duitse bezetter heeft verricht, geeft deze tekst blijk van verantwoordelijkheid en misschien een zekere daadkracht.

We geven hierbij de tekst zoals deze in het notitieboekje is opgenomen (met een paar verwijzingen en opmerkingen in noot aangevuld):

“Geachte Medeburgers,

We vieren vandaag de lang en zoo vurig verlangde vrede. Alle vijandelijkheden zijn gestaakt. Het misdadige Duitschland is ten volle verpletterd.

Ongeveer 5 lange moedeloze jaren hebben wij beleefd onder de sluwe dwingelandij van Duitschers en hun trawanten.

Den 10 Mei 1940 werd ons dierbaar Vaderland overrompeld. Het leger, gedeeltelijk rot in zijn kaders, gedeeltelijk verkocht aan den vijand kon aan den gruwelijken stoot niet weerstaan. ⁽³⁾ Stillekens aan werden de troepen achteruitgeslagen. De bliksemkrieg deed zijn werk en eene overgrootte massa vluchtelingen en overgebleven soldaten werden samen gedrukt in een klein hoekje van West-Vlaanderen.

Frankrijks leger, ondermijnd door de “Front Populaire”, ⁽⁴⁾ kon geen weerstand bieden en onderging het droeve lot van België. Herinnert gij U, beste medeburgers, die afgematte jongelingen die op bevel van Belgisch landbestuur de weg optrokken naar Frankrijk toch vol moed om daar hun militaire opvoeding te ontvangen en een nieuw leger op de voet te brengen om het onmogelijke te willen verrichten. ⁽⁵⁾

Herinnert gij U nog die ongelukkige vluchtelingen uit Limburg, uit Luik, uit Namen, uit de Kempen, zonder voedsel, zich voortslappende altijd maar verder en verders zonder gekend uiteinde.

En toen heeft onzen wijzen Koning Leopold III, tegen het gedacht op van zijn Ministers dat wijs en heldhaftig besluit genomen van de vijandelijkheden stop te zetten en zoo duizenden menschenlevens te sparen die toch rusteloos zouden geofferd worden.

De droeve bezetting met al haar kwalen begon. Optelling na optelling, opeiseling na opeiseling. Te kort en gebrek aan alles. Nefaste organismen werden tot stand gebracht waarachter de vijand zich schuilhield om alles naar Duitschland te vervoeren. Magazijnen en winkels werden door de Duitse soldaten leeggeplunderd, alles werd opgekocht met geld welke de Belgische staat hoefde te betalen volgens de overeenkomst der capitulatie.

De nieuwe orde werd door de Duitschgezinden aangeprezen en door enkele onzer overheden ten zeerste aanbevolen en later verplichtend gemaakt. Met ons of tegen ons, was hun leuze.

Het naziregiem werd ingeplant en ongelukkiglijk door een aantal flauwe Belgen gretig aangenomen. Opgepast voor dezen die het regiem dierven criticeeren. Opgepast voor dezen die tegenwerkten. Vlaamsche Nationalisten, Dinasos en rexisten smolten zich samen in een groeepement, het V.N.V. ⁽⁶⁾

Met hun medewerking, zelfs door hun toedoen werden alle ambtenaren die de door hen bepaalde ouderdomsgrenzen hadden bereikt en geen deel uitmaakten van het V.N.V; [werden] geweerd. Geen nieuwe ambtsbekleeders werden nog aangenomen, zonder werkend lid te zijn van dat antinationaal organisme. Zij moesten hebben, zij eischten de leidende posten op.

Alle nieuwe inrichtingen werden tot stand gebracht om hun mannen op te kunnen plaatsen, te laten geld verdienen en later van alle opeischingen gespaard te blijven.

De leiding van luchtbescherming en boerenwacht en andere werden toevertrouwd aan een persoon zonder zakenkennis, enkel en alleen beziel met een fanatiek antibelgs gevoel, gekluisterd aan de nazipartij. ⁽⁷⁾

Engeland riep zijn volk op, alles werd op touw gezet om groote slagen te verrichten. Amerika nam deel aan den oorlog. Duitschland ging aan 't wankelen. De blitskrieg was verloren. Hitler had al zijn mannen noodig en ons volk zou zijn volk in de fabrieken vervangen. De hartverscheurende tooneelen van opeischingen staan nog frisch in ons geheugen. ⁽⁸⁾

Jonge mannen werden uit hun haardsteden met geweld weggerukt. Echtgenooten moesten vrouwen en kleine kinderkens achterlaten. Onmeedogenloos werden die 's nachts weggerukt om te gaan arbeiden in onmenselijke voorwaarden.

Gansche boeken zullen verhalen wat misdadig werk werd verricht. 't Is nu niet mogelijk hier op uit te weiden. Elk van ons heeft die droeve tooneelen bijgewoond of door ooggetuigen hooren vertellen.

Maar wat dient aangestipt en wat dient onthouden dat is dat erg betreurenswaardig feit dat landgenooten verklikkers waren. Geen wraak bezielt mij; maar verergernis kwelt nog.

Maar, leert ons, momenteel een sluier werpen over het gebeurde. Het gerecht hopen wij, zal toch recht doen geschieden.

Het is nog geen jaar geleden dat de Bondgenooten den Atlanticwall overstaken en reeds is gansch Europa bevrijd.

Hulde en dank aan onze dappere heldhaftige Bondgenooten.

Den 9 september werden de Polen bij de bevrijding onzer gemeente geestdriftig toegejuicht en de overlevenden geven nog getuigenis van hun tevredenheid over het hartelijk onthaal welke zij hier genoten. En Aalter vergeet ook zijn dappere bevrijders niet.

Velen van onze jonge medeburgers zijn vrijwillig de Belgische compagnies gaan vervoegen en worden reeds belast met de bezetting van 't verpletterd Reich.

Laat me vooraleer te sluiten een warme hulde brengen aan al onze brave jongelingen welke noodgedwongen tot de arbeid in Duitschland verplicht werden en daar ongeduldig hun terugtocht afwachten.

Laat ons eerbiedig en godvruchtig herdenken de ongelukkige slachtoffers van Feldgendarmen, Gestapo, kampenbeulen. Zonder de heldhaftige medeburgers te vergeten welke in 1940 sneuvelden en onze martelaren, gefusilleerd voor 't vervullen van Vaderlandslievende plicht.⁽⁹⁾

Een bijzonder welkomgroet sturen we aan onze medeburgers politieke gevangenen en opgeëischten welke uit de hel van het groote hoog culturele Duitschland diep vervallen Reich zijn teruggekeerd.

België zal opstaan uit zijn puinen, zijn inwendige vijanden moeten en zullen onschadelijk gemaakt worden.

De goede Vaderlanders hebben het recht en de plicht uitbundig maar deftig hun vreugde te vieren.

Hoog de harten!

Leve België, ons dierbaar Vaderland.

Leve onze dappere heldhaftige Bondgenooten en Leve, Leve onzen Beminde Vorst Koning Leopold III."

Peter LAROY

Noten:

¹ Gemeentearchief Aalter, 547. *Oorlog en gevolgen.*

² Joseph Faut werd vervangen door Gerard Van de Veire, gemeentesecretaris van Ursel (L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*; Aalter, 1979, p. 315).

³ Bij heel wat mensen leefde de overtuiging dat het Belgische leger helemaal niet in 'optima forma' was. Zie bijvoorbeeld L. DE VOS & F. DECAT, *België in de Tweede Wereldoorlog. Deel 10: Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie*, Kapellen, 1990, p. 29: "De beroepsofficieren waren technisch goed geschoold, maar de psychologische en sociale vorming lieten soms te wensen over. Verhoudingsgewijs waren er teveel reserveofficieren. Vooral de infanterie diende zich, mede door de regionale rekrutering, te behelpen met een kader dat te weinig gezag had en dat qua beroepskennis dikwijls te kort schoot."

⁴ Het *Front Populaire* (Het Volksfront) was een vereniging van alle linkse krachten (sociaal-democraten en communisten) in Frankrijk in de jaren 1930. Dit gegeven werd in Europa met argwaan bekeken. Faut maakt hier duidelijk dat hij dit ook

maar matig kon appreciëren. (P. LOUYET, *België in de Tweede Wereldoorlog. Deel 1: De Verloren Vrede (1918-1939)*, Antwerpen-Utrecht, 1973).

- ⁵ Hier doelt Faut op het bevel dat bij het begin van de Tweede Wereldoorlog werd gegeven aan jonge mannen (16-35 jaar) om zich richting West-Vlaanderen te begeven. Uiteindelijk werden zij afgeleid naar Zuid-Frankrijk om daar te worden opgeleid als reservetroepen (*Centre de Recrutement de l'Armée Belge*, C.R.A.B. afgekort en zo in de volksmond overgenomen). Ook uit Aalter en omgeving waren jonge kerels opgetrommeld. In 't *Getrouwe Maldeghem*, 18 augustus 1940, verscheen een bericht hierover (naar aanleiding van hun terugkeer): "Ook hier zijn in de laatste dagen soldaten en andere jongelingen uit Zuid-Frankrijk teruggekeerd. De meesten zijn er gewoon niet over te spreken hoe slecht en beestachtig ze daar behandeld zijn geweest en hoe ze door hun eigen officieren belogen en bedrogen werden." Het weekblad stond intussen onder Duitse censuur en is geen onbevooroordeelde bron, maar Faut zal dit soort verhalen ook wel opgepikt hebben. Het feit is dat jongens uit hun vertrouwde omgeving werden gehaald en in een moeilijke situatie honderden kilometers van huis verzeilden. Over het verhaal van deze CRAB's: K. STROBBE, P. SERRIEN, H. BOERS, *Van onze jongens geen nieuws*, Antwerpen, 2015.
- ⁶ Opmerkelijk dat Faut hier de zogenaamde Eenheidsbeweging-VNV apart vermeldt. In mei 1941 sloten Verdinaso en Rex zich inderdaad (noodgedwongen) aan bij het VNV en vormden zo de nieuwe Eenheidsbeweging-VNV. Hij mist wel de nuance dat het VNV reeds voor de oorlog ontstond. De Vlaams-nationalistische partij kende in Aalter echter slechts een geringe aanhang, vandaar misschien de verwarring. Zie B. DE WEVER, *Greep naar de macht. Vlaams-Nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*, Tielt, 1994, p. 390-407 over de Eenheidsbeweging-VNV.
- ⁷ Over de luchtbescherming in Aalter, zie P. LAROY, De passieve luchtbescherming in Aalter (voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog in *Land van de Woestijne*, 2015, 4, p. 3-20). Hier doelt Faut duidelijk op René Lambrecht, zonder hem bij naam te noemen. Het is tekenend voor de teneur van de hele tekst dat hij niet al te persoonlijk wordt. Het was waarschijnlijk ook Lambrecht die in maart 1944 het minder positieve artikel over Faut publiceerde in 't *Getrouwe Maldeghem*.
- ⁸ In oktober 1942 voerde de Duitse bezetter de verplichte tewerkstelling in Duitsland in. Zie voor deze problematiek E. VERHOEYEN, *België Bezet 1940-1944*, Brussel, 1993, p.195-212. Deze maatregel greep rechtstreeks in op het leven van de plaatselijke bevolking en zorgde voor de nodige ontreddering. Eerder verschenen in dit tijdschrift hierover reeds getuigenissen, waaronder bijvoorbeeld R. BAECKELANDT, Belevissen van weggevoerden 1940-1945 in *Land van de Woestijne*, jg. 28 (2005), 3, p.8-32; H. DE BAETS, Verplicht tewerkgesteld uit Maria-Aalter (2^e W.O.) in *Land van de Woestijne*, jg. 17 (1994), 1-2, p.10-18; K. VAN DAMME, Herinneringen 1939-1945 in *Land van de Woestijne*, jg.12 (1989), 1-2, p. 29-79; R. DEFROYT, De Gestapo op jacht in *Land van de Woestijne*, jg. 13 (1990), 3-4, p.43-48; M. THYS, Reeds 50 jaar geleden, maar niet vergeten in *Land van de Woestijne*, jg. 26 (1993), 3-4, p. 20-24.
- ⁹ Ook de gefusilleerde 'martelaren' noemt Faut niet bij naam. Iedereen weet wellicht dat het over Adhemar De Poorter, Theophiel De Vos en Omer De Bruyne gaat die samen met Bernard Flécy uit Beernem werden gefusilleerd. Zie bijvoorbeeld <https://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>, Aalterse gefusilleerden (bericht geplaatst op 8 mei 2012).

UIT DE OUDE DOOS

FOTO'S ST.-CORNELIUSSTOET 1955

De parochieheilige St.-Cornelius was in 1955 het thema voor een grote optocht doorheen de gemeente. Deze foto's zijn genomen in de Stationsstraat, ter hoogte van de Viggensmarkt/Gemeenteplein/

Boomgaard. Wij merken diverse muziekmaatschappijen en enkele thema's die aan bod komen (bijvoorbeeld de Heilige Cornelius geneest een zieke vrouw). Dit soort optochten was zeer levendig in de jaren 1950.

Peter LAROY

ERFGOEDDAG 2017

TELEVISIE: ZORG EN ONTSPANNING

Op Erfgoeddag 2017 (23 april 2017, thema: Zorg) sloegen de Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete Aalter en Pasar Aalter de handen in elkaar. In het Koetshuis van het Kasteel van Poeke organiseerden beide verenigingen samen een expositie rond de televisiegeschiedenis, met een knipoog naar Aalter. Vooral een collectie televisietoestellen, met veel zorg in Aalter bewaard, was een echte blikvanger.

Het Gemeentebestuur Aalter verzorgde op deze dag nog een aantal andere activiteiten, waar ook leden van de Heemkundige Kring gretig aan deelnamen (wandeling Kasteel van Poeke met als accent de periode van de vakantiekolonie, een lezing over de archeologische opgravingen in de Oostmolenstraat en een tentoonstelling over 200 jaar zorg bij de Broeders van Liefde in St.-Maria-Aalter). Een geslaagde dag voor alle inrichtende partijen en de vele gemotiveerde bezoekers. Op deze dag lanceerde de Heemkundige Kring ook de nieuwe promotiekaarten die geïnteresseerden over de streep kunnen trekken om lid te worden.

Het kasteel van Poeke vormde het decor voor Erfgoeddag 2017

De zorg voor ons televisie-erfgoed stond centraal. Niet eenvoudig om die oude toestellen aan de praat te krijgen.

Aan de infostand van de Heemkundige Kring konden een aantal nieuwe leden worden genoteerd.

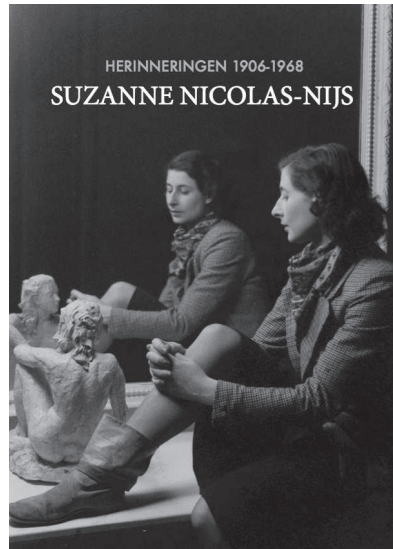
Het Bestuur

BOEKBESPREKING

SUZANNE NICOLAS-NIJS. *HERINNERINGEN 1906-1968*

(Vertaald uit het Frans door Paul Vermunt in samenwerking met Trijnie Vermunt), Wouw, 2017.

In het voorjaar van 2017 publiceerde Paul Vermunt het boek *Suzanne Nicolas-Nijs. Herinneringen 1906-1968*. Suzanne Nijs (1902-1985) was een van de dochters van het toch wel bijzondere gezin Nijs-Baltus dat kort voor de Eerste Wereldoorlog in Bellem heeft gewoond. Het gezin had vier dochters, met naast Suzanne ook nog de jongere Rose (1908-1999), de oudere Jeanne (1900-1992) en Maria (1898-1955). Het was vooral deze laatste (ook wel *Yaya* of *Coccola* genoemd) die hoge ogen gooide. Zij was immers met de Britse schrijver Aldous Huxley getrouwd (vandaar overigens dat er in Bellem ook een A. Huxleystraat is).

Suzanne Nijs maakte aantekeningen in het Frans over haar leven. Het is deze tekst die Paul Vermunt kreeg toegespeeld. Hij besloot die in een mooi en leesbaar boek in het Nederlands uit te brengen. Het is een interessant initiatief waarvoor hij alle lof verdient. Het onderwerp is overigens ook heel dankbaar: het leven van de hier behandelde personages leest bijna alsof het figuren zijn uit een roman.

Vader Nijs en moeder Baltus waren afkomstig uit respectievelijk Kortrijk en St.-Truiden. In 1906 kwamen zij naar Bellem. Vader Nijs probeerde er (helaas zonder al te veel succes) de textiel fabriek aan het kanaal in goede banen te leiden. De Eerste Wereldoorlog deed moeder en dochters Nijs-Baltus naar Engeland, Frankrijk en Italië verhuizen. Na de Wapenstilstand kwamen zij terug naar België. Oorspronkelijk was het idee om terug naar Bellem te komen, maar het gezin zwermde vanaf dan uit over de hele wereld.

In 1924 trouwde Suzanne Nijs in Sint-Truiden met Joep Nicolas (1897-1972). Het jonge gezin verhuisde naar Nederland, er kwamen twee dochters (Claire en Sylvia) en ze vonden een vaste stek in Roermond. Zeker door de contacten met Huxley kwamen Joep en Suzanne zowat overal ter wereld: Engeland, Frankrijk, Italië, enz. Net voor de Tweede Wereldoorlog weken ze naar de Verenigde Staten uit. Het waren geen gemakkelijke tijden, zo lezen we (*"In New York hadden we zo veel moeite om te overleven dat we minder tijd hadden om ons gemoed te kwellen met denken aan de ontberingen en de honger in Europa."*). Na de oorlog ging het wel iets beter. De kunstenaarscarrière van Joep kreeg extra vaart en ook Suzanne kon haar ding doen. Maria stierf in 1955 en dat was ook voor Suzanne een zware slag. Op het einde van de jaren 1959 keerde het echtpaar Nicolas-Nijs naar Nederland terug. En daar stopt toch ook wel ergens het verhaal.

De memoires leren een en ander over het leven in Bellem net voor en net na de Eerste Wereldoorlog. Suzanne beschrijft het huis, een beeld zoals wij dit ook wel van oude postkaarten kennen: *"Langs het kanaal, een langgerekt wit huis van één verdieping, met groene luiken – acht ramen. In het midden van de gevel een serre, waarin mijn vader Frankenthaldruiven kweekte en die twee deuren had, een naar de woonkamer en één naar de eetkamer. (...) Over de hele lengte van het huis en van de witte muren van de fabriek lag een tuin vol met bloemen."* (p. 13) Ook over de andere mensen op en om de fabriek

worden wij geïnformeerd: huisknecht Henri (later Hector), kokkin Clémence, dienstmeid Marietje, gouvernante Sidonie, boekhouder Scott (een Schot), monsieur Dardine (voorman), ... Het lijkt wel het scenario van een film.

De kinderen hebben het goed in het landelijke Bellem. Suzanne omschrijft het als een klein paradijs, waar het leven om hen draaide. Anekdoten komen naar boven: over het in bad gaan, over het halen van eieren en brood bij de boeren, over het maken van papieren bloemen, over het spelen in de zomerse natuur en uiteraard ook over de uitstapjes naar de Kraenepoel. Wanneer je dit leest, lijkt het allemaal verbazend goed op de verhalen die in die jaren zijn opgetekend in de roman *Gust en Deesken* van Maria Bultinck-D'hanis.

Misschien hoeft ons dat niet te verwonderen, want het gaat hier over families die nauw met elkaar verwant waren. Het gezin van de Gentse griffier Bultinck woonde immers aan de overkant van het kanaal. De dochters Nijs zouden later veel optrekken met zoon Paul. Met een andere vooraanstaande familie (die van baron de Kerchove) waren er minder contacten. Suzanne beschrijft wel hoe zij met veel bewondering zag hoe de kinderen de kerk binnenkwamen op zondag: *“De kleindochters droegen op hun hoofd, passend bij hun witte kanten jurken, een charlotte: een prachtig hoedje van gerimpeld kant, (...) Wij hadden zijden jurken in Liberty-stijl aan, met smokwerk, gekocht bij Old England, de chique Brusselse winkel.”* (p. 27) Nog over het leven in Bellem haalt ze de anekdote aan van die ene keer dat ze een auto in het dorp zag rijden: *“Bezoekers uit de stad Menen in een hoge open wagen die dertig kilometer per uur reed. De vrouwen droegen grote hoeden, die ze op hun plaats hielden met lange, onder hun kin geknoopte shawls.”* Zij haalt ook herinneringen op aan vuurwerk bij de inhuldiging van de burgemeester en aan een luchtballon die er een landing heeft gemaakt.

En dan komen de oorlogsjaren. De tekst leert ons hoe Bellem er voor het eerst kennis mee maakt wanneer Duitse vliegtuigen over het dorp vliegen en later bij de aankomst van vluchtelingen die allerlei wrede verhalen vertellen. Maar zoals hoger beschreven, namen moeder en dochters de vlucht naar Engeland. Wij vernemen dus nauwelijks nog iets over de oorlogsjaren in het landelijke dorp. Het beeld van hoe de woning en de fabriek er na 1918 bij lagen, laat dan weer weinig aan de verbeelding over: *“Ons oude huis lag in puin als gevolg van de Engelse bombardementen. De Duitsers hadden het*

omgevormd tot een soort sanatorium waar de troepen kwamen om te herstellen. Bij de ingang door de koetspoort kregen ze een laxermiddel en moesten ze zich uitkleden, hun kleren werden in speciale installaties behandeld met insecticiden om de luizen en vlooiën te doden.” (p. 71)

Door de verwoestingen was Bellem niet langer de vaste woonplek. Vader Nijs kreeg schadevergoeding en begon aan herstelwerkzaamheden. Suzanne hielp daarbij en dat levert nog wat kleinere anekdotes op uit die periode. Maar de wortels waren verbroken. Korte tijd nadien zou Nijs de fabriek verkopen en trok de familie definitief de wijde wereld in.

Suzanne Nicolas-Nijs. Herinneringen 1906-1968 levert voor de lokale geschiedenis van Bellem een aantal interessante gegevens op. De *petite histoire* van Suzanne Nijs geeft zeker meer inzicht over de misschien wat verborgen burgerlijke levens uit de periode van de Belle Époque op het platteland. Over de familie zelf is vermoedelijk het laatste woord nog niet geschreven. Paul Vermunt leverde mooi werk met de publicatie van dit boek.

Peter LAROY

Meer over de geschiedenis van Aalter:
<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.com>

INHOUDSTAFEL

Peter LAROY	Moord op Charles Van De Voorde.	3
Walter VERVALLE	De familie Van Hecke.	18
Peter LAROY	Het ‘Hulp- en Steuncomiteit voor de wederopgeroepen en hun families’.	30
Peter LAROY	De legende van de ‘priesterazenhond’.	38
Peter LAROY	Uit de oude doos.	46
Het Bestuur	Erfgoeddag 2017.	48
Peter LAROY	Boekbespreking.	51

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening: IBAN: BE02 4426 5943 6140 - BIC: KREDBEBB

Lidmaatschapsbijdrage: gewone leden: € 12,50
steunende leden: € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter: Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@telenet.be
Ondervoorzitter: Filip BASTIAEN, Oostmolenstraat 216, 9880 Aalter
0498 85 55 70 - filip@bast-arts.be
Ledenbeheer
& secretaris: Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91
heemkundigekring.arthurverhoustraete@outlook.be
Penningmeester: Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60 - ives.penninck@telenet.be
Redactie en layout: Jan DEFRUYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN: Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst_aalter@skynet.be
Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@telenet.be
Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter.vervalle@gmail.com
Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82
Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be
Jonas MAEBE, Lomolenstraat 96, 9880 Aalter
0487 16 52 74 - jonasmaebe@hotmail.com
Patriek VANLAERE, Brugstraat 116, 9880 Aalter
09 374 41 07 - dandy.aalter@telenet.be

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

40e jaargang - nr. 3 - 2017

Met de steun van:

Realisatie: L.capitan - Ruddervoorde
Kaftontwerp: Roger Defruyt

BEVRIJDINGSSTOET TE LOTENHULLE OORLOG 1940-1945

Deze bijgevoegde foto's werden blijkbaar in de huidige Heirstraat en Nevelestraat genomen.

Waarschijnlijk dateren ze van kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog na de bevrijding van de kampen.

Jongeren van toen zullen zich mogelijks herkennen op deze foto's uit deze naoorlogse periode en waarschijnlijk ook juist kunnen situeren

waar de foto's werden genomen. Het zou me veel plezier doen als iemand enkele personen van deze foto's kon identificeren.

De tekst op een van de wagens is duidelijk: *“Vijf jaren angst, vijf jaren van de boeien op, nu vieren wij.”* Op een van de wagens staat ook het woord Stalag 2 vermeld. Stalag was voor de Duitsers ‘Stamm und Straflager’. Waar Stalag 2 lag, is moeilijk met zekerheid te achterhalen gezien we in Duitsland zowel Stalag 2A, 2B, 2C, als 2D vinden op het internet.

Als voorbeeld kennen we met zekerheid Stalag IB dat gelegen was in Fallingsbostel bij het militair oefenterrein Bergen-Hohne in het noorden van Duitsland in de omgeving van het voormalige concentratiekamp Bergen-Belsen.

Vermelden we hier ook dat twee broers van de familie Claeys uit de Nevelestraat, Gaston en André, op 18 augustus 1944 na een razzia werden opgepikt door Vlaamse Gestapo te Lotenhulle om verplicht te gaan werken in Duitsland. Op 26 augustus 1944 kwamen ze te Orlamünde, vervolgens te Kleindembach aan en werden daarna ondergebracht te

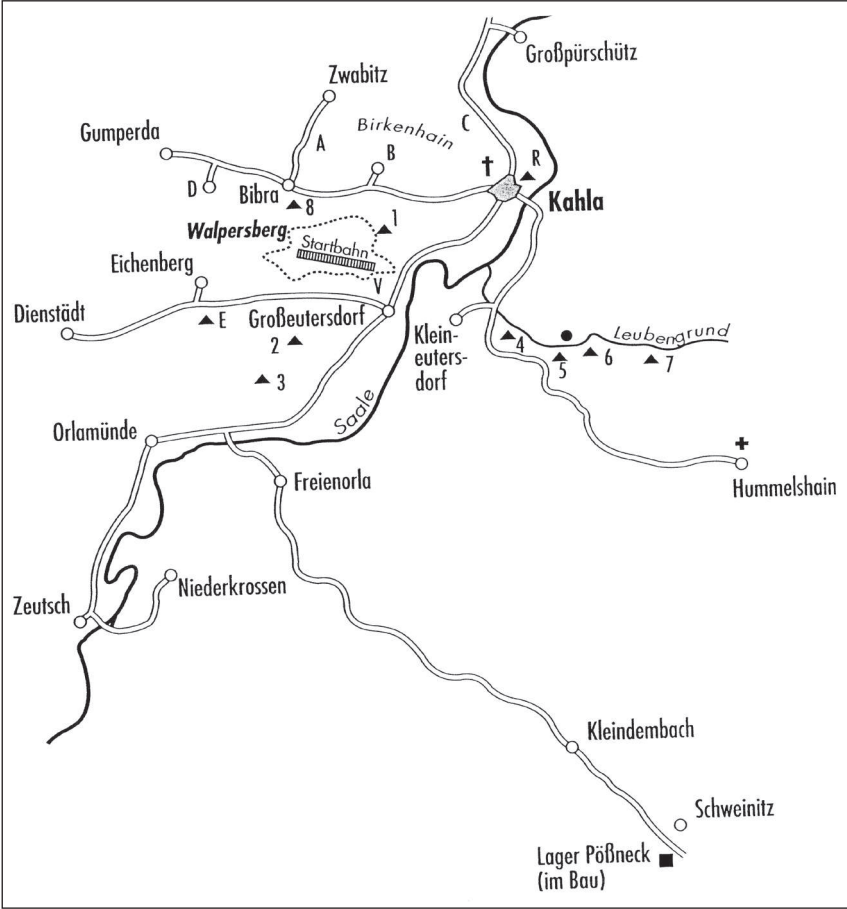
Leubengrund in lager 7 waar ze iedere dag 14 km (heen en terug 7 km) moesten afleggen over een hangbrug over de rivier Saale om te gaan werken. Vervolgens verbleven ze ook in januari 1945 in het beruchte kamp 'Arbeitserziehungslager' KAHLA (Lager E, door sommigen ook het dodenlager genoemd). In het begin waren er vooral Belgen en Italianen, een 60-tal Fransen uit het noorden en 40 Nederlanders (overgebracht van Buchenwald bij Weimar) in dit lager. Het totale aantal schommelde tussen de duizend en vijfhonderd mensen. De uitgestrektheid van het kamp bedroeg ongeveer 1200 meter en lag in de vallei van een klein riviertje.

Het kleine stadje Kahla aan de Saale situeert zich in de voormalige DDR in de provincie Thüringen, dikwijls ook het groene hart van Duitsland genoemd, op 13 km van Jena en 38 km van Weimar. In de omgeving van Kahla lagen verscheidene kampen (Lagern) die voor dwangarbeiders werden opgericht.

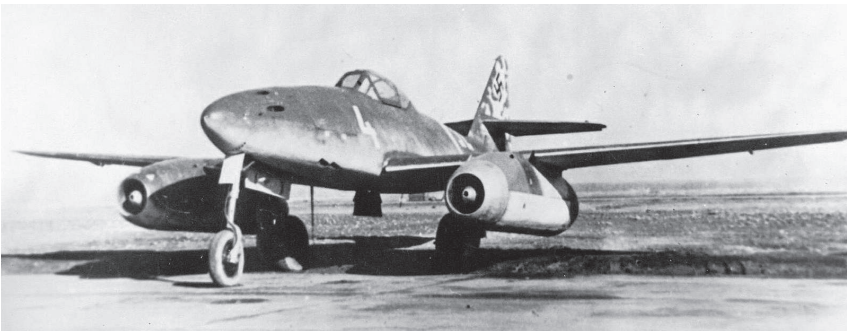
In de Reimahgonderneming verbleven hoofdzakelijk dwangarbeiders, circa 15 000, uit 9 landen (België, Nederland, Frankrijk, Italië, Polen, Joegoslavië, Rusland, Tsjecho-Slowakije en Duitsland). De arbeiders werden ingezet bij het bouwen van deze kampen zelf, het uitboren van een tunnelsysteem in en rond de Waltersberg, het nivelleren van

Gaston Claeys werd in Kahla ziek. Thyphus en diarree zorgden ervoor dat hij een tijdje in de infirmerie moest verblijven.

Overzicht van het complex Reimagh Lager in de omgeving Kahla. Lagers, Bunkers, montagehallen, vliegveld...

Een Messerschmitt 262

de berg bij het aanleggen van een startbaan voor de Messerschmitt 262, een vliegtuig met turbine straalmotoren, voor de firma Reimahg. Uit een onderzoek uitgevoerd na de Tweede Wereldoorlog, werden op een totaal van oorspronkelijk 1200 gevangenen van het Lager E, 604 overlijdens genoteerd. Dit zonder de overlijdens mee te tellen na de repatriëring van de overlevenden naar België.

In het Lager E werden ook proeven met een vaccin uitgevoerd tegen tyfus waarbij vele mensen overleden.

In een boek van de Belg Louis Losseau zouden er ongeveer 6000 *mensen gestorven* zijn tijdens het bestaan van het Reimahg-project. Losseau was de bevelhebber van de 5e Compagnie van het Belgische 16e Fuselier-Bataljon dat aanwezig was bij de bevrijding van Kahla door de Amerikaanse troepen. Op 28 april waren ze terug thuis. Ze

Het tunnelsysteem onder de Waltersberg.

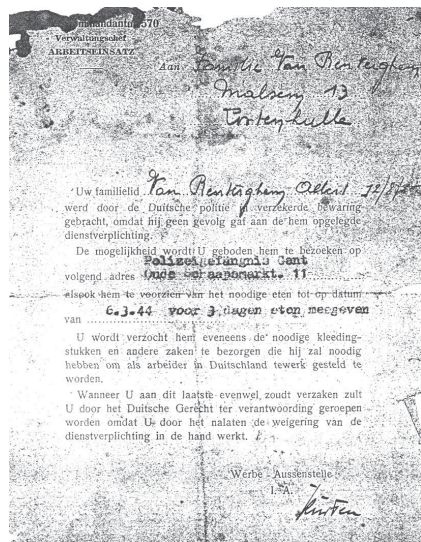
*De bouw van de startbaan, de nivel-
leringswerken en de ontbossing van
de heuvelrug.*

wogen nog een kleine 50 kg. Later vertelt Gaston dat er voor hem en zijn broer André een stoet werd gehouden te Lotenhulle, dat ze beiden rond gevoerd werden in de parochie en dat er 's avonds werd gedanst. Tijdens herdenkingsplechtigheden later is Gaston nog vaandeldrager geweest voor de vriendenkring van de overlevenden van Lager E-Kahla.

Andere weggevoerden uit Lotenhulle voor verplichte arbeid in Duitsland of omgeving die we kennen waren: Van Renterghem Albert, Geirnaert Arthur, De Keyser André en Van De Moortel Maurice.

Van Renterghem Albert werd oorspronkelijk tewerkgesteld in Oostenrijk nabij Wenen te Fishamend 12a (Lager II B30/3 voor assemblage van Messerschmitt onderdelen). Daarna werd hij naar Tsjecho-Slowakije (Tischowitz) verplaatst en nog later verbleef hij te Möztlich bij Halle (Duitsland).

De Keyser André, opgepakt in april 1944, werd te Mergelstetten bij Heidenheim te werk gesteld in de cementfabrieken.

Dit gedenkteken in Leubengrund, in de buurt van Kahla - Thüringen, is een herinnering aan de dwangarbeiders voor de Hermann Göring-oorlogsindustrie tussen 1944 en 1945 die in de Walpersberg-vliegtuigproductie werkten.

Geirnaert August werd in november 1942 te werk gesteld te Kassel bij het bedrijf Henschel und Sohn GMBH.

Over Maurice Van De Moortel bezitten we weinig info.

Roger BAECKELANDT

Bronnen:

HELLEMANS ANJA, *Kahla 1944 - 1945*, Berlaar, 1999, 40 pagina's.

HELLEMANS ANJA, *Lager E-Kahla - Gedenk de slachtoffers en het lijden*, Berlaar, 2000, 145 pagina's.

Haar werk wordt opgedragen aan haar vader Jos Somers (1920-1998) en alle slachtoffers van de Reimahg.

In haar werk getuigen voormalige dwangarbeiders over hun verblijf in een werk- en heropvoedingskamp in het lager E-Kahla waar tal van Belgen verbleven. Vermelden we de getuigenis van Paul Baert, Etienne Bauduin, Valère Braet, Camille Buyck, Gaston Claeys, André Cools, Frans De Geyndt, Karel Hermans, Philemon Loddeuwycx, Dina Mous-Fabri, René Roell, Jean Van Gorp, Joris Wouters, Jos en Frans Somers.

IOM (International Organization for Migration).

Documenten van dwangarbeiders uit de periode 2001. Claim Formulier voor werk verricht onder omstandigheden (German Forced Labour Compensation Programme). Het Oostenrijkse verzoeningsfonds.

EEN VERDWENEN TOPONIEM DE “ROOTPUTTEN” VAN MARIA-AALTER

Als we het over de landelijke vlasindustrie in Vlaanderen hebben, zullen de meeste mensen dit onmiddellijk associëren met West-Vlaanderen, inzonderheid met Kortrijk en de Leie- en Mandelstreek. Sinds eeuwen was Vlaanderens hoofdindustrie voor vlas in deze regio gevestigd. In een “vlascontext” zal de naam van de stad Kortrijk en de “Golden River” internationaal altijd een begrip blijven.

Maar dat er naast deze gewesten - met onder andere ook in Maria-Aalter - tot in de vorige eeuw ook vlas geteeld werd, is minder gekend. Getuige hiervan zijn, of beter gezegd “waren”, een aantal kunstmatig aangelegde waterputten die zich in Bokhouten situeerden. Ze werden gevoed door een beek die doorheen vijf putten vloeiende om daarna haar weg verder te zetten om ten slotte uit te monden in de vaart Brugge-Gent. Ze waren toen gekend als de “rootputten”. Ze kwamen echter in het midden van de vorige eeuw in verval om daarna definitief uit het landschap te verdwijnen.

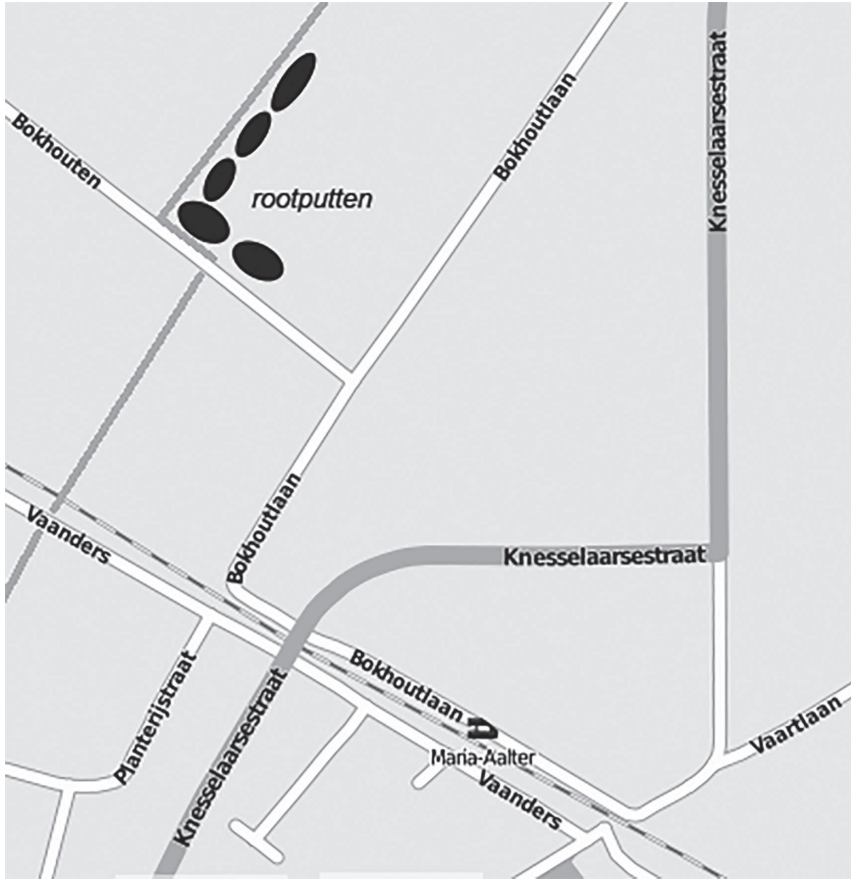
Het is een traditie dat vlas gezaaid wordt op de honderdste dag van het jaar. Nog eens honderd dagen later kan er dan geoogst worden. De honderdste dag van het jaar is 10 april.

Nadat het vlas “rijp” is, worden de planten getrokken (niet gemaaid), in bundeltjes gebonden om nadien terecht te komen in een al dan niet stilstaand water waar het vlas in manden “geroot” wordt. Het water dat de rootputten op peil hield, kwam van een snel vliedende beekje dat via de Vaanders Bokhouten bereikte. Het was een kweekvijver voor de stekelbaarsjes. Stekelbaarsjes vangen, was dan ook een geliefde bezigheid voor de jeugd.

Toen deze putten in onbruik raakten, veranderden ze ’s zomers in een echte kikkerpoel waarbij de roep van de mannetjes in de paartijd van heinde en ver kon gehoord worden, terwijl de palingen zich van de ene naar de andere put kronkelden.

’s Winters waren de putten een paradijs om te schaatsen of om met de zelfgemaakte ijsstoel rondjes te draaien.

Omstreeks het midden van vorige eeuw begon het verval van die rootputten om enkele decennia later volledig te verdwijnen.

Situatieschets van het wegennet anno januari 2016.

Henri DE BAETS

OP DE PLANKEN IN BELLEM TIEN JAAR TONEEL BIJ HET DAVIDSFONDS

De titel van dit artikel vraagt op zijn minst een beetje uitleg. Vroeger en zeker tot 1970 had ieder dorp een plaatselijke toneelbond. Toen men aan iemand de vraag stelde of hij zich een vroegere toneelspeler herinnerde, was het antwoord: *“Natuurlijk, hij heeft hier jaren op de planken gestaan.”*

Meestal hadden deze opvoeringen plaats in de parochielokalen waar de bestuurders de richtlijnen van mijnheer pastoor dienden te respecteren. Zo mocht er vroeger in de meeste parochiezalen geen gemengd toneel worden gespeeld. Wanneer een vrouwenrol in het toneelstuk niet te vermijden was, werd die rol gespeeld door een man.

Op toneelgebied was Bellem geen uitzondering. Het heeft decenia lang een bloeiend toneelleven gekend, soms afgewisseld met een cabaretvoorstelling.

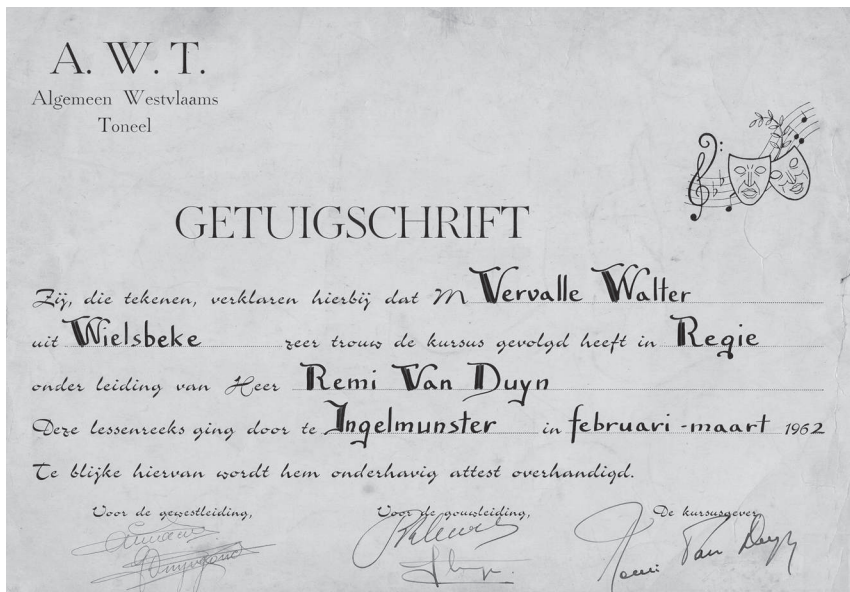

*De bestuursploeg van het Davidsfonds anno 1985.
v.l.n.r.: Maurits Verdonck, Hugo De Clercq, Erik Van Nevel, Walter Vervalle,
Robert Van de Walle, Raf Van Heirreweghe, Christiaan en Cyriel Lootens,
Ronny en Remi Lippens. (1)*

Voor de Tweede Wereldoorlog nam de toenmalige onderpastoor van Bellem meestal het initiatief om ieder jaar voldoende Bellemnaren te vinden om een toneelstuk op te voeren. Na de oorlog en dit tot ongeveer 1960 waren het de leden van de plaatselijke K.A.J. en de boerengilde die zorgden voor toneelplezier.

In 1970 werd ik lid van het plaatselijke Davidsfonds waar mijn schoonbroer Roger Morthier als secretaris fungeerde. Enkele jaren later vroegen ze mij om vanuit het Davidsfonds een toneelopvoering te verzorgen om de plaatselijke kas te spijsen. Roger wist natuurlijk dat ik in mijn geboortedorp Wielsbeke jaren lang toneel had gespeeld en dat ik ook een cursus in regie had gevolgd.

Uiteindelijk mocht ik op zoek gaan naar een blijspel dat een voltreffer moest worden om de Bellemnaren opnieuw op de planken te zien verschijnen. Het werd "De wonderdokter", een klucht van Jos Janssen. Het stuk speelt zich af toen de kwakzalvers van vroeger het moesten afleggen tegen de praktijk van de moderne geneesheer. Een groep van rond de twintig, zowel enkele vroegere toneelratten als nieuwkomers, gaven hun fiat om onder regie van mezelf het toneellevens in Bellem een nieuwe kans te geven.

v.l.n.r. Zittend: Eric Van Nevel, Patricia Van Lantschoot, Werner Maes, Walter Vervalle (regisseur), Jan Corvelijn. Bovenaan: Carlos De Clercq, Maurits Van Hecke, Hugo De Clercq, René Laroy, Lucie Rollewagen, Marie-Christine Morthier, Roger Morthier, Etienne Standaert, Frieda Van Daele, Patrick Van Lantschoot, Andrea De Wispelaere en Herman Verhaest.
 archief: Walter Vervalle

*Rolverdeling: Steven Martens, geneesheer – E. Van Nevel; Manten Boone, koeboer – W. Maes; Thea, dochter van Manten – P. Van Lantschoot; Dokus Geeraert, kwakzalver – M. Van Hecke; Petrus Verkerre, burgemeester – H. Verhaest; Margriete, Verkerres dochter – Frieda Van Daele; onderzoeksrechter – R. Morthier; Sander Beckaert – H. De Clercq; Lotte, Beckaerts vrouw – Mevr. Verhaest; koster – R. Laroy; Dasten Loncke – P. Van Lantschoot; Pé Lamote – R. Laroy; twee gendarmen – E. Standaert en P. Van Lantschoot; eerste dove man – C. De Clercq; tweede dove man – R. Morthier; oud vrouwtje – M.-C. Morthier; zieke boer – H. De Clercq; andere zieke – P. Van Lantschoot; een heer – M. Van Hecke; echte heer – W. Vervalle.
 decor: Julien Snoeck en Maurice Matthijs; licht: Robert De Keyser; grimage: Jozef De Craene; souffleurs: Fr. Van Daele en W. Vervalle.
 programmaboekje: archief Marie-Christine Morthier*

Het werd een daverend succes en onze kas was meteen goed gevuld. De toegangskaarten waren na een week uitverkocht. Het programma-blaadje werd goed verkocht en de minibar in de zaal draaide op volle toeren. Door de onbezoldigde medewerking van enkele medewerkers werden de kosten dan ook tot een minimum herleid.

Zittend v.l.n.r.: Marie-Christine Morthier, Hugo De Clercq, Frieda Van Daele, Werner Maes, Maurits Van Hecke, Walter Vervalle (regisseur). Bovenaan: Eliane De Wulf (souffleuze), Eric Van Nevel, Marie-Josée Morthier, Lucie Rollewagen, Herman Verhaest.

archief: Walter Vervalle

Rolverdeling: Klaas Snak – W. Maes; Tjark Snak – M. Van Hecke; Piet Snak – H. De Clercq; Antje Roodmond, de meid – F. Van Daele; Jan Thielen – E. Standaert; Male, Thielens vrouw en zuster van de 3 jonggezellen Snaks – M.-J. Morthier; Sanne, Thielens dochter – M.-C. Morthier; Peter Wulck, burgemeester – H. Verhaest; Stiene Siemsen - L. Rollewagen; Hendrik, zoon van de burgemeester – E. Van Nevel en Graaf Ernest Von Ruhland – Walter Vervalle. decor: Julien Snoeck, timmerwerk; Roger De Vreese; Emiel Ledeganck; Maurits Matthys, het schilderen en behangen en Leon Snoeck – licht: Robert De Keyser – grimage: Jozef De Craene en souffleuze: Eliane De Wulf. programmaboekje: archief Marie-Christine Morthier

Er waaide een nieuwe wind door het Davidsfonds dat nu in de komende jaren de kans zag om enkele Vlaamse vedetten van toen uit te nodigen naar Bellem, zoals Willem Vermandere en Jef Vanuytsel.

Gevolg: succes bij de spelers en het bestuur en een oproep van het publiek om volgend jaar opnieuw op de planken te staan, liefst met een blijspel. Ik moest op zoek gaan naar een klucht die eventueel het succes van “*De wonderdokter*” kon evenaren. De keuze viel uiteindelijk op “*Antje*” van Anton Hamik. Het was het verhaal van drie

vrijgezellen die op zoek waren naar een meid uit de stad en plots beseften dat Antje hun harten sneller deed slaan.

Opnieuw twee keer een bomvolle zaal en we waren verplicht twee derden van het zaaltje met genummerde plaatsen in voorverkoop aan te bieden. Dit parochiezaaltje bood een beperkt aantal plaatsen aan, ongeveer voor 125 toeschouwers. We speelden dan ook twee keer per opvoering, het ene weekend op zaterdagavond en het volgende weekend op zondagavond. Aanpalend aan de zaal was er een klein lokaaltje waar we werden gegrimeerd en waar we ons konden verkleeden. De tafel en de stoelen lagen vol met allerlei kledingstukken en attributen voor de opvoering, onze drank en twee manden pistolets waren ook van de partij. Gelukkig was er toen minder controle van de brandweer of de overheid. Ondertussen is die zaal afgebroken en staat er nu vlakbij de gemeentelijke feestzaal van Bellem.

Hoe verliep nu zo een repetitie? Tijdens de korte winteravonden van de maanden november, december, januari en februari werd er tweemaal per week een repetitie gehouden, meestal van half acht tot negen uur om daarna in een van de twee toenmalige cafés op Bellem dorp te belanden, ofwel bij Luc en Bernice in het *Hof ter Linden* ofwel bij Carine Semaesse waar nu *het Karrewiel* is. Werner Maes moest altijd het eerst naar huis, omdat hij als postbode vroeg uit de veren moest. Het waren meestal dezelfde personen die een rondje bestelden.

Bij de start van het derde seizoen kon ik het bestuur en spelers overhalen om ook eens een drama te spelen. De keuze viel op "*Kinderen van ons volk*" van Anton Coolen. Het was een gekend drama dat reeds door tientallen liefhebberskringen in Vlaanderen ten tonele werd gebracht. Deze voorstelling werd ook door het overgrote publiek gewaardeerd.

In februari 1976 werd opnieuw aangedrongen een klucht op de planken te brengen. Het werd "*De Blijde Begruwing van Klakke Verdoest*", een meesterwerk van Gaston Martens, de geliefde en bekende volksschrijver uit Zulte. Er was echter een groot probleem; geen enkele toneeluitgeverij had nog speelbrochures van dit toneelstuk voorhanden. Gelukkig kreeg ik het adres van een kleindochter van de auteur. Zij woonde langs de Leie in Deurle. Ze werd gecontacteerd en al vlug mochten we bij haar thuis het originele werk van haar grootvader kopiëren. Etienne Huysman klaarde deze klus en bracht het boekje mee naar Bellem.

v.l.n.r.: bovenaan: Gerard De Vos (met accordeon), Julie Waerniers, Lucie Rollewagen, Hugo De Clercq, Jan Bosschaert, Werner Maes en Etienne Standaert. onderaan: Luc De Vos, Walter Vervalle, Maurice Van Hecke, Roger Bosschaert, Lydia Bockaert, Louis Van Diest, Remi Lippens, Christian Wille en Frieda Van Daele.

archief: Walter Vervalle

Dit werd een geweldig succes. We zijn deze vertoning zelfs in de “Nieuwe wandeling” te Gent gaan opvoeren. Zo’n meelevend publiek hebben we nergens meer tegen gekomen. Het was natuurlijk een ganse karwei om deze opvoering mogelijk te maken. Er waren strikte regels om al ons materiaal, decor en spelers van buiten de gevangenis naar binnen te brengen en vice versa. Het was de periode dat onderzoeksrechter Jaspers en nog enkele bekenden uit de streek opgesloten zaten.

Ondertussen was onze toneelgroep bekend geraakt in de streek. We werden door verschillende bonden uit de omgeving gevraagd om een optreden tegen een vriendenprijsje. Met medewerking van mijn schoonzus Marie-Jeanne Morthier, die les gaf in de school van Bellem en in Eke woonde, werden we uitgenodigd door de plaatselijke K.A.V. Het volgende seizoen werd opnieuw een klucht overwogen. Uiteindelijk viel de keuze op “Geen uitkomen met het inkomen” van Fritz Wempner.

Rolverdeling van 'Geen uitkomen met het inkomen': August Bodeniek – W. Maes; Ida Bodeniek – Frida Vandaele; Helmut Pardon – Remi Lippens; Klaas Pardon – Luc De Vos; Gerrie Fransen – Lucie Rollewagen; Liza Fransen – Marie-Christine Morthier; Frederik Sprot – Hugo De Clercq; Madame Bolman – Marie-Josée Morthier en Paula Sprot – Germaine Van Diest. decor: Julien Snoeck, Roger Devreese, Emile Ledeganck en Maurits Matthijs; grime: Gilbert Roesbeke; souffleurs: Eliane De Wulf, Christian Wille en Maurits Van Hecke; elektriciteit: Robert De Keyser; muzikanten: Julien Warniers en Gerard De Vos. archief: Marie-Christine Morthier

Davidsfonds
Bellem
 PAROCHIAAL CENTRUM
 ZATERDAG 1 APRIL OM 19,30 U.
 ZONDAG 2 APRIL OM 19 U.
 Opvoering door de **toneelgroep Bellem** van

Liefde in het kippenhok komische éénakter v. W. Halve
 en **Kommissaris Manus vertelt**

kluchtig blijspel in twee bedrijven door B. Steyaert
 regie: Walter Vervalle Inkom: D. F.-leden 60 F. Niet-leden 80 F.
 Druk Schied. Bellem

Eén keer was onze jaarlijkse toneelavond verdeeld in twee kleinere optredens, zoals blijkt uit de tekst van de uitnodigingen.⁽²⁾

Ook verenigingen en bonden van Bellem en Aalter deden beroep op de acteerkunst van onze toneelgroep. Zo ook de lokale bond van de gepensioneerden van Bellem. Op hun jaarlijks ledenfeest speelden we voor hen de éénakter "Liefde in het kippenhok".

archief: Marie-Christine Morthier

Deze kluchtige eenakter was ook de hoofdschotel op het jaarlijks souper van *“De Vriendenkring van het Spoor”* van Aalter in de gemeentenzaal van Lotenhulle.

In die periode bestond er een boeiende overkoepelende cultuurkring in Aalter onder de auspiciën van het Davidsfonds, de Vermeylenkring en de Goossenaertskring. Ze waren de bezielers van de jaarlijkse 11 juli-vieringen en besloten in de zomer van 1980 een beroep te doen op de drie bestaande toneelverenigingen van het tot stand gekomen Groot-Aalter. Naast onze toneelgroep van het Davidsfonds van Bellem werden ook *“Vlaanderens Zonen”* uit Lotenhulle en *“De Ware Vrienden”* van Aalterbrug aangeschreven om elk een eenakter op te voeren in het domein van het pas aangekochte kasteel van Poeke. Bellem besloot mee te werken en ik als regisseur vond de klucht *“Leentje uit het hemelrijk”* van Gaston Martens het ideale stuk om te kunnen wedijveren tegen de twee andere reeds lang bekende toneelgroepen. De opvoeringen vonden plaats in openlucht op de weide achter het kasteel. Het was geen competitie maar de talrijke aanwezigen vonden onze eenakter met zijn spelerstalenten de spelmakers van deze toneelmiddag het best.

v.l.n.r.: *Walter Vervalle, Agnes Tanghe (souffleuze), Hugo De Clercq, Germaine Van Diest, Marie-Josée Morthier, Luc De Vos en Clothilde De Keuwer.*

archief: Marie-Christine Morthier

Helaas, na ongeveer een dikke tien jaar bestaan van deze bloeiende toneelgroep in de schoot van het plaatselijke Davidsfonds, kwamen nu en dan reeds enkele pijnpunten naar boven. Sommigen dachten aan een andere en in hun opzicht ook een betere rolverdeling in de toekomst. Ook werd hier en daar de vraag gesteld waar het geld naar toeging. Alles stond onder de voogdij van het bestuur van het Davidsfonds en wij als toneelvereniging hadden daar geen kijk op. Zo werd er geopperd om een aparte vereniging op te richten. Het werd een discussie zonder einde en de meesten besloten om onze toneelgroep te ontbinden.

Enkele jaren later zal er in de schoot van Caracalla een nieuwe toneelgroep van start gaan die het tot op heden ieder jaar klaar krijgt nog een voorstelling te brengen.

Walter VERVALLE

Bronnen:

¹ STROBBE A. en STOCKMAN L., *Het Davidsfonds in Groot-Aalter*, p. 22.

² IBIDEM, p. 20.

AALTERKERMIS, OMSTREEKS 1900

Aalterkermis zou vroeger vrij vermaard zijn geweest. We schrijven dit in voorwaardelijke zin, gezien er niet zoveel over bekend is. In de *Geschiedenis van Aalter* vernemen we voornamelijk wat over het religieuze of kerkelijke aspect, meer bepaald *Aalternuchting*. Kermissen zijn in origine dan ook kerkelijke gebeurtenissen. Het woord *kermis* is afgeleid van *kerkmis*, wat staat voor kerkwijdingsfeest. Dit werd steeds meer jaarlijks herdacht, trok volk van buiten de eigen parochie aan en het feest werd buiten de kerkmuren voortgezet, met muzikanten, goochelaars, kwakzalvers enz.

In het gemeentearchief is algemeen niet veel te vinden over het vroegere ontspannings- en verenigingsleven. Er is wel een collectie kermisaffiches of -programma's bewaard gebleven.⁽¹⁾ Die zijn volgens de vermelding onderaan goedgekeurd door de gemeenteraad of het schepencollege (zoals heden ten dage gebruikelijk). In welke mate deze werkwijze met de realiteit overeenstemt, is niet echt duidelijk, want in de periode 1895-1903 werd dit enkel voor de eerste twee jaren genotuleerd. De daaropvolgende jaren werd in het (toen algemeen summiere) verslag van de gemeenteraad in augustus enkel de verdeling van de toelagen voor openbare feesten voor een aantal verenigingen of wijken opgenomen.⁽²⁾ In de bewijsstukken bij de rekeningen zijn van dit alles ook sporen te vinden, voornamelijk wie welk onderdeelje, welk programmapuntje, verzorgde. We blijven echter in het ongewisse wie de kermis echt op poten zette. Gebeurde dit door een feestcomité *avant la lettre*, maar dan zonder enige officiële aanstelling of erkenning? In het begin van de twintigste eeuw kwamen kermis- en feestcomités in zwang, maar het lijkt er op dat de Aalterse bronnen ons wat in de steek laten.

Zoals gezegd, de programma's en de bewijsstukken leren ons wel iets, maar ook over het belang en de impact van kermissen vernemen we aldus niets. Eens te meer kunnen regionale weekbladen die lacune voor een stuk opvullen, uiteraard met de steeds weerkerende bedenkning dat we uitermate kritisch met deze bron moeten omspringen.

Deze bijdrage steunt voor een flink deel op artikels uit twee Maldegemse weekbladen. Ze zijn veelal identiek en zo goed als zeker van de Aalterse commissaris van politie Hendrik Van de Genachte. Dit komt echter slechts eenmaal overduidelijk naar voor, in 1903. Hij

verwees toen namelijk vrij uitvoerig naar een feuilleton van zijn hand dat op dat moment in 't *Getrouwe Maldeghem* verscheen. Het lijkt er, gezien zijn onverholven reclame, zelfs op dat hij wat meepikt van de oplage van het weekblad.⁽³⁾ Later is een aankondiging ondertekend met *H.V.*, wat evenzeer naar hem kan verwijzen.⁽⁴⁾ We vermoeden dat hij ook bij de organisatie van de kermis was betrokken, wat vanuit het oogpunt van openbare veiligheid zeer aannemelijk lijkt. Zijn relatie tot de weekbladen is nog niet duidelijk, alhoewel wordt aangenomen dat hij een vaste medewerker was van 't *Getrouwe Maldeghem* van Victor De Lille. Het eerste kermisbericht vinden we echter in *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwisch-Vlaanderen*, in 1893, twee jaar vroeger dan in die andere periodiek.⁽⁵⁾ Voor de Eeklose pers was de Aalterse kermis, om welke reden ook, doorgaans geen item.⁽⁶⁾ We combineren ze, voor zover mogelijk, met de al genoemde gemeentelijke documenten. Daar de kennis over het lokale kermiswezen nog beperkt is, trekken we deze bijdrage niet echt open om te vergelijken met gelijkaardige Meetjeslandse dorpen. We houden het dus voornamelijk descriptief, met uitzonderlijk een gelijkenis of verschil met elders.

ST.-CORNELIUS, 16 SEPTEMBER

De kermis in Aalter-centrum is nu vastgelegd op de zondag na 16 september. De verklaring voor die datum moeten we, zoals al vermeld, zoeken in de kerkelijke sfeer: 16 september is namelijk de naamdag van de heilige Cornelius, de patroonheilige van de parochie. Het meest logische is dat zijn naamdag ook effectief op die dag wordt gevierd, of, om praktische redenen, de daaropvolgende zondag. M.a.w. zou de Aalterse kermis moeten vallen op 16 september of de zondag erna en niet de zondag na 16 september (waardoor kermiszondag valt tussen 17 en 23 september).

*De reliekhoorn
van Sint-Cornelius
in de Aalterse kerk.
(Foto: Danny Maenhaut, Aalter)*

We tasten in het duister of die logica ooit werd gevolgd. Twee, identieke, weekbladberichten in 1900 lijken dit wel te suggereren: “*Bij afwijking van voorgaande jaren is de kermis verschoven van 16 September op 23 September. Om dezelfde reden heeft de geestelijkheid laten afroepen dat het feest van St-Kornelius niet op 16 maar wel op 23 September zal gevierd worden. Dus de zoogezegde wijdvermaarde bedevaart «Aalternuchtend» is verlegd voor dit jaar*”.⁽⁷⁾

Het is ons verre van duidelijk wat de berichtgever hiermee bedoelt. Vooreerst kan kermiszondag – in de veronderstelling dat men vasthoudt aan Cornelisdag – maar ongeveer om de zes jaar op de zestiende vallen (rekening houdend met schrikkeljaren). Uit de weinig beschikbare lectuur over Aalterkermis blijkt echter ook dat de vermaarde *Aalternuchting* effectief startte op kermiszondag, dus evenmin vast op de zestiende (datumvast). Dan is er de aanvangszin van het artikel. Heel wat (financiële) bronnen over de kermis maken gewoon geen gewag (van de *gewoonte* of berekening) van de aanvangsdatum. Om terug te gaan in de tijd, moesten we ons behelpen met de beschikbare affiches en krantenberichten. Bij die laatste viel enkel in 1894 16 september op een zondag. De kermis begon dat jaar echter ook op 23 september ...! Volgens de affiches deed dit zich zeker ook voor in 1877, in 1883 (?) en in 1888! Voorlopig lijkt de opmerking dus op niets gesteund. Bijkomend en systematisch onderzoek, voor zover het mogelijk is, kan allicht uitsluitsel bieden.

De tekst laat wel veronderstellen dat het een burgerlijke autoriteit – het schepencollege of een feestcomité – is die de datum bepaalde. De geestelijkheid sloot er zich dan maar (noodgedwongen) bij aan. Of startte vroeger de *noveen*⁽⁸⁾ misschien steevast de zestiende? Leek dit niet meer opportuun, daar de kermisactiviteiten recent flink waren gewijzigd (zie verder) en de bedevaarders graag ook het aangename meepikten? Of nog, werd vroeger met het *octaaf* van Sint-Cornelius rekening gehouden? Dit gaat echter te ver in dit kader.⁽⁹⁾ In 1906 is nochtans ook letterlijk, maar zonder meer, sprake van *Aalter St-Cornelius octave*.⁽¹⁰⁾

Een bericht uit 1903 is op alle vlak duidelijk: “*Woensdag aanstaande 16 September is het Aalters patroonfeest Sint Cornelius en zondag eropvolgende is het Aalter kermis*”. Bedevaart en kermis werden er ook gekoppeld: “*en als de gebeden gedaan zijn gaan ze [de bedevaarders] naar het kermisterrein*”.⁽¹¹⁾

Illustratief en ten titel van volledigheid, lijsten we de begintdata voor tien jaar op.

1894 zo 23 september	1899 zo 17 september
1895 zo 22 september	1900 zogezeegd verschoven van 16 naar 23 september
1896 zo 20 september	1901 zo 22 september
1897 zo 19 september	1902 zo 21 september
1898 zo 18 september	1903 zo 20 september

VAN HEINDE EN VERRE

In de *Geschiedenis van Aalter* werd vooral gewezen op de grote publieke belangstelling voor het religieuze aspect van de kermis (de bedevaart onder de noemer *Aalternuchting*) en dit zo'n vijf eeuwen lang, zeker tot 1914.⁽¹²⁾ Wij willen voor de behandelde korte periode van tien jaar (met sporadisch een zijsprongetje) aandacht besteden aan de aantallen algemeen, van waar de *feestvierders* kwamen en hoe ze naar Aalter kwamen. Vooraleer hiermee van wal te steken, merken we graag op dat zelfs kort vóór 1900 de kermis nog werd verengd tot die *wijdvermaarde bedevaart*. Een aankondigend krantenbericht in 1897 opende niet alleen hiermee, maar herleidde de nochtans uitgebreide *foor* als het ware tot een bijkomstigheid.⁽¹³⁾ Dit was geen uniek gegeven, want twee jaar later lezen we "*Aalter behoudt de merkwaardigste bedevaart van het Vlaamsche land*", als ware het de samenvatting van het volledige kermisprogramma.⁽¹⁴⁾

Krantenberichten en cijfers gingen omstreeks 1900 niet zo best samen en de (te hoge?) schattingen van de organisatoren werden nooit genuanceerd door bijvoorbeeld een oog in het zeil houdende politie. Een eerste bericht bleef aanvankelijk nog op de vlakte, maar trok al vlug alle registers open: "*Aalter is wijdvermaard voor zijne manier van kermissen in het groot. Verleden jaar [1894] zijn ruim dertig duizend bedevaarders naar Aalter St-Kornelius gekomen en dees jaar wordt het dubbel daarvan verwacht, overal worden toebereidselen gemaakt om de vreemdelingen hartelijk te ontvangen binst die acht dagen*".⁽¹⁵⁾

De tekst verwijst in feite (of verwacht; zie hoger) enkel naar het kerkelijke aspect en niet naar de belangstelling voor kermisattracties. Het jaar daarop wordt dit quasi bevestigd en maakt men gewag van bijna zevenenvijftig duizend mensen voor de ommegang. We krijgen zelfs cijfers per dag: op kermiszondag 16 000, de maandag en de dinsdag daarop *weinig min* (we veronderstellen dus elke dag apart) en op de afsluitende nakermiszondag nog eens 9000.⁽¹⁶⁾ De Aalterse bevolking bedroeg toen slechts een goede 7000 zielen.⁽¹⁷⁾ We nemen aan dat veel inwoners, ook kinderen, van de partij waren, maar zelfs met de helft van de inwoners van de buurgemeenten erbij konden nooit zulke cijfers worden behaald.⁽¹⁸⁾ Kon de gemeente en de kerk wel zo'n aantallen aan?

De pelgrims kwamen dan ook uit zowat het hele Vlaamse land ... en verder. Er was sprake van Bruggelingen, Gentenaren, Antwerpenaren en zelfs *Hollanders* en Fransen: “*allen hadden het niet vergeten dat Aalter eene der schoonste kluchtigste en aangenaamste kermissen bezit die sedert eeuwen druk wordt bezocht*”. En alsof het nog niet genoeg was, maar “*zonder overdreven te schijnen*”, werd zelfs 70 000 als totaal aantal bezoekers naar voor geschoven.

Zelfs in onze tijd van massamanifestaties kunnen we dit moeilijk aannemen (en sloeg *kluchtige* op de bedevaart of de rest?). Liet het geheugen van de lokale correspondent hem het jaar daarop in de steek, zodat hij vergat er een schep bovenop te doen? De verwachtingen voor 1896 waren zo mogelijk nog groter, maar achteraf bleek het aantal bedevaarders en offergangers beperkt tot 20 000.⁽¹⁹⁾ Dit blijft veel ... maar misschien wat realistischer? Vijftig jaar later, met betere communicatiemiddelen, werd het aantal op 25 000 geschat.⁽²⁰⁾

In 1898 had de lokale pers het over jaarlijks 30 000 pelgrims.⁽²¹⁾ Na afloop vernemen we ook voor het eerst hoe die mensen naar Aalter kwamen. De spoorweg was goed voor 1700 reizigers, terwijl er een duizendtal gebruik maakten van de tram. Van de *char-à-bancs*, de derde rollende vervoerdienst, vernemen we enkel dat hij “*een groot getal kermisgasten*” aanbracht, *tot vier vijf uren in de ronde*.⁽²²⁾ Dat is des te merkwaardiger, daar men stelt dat *zonder overdrijven* het totale aantal bezoekers nu al 80 000 zou bedragen, want “*men rekene dat de bevolking van het omliggende en de bedevaarders welke komen om St-Cornelius te vereeren, [...] te voet gaan*”. Om het ongeloofwaardige of tegenstrijdige karakter als het ware nog groter te maken, voegde de correspondent eraan toe dat op de vier belangrijkste kermisdagen de

laatste tram een half uur later uit Aalter vertrok.⁽²³⁾ Dit zal het verschil niet gemaakt hebben. Van meer treinen of speciale dienstregelingen zijn we niet op de hoogte.⁽²⁴⁾ Rechthoofdigheid in de berichten lijkt me toch wat zoek. In 1901 verwachtte men veel volk, zowel “*met de treinen van Gent en Brugge benevens van de tramlijnen Eeklo en Thielt*”.⁽²⁵⁾ Enkele jaren vroeger bleek het dus om amper een goede 3% te gaan.

We vonden wel bevestiging van het in groep te voet ter bedevaart gaan. Pelgrims uit de richting van Ursel lieten zich aan het kanaal op Oostmolen overzetten. In 1900 ontstond er gedrum. “*Gelijk het meestal gaat in zulke omstandigheden, wilde iedereen de eerste zijn en 25 personen drongen zich in het schuitje opeen om overgezet te worden. Nauwelijks was het lichte vaartuig van kant, of het liep vol water en zonk. [...] Men kan zich verbeelden wat ijselijk geroep en getier er opging ! Een groot aantal konden de koord grijpen langs welke men het schuitje overtrekt. Ook sprongen seffens toeschouwers in een ander bootje dat daar gelukkig lag en zij gelukte er in allen te redden*”.⁽²⁶⁾ De persmedewerker maakte van de gelegenheid gebruik te sneren naar het ontbreken van de al herhaaldelijk gevraagde brug.⁽²⁷⁾

Door andere voorvallen weten we ook dat vóór 1900 er al kermisgangers per fiets kwamen en dat de feestvierders ook afkomstig waren uit Beernem, Bellem, Knesselare, Ledeborg, Lotenhulle, Nevele, Ruiselede ...

Veel cafés waren *opgepropt* met *velos*, want zeker al op kermiszondag 1903 was “*het velorijden [...] streng verboden op de kermisplaats van aan het St Antoniusklooster tot aan de aangenomene knechtjes-school*”.⁽²⁸⁾ Het aantal fietsers zal wel hebben meegespeeld, maar er was nog geen sprake van een verkeersreglement en nogal wat *wielrijders* meenden heer en meester op de weg te zijn ...

Woorden als *men rekene* suggereren al eens de relativiteit van de meegedeelde cijfers. “*Berekenen hoeveel menschen ter kermis waren is onmogelijk*” is waarlijk nog eerlijker. “*Zeggen wij alleenlijk dat men op de hoofden kon gaan. Iedereen moet bekennen dat Aalter kermis van jaar tot jaar aantrekkelijker wordt. Het weder heeft goed geweest, slechts bij nachte is er veel regen gevallen. Den Dinsdag echter heeft het hevig geregend en de paardenkoersen hebben er ietwat door geleden. Nogtans was er veel volk*”.⁽²⁹⁾ Deze laatste zinnen vatten alles mooi samen.

Het is een feit dat Sint-Cornelius omstreeks 1900 (nog) immens populair was, zeker bij een landelijke bevolking, als beschermer van het

hoornvee (vandaar de afbeelding van de hoorn), maar ook algemeen gezien het aanroepen tegen de *seskens* bij de kinderen (de vallende ziekte of epilepsie).⁽³⁰⁾

Cijfers kleven op de Aalterse bedevaarders is echter nattevingerwerk, want aan de bronnen is geen rechte kant te krijgen: de gegevens lopen te wijd uiteen. We kunnen wel met Luc Stockman besluiten dat de bedevaart naar Sint-Cornelius een hoogtepunt was in het toenmalig volksleven van Aalter.⁽³¹⁾

DE BEDEVAART

Over het eigenlijke bedevaarten vermelden onze bronnen zeer weinig. Persmedewerker en commissaris van politie Henri Van de Genachte verstrekte ons slechts eenmaal bijzonderheden. De tekst sluit deels aan bij al bekende feiten, maar biedt toch ook nieuwe en zeer interessante informatie: *“Het is een roerend schouwspel zich ter kerk te begeven en daar ten allen kant hoopen zand te zien liggen waarin de bedevaarders ieder een brandend keerje [sic: keersje bedoeld] planten, aan Sint-Cornelius als offerande aangeboden.*

In den nacht van Zaterdag op Zondag, van in de vroegste uren, van heinde en verre groot en klein, rijk en arm, in groepen ziet men ze aanstappen en zich begeven naar Aalterkerk. Verscheidene vreemde priesters zijn dien dag te Aalter om te voorzien in een getal buitengewone missen welke voor de bedevaarders gedaan worden. Van jaar tot jaar groeit het getal aan en allen die hooren spreken hebben van Aalternacht willen dit ook eens met eigen oogen zien en bijwonen. Na den omgang begeven allen zich in de naburige huizen om er koffie te drinken en te ontbijten”⁽³²⁾

Het borstbeeld van Sint-Cornelius dat centraal wordt uitgesteld tijdens de octaaf.

(Foto: Danny Maenhaut, Aalter)

Dit laatste feit was ons al bekend uit het dag- of beter kasboek van cafébaas Louis De Doncker. Hij stond zelfs om 2 uur 's nachts op om zijn gasten te kunnen bedienen. Toen hij zich een jaar oversliep, *klopten* de bedevaarders hem om 3.30u op.⁽³³⁾ Dit wijst er hoogstwaarschijnlijk op dat sommigen ontbeten vooraleer de ommegang te doen. Vandaar ook misschien het enigszins verwarrende *Aalternacht*, terwijl traditioneel over *Aalternuchting* of *Aalternuchtend* werd gesproken. Nieuw is alvast de aanwezigheid van extra priesters en bijkomende missen en de zandhopen voor de offerandekaarsen. We vernemen niets over eventuele andere offergaven en evenmin over hoe de *omgang* precies verliep. De neringdoeners beleefden alvast hoogtijdagen.

DUUR

De kermis begon omstreeks 1900 steevast op zondag en liep in principe tot de zondag er na, de zogenaamde *zondag der sluiting*. Tijdens de week stonden er veelal op zowel de maandag, de dinsdag als de woensdag activiteiten (en muziek) geprogrammeerd. In het eeuwfeestjaar 1900 voegde men er blijkbaar twee extra dagen aan toe. Op donderdag stonden er al voor de tweede keer dat jaar *velofeesten* op de affiche, naast een wandeling, alsook 's avonds een fakkeltocht. Het programma laat uitschijnen dat men in dat heuglijke jaar iets meer wou doen. Zo werden er tijdens de nakermis meerdere *monsterluchtballen* opgelaten, tegenover anders veelal een gewone. Voor die ene keer vielen er ook op de maandag na de nakermis nog prijzen te winnen op de *carrousel*, helaas zonder verduidelijking.⁽³⁴⁾

AALTER-KERMIS
 Zondag 17 September : om 3 ure
Handboogteest 170 fr. op 5 vogels vooruit.
 Maandag 18 September om 4 ure
 Groot Concert
 Dinsdag 19 September om 3 ure
 Paardenloopen 125 fr. prijzen
 Woensdag 20 September om 3 ure
 Grootte Wielrijderskoersen 200 fr. prijzen.
 Handboogfeest 400 fr. vooruit op 7 vogels
 Volksvermakelijkheden voor de kinderen.
 Muziekwandeling.
 Donderdag 21 September
 Wandeling per velo om 7 ure lichtstoet
 Zondag 24 September (Nakermis)
 Muziekteest en Kinderspelen
 om 9 ure prachtig vuurwerk.
 Maandag 25 September
 Thuis blijven en slapen
 Dinsdag 26 September
 Aan het werk tot toekomende jaar.

Een ludiek aangevuld programma van de Aalterse kermis in 1905, zoals het verscheen in 't Getrouwe Maldeghem. Er waren vijf opeenvolgende dagen activiteiten gepland, terwijl de nakermis zich tot één dag beperkte, alhoewel ...: na al dat feestgedruis moest men toch ook een dag recupereren.

(Foto: gemeentearchief Maldegem).

Tot nu vernamen we nog (bijna) niets over wat wij met kermis associëren, namelijk allerlei vormen van (niet-kerkelijk) amusement, gaande van de gewone sociale activiteiten zoals een kaartje leggen tot de speciale niet-alledaagse attracties.

Ondanks de kerkelijke oorsprong van de kermissen werd ook in de 16de eeuw in Aalter al de vlag op de kerktoren gestoken en *trompers van spelen* uitgenodigd om het devote feest een zeker amusementswaarde te geven.⁽³⁵⁾

Over de aard van de (buurt)kermissen in de 19de eeuw zijn we, ook gespreid in de tijd, vrij goed ingelicht. We moeten ons daarbij niet veel spectaculaires voorstellen. Veelal bleef de kermis beperkt tot een sociaal gebeuren: elkaar ontmoeten en bij een eenvoudig spel wat eten en drinken. En ja, er waren ook wel prijzen te winnen. Dit stramien bleef vele decennia quasi ongewijzigd. Vermoedelijk was er wel enige versiering in het straatbeeld aanwezig, maar we hebben hierop nog te weinig zicht. Er is soms sprake van lampions, vlaggen, vaandels enz., maar alle data moeten worden nagekeken, gezien de lading *openbare feesten* ook al eens slaat op een inhaling, een hoogstaand bezoek e.d. In 1906 wapperden er aan *alle huizen* vlaggen.

Een onkostennota voor de organisatie van een kermisactiviteit.

(Gemeentearchief Aalter, bewijsstukken bij de rekeningen)

Provincie OOST-VLAANDEREN

Betalingsbevel van fr. 40.00

Arrondissement **GENT**

GEMEENTE **AELTRE**

Dienstjaar 1896

Art. 11 der Begrooing.

N^o van het Dagboek.

N^o der Rekening.

Wij BURGEMEESTER & SCHEPPENEN der gemeente **AELTRE**, bevelen aan den Gemeente-Ontvanger te betalen aan

Mr Hendrik Dubravet, voorzitter der maatschappij de Parisis, Station.

de som van *veertig frank*

wegens *onkosten van openbare maatschappij der gemeente kermis.*

Dit mandaat is betaalbaar uit de som van *40.00* bij art. 11 der Begrooing van 1896, toegestaan en zal behoorlijk gekwetten zijnde, in rekening van den Ontvanger voornoemd, over den jare 1896, worden geleden.

Te Aalter, den 30 September 1896.

Op bevel: *H. Van* Burgemeester & Schepenen, De Sekretaris, *A. Daekens*

Voldaan *H. Van*

MAATSCHAPPIJ DER PARISIS
STATION
1896

GEMEENTE BESTUUR VAN AELTRE
Oost-Vlaanderen

De organisatoren van het vermaak waren niet zelden – om vrij evidente redenen – een groepje herbergiers of een van de niet zo talrijke verenigingen. Doorgaans had elk zijn *specialiteit*. Zo vonden er traditioneel (op dinsdag) paardenloopwedstrijden plaats, ingericht door liefhebbers verenigd in *Sint-Elooi*. Een andere club die vaak van de partij was, noemde zich *De Eendracht* en stond op maandag in voor schietingen met de *balpijp, de balboog en het karabijn Flobert*. Andere verenigingen die in de loop (van vooral de tweede helft) van de eeuw actief optraden, waren *Willem Tell* (boogschutters), *Jonge Ruiters* (paardensport, waaronder ook ringstekingen), *Sint-Sebastiaan* (boogschutters) en *De Ware Vrienden* (ook handboogschutters), maar ook bolders, de fanfare ...⁽³⁶⁾

De herbergiers begrepen vaak goed het nut van samenwerking. Ze richtten eigen verenigingen op, zoals *De Parisiens* (aan het station) of *Vereenigde Herbergiers* (de collega's van het dorp). Vanaf 1862 werd het ook voor hen, net als voor andere organisatoren, gemakkelijker om openbare feesten te organiseren. Vanaf dat jaar schreef het gemeentebestuur stevast geld op de begroting in om als prijzen of subsidie te geven “*om de neeringdoende lieden te bevoordeeligen*”. Later kwam er ook “*het aenlokken van vreemdelingen naer de gemeente*” bij.⁽³⁷⁾ In praktijk kwamen de subsidies een jaar vroeger in gebruik. Voor 1861 werd een bestemmingswijziging gevraagd voor een uitgetrokken krediet: het leek het bestuur nuttiger de 150 fr. bestemd voor de maandelijks veemarkt te besteden aan feestelijkheden. De argumentatie was dubbel. De gemeenteraadsleden zagen geen voordeel meer in de aanmoediging van die markt “*dewyl zy altyd tusschen dezelfde koopmans moet verdeeld worden*”. De afschaffing ervan kon dus geen kwaad. Het aantrekken van niet-inwoners bij feesten leek hen dan ten opzichte van de middenstand een *kleine opoffering* die wel zou lonen.⁽³⁸⁾

Kermis en feest betekenden in de 19de eeuw ook het nodige lawaai, onder andere voor de aankondiging. Uiteraard zal er klokgelui toe behoord hebben, maar kanongebulder was een constante. We vonden meermaals dat er moest betaald worden voor het transport van het geschut, terwijl de lokale politie – zoals op talrijke plaatsen en uit veiligheidsoverwegingen – vaak instond voor de bediening van het geschut.⁽³⁹⁾ We weten momenteel niet wanneer het vuurwerk in Aalter zijn intrede deed. Of de vermelding in 1877 effectief de eerste is (of alvast de start van wat intussen een traditie is) staat niet vast. Het vond in elk geval plaats als afsluiter van de nakermis en werd verzorgd door een zekere Gezelle uit Brugge, een vaste naam trouwens in Aalter. In

1879 was het wel de beurt aan een De Witte uit Gent.⁽⁴⁰⁾ In meerdere jaren kreeg men van dit spektakel niet genoeg en werden er tweemaal vuurpijlen afgeschoten, op woensdag (aan de *statie*) en nakermiszon-
dag.⁽⁴¹⁾ In 1899 verzorgde De Smet uit Ledeberg voor een bijkomende *verlichting*, wat later werd herhaald.

De al vernoemde herbergiers probeerden hierbij ook al eens het onder-
ste uit de kan te halen, letterlijk, hopend op meer *teire*. In 1904 begon
door hun toedoen het vuurwerk een uur later. Normaal vertrok de
laatste tram pas na afloop, maar door deze wijziging wachtte hij niet.
De mensen van Ruiselede en verderop stonden *deerlijk te zien*. Ook
anderen zouden zich niet meer laten vangen. De les voor de herber-
giers luidde: “*welke meenen eenige pinten bier meer te verkoopen,
zullen ondervinden dat zij leelijk gemist hebben*”.⁽⁴²⁾

Van het oplaten van een luchtbal zijn zeker al sporen vanaf 1871. Dat
jaar steeg er zowel op de dinsdag als de woensdag van de kermisweek
een op. En in 1877 werd er uitdrukkelijk op gewezen dat hij bemand
was, door *meneer* Louis.⁽⁴³⁾ Een kleine datumvergelijking maakte dui-
delijk dat het vuurwerk de heteluchtballon niet verdreef. Ze stonden
meermaals samen geprogrammeerd tijdens de nakermis.

In het begin van dit onderdeel wezen we er op dat lange tijd er weinig
spectaculairs viel te beleven. Dit is weinig objectief, want vanuit onze
hedendaagse bril bekeken. Het programma bestond namelijk voor een
flink deel uit enerzijds concerten en *lustige muziekstukken* (door eigen
en vreemde fanfares: Knesselare, Ruiselede, Zomergem) en anderzijds
volksfeesten: traditionele ontspanningsvormen (veelal door het gewone
verenigingsleven) zoals bollen (ook al eens op de *Brusselsche manier*),
gaaischieten met de handboog, naast volksspelen, meer het terrein van
de *kermisverenigingen* (zeg maar herbergiers). Maar vooral die laatste
spelen kon men een flinke scheut (extra) aantrekkingskracht geven.
Het bleef uiteraard volks, soms afglijdend naar – voor onze maat-
staven – platvloerse toestanden: lachen verzekerd, maar dit gebeurde
bijna enkel bij buurtkermissen of de *nieuwe* (zomer)kermis (eind mei,
begin juni vanaf 1863). We geven een korte bloemlezing van dergelijke
spelen, vanaf 1860 en waarvan vele bleven opduiken tot aan 1900 en
zelfs later: mastklimming, kuipsteking, *tonneslag*ing, ringbolling voor
vrouwspersonen, zaklopen, wit en zwart, *steeple chase* voor *man-
nenvolk*, terwijl er toch iets meer pit doorklinkt in eierdans, *papeting*
en *Romeinsche Eierkoers*. In 1881 gebeurde dit met *rijtuigen inge-
spannen met paarden*, vijf jaar later met kruiwagens. *Loopstrijden
met ingespannen honden* of *schoonst schuifelen en zingen* brachten
vermoedelijk ook geen omwenteling mee. Voor sommigen moest het

1ste prijs	20
2de	10
3de	5
4de	5
5de	5
6de	5
7de	5
8de	5
9de	5
10de	5

VOORWARDEN:

ART. 1. De Loopprijzen zullen begijnen om 5 ure vande morgenst, by verpandung der meesterschappes, in de plaats byken der barong van de Koning van België, 1877, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 2. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 3. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 4. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 5. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 6. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 7. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 8. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 9. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

ART. 10. De Loopprijzen zullen worden verpandung der meesterschappes, diep, verrydelingse regemans deel.

WOENSDAG
23 SEPTEMBER
WIELRIJDERS
130 FR. PRIJZEN

SEPTEMBER
KOERSEN
PRIJZEN FR. 130

aan de Statie, ingericht door de VELD-VREUDEL.
SCHIETING MET DEK HANDEEGE
gegeven door de Maatschappij 'S' SBBASTIAAN.
1 uur tot 500 Franks, op 3 Oppercogels. — Begin om 5 ure. en **CONCERT door de Fanfare-Maatschappijen.**

NAKERMIS-ZONDAG 27 SEPTEMBER

OM 3 URE NAMIDDAG
WIJSTERRIJK
OP DE DORPPAATS

gegeven door de vereenigde Herbergiers met de welwillende medeverking der Muziekmaatschappijen van
SOMERGHEM, KNESELEARE, RUYSELEDE; Bonticht & St. Cecilia van AELTRE.

De Sleet zal gevormd worden aan de Statie ten 2 1/2 ure, om daarna onder het spelen van Pas-Redoublés zich naar den
Sleet te begeven, waar ledere Maatschappij beurtelings 2 of 3 stukken zal uitvoeren.

TEN 5 UREN OPSTIJING VAN EENEN LUCHTBAL
om 8 1/2 ure 's avonds

PRACHTIG VUURWERK

Aldus vastgesteld door den Gemeente-Raad van Aalter, in Zitting van den 24 Augusti 1886,
De Gemeente-Secretaris,
H. FAUT.
De Bureau-meester-Voorzitter,
H. SOUDAN.

AALTER, Drukkery van Heer FAUT-VAN DE WALLE.

dagen en eventueel de activiteiten aan. Kwestie van op de kleintjes te letten, zodat zoveel mogelijk geld naar de feesten kon gaan... Deze affiches bewaarde hij voor het gemeentearchief.

(Gemeentearchief Aalter, Kermissen & feestelijkheden).

misschien niet meer zijn. Zelfs in 1899 stond een jubileum geprogrammeerd, namelijk van Henri Van de Keere, bijgenaamd *Kaden*, die 25 jaar aan het mastklimmen had deelgenomen. Reden genoeg om hem *in te halen* en de *eerewijn* aan te bieden!

Dit klinkt allemaal klassiek en niet bepaald enthousiasmerend. Waren er dan geen nieuwigheden? Jawel, maar soms was het gewoon meer van hetzelfde. In 1875 prijkte een duivenvlucht op het programma en in 1881 zien we hiervoor al twee maatschappijen actief: *Hoop van Vriendschap* en *IJver en Eendracht*.⁽⁴⁴⁾ Niet-leden hadden hieraan niet veel. In diezelfde periode doken biljartprijskampen op, maar blijkbaar niet op de affiche van de gemeentekermis.

Er werden ook al eens specifieke prijskampen georganiseerd. In 1877 was er een *Expositie van oude hoeds*: “*Deze welke het meeste en raarste getal Hoeds kan exposeeren, zal eenen schoonen prijs in gelde bekomen*”.⁽⁴⁵⁾ Een boerderijprijskamp was een ander dergelijk item. Hieraan mochten enkel leden van het *landbouw-comice Nevele* deelnemen (1895).

Bij de occasionele gebeurtenissen hoort een groep Duitse koorddansers, die hier in 1870 neerstreek.⁽⁴⁶⁾

Omstreeks 1900 stond ook de Congo in de belangstelling (zie ook verder). In die context dook dan ook een *worstelpark met drie negers* op in 1906.⁽⁴⁷⁾

Kort na 1890 deed het wielrennen, of veeleer de *velofeesten*, in het Meetjesland zijn intrede.⁽⁴⁸⁾ Volgens het huidig onderzoek werd de eerste Aalterse *velocipedenkoers* in 1893 gereden. Er zouden een veertigtal *wielrijders* aan hebben deelgenomen,⁽⁴⁹⁾ wat een vrij groot aantal was. De kermiskoers was een inrichting van de *Veloclub* (later ook de *Velovrienden* genoemd), die dit nieuwe spektakel nadien (bijna) jaarlijks op kermiswoensdag herhaalde.⁽⁵⁰⁾ De diverse koersen, zoals *scratch*, *handicap*, *vertroosting*, vonden plaats onder *beschermerschap* van de Belgische Wielrijdersbond.⁽⁵¹⁾ Algemeen blijkt dat dergelijke activiteiten duizenden toeschouwers konden trekken. De uitslag verscheen dan ook, net zoals die van de paardenkoersen, in de regionale pers, waaruit ook bleek dat *renners* vanuit heel het land (Charleroi, Antwerpen, Brussel enz.) afzakten.

Koers droeg zeker bij tot de vermaardheid van Aalterkermis, maar die kwam hoogstwaarschijnlijk enkele jaren vroeger tot stand. Enkel in 1898 lijkt het er op dat het wereldse amusement wat meer op het voorplan komt tegenover de bedevaart. De talrijke pelgrims zouden

namelijk “niet weinig staan zien naar het feestplein dat opgepropt is met allerlei barakken”. Het bericht luidde vervolgens: “de foore van Aalter neemt van jaar tot jaar toe en er is daar voor oud en jong vermaak en verzet”.⁽⁵²⁾ Pas enkele jaren later (1901) vernemen we dat de kermis “voor de elfde maal eene opgeluisterde foor [zal] hebben”.⁽⁵³⁾ Men voegde er aan toe dat alle plaatsen al verhuurd waren. Ook de voorgaande jaren was in de Maldegemse pers te lezen dat Aalterkermis uitpakte met een *van jaar tot jaar* uitbreidende foor. In 1903 en 1906 schakelde de publiciteit al een versnelling hoger met “wie te Aalter niet geweest is op dien kermisdag heeft nog geene kermissen gezien” en “de schoonste kermis van Vlaanderen te Aalter verwacht op ...”.⁽⁵⁴⁾ Op de kermisaffiches daarentegen is hiervan weinig spoor te bekennen, tenzij het woord *vermakelijkheden*. Naar het waarom hebben we het raden. We weten evenmin op wiens initiatief ze er kwam en kunnen enkel afleiden dat de eerste foor er in 1891 kwam. We kunnen meerdere vragen opwerpen, waarop we momenteel het antwoord moeten schuldig blijven. Speelde misschien Hendrik Van de Genachte hierin een rol? Hij zorgde toch voor publiciteit? Het is ook bekend dat hij graag geld zag en her en der een graantje meepikte. Was hij betrokken bij het aantrekken van foorreizigers? Of het toewijzen van de beste standplaatsen? Hij was alvast met bepaalde marktkramers goede maatjes.⁽⁵⁵⁾ En vanaf ongeveer 1909 geeft hij

Een zeldzaam Aalters kermisbeeld van kort vóór of na de Eerste Wereldoorlog, maar wel in Sint-Maria-Aalter.

zelfs een gids voor foorreizigers uit.⁽⁵⁶⁾ Toeval of vertrouwdheid met het wereldje?

Het tijdstip lijkt beter verklaarbaar. In het laatste decennium van de 19de eeuw bevinden we ons al in de zogenaamde *Belle Epoque*, een tijd van vernieuwing en vooruitgang. Er is het verlangen naar groot(s)-heid, waartegenover de Aalterse burgerij vermoedelijk niet afkerig stond. En meer volk, meer vertier, meer inkomsten ...

Wat hield de foor concreet in? In 1896 luidde het: “*Op de twee marktpleinen staan als na gewoonte stoomcaroussels, schietgestichten, panorames, wafelhuizen, fotografen, Amerikaansche slingertoestellen, suiker- en gebakkramen, bazars en al wat op feesten te zien is*”.⁽⁵⁷⁾

Dat laatste kan onder meer slaan op: “*de renbaan Vadermeulen [sic], de stoomvelocipeden der gebroeders Verdyck van Gent, de stoomcaroussel der gezusters Lagae. De groote toutermolen (balançoire circulaire) van PK Eisch, de mekanieke schietzaal Maars, het waggelschip uit Kongoland van Vandekerckhove, Panarama-rigolade van Klepkens, de suikerbazars van Muldermans en Cremer Isaac [nougatgebakken], het waggelstelsel van PK Ceuninck, den bazar van Vandenberghe en de fotografie Mariceau van Dadizeele. Verder een vijftigtal suiker- en speelgoedkramen en allerlei aangenaamheden voor groot en klein*”.⁽⁵⁸⁾ Van die aangenaamheden kunnen we ons een beeld vormen uit Maldegem: “*Er was middel schier voor niet zijn portret te laten trekken; daarnevens kon men voor 5 centiemen weten hoeveel gewicht men kon opheffen. Die honger kregen, waren niet verre van het wafelkraam. En de peerdenmolen dan? Daar was leven en genoeg voor de jeugd, en*

Rijden op een houten peerd,

Al zweven boven d'eerd.

Aan de schietkramen van keizer Van de Walle en Kotje Kloef en anderen kon men zich gerieven van eene goede sigaar: immers 10 centiemen riskeren als het kermis is, dat en is niets.

Een stapken verder en men was in den Grand Café. Daar werd men op zijn heers bediend: een lekker bocksken, muziekpiano afgewisseld door symphonie en zang ... Wat belijft er u !”⁽⁵⁹⁾

We vonden nog andere, waarvan het *marionettentheater* bij menig Aalternaar een belletje zal doen rinkelen. En om de reeks volledig te maken: *Tondeleir met zijne smakelijke oliekoeken, een museum van 22m. lang, en cinematograaf met sprekende beelden, een tobogan van 25 meters hoog [een glijbaan], schommelbootjes, rijkokers [= renne(kokere) of dus schommel], zoetekoek- en taartewinkels ...* In 1904 was ook sprake van *den cirk*, na het vuurwerk.⁽⁶⁰⁾ Deze

opsommingen en aantallen geven aan dat het absoluut de moeite was en voor elk wat wils. Daarvoor kon men al eens een eind te voet gaan en eventueel 's morgens vroeg bedevaarten. Volgend zinnetje laat veronderstellen dat ook aan de minderbedeelden werd gedacht: “*Liefdadigheidsfeesten door de caroussels, de cirk, de balancoiren en de cinematograaf*”.⁽⁶¹⁾ Wat “*de dramatische en lyrische schouwburg [die] dagelijks vertooningen geven*” mag betekenen, blijft ons voorlopig een raadsel.⁽⁶²⁾ Of waren beide laatste citaten cynische opmerkingen van de schrijver? Van een markt was geen sprake.

KERMISLEUTE EN ...

Waar veel volk samen komt, neemt men vaak een stijging van bepaalde kleine criminaliteit waar. We denken daarbij aan zakkenrollen. Aalterkermis, en bij uitbreiding wellicht allerlei feesten, bood volgens de beschikbare informatie gelegenheid voor diverse vormen van deviant gedrag en wat zich evenmin beperkte tot de kermisdagen op zich. Wat ons opviel, is dat in de zestiger jaren van de 19de eeuw soms werd vermeld dat het *policie-uur* (het sluitingsuur voor de herbergen) de eigenlijke kermisdagen niet van toepassing was.⁽⁶³⁾ In de bestudeerde periode was dit bijvoorbeeld ook zo in Maldegem, waar men ook al eens een ander politiereglement tijdelijk moest schorsen om bepaalde activiteiten te kunnen laten plaatsvinden.⁽⁶⁴⁾ Voor Aalter vonden we toen geen dergelijke uitzonderingen meer (wat niet uitsluit dat we er over het hoofd zagen). Kunnen we dit verklaren? Hoogstwaarschijnlijk moeten we hiervoor in de richting van commissaris van politie Hendrik Van de Genachte kijken. Hij stond er om bekend principieel te zijn.⁽⁶⁵⁾ Zijn opvattingen leunden (misschien) wat aan bij de ideeën van meerderen dat er van kermissen niet veel goed viel te verwachten. Er waren altijd wel *ongelukken* te noteren en te betreuren, om van de rest te zwijgen. “De kermis is toch wederom gelukkig voorbij! *zeggen de mensen*”.⁽⁶⁶⁾ Ook omstreeks 1900 werd er geklaagd over het zogenaamd zinloos en wild geweld, zonder de minste aanleiding, en over wapendracht en de vrije verkoop van allerlei moordend tuig.⁽⁶⁷⁾ Het nam niet altijd zo'n vaart.

Een vrij mooie samenvatting van wat er allemaal voorviel, lezen we in volgend citaat: “*Voor wat de moeilijkheden betreft. Er waren een paar blauwe oogen en veel gerucht op de straat. Hier een lantaarn gebroken, daar eenige ruiten ingeworpen en verders eenige dieften van konijnen. En ten uitkante wat straatschenderijen. Bellentrekken,*

pompen beschadigen, ladders verdragen, enz. Er zijn toch geene moorden gepleegd in de drie eerste dagen".⁽⁶⁸⁾ Toch werd aan die kleine (en soms grotere) vergriepen (heel wat) aandacht besteed. Dit verbaast ons niet, daar de informatie ook net weer van de commissaris afkomstig was. Dit was op andere tijdstippen niet anders. De uitgever van 't *Getrouwe Maldeghem*, Victor De Lille, kon het zelfs niet laten al eens met die Aalterse *criminaliteit* te *gekken*.⁽⁶⁹⁾ Al bij al viel het nog mee.

Het is misschien niet merkwaardig dat het allereerste weekbladbericht net over een ongeval ging. Bij het vuurwerk van de nakermis in 1891 ontplofte een vuurpijl en trof een twaalfjarig jongentje aan beide ogen. "*Tot nu toe heeft het kind het gezicht totaal verloren; de oogbollen zijn geheel zwart, nochtans schijnt alle hoop noch niet verloren*".⁽⁷⁰⁾ We vernamen niets meer over de afloop. Wie van een eind ver kwam, bezocht ook wel meer dan de kermis. In 1901 nam een Gentenaar een kijkje op de in opbouw zijnde rijkswachtkazerne. Hij viel er af en brak zijn been.⁽⁷¹⁾

Het *schenteventen* was maar een klein, maar vermoedelijk veelvuldig, vergrijp. Net daardoor, en het louter vervelende karakter voor het *slachtoffer*, haalde het de *gazetten* niet, tenzij eens in algemene termen. Dit gebeurde wel als het evolueerde naar materiële schade. In 1901 vonden enkele snoodaards er genoeg in ruiten uit te gooien bij Nathalie Laisnez en herbergier De Cockel, beiden in het centrum.⁽⁷²⁾

Wie wil kermissen, op welke manier dan ook, heeft hiertoe middelen nodig, niet noodzakelijk baar geld. Een mooie waarschuwing lezen we al een weekje voor de kermisweek in 1895: "*t Is tegen de kermis, wie zijne keuntjes wil behouden, houde een oog in 't zeil*".⁽⁷³⁾ Er werden toen al enkele konijnendiefstallen gemeld. Diefte van groente en kleinvee kwam veelvuldig voor, maar omstreeks de kermis wordt dit laatste als factor van toename vermeld.⁽⁷⁴⁾ In 1901 waren (rode?) kolen bijzonder populair, naast appels en opnieuw gingen her en der konijntjes *lopen*. De slotzin van het artikeltje luidde: "*t Is wederom bij de kermis!*".⁽⁷⁵⁾ Wat hierbij opviel is dat meerdere benadeelden tot de notabelen behoorden: schepen Felix Herteleer, Bruno Spiers⁽⁷⁶⁾ en dokter Snoeck. Viseerden de dieven specifiek de rijkere klasse of werden zij enkel vanwege hun naam vermeld? Of was dit louter toeval? Wat te denken geeft, was dat de week erop (kort voor de nakermis) alle grote konijnen van het klooster in de Brouwerijstraat werden gestolen, alsook deze bij de weduwe De Wulf, beenhouwster, in de Stationsstraat.⁽⁷⁷⁾

Zij kon evenzeer tot de bemiddelde middenstand worden gerekend. Ook in 1893 lezen we: “*de kleintjes heeft men laten zitten*”.⁽⁷⁸⁾

Zakkenrollen is van alle tijd. Het inzetten van kinderen hierbij gebeurde ook ruim honderd jaar geleden al. Het korte verslagje kon ook het vooroordeel dat foorkramers niet zuiver op de graat zijn/waren, enigszins voeden.⁽⁷⁹⁾ De Aalterse politie maakte een proces-verbaal op tegen een Gents dertienjarig meisje dat *in het gedrang van het volk* een vrouw geld uit haar zakken ontfutselde. Nog andere personen waren ook een geldbeugel en een reiskaart gestolen. Vader, die met een *elektriek-machien* op de kermis stond, en dochter bevonden zich al in het station om de trein naar Gent te nemen. De politie nodigde hen daar uit uitleg te geven.⁽⁸⁰⁾

De ordehandhavers hoefden niet enkel op te treden bij diefstal. Feestvierders verloren al eens wat en bij zo'n (zeldzame) gelegenheid doste men zich vaak op zijn best uit. Wie weet kon een krantenberichtje niet helpen om het kostbare kleinood terug te krijgen. Een gouden broche, zonder speld en in de vorm van een klaverblad met drie witte parels, mocht in 1901 in het politiebureau worden binnengebracht.⁽⁸¹⁾ Dit had ook een psychologisch effect: de politie wist het, het schonk vertrouwen. En was onze geldminnende Van de Genachte nog eens uit op een zekere beloning?

Naast de kleine diefstallen, springen bepaalde branden wat in het oog. Het lijkt zeker geen uitgemaakte zaak dat ze meer voorkwamen dan op andere momenten. We stellen enkel vast dat bij het kermisprogramma of –verslag ook melding werd gemaakt van het afbranden van een *koornschelf*, een schuur ...⁽⁸²⁾ Ging het om wraak? De afwezigheid van talrijke inwoners leek dan misschien een goed moment.

Dit was alvast zo voor inbraken. In die gevallen werd dit ook expliciet vermeld. Petrus Heyne had enige maanden voor de kermis een erfenisje opgestreken en zijn zoon had enig spaargeld uit Frankrijk meegebracht. Dit bleek her en der bekend. Niet iedereen trok naar het vuurwerk van de nakermis ... De man was dusdanig aangedaan, dat de pastoor hem 's avonds de H. Rechten moest toedienen.⁽⁸³⁾

De landbouwer Alfons De Muylt op Schoonberg werd bij zijn avondlijke thuiskomst van de kermis aangevallen en op meerdere stokslagen getraakteerd. Hij slaagde met enige hulp van een derde er in de aanvaller te overmeesteren. Ze sloten hem in een kelder op, waardoor politie er in eerste instantie niet bij te pas kwam (wat toen niet uitzonderlijk was).⁽⁸⁴⁾ Ook drie Knesselaarse jongelingen werden zelfs 's middags aangevallen, tussen het station en Aalterbrug. Ze werden een zakuurwerk ontstolen.⁽⁸⁵⁾

Bakker Cyriel Goossens uit Ruiselede was misschien de meest onfortuinlijke. Door hard werken kon de man zich al een fiets veroorloven. Hij droeg er ook zorg voor en stalde “*het rijwiel dat nog maar onlangs nieuw was*” in een *achterkamertje* van een café in de Lostraat. Bij zijn terugkomst was hij 300fr armer.⁽⁸⁶⁾

Door drankmisbruik kwam bij sommigen de tong wat lossen, wat dan tot nieuwe narigheid leidde. Zo wou een Nevelaar, wiens brein wat ... beneveld was, in een herberg *eene voordracht houden*. Door het verbod van omstaanders begon hij te roepen en te schelden. Toen ze hem wilden buiten zetten, haalde hij zelfs wapens boven, zodat de politie eraan te pas kwam.⁽⁸⁷⁾ Helaas bleef het niet bij één feit. Met wapens werd de toestand heel link, maar dat was een kolfje naar de hand van de politiecommissaris. Hij werd zekere zondagnacht verwittigd dat in de herberg van Remi Claerhout sommigen verboden wapens droegen en er *gekheden* mee uithaalden. Hij nam Arthur Hutsebaut zijn revolver af en zette het groepje op straat, daar ze moeilijkheden zochten. Hutsebaut stapte evenwel direct langs een andere deur het estaminet weer binnen. Toen de commissaris hem opnieuw bij de kraag vatte, bood hij tegenstand. De vloer was echter glibberig, waardoor beiden vielen. De wetsdienaar brak daarbij een knieschijf.⁽⁸⁸⁾

Bij een avondlijke ruzie tussen jongeren op kermiszondag 1897 werden messen getrokken. Een man uit Ledeberg kreeg twee steken: in een hand en in het achterhoofd. Het bericht eindigde met de mededeling dat *naar men zegt de daders vreemdelingen van Lotenhulle of Bellem waren*, wat de relevantie hiervan ook mocht zijn.⁽⁸⁹⁾ In het tweede relaas lezen we toch verbazing over het feit dat het slachtoffer “*dan nog in het soephuis [is] gestoken*”.⁽⁹⁰⁾

Kermissen waren ook ideale gelegenheden voor sluwe vossen die goedgegelovige zielen geld wilden afhandig maken. Commissaris Van de Genachte had op dit vlak geen lessen te leren: “*Als naar gewoonte worden de kansspelen streng verboden en naarstig opgezocht door de politie*”.⁽⁹¹⁾ Wraak was dan ook al eens het lot van de alertheid van de ordehandhavers. Veldwachter August Moelaert kreeg op een zondagavond een zware kassei op zijn been. De reden lag vrij voor de hand, want hij had “*op de kermis eenige teerlingspelers met ankers en zonnen in overtreding genomen*”.⁽⁹²⁾ Dit spel bleek een echte plaag,⁽⁹³⁾ waar de politie echter moeilijk vat op kreeg. Commissaris Van de Genachte plaatste dan ook een merkwaardige oproep, tot medewerking door benadeelden.⁽⁹⁴⁾ *De Bende van ... Knesselare* kwam onder vuur te liggen (zie ook kaderstukje).

Kermis betekent niet voor iedereen feest. Ook in het Aalterse van omstreeks 1900 werd het een enkeling toen te veel. De broer van de al genoemde veldwachter Moelaert kwam in 1901 bijtijds om iemand – hoogstwaarschijnlijk niet gewenst – het leven te redden door het koord door te snijden ...⁽⁹⁵⁾

Uit 't Getrouwe Maldeghem, 27 september 1903

De Bende van... Knesselare uit aalter

De valschspelers met kaarten en een regenscherf, anders gezegd de dievenbende van Knesselare, was hier zondag op Aalter kermis. Vele kermisgasten lieten zich bekoren en waagden, een, twee, vijf en sommigen tien franken. Toen zij hun geld kwijt waren was het te laat beklagd.

Weet gij dan niet dat er hoegenaamd geene kans is van winnen? Dat dit spel geen spel is, maar een diefstal? Weet wel dat er drie kaarten gebruikt worden. Eene dezer kaarten is de drij van pijken of eene andere drij van de soort kaartspelen welke overhoek geteekend zijn. Pijken drie wordt bloot gehouden, maar zoodanig dat men denken zou pijken aas te zien. Om den dommen boer nog meer aan te lokken wordt eene plooi in de kaart gemaakt. De valschspeler legt voorzichtig de kaarten neder: iedereen ziet de kaart met de plooi en meent zeker te zijn pijken aas te rapen, doch er is geen pijken aas in het spel, maar wel eene pijken drie. Heeft de dwaze voorbijganger een, twee of vijf franken gewaagd, hij zal ze kwijt zijn.

Nogthans ware er iemand welke klacht deed aan de politie voor 't spel der drie kaarten er zou geene spraak zijn van spel, maar wel van diefstal. En de medepligtigen van den spelhouder zouden zijn, de herbergiers en die maatschappijen welke in hunne herbergen, lokalen en rond de gaaisprang die dieven toelaten en het toezicht der politie zoeken te verminderen.

Om dat dievengespuis van onze kermissen te verbannen is het genoeg aan de politie te laten weten dat die of die persoon geld verloren heeft met de drij kaarten en dat het spel gehouden wierd door de «Langen, de Kalotte of ' Gad uit» van Knesselare.

't Is niet noodig dat de politie boven op het spel valt. Een klager en een paar getuigen zullen hun streng doen straffen.

Dat zijn al mannen die niet werken, en willen leven van de dauw als de saus bij hun gestolene kiekens en konijnen.

Dat de menschen meewilden, dat volkje zou niet lange losloopen.

BESLUIT

Het laatste decennium van de 19de eeuw dook ook Aalter in de Belle Epoque, een facet van onze geschiedenis waarvan we nog maar weinig kennen. Vermoedelijk mede het feit dat de Sint-Corneliusbedevaart nog massale belangstelling genoot, nam de kermis een flinke uitbreiding met heel wat echte kermisattracties of -tuigen. Die twee elementen, tijdsgeest en massabijeenkomst, maakten het interessant en renderend – zowel voor de gemeente als de foorreizigers – om met weinig (extra) moeite het grote spektakel te afficheren en aan te trekken. Daarnaast kon in de (kleinere) buurgemeenten met een minder interessante patroonheilige een moderne kermis vermoedelijk minder of niet van de grond komen. Het regionale weekbladbericht dat wie niet naar Aalter kwam, nog geen kermis had gezien, alludeert daar misschien op of mogen we alvast zo interpreteren. Eens te meer (naast kanaal en spoorweg) beschikte Aalter over een troef door een gelukkig toeval. Een vergelijkend onderzoek, voor het Meetjesland en gelijkaardige gemeenten in de wijdere omgeving, kan hieromtrent verheldering brengen en misschien aantonen of Aalter(kermis) kon wedijveren met (kleine) steden en grote gemeenten, in eerste instantie met bijvoorbeeld Eeklo en Maldegem, of ze misschien overtrof (het wat kleinere Zomergem).

Het lijkt er op dat, zeker lokaal, niet zoveel publiciteit werd gevoerd voor alle nieuwe snuffjes en het goede leven op de eigen *foore*. Maar zelfs in de regionale, specifiek de Maldegemse pers, wordt het voorgesteld alsof het religieuze element nog steeds sterk, zonet allesbepalend of toch overheersend is als publiekstrekker voor de kermis. Dé reden om omstreeks 1900 naar Aalterkermis af te zakken zullen we vermoedelijk nooit kennen. Laten we het houden bij een combinatie van het geestelijke en het wereldse. Ook over hoe massaal het geheel was, kwam er zeker geen duidelijkheid. Politiecommissaris Hendrik Van de Genachte, onze enige bron, hanteerde namelijk een bijzondere rekenkunde. Dat de pelgrims en feestvierders met velen kwamen, staat buiten kijf.

Met Van de Genachte komen we bij een man die een zekere rol bij deze evolutie kan hebben gespeeld. Dit blijft echter hypothetisch, net doordat we over slechts een beperkt aantal bronnen beschikken, die op hun beurt weinig prijsgeven over de organisatie van deze manifestatie. Bij massagebeurtenissen is het alvast evident de politie te betrekken, vanwege het veiligheidsaspect. Over de kleine criminaliteit liet hij wel enkele krantenberichten verschijnen, maar die is bezwaarlijk op dat moment als echt toenemend, laat staan alarmerend, te

beschouwen. Sommige feiten laten vermoeden dat Van de Genachte zich met meer bemoeide. Hij kwam kort voor de uitbouw van een foor in dienst en zorgde al vrij vlug voor regionale publiciteit, waarin somtijds ook foorkramers aan bod kwamen. Bepaalde gebeurtenissen wijzen er op dat hij met enkelen, of zelfs de groep in zijn totaliteit, nauwere banden had. Hiermee is het laatste woord over Aalterkermis en Hendrik Van de Genachte allicht nog niet gezegd.

Filip BASTIAEN

Noten:

- ¹ Gemeentearchief Aalter (GAA), *fonds Aalter modern*, 643 (Kermissen & Feestelijkheden).
- ² GAA, *fonds Aalter modern*, 172.2:504 (notulen gemeenteraad: er vond telkens in de tweede helft van augustus een vergadering plaats met *Openbare Feesten* op de agenda).
- ³ 't *Getrouwe Maldeghem* 13 september 1903: “*Velen zullen nu eens Aalter willen zien al ware het maar om de plek te kennen waar Wildemouwe en dokter Stroobant hunne duivels hebben losgelaten. De Lootenhullenaars en de Poucquenaren zullen in het voorbijgaan naar Aalter, de Braeme en het oude Biesemhof bezichtigen alwaar de pastoors van die twee parochien gevangen genomen wierden. De feuilleton «Rond Aalter» begint nog maar het aangrijpendste der tooneelen en van nu voort zullen velen beklagen het begin van dat verhaal niet gelezen te hebben*”. Hij heeft het dan ook nog over Hansbeke, de brandstichting op het Woestijnegoed enz.
- ⁴ 't *Getrouwe Maldeghem* 23 september 1906.
- ⁵ Meer informatie over deze merkwaardige figuur in P. LAROY, *Onbekend maakt onbemind. Biografische aantekeningen bij Hendrik Van de Genachte, politie-commissaris in Aalter van 1890 tot 1920*, in: Appeltjes van het Meetjesland, jb. 60 (2009), p. 85-112.
Het is geenszins duidelijk waarom we pas vanaf 1895 systematisch informatie over Aalterkermis krijgen. Van de Genachte stuurde, voor zover bekend, al een eerste berichtje (over politie!) in 1892: *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 2 oktober 1892 (p 2 k 2). We kunnen wel op enkele zaken wijzen, zonder te stellen dat dit de beweegredenen zijn waarom Aalterkermis niet aan bod komt: de Maldegemse kermis, verkiezingen, bezoek en toespraken van regionale parlamentsleden ('t Kint de Roodenbeke) enz.
- ⁶ Voor Eeklo zijn omstreeks 1900 een viertal bladen beschikbaar, die we echter nog niet systematisch hebben doorgenomen. Er kan dus wellicht nog bijkomende informatie opduiken. Meer informatie over die bladen in P. VAN DE WOESTIJNE, *De pers in het Meetjesland in de 19de en 20ste eeuw*, in: Appeltjes van het Meetjesland, jb. 53 (2002), p. 290-322.
- ⁷ 't *Getrouwe Maldeghem*, 16 september 1900 (p 3 k 3) en *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 16 september 1900 (p 2 k 4). We konden deze weekbladen raadplegen op de website van de gemeente Maldegem

(<https://www.maldegem.be>). Dit biedt de vorser enorme voordelen, maar in dit concrete geval is helaas niet altijd de volgorde van de paginering/scans duidelijk, waardoor we de (vermoedelijke) gedetailleerde bronverwijzing tussen haakjes plaatsen. Het bekijken van zowel het begin als het einde van elke pagina zal het uiteraard mogelijk maken de juiste paginering te kennen. Dit is natuurlijk tijdrovend (voor elke individuele vorser op zich).

⁸ Een noveen is een periode van negen opeenvolgende dagen van gebed met een bijzondere intentie, bv. voor een heilige. Voor de heilige Cornelius loopt die periode in principe van 16 tot en met 24 september. Zo lezen we in J. GELDHOF, *Het gilde van St.-Cornelis en St.-Gheleyn in het St.-Janshospitaal te Brugge 1586-1741*, in: Biekorf, jg. 77 (1977), nr. 9-12, p. 280: "Het feest van de patroonheilige werd gevierd met een negendaagse plechtigheid. Herhaaldelijk is er in de rekeningen sprake van de neghen daghen. De belangrijkste kerkelijke plechtigheden hadden evenwel plaats op het feest zelf, 16 september, de aanvang van de noveen".

⁹ A. VERHOUSTRAETE, *De verering van de H. Cornelius te Aalter*, in: Appeltjes van het Meetjesland, jb. 3 (1951), p. 104 vermeldt dat de leden van de Sint-Corneliusgilde (in de 17de eeuw) de zondag tijdens het octaaf de hoogmis en de processie moesten bijwonen. In bepaalde Nederlandse St.-Corneliusparochies wordt voor de startdatum uitgegaan van de vrijdag vóór 16 september, zodat die zondag zelfs vóór de 16de kan vallen (<http://www.parchieborgharen.nl>; raadpleging 29 mei 2017). Bij andere (Schin op Geul) vindt het octaaf plaats rond de 16de, van zondag tot zondag; F. VANMEULEBROUK, *Corneliusoctaaf* (p. 8 van de pdf-tekst op www.heemkundesjin.nl/periodieken/36-corneliusoctaaf.pdf, raadpleging 29 mei 2017); bij nog andere gewoon van 16 tot en met 23 september ([https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Corneliuskapel_\(Gastel\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Corneliuskapel_(Gastel)); raadpleging 29 mei 2017).

¹⁰ 't *Getrouwe Maldeghem*, 23 september 1906.

¹¹ 't *Getrouwe Maldeghem*, 13 september 1903.

¹² L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1974, p. 153-156 en 490-494.

¹³ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 12 september 1897 (p 2 k 5). De openingszin luidde: "De wijdvermaarde bedevaart naar Sint-Cornelius heeft plaats op 19 September en volgende dagen". Pas aan het eind van het artikel is ook sprake van – in onze ogen – de eigenlijke kermis.

¹⁴ 't *Getrouwe Maldeghem*, 17 september 1899 (p 3 k 4).

¹⁵ 't *Getrouwe Maldeghem*, 16 september 1895.

¹⁶ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 20 september 1896 (p 3 k 1).

¹⁷ L. STOCKMAN, *a.w.*, p. 352.

¹⁸ De afgeronde bevolkingscijfers voor enkele gemeenten in de omgeving in 1900 waren: Bellem – 2030; Lotenhulle – 3050; Poeke – 1050; Knesselare – 4250; Zomergem – 5750. Deze cijfers zijn gebaseerd op de volkstellingen waarvan er talrijke in dorpsmonografieën en andere studies zijn opgenomen, zoals P. DEPREGZ, *De bevolking van Evergem, Knesselare, Ronsele en Zomergem in het licht van de volkstellingen van 1796/1798*, in: Vijf bijdragen tot lokale demografie XVIIIe-XIXe e., Brussel (Gemeentekrediet, Pro Civitate), 1963, p. 157.

¹⁹ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 12 september 1897 (p 2 k 5).

- ²⁰ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 110.
- ²¹ 't *Getrouwe Maldeghem en Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 18 september 1898.
- ²² Dit laatste slaat op 1903. Er is ook sprake van *omnibussen* als openbare vervoerdienst, naast de *vaart*, wat misschien betekent dat sommigen per boot kwamen. 't *Getrouwe Maldeghem*, 13 september 1903.
- ²³ 't *Getrouwe Maldeghem*, 17 september 1899 (p 3 k 4).
- ²⁴ In 1848 en 1849 zouden alle treinen naar aanleiding van de septemberkermis speciaal in Hansbeke stoppen. Dit gebeurde ook bij speciale manifestaties. Zie hierover F. BASTIAEN, *De spoorweg in de groei van een plattelandsdorp: Aalter, op de lijn Gent-Brugge*, in: Land van de Woestijne, jg. 11 (1988), nrs. 1-4, p. 132.
- ²⁵ 't *Getrouwe Maldeghem*, 15 september 1901 (p 3 k 4).
- ²⁶ 't *Getrouwe Maldeghem*, 30 september 1900 (p 3 k 3).
- ²⁷ Zie F. BASTIAEN, *Een brug op Oostmolen, 1868*. "De laatste maas van het netwerk kassijdebanen", in dit nummer van Land van de Woestijne en P. LAROY, *Een brug aan Oostmolen*, blogbericht van 22 mei 2011 op <https://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>.
- ²⁸ 't *Getrouwe Maldeghem*, 13 september 1903.
- ²⁹ 't *Getrouwe Maldeghem*, 29 september 1901 (p 3 k 3).
- ³⁰ Meer informatie in R. VAN DER LINDEN, *Sint-Cornelius in ons volksleven*, in: De Sint-Corneliusdevotie in Vlaanderen. Tentoonstellingscatalogus 20-29 september 1974 Sint-Corneliuskerk Aalter, Aalter, 1974, p. 27-68.
- ³¹ L. STOCKMAN, *De Sint-Corneliusdevotie te Aalter*, in: De Sint-Corneliusdevotie in Vlaanderen. Tentoonstellingscatalogus ..., p. 23.
- ³² *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 12 september 1897 (p 2 k 5).
- ³³ L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, ..., p. 490.
- ³⁴ 't *Getrouwe Maldeghem*, 16 september 1900 (p 3 k 3).
- ³⁵ L. STOCKMAN, *De Sint-Corneliusdevotie* ..., p. 15.
- ³⁶ Erg fragmentarische informatie hieromtrent is te vinden in GAA, *fonds Aalter modern*, 475.1 (bewijsstukken bij de rekening).
- ³⁷ GAA, *fonds Aalter modern*, 172.2:504 (gemeenteraadsverslag 25 september 1861 en 27 september 1864).
- ³⁸ GAA, *fonds Aalter modern*, 172.2:504 (gemeenteraadsverslag 27 juni 1861) en 205.1 (registers briefwisseling; 12 juli 1861).
- ³⁹ In 1869 schoot commissaris van politie Karel De Plecker 4,50 fr voor voor 1,5 kg poeder: GAA, *fonds Aalter modern*, 475.1 (bewijsstukken bij de rekening).
- ⁴⁰ GAA, *fonds Aalter modern*, 643 (Kermissen & Feestelijkheden; affiches 1877 en 1879).
- ⁴¹ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 18 september 1898 (p 2 k 2) en 't *Getrouwe Maldeghem*, 16 september 1900 (p 3 k 3) en 15 september 1901 (p 3 k 4).
- ⁴² 't *Getrouwe Maldeghem*, 2 oktober 1904.
- ⁴³ GAA, *fonds Aalter modern*, 643 (Kermissen & Feestelijkheden; affiches 1871 en 1877).
- ⁴⁴ Informatie gesprokkeld in GAA, *fonds Aalter modern*, 472.1 (begroting 1883) en 643 (Kermissen & Feestelijkheden).
- ⁴⁵ GAA, *fonds Aalter modern*, 643 (Kermissen & Feestelijkheden; affiche 1877).
- ⁴⁶ *Gazette van Eecloo en het District*, 25 september 1870 (p 3 k 1).

- ⁴⁷ 't *Getrouwe Maldeghem*, 23 september 1906.
- ⁴⁸ F. BASTIAEN, *Volkscultuur of sport? Velospelen in het Meetjesland, 1892-1896*, in: *Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen*, jg. 4 (2014), nr. 3, p. 16-33.
- ⁴⁹ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 24 september 1893 (p 2 k 4).
- ⁵⁰ GAA, *fonds Aalter modern*, 475.1 (bewijsstukken rekeningen, 1893 e.v.) en 643 (Kermissen & Feestelijkheden, affiches).
- ⁵¹ 't *Getrouwe Maldeghem*, 15 september 1901 (p 3 k 4).
- ⁵² Zowel in 't *Getrouwe Maldeghem* als in *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen* op 18 september 1898.
- ⁵³ 't *Getrouwe Maldeghem*, 15 september 1901 (p 3 k 4).
- ⁵⁴ 't *Getrouwe Maldeghem*, 13 september 1903 en 23 september 1906.
- ⁵⁵ P. LAROY, *Onbekend maakt onbemind ...*, p. 89-93.
- ⁵⁶ P. LAROY, *De Guide des forains van Hendrik Van de Genachte*, in: *Land van de Woestijne*, jg. 33 (2010), nr. 3, p. 30-41.
- ⁵⁷ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 20 september 1896 (p 3 k 1).
- ⁵⁸ 't *Getrouwe Maldeghem*, 16 september 1895.
- ⁵⁹ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 23 september 1894 (p 2 k 2-3).
- ⁶⁰ 't *Getrouwe Maldeghem*, 2 oktober 1904.
- ⁶¹ 't *Getrouwe Maldeghem*, 17 september 1899 (p 3 k 4).
- ⁶² *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 20 september 1896 (p 3 k 1).
- ⁶³ Het ging om de “*nieuw ingerichte kermis*” of zomerkermis. Op de affiche met het programma werd uitdrukkelijk vermeld dat de *politieklok* niet zou worden geluid. GAA, *fonds Aalter modern*, 643 (Kermissen & Feestelijkheden).
- ⁶⁴ 't *Getrouwe Maldeghem*, 9 september 1894. Naast het sluitingsuur op de herbergen werd ook het reglement op de hondengespannen tijdelijk opgeheven om de hondenkoersen mogelijk te maken.
- ⁶⁵ P. LAROY, *Onbekend maakt onbemind ...*, p. 86-88.
- ⁶⁶ 't *Getrouwe Maldeghem*, 23 september 1893.
- ⁶⁷ 't *Getrouwe Maldeghem*, 6 oktober 1901.
- ⁶⁸ 't *Getrouwe Maldeghem*, 29 september 1901 (p 3 k 3).
- ⁶⁹ P. LAROY, *Onbekend maakt onbemind ...*, p. 92.
- ⁷⁰ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*., 4 oktober 1891 (p 2 k 3).
- ⁷¹ 't *Getrouwe Maldeghem*, 15 september 1901 (p 3 k 4).
- ⁷² 't *Getrouwe Maldeghem*, 29 september 1901 (p 2 k 4). Nathalie Laisnez was de dochter van de vroegere veldwachter Pieter. Het verbaast dan ook dat de politiecommissaris haar familienaam verkeerd spelde, namelijk als *De Laisnez*.
- ⁷³ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 15 september 1895.
- ⁷⁴ Een treffende zin bij een vijftal diefstallen van konijnen, rode kolen en appels tijdens één nacht op Balgerhoeke luidde: “*Een jong konijntje, met roode koolen en appels – 't is kermiskost*”. *Gazette van Eecloo en het District*, 21 oktober 1888 (p2 k 3).
- ⁷⁵ 't *Getrouwe Maldeghem*, 22 september 1901 (p 3 k 4).
- ⁷⁶ We vermoeden dat het niet om Bruno maar Basiel Spiers gaat. Deze man was winkelier, gemeenteontvanger enz.

- ⁷⁷ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 29 september 1901 (p 2 k 4).
- ⁷⁸ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 10 september 1893 (p 2 k 1).
- ⁷⁹ Ook de Duitse *koordendansers* uit 1870 waren “*blijkbaar bedrieglijke lieden*”. Ze trokken van Aalter naar Lovendegem en daar ontfutselde een vrouw een inwoner 70fr. De Zomergemse politie hield haar aan. *Gazette van Eecloo en het District*, 25 september 1870 (p 3 k 1).
- ⁸⁰ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 29 september 1895 (p 2 k 5).
- ⁸¹ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 29 september 1901 (p 3 k 3).
- ⁸² 'i *Getrouwe Maldeghem*, 17 september 1899 (p 3 k 4) en 24 september 1899 (p 3 k 4).
- ⁸³ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 6 oktober 1901 (p 3 k 4).
- ⁸⁴ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 28 september 1902 (p 3 k 5): dit voorbeeld is een zekere vorm van het recht in eigen handen nemen. We verzamelden al talrijke dergelijke gevallen en hopen binnen afzienbare tijd hierover een artikel te schrijven.
- ⁸⁵ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 24 september 1899 (p 3 k 4).
- ⁸⁶ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 24 september 1899 (p 3 k 4).
- ⁸⁷ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 6 oktober 1901 (p 3 k 4).
- ⁸⁸ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 2 oktober 1898 (p 2 k 4).
- ⁸⁹ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 26 september 1897.
- ⁹⁰ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 26 september 1897 (p 2 k 2).
- ⁹¹ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 20 september 1896 (p 3 k 1).
- ⁹² 'i *Getrouwe Maldeghem*, 6 oktober 1901 (p 3 k 4).
- ⁹³ Zie hierover ook R. BAECKELANDT, *Het cinq-sizen kansspel*, in: Land van de Woestijne, jg. 21 (1998), nrs. 3-4, p. 34-35, dat over hetzelfde spel handelt, maar dat tijdens de Tweede Wereldoorlog met een bord en teerlingen werd gespeeld.
- ⁹⁴ 'i *Getrouwe Maldeghem*, 27 september 1903 (p 3 k 4).
- ⁹⁵ *Het Weekblad van Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 6 oktober 1901: een zekere De R. wou op nakermiszondag zelfmoord plegen door verhanging. We deden geen onderzoek of hij de reddingsoperatie effectief overleefde.

EEN BRUG OP OOSTMOLEN, 1868.

“DE LAATSTE MAAS VAN HET NETWERK KASSIJDEBANEN”

De ontwikkeling van Woestijne tot een grotendeels watergebonden bedrijventerrein betekent niet dat de site niet voor wegvervoer wordt ontsloten. De nabijheid van zowel de Knokkeweg als de E40 leent zich onder meer ook voor goederenverdeling in het binnenland. De aanwezigheid van de woonkern Aalter-Brug kan in die context worden beschouwd als een zeker obstakel en probleem (van lokaal belang), terwijl de bestaande industriezones Lakeland en in mindere mate Langevoorde net uitdagingen en mogelijkheden bieden (die zelfs het regionale belang overstijgen). In die laatste optiek zijn (een combinatie van) vooral het ontlasten van de leefkern als het verbinden van de terreinen cruciaal. De oplossing ligt in de bouw van een brug over het kanaal, tussen Aveve en Bekaert. Deze oplossing die momenteel in uitvoering is, is zowel eigentijds als toekomstgericht, maar sluit ook aan bij het verleden.

De aanleg van een (voet)brug in de omgeving, meer bepaald op Oostmolen, dook de voorbije 150 jaar meermaals op. Dit was zo in 1901 en in 1912.⁽¹⁾ In de zestiger jaren van de 19de eeuw leek het er op dat op Oostmolen de sleutel, niet zozeer voor ontsluiting, maar toch voor verbinding met het Aalterse station lag voor tal van Meetjeslandse dorpen zoals Ursel, Maldegem, Zomergem e.a. In negatieve zin kan men ook gewagen van een zekere *bottle neck*.

Niemand kan zich herinneren dat de brug er kwam. Daarom staan we in deze korte bijdrage stil bij enkele vragen. Als de brug er niet kwam, hoe belangrijk werd dan dit kruispunt of de doorgang geacht? Uiteraard hoort daar het waarom bij. Hoe concreet evolueerden eventuele plannen? Hoe realistisch werd de uitvoering ingeschat? En de financiering: wie, hoeveel, hoe ...? Veel vragen.

HET KANAAL EN OOSTMOLEN, EN VICE VERSA

Het graven van het kanaal Gent-Brugge vond plaats in het begin van de 17de eeuw. In het Aalterse werd voor het gemak gekozen door de bedding van het riviertje de Durme, ook Hoge Kale en zelfs Zuidleie genoemd⁽²⁾, te gebruiken en ze vooral te verbreden. Meerdere straatnamen verwijzen overduidelijk naar deze oudere toestand: de Durmelaan en de Zuidleiestraat in Aalter, de Overleiestraat in Knesselare, de wijk Durmen in Zomergem enz.

Voor de bewoners van Oostmolen en bij uitbreiding voor Aalter en zelfs naburige gemeenten betekende dit een drastische wijziging, want de drie Aalterse bruggen, onder meer deze van Oostmolen, verdwenen. Wat meer is, geen enkele van de bruggen werd herbouwd. Het zou duren tot 1775, na veel geklaag en gezaag door de Aalternaren, dat er een draaibrug verrees op de plaats die we nu Aalterbrug noemen. Interessant voor ons verhaal is dat de bouwheer als zodanig de Staten van Vlaanderen was. Oostmolen, alsook Patersveld en Buntelare, werd met andere woorden (deels) van de rest van de parochie afgesneden. De wijk kende toen zeker al 250 jaar het voordeel van een brug.⁽³⁾

Na 1615 werd het dus behelpen, onder andere met allerlei slag van bootjes. Vele Aalternaren kennen nog de overzet of het veer op de wijk Oostmolen, maar het was niet alleen daar dat ongeveer drie eeuwen lang overzetboten, zowel openbare als particuliere, werden gebruikt. In 1891 werd het *“overzetveer op de brugsche vaart te Zomergem-Schipdonk”* afgeschaft. Als compensatie zou er wel een nieuw pont komen, op het kruispunt van hetzelfde kanaal met de Schipdonkse vaart. Wie er gebruik wenste van te maken, moest naargelang de aard van de vracht hiervoor van een tot vijf centimen betalen.⁽⁴⁾ Aan het einde van de 19de eeuw was de Aalterse rijkswachtbrigade nog altijd op de wijk Nieuwendam gevestigd: *“De gendarmerie staat langs de vaart, nog al ver van de brug en daarom maken de gendarmen gebruik van eene boot om de vaart over te steken, ten einde niet langs de brug rond te moeten gaan”*. Dit was niet zonder gevaar, want in 1897 zou de ervaren en *oppassende* rijkswachter Paridaens vermoedelijk *“bij het overzetten tengevolge van eenen misstap in de vaart [...] gevallen en verdronken zijn”*.⁽⁵⁾ Hij was waarschijnlijk niet het enige slachtoffer van dit vervoermiddel.

De wijk Oostmolen had blijkbaar ook een zeker economisch belang. Net zoals op Woestijne (zeker 17de eeuw) lag er op de wijk, conform aan Aalterbrug, alvast vanaf de 18de eeuw een kaai.⁽⁶⁾ Toen werd er maar liefst driemaal per week met een marktschip op Gent gevaren: op woensdag, op zaterdag en op vrijdag zelfs met twee boten.⁽⁷⁾ In het begin van de 20ste eeuw legden nog frequent de *beirschepen* van een zekere Jan De Wilde uit Gent aan aan de steiger in Oostmolen. Heel wat andere trafiek, zoals de *beurte*, had veeleer de kaai nabij de Aalterse brug als aanlegplaats.⁽⁸⁾

Op basis van de bovenstaande, weliswaar beperkte, gegevens kunnen we de vraag stellen of een brug misschien niet gerechtvaardigd was.

Een indruk van de bewoning op Oostmolen aan het kanaal, volgens de Popp-kaart van omstreeks 1865.

Het kanaal doorkruiste de gemeente over een vrij grote afstand. Er was slechts één brug. Dit was ook zo in Bellem, maar daar was er ook maar op één plaats sprake van een zekere concentratie van bewoning en economische activiteit. In Aalter was de situatie toch enigszins anders en ook een historisch feit, zoals hoger bleek. Was Oostmolen trouwens ook niet gunstig(er) gelegen?

EEN BRUG VOOR REGIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING?

Economische activiteit en ontsluiting gaan bijna steeds hand in hand. Toch zou pas na het midden van vorige eeuw onze gemeente haar goede ligging – te danken aan drie communicatiemiddelen: spoor, kanaal en autosnelweg – (kunnen) uitspelen om van landbouwdorp te evolueren naar een (semi-)industriële centrumgemeente. Ruim een eeuw vroeger bood zich ook al een mogelijkheid aan met de komst van de spoorlijn Brussel-Oostende en een station in 1838. Deze innovatie werd toen door het lokale bestuur maar beperkt aangegrepen

en veeleer slechts passief benut als een gangmaker voor meer communicatie en eraan gekoppelde potentiële economische vooruitgang. Dit alles vergde daarenboven meerdere decennia: de post (en later ook de telegraaf) en de deels ermee verbonden messengerdiensten, naast een toenemende aanleg van steenwegen, maar waarbij het initiatief doorgaans uitging van andere gemeenten zoals Maldegem, Tielt enz. Voor de daarstelling van de buurtspoorwegen naar het einde van de eeuw toe kan de spoorweg maar moeilijk meer als echte gangmaker worden beschouwd.⁽⁹⁾

In ons verhaal is vooral de aanleg van steenwegen van belang. De bouw van een (nieuwe) brug op Oostmolen stond, voor zover ons bekend, nooit op zich, maar kaderde als een soort sluitstuk in een ander, groots, project. *Gazette van Eecloo en het District* wijdde hieraan in 1868 een hoofdartikel onder de titel *Gemeentebelangen. Maldeghem en Ursel*.⁽¹⁰⁾ In eerste instantie handelde het over een *kassijdebaan* tussen die twee gemeenten. Dit bleek al lang een vrome wens, die nu zou verwezenlijkt worden. Het ontwerp zou ter studie zijn. De weg zou lopen van Urseldorp, over de steenweg Eeklo-Tielt, door het Drongengoed, al over Kleit en zo tot op de steenweg Knesselare-Maldegem. We vernemen meerdere details, maar vooral de argumentatie voor de aanleg geniet onze belangstelling. “*Die nuttigheid behoeft geen betoog. Als men eene brug slaat over de vaart van Gent naar Brugge te Oost-Molen, een gehucht onder Aalter, dan is de steenweg Maldeghem-Ursel de laatste maas van het uitgebreid netwerk kassijdebannen tusschen deze beide gemeenten en die van Aalter, Zomergem, Bellem, Hansbeke, Nevele en eene menigte andere volkrijke plaatsen; want het dorp Ursel is met een gekassijden buurtweg aan het gehucht Oostmolen en dus aan de vaart verbonden*”. Volgens de journalist – naar alle waarschijnlijkheid August Van Acker, hoofdopsteller en stadssecretaris van Eeklo – was het voordeel onberekenbaar. Men moest enkel maar denken aan de markt van Maldegem.

Vergaloppeerde de man zich hier niet? Hij ging zelfs zover te stellen dat een brug op Oostmolen een vereiste was voor de aanleg van de weg Maldegem-Ursel. Dit leek niet het initieel opzet en misschien ... een brug te ver?

De volgende regel herpakte en realiseerde hij zich dat mooie plannen en vrome wensen een keerzijde hebben in de vorm van nuchtere bedenkingen: “*De brug echter raakt den Staat en anders niemand dan den Staat. Immers de vaart eigendom van den staat zijnde, kan het anders niet of ook de brug moet den Staat toebehooren en*

derhalve door den Staat worden gebouwd. En daar nu de brug te Oost-Molen den onmisbaarsten verbindingschakel tusschen de opgegeven gemeenten uitmaakt, is die brug hier, als werk van openbaar nut, onvermijdelijk”.

DROMEN VAN EEN ENKELING?

Er lijken mij in bovenstaand voorstel twee zaken in het oog te springen. Het idee van de brug komt vermoedelijk van een *buitenstaander*, wellicht iemand die niet betrokken was bij de (politieke) besluitvorming in een van de betrokken gemeenten. We suggereerden hierboven al dat het om August Van Acker ging. Als stadssecretaris van Eeklo en als uitgever van een weekblad kende hij de hartslag van het Meetjesland toch wel vrij goed. Die man zou ook wekelijks het editoriaal of hoofdartikel zelf schrijven, vooral toegespitst op de belangen van Eeklo en het Meetjesland: industrie, financiën, de aanleg van (spoor)wegen enz.⁽¹¹⁾ Een weekblad kon worden aangewend voor het spuien van kritiek, maar evenzeer als een lanceerplatform van suggesties voor lokaal en regionaal beleid. We moeten volledigheidshalve er op wijzen dat Van Acker een strikte neutraliteit, vooral inzake tegenstellingen tussen katholieken en liberalen, voorstond.⁽¹²⁾ In deze context begaf hij zich hoogstwaarschijnlijk niet op glad ijs. Als idee van een buitenstaander (niet-besluitvormer) rijst de vraag welk draagvlak, welke steun er voor was. Bleef het niet te veel bij het idee? Het was daarom niet slecht, verre van, of zelfs integendeel. Zoiets moet kunnen rijpen. Voor zover ons bekend, kwam het de volgende maanden en jaren niet echt meer ter sprake, in tegenstelling tot de oorspronkelijk geplande steenweg. Een andere vraag, of het de enige optie was, is een andere zaak. Er was uiteraard al de provinciale weg Tielt-Eeklo, waardoor ook Aalterstation voor velen bereikbaar was. Voor de realisatie leken nog meer partijen noodzakelijk, onder andere de gemeente Aalter. Hoger wezen we er al op dat die gemeente veeleer een politiek voerde van de minste (financiële) inspanning en andere de kastanjes uit het vuur liet halen.

Met de financiering van het voorstel komen we bij het tweede element. De schrijver schuift zelf de staat naar voor. Dit doet onvermijdelijk denken aan de 18de-eeuwse Aalterbrug, die toen door de Staten van Vlaanderen werd bekostigd. Het argument is duidelijk en lijkt terecht, want het kanaal was geen gemeentelijk patrimonium en zo'n brug, in de geschetste situatie, had op zijn minst een regionaal belang.

Was dit geen *whisfull thinking*? De gesprokkelde weekblad informatie lijkt ons gelijk te geven. De wens van de redacteur, en wellicht van velen met hem, voor een dicht netwerk is begrijpelijk, gezien de traagheid van het private vervoer: elke kilometer betekende extra tijdverlies. Maar woog de kostprijs er tegen op, zelfs los van wie betaalde? Het lijkt er op dat niemand op de kar sprong. Dan is het uiteraard moeilijk te slagen.

We bekijken eerst even het geldelijke aspect. We maken hiervoor wel een flinke sprong in de tijd, wat vergelijking discutabel kan maken. Ongeveer 25 jaar later was er heel wat te doen over een kanaalbrug om Knesselare met Aalter te verbinden. De vraag leek een lokale weekbladmedewerker meer dan gerechtvaardigd. “*Spijtig is het, dat Knesselare de bepleiting van het budget voor openbare werken heeft laten voorbijgaan zonder de vraag aan de kamers toe te sturen. Vroeger is dat wel gedaan geweest, maar dat zou alle jaren, zoolang als men geen recht bekommt, moeten gedaan worden.*” Een toekenning bij een eerste vraag zou hoogst uitzonderlijk zijn geweest: “*Men moet, ten gepasten tijde, vragen en blijven vragen: dat is het middel om eindelijk recht te bekomen*”.⁽¹³⁾

De brug op Oostmolen bestond misschien enkel maar in het hoofd van één persoon. Maar dan nog zou het ook in 1868 nooit eenvoudig zijn. Ook al in een hoofdartikel over buurtwegen had de redacteur het over een *moedbenemend* verschijnsel.⁽¹⁴⁾ Hij had het over subsidies of *hulpgelden* van hogere overheden. Talrijke gemeenten deden inspanningen, maar zagen hun pogingen verijdeld “*eerst door de provincie die hen niet kan en ten tweede door den Staat die hen niet wil ter hulpe komen*”. De verklaring was simpel ... of toch niet: er was geen geld in kas ... maar wel voor *weelde en pracht in de steden. Ja, dat is moedbenemend!* Dit verleidde de redacteur ook tot een mooie quote over de toenmalige lokale politiek: “*eene taak waaraan meesttijds doornen van ondank zijn gehecht, [maar] zelden roozen van erkentenis bloeien!*”. Hij haalde ook uit naar het voor hem omgekeerde rollenpatroon: het kon toch niet dat de gemeentebesturen het initiatief moesten nemen. Het einde aan beide zaken leek nog niet in zicht.

Het was allemaal niet eenvoudig, want zowat elke gemeente schoof ideeën en wensen naar voor. De belangen waren dan al eens tegengesteld of lagen letterlijk te dicht bij elkaar. Zo ijverde Knesselare, samen met opnieuw Maldegem, midden 1869 voor een *malepost* – vervoer van post en reizigers – tussen Aalter(station) en Maldegem(station).⁽¹⁵⁾

Ook de plannen voor de steenweg Maldegem-Ursel vloten niet. De provincieraad had blijkbaar een eerste aanvraag tot steun afgewezen, maar deze werd in 1869 herhaald. In een nieuw hoofdartikel werd nogmaals betoogd dat aan het nut niet hoefde te worden getwijfeld, maar over een brug op Oostmolen werd niet meer (rechtstreeks) gerept.⁽¹⁶⁾ Dit gebeurde onrechtstreeks wel door het zinnetje: “*de vollediging van het netwerk steenwegen van Maldeghem en Ursel met Aalter, Zomergem, Bellem, Hansbeke, Nevele, en eene menigte andere volkrijke plaatsen*”. Door een principebeslissing hoopte men ook op staatssteun en dan zouden ook “*belanghebbende eigenaars, vrienden van landbouw en koophandel, [...], met de edele en weldadige familie PECSTEEN-DHONT aan 't hoofd*” de onderneming voltrekken. Particuliere inbreng was een vrij courant gebruik om de financiering rond te krijgen.

Het jaar daarop volgde een wetsontwerp om kredieten uit te trekken, enerzijds voor het verbeteren van buurtwegen en gezondheidswerken, en anderzijds voor onder andere “*het maken van buurtwegen die op statiën uitloopen*”.⁽¹⁷⁾ Vooral voor dit laatste waren er talrijke Meetjeslandse gegadigde gemeenten. De journalist besloot dat de “*voorgestelde credieten teenemaal onvoldoende*” waren. Dergelijk gepalaver werd in het weekblad de volgende maanden (en jaren) gemeengoed: er werd onvoldoende geld uitgetrokken; het provinciebestuur liet aanvragen *in de kartons liggen* ...⁽¹⁸⁾

TER AFRONDING

De brug over de Durme op Oostmolen verdween ongeveer 400 jaar geleden. Sindsdien dook de bouw van een nieuwe brug over het nieuwe kanaal op dezelfde locatie herhaaldelijk op. Het bleef echter bij ideeën en vrome wensen. Dit was ook zo met het voorstel van 1868. Er is weliswaar niet veel informatie over beschikbaar, maar desondanks kunnen we het idee als onderbouwd en gekaderd, of hebben we het beter over gefundeerd, bestempelen. De rol van de wijk Oostmolen is er zeker niet onbelangrijk: het is een cruciale plaats om de dichtste verbinding tussen diverse gemeenten met Aalterstation te realiseren. Een wijk kan misschien niet veel belangrijker worden, zonder moeite, louter door zijn ligging. Een uitzonderlijke rol?

Ondanks die positieve beschouwingen leeft bij ons het idee dat de suggestie niet werd gedragen. Het komt ons voor dat de verzuchting afkomstig is van een enkeling, die slechts vanop afstand bij de problematiek betrokken is – wat niet uitsluit dat hij ermee vertrouwd is.

We denken hierbij in eerste instantie, maar met een hoge graad van zekerheid, aan de Eeklose stadssecretaris August Van Acker, gezien hij ook over een geschikt medium, een regionaal weekblad, beschikt om zijn gefundeerde ingevingen aan de (Meetjeslandse) wereld kond te doen. Hij was een man met een (regionale) visie, die het belang van goede communicatiemiddelen – waartoe zowel weekbladen als wegen behoren – inzag. Was het dan niet aan anderen om het idee op te pikken, de uitvoerbaarheid te checken en concreet gestalte te geven? Het ging ons inziens dus louter om een plan, geen concreet uitgewerkt voorstel. Waren er geen alternatieven? Wat was de financiële implicatie? Wie zou die dragen? Hoe? Dit alles leert ons nog maar eens dat er op alle vlak weinig nieuws is onder de zon: plannen en papier zijn gewillig, geld en uitvoeren daarentegen ... en de politiek ertussen is een stiel apart.

Maar het idee *Oostmolen als het sluitstuk van een regionaal steenwegennetwerk*, met een zekere overdrijving het laatste stukje van een grote puzzel, was te mooi om onder archiefstof bedolven te laten.

Filip BASTIAEN

Noten

- ¹ geschiedenisvanaalter.blogspot.be (geraadpleegd op 17 mei 2017).
- ² STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, p. 12.
- ³ IBIDEM, p. 16 en 97-98.
- ⁴ *Gazette van Eecloo en het district*, 4 oktober 1891, p. 3 k. 1.
- ⁵ *Weekblad voor Maldeghem en Zeeuwsch-Vlaanderen*, 9 mei 1897, p. 3 k. 1.
- ⁶ STOCKMAN L., *a.w.*, p. 98.
- ⁷ IBIDEM, p. 247.
- ⁸ BASTIAEN F., *De spoorweg in de groei van een plattelandsdorp: Aalter, op de lijn Gent-Brugge*, in: Land van de Woestijne, jg. 11 (1988), p. 125-128.
- ⁹ IBIDEM, p. 94-105.
- ¹⁰ *Gazette van Eecloo en het District*, 5 april 1868, p1 k 1-2.
- ¹¹ VAN DE WOESTIJNE P., *De pers in het Meetjesland in de 19de en 20ste eeuw*, in: Appeltjes van het Meetjesland, jb. 53 (2002), p. 304.
- ¹² IBIDEM, p. 303.
- ¹³ *Gazette van Eecloo en het District*, 10 mei 1891, p 2 k 4.
- ¹⁴ *Gazette van Eecloo en het District*, 21 maart 1869, p 1 k 1.
- ¹⁵ *Gazette van Eecloo en het District*, 20 juni 1869, p 2 k 1 en 27 juni 1869, p 2 k 4.
- ¹⁶ *Gazette van Eecloo en het District*, 11 juli 1869, p 1 k 1-2.
- ¹⁷ *Gazette van Eecloo en het District*, 4 december 1870, p 1 k 1-2 (hoofdartikel).
- ¹⁸ *Gazette van Eecloo en het District*, 18 december 1870, p 1 k 1-2; 12 februari 1871, p 1 k 1-2 en 9 juli 1871, p 1 k 1-2.

HERDENKING TREINRAMP AALTER (1982-2017)

Op 13 juli 2017 organiseerde het Gemeentebestuur Aalter een herdenkingsplechtigheid van de treinramp uit 1982, nu 35 jaar geleden. Vijf mensen lieten het leven en heel wat anderen liepen zware en soms blijvende verwondingen op. De lokale overheid onthulde ter gelegenheid hiervan een herdenkingsplaat. *“Aalter wil hiermee aantonen dat de ramp deel uitmaakt van haar geschiedenis en de slachtoffers blijvend zullen worden herdacht,”* zo luidt het in het gemeentelijke informatieblad Totaalter. ⁽¹⁾

Luc Stockman, medeoprichter en gewezen voorzitter van onze kring, had reeds in de bijlage van de *Geschiedenis van Poeke* (verschenen in 1985, drie jaar na de feiten) deze treinramp opgenomen als een van de belangrijkste feiten uit de recente geschiedenis. Stockman werkte (net zoals heel wat mensen uit Aalter en omgeving) bij de spoorwegen en toonde zich diep getroffen door het ongeval. ⁽²⁾ Historicus Filip Bastiaen vermeldde de inbreng van de Aalterse brandweer bij de hulpwerkzaamheden in het boek *Mee met zijn tijd. Branden en brandweer te Aalter. Een historiek* (Aalter, 1987). Op onze blog over de Aalterse geschiedenis behoren de berichten over deze ramp tot de meest gelezen pagina's. Het is dus duidelijk dat aan deze ramp een duidelijk historische betekenis kan worden toegekend.

Ter gelegenheid van de herdenking werden drie nieuwe berichten toegevoegd op de blogsite. Danny Maenhaut (lid van onze kring) bezorgde ons een interessante getuigenis uit eerste hand. ⁽³⁾ Hij was die ochtend zelf op de plaats van het onheil. Bovendien was zijn vader toen ook een spoorwegman (hij werkte in het Aalterse seinhuis). De betrokkenheid was groot en dat blijkt uit zijn getuigenis. De familie Versigghel-Vandemoortel (lid van onze kring) woont in de Loskaaistraat. Zij beleefden zowel het ongeval als de reddingswerkzaamheden uit eerste hand. Wij tekenden het verhaal op en bekeken de beelden die Willy toen schoot. Als amateurfilmer (op filmrol, voor het tijdperk van video en digitale beelden) legde hij de omvang van de catastrofe vast. Opvallend is de interventie van helikopters en uit de beelden wordt ook duidelijk dat tientallen mensen deze ongeluksplaats kwamen bekijken. ⁽⁴⁾

In het beeldarchief van de openbare omroep vrt tot slot zijn de nieuwsuitzendingen uit die tijd bewaard. De kijker ziet er hoe de

top van de nmbs en de bevoegde minister De Croo de plaats van het ongeval bezoeken, hoe de reddingswerkers (brandweer, civiele bescherming, Rode Kruis, enz.) zich een weg banen doorheen de vele brokstukken en wordt met luchtbeelden ook duidelijk wat de omvang van de catastrofe was. Wij kregen een licentie van de omroep en het filmpje van ruim twee minuten is online te bekijken op <https://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>.⁽⁵⁾

Ongetwijfeld zijn alle verhalen nog niet verteld en vele wonden zijn nog niet geheeld. Mensen die hierover een verhaal kwijt willen of fotomateriaal in hun bezit hebben kunnen steeds met ons contact opnemen zodat het voor de toekomst wordt bewaard.

Peter LAROY

Noten:

¹ *Totaalter*, 4 augustus 2017.

² I. HOSTE & L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Poeke*, Aalter, 1985, p. 492-494. Motivatie van deze kroniek (*op. cit.*, p. 487): “*Ten einde een zekere binding te krijgen tussen de vier delen die de Geschiedenis van Groot-Aalter ooit eens zullen vormen, bij leven en welzijn althans, wil ik als aanhangsel bij de respectievelijke geschiedenissen van Poeke, Bellem en Lotenhulle, een beknopte kroniek opstellen van de belangrijkste gebeurtenissen op gemeentelijk, parochiaal en verenigingsvlak. Op deze manier zal het eerste deel worden bijgewerkt en aangevuld en worden er bouwstenen aangebracht voor een herziening van de Geschiedenis van Aalter. Wij zullen ons uiteraard beperken tot het weergeven van de feiten, omdat er nog onvoldoende tijd over de gebeurtenissen is heen-gegaan om een zekere beoordeling ervan te kunnen geven.*”

³ P. LAROY, *Treinongeval 13 juli 1982. Een ooggetuigenverslag*, gepubliceerd 5 juli 2017 op <https://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>

⁴ P. LAROY, *Treinongeval 13 juli 1982. Gefilmd door een getuige*, gepubliceerd 5 juli 2017 op <https://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>

⁵ P. LAROY, *Treinongeval 13 juli 1982. Archief van de VRT*, gepubliceerd 5 juli 2017 op <https://geschiedenisvanaalter.blogspot.be>

Brandweercommandant Raymond Van de Vivere, spoorwegman en Aalterse heemkundige Luc Stockman en minister van Spoorwegen Herman De Croo in gesprek over de ramp.

(© VRT-beeldarchief)

Het opengereten wrak van de stoptrein ter hoogte van de Loskaaistraat.

(© VRT-beeldarchief)

*Onderstellen werden weggeslingerd en getuigen van de enorme kracht die de botsing veroorzaakte.
(© VRT-beeldarchief)*

*Kort na de ramp verscheen in het weekblad 'De Post' een uitgebreid artikel waarin ook de Aalterse brandweermannen in de kijker werden gezet.
(Bron: De Post)*

KEN JE ZE NOG? DE EERSTE BRANDWEERWAGENS VAN AALTER

De eerste échte brandweerwagen Desoto - in dienst 1958-1959; het pronkstuk van het Aalterse korps. Deze wagen had een eigen watertank en vooraan was een indrukwekkende hogedrukpomp gemonteerd. Naast klein materieel konden ook nog enkele manschappen worden vervoerd. Rond 1980 ging deze wagen uit dienst.

(archief: R. De Vreese)

De tweede echte brandweerwagen Bedford – in dienst 1971. Hij vervoerde zowel manschappen als materieel. Tientallen jaren kon de Aalterse brandweer op hem rekenen.

(archief: R. De Vreese)

Eén van de jeeps, meid van alle werk. Hier type Landrover, aangekocht eind jaren 1960. Vele jaren trokken de verschillende jeeps motorpompen op aanhangwagens. De jeeps bleven in dienst tot in de jaren 1990.
(archief: R. De Vreese)

Meer over de geschiedenis van Aalter:
<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.com>

INHOUDSTAFEL

Roger BAECKELANDT	Bevrijdingsstoet te Lotenhulle.	3
Henri DE BAETS	Rootputten in Maria-Aalter.	10
Walter VERVALLE	Op de planken te Bellem.	12
Filip BASTIAEN	Aalterkermis.	21
Filip BASTIAEN	Oostmolen.	48
Peter LAROY	Herdenking treinramp te Aalter.	56
	Brandweerwagens Aalter.	60

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening: IBAN: BE02 4426 5943 6140 - BIC: KREDBEBB
Lidmaatschapsbijdrage: gewone leden: € 12,50
steunende leden: € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter: Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@telenet.be
Ondervoorzitter: Filip BASTIAEN, Oostmolenstraat 216, 9880 Aalter
0498 85 55 70 - filip@bast-arts.be
Ledenbeheer
& secretaris: Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91
heemkundigekring.arthurverhoustraete@outlook.be
Penningmeester: Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60 - ives.penninck@telenet.be
Redactie en layout: Jan DEFruYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN: Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst_aalter@skynet.be
Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@telenet.be
Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter.vervalle@gmail.com
Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82
Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be
Jonas MAEBE, Lomolenstraat 96, 9880 Aalter
0487 16 52 74 - jonasmaebe@hotmail.com
Patriek VANLAERE, Brugstraat 116, 9880 Aalter
09 374 41 07 - dandy.aalter@telenet.be

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

40e jaargang - nr. 4 - 2017

Met de steun van:

Realisatie: L.capitan - Ruddervoorde
Kaftontwerp: Roger Defruyt

AALTERSE PLAATS-, STRAAT- EN WIJKNAMEN VOÓR 1850: EEN REKBAAR LAPPENDEKEN?

De geplande gemeentefusie van Aalter met Knesselare, en bij uitbreiding ook de al opgeslorpte gemeenten bij de fusieoperatie van 1 januari 1977, doet de bestuurders en de administratie onder andere kijken naar eventueel tweemaal voorkomende straatnamen en hoe die verwarring te voorkomen en op te lossen. Enige historische kennis van de evolutie van onze (vroegere) dorpsnamen, alsook van de lokale plaatsnaamkunde of toponymie, kan hierbij hulp bieden. ⁽¹⁾ Het verzoek van het gemeentebestuur om voor de gewenste wijzigingen advies te verlenen, was niet de aanleiding voor dit artikel. Het initiële karakter moeten we eens te meer zoeken in het opnieuw klapperen van de 19de-eeuwse registers van de burgerlijke stand in het kader van de digitalisering van die tienduizenden akten van geboorten, huwelijken en overlijdens. Af en toe waren we zelf verrast een opmerkelijke wijknaam te lezen of vroeg een van de vrijwillige medewerkers waar een voor hem/haar onbekende straat lag, wat niet noodzakelijk tot een (direct) antwoord leidde.

De eerste officiële Aalterse straatnaamgeving dateert pas van omstreeks 1960. Men bedoelt er mee dat er een duidelijke afbakening en een echte huisnummering kwam[en] en er straatnaamborden werden geplaatst. Er ontstond met andere woorden (eindelijk) duidelijkheid, na een periode van volkse gewoontes. Na de Tweede Wereldoorlog, vooral met de ontluikende industrialisering en de deels eraan gekoppelde bevolkingstoename, wat op haar beurt leidde tot woningbouw en aanleg van nieuwe wegen, drong deze ingreep zich op. De woordkeuze maakt duidelijk dat we ook voordien al straatnamen kenden. De kern van deze bijdrage wil aantonen dat die verwarring en onduidelijkheid van het eerste naoorlogse decennium ook een eeuw vroeger een heikel punt was, zij het vermoedelijk zonder veel erg of toch geen reacties (laat staan oprispingen van Aalterse heemkundigen, want die waren er niet). Ons initieel doel was beperkter: namelijk via een kleine steekproef nagaan welke straatnamen er voorkwamen en of er intussen in onbruik waren. Die onduidelijkheid en twijfel deden ons beslissen het gepland kleinschalig onderzoek enigszins uit te breiden en de vraagstelling en benadering navenant aan te passen. Er drong zich bijgevolg ook een aangepaste titel op. Alle specifieke namen die we noteerden tijdens

ons onderzoek, geven we in de toenmalige spelling weer, om onderscheid te maken met de huidige plaatsnamen.

EEN DORP IN VERANDERING

Vóór het midden van de 19de eeuw kennen we geen bronnen met volwaardige adressen, met een straatnaam en huisnummer. Daar kwam in 1847 in zekere mate verandering in met de bevolkingsregisters, een verplichting als gevolg van het koninklijk besluit van 30 juni 1846.⁽²⁾ Niet dat alles nu vast lag, want bij zowat elke – in principe tienjaarlijkse – volkstelling waren wijzigingen mogelijk. In diverse gemeenten, waaronder Aalter, werd een huisschilder aangesteld of met de tellers meegestuurd om de huisnummers opnieuw naast de deur te (of te over) schilderen.⁽³⁾ Voor zover bekend, was er niemand die hier om maalde.

In een dorp als Aalter, met bijna zesduizend inwoners, kende vermoedelijk toch niet iedereen iedereen (meer). Dit was misschien zelfs zo bij de administratie, toen beperkt tot de gemeentesecretaris, de ontvanger en twee veldwachters, bijgestaan door een (soms vlug wisselende) *schrijver*, een algemene bediende. In 1847 bleek de familienaam Claeys maar liefst 77 keer voor te komen. Drie van hen hadden Jan als voornaam naast een Jan Baptist. Zoeken naar Charles Louis Van Laecke was nog plezieriger: er waren er vijf. De familie Vuylsteke had ook iets voor dezelfde voornamen, zelfs in hetzelfde gezin: Augustin (4), Charles/Karel (Louis) (6), Jan (Baptist) (4) ... En koppels met dezelfde familienamen die in dezelfde jaren kinderen kregen, waren evenmin uitzonderlijk (we ontdekten er vijfmaal in ons beperkt onderzoek). Dat er al eens een foutje gebeurde (verkeerd ouderpaar bij de geboorte inschrijven; het afschrift van de geboorteakte van een naamgenoot afgeven), is dus niet zo verrassend. In 1848 ontstond er een discussie met de stad Eeklo over de *onderstandswoonst* van een zekere Taghon. Om wie ging het feitelijk? “*Daer er verscheide persoonen deze gemeente bewoonen die zich Taghon noemen waer onder dry die den voornaem hebben van francies zoo hebben wy de veldwagter gelast zich by deze te begeven om te onderhooren of bedoelde persoon niet van hun huisgezin deelmaekte*”.⁽⁴⁾ Een ware zoektocht dus. En dan hebben we het nog niet over het voorkomen van bijnamen of het dooreenhas-

pelen en omwisselen van voornamen en de eruit voortspruitende problemen.⁽⁵⁾

Daarnaast onderging de gemeente een ingrijpende (landschaps-) fysische verandering door de komst van de spoorweg. Dit extra communicatiemiddel herschiep op een vrij drastische wijze het stratenpatroon. Hoeveel (zowel openbare als particuliere) wegen precies door de rails werden doorsneden, is momenteel niet bekend. Alvast meer dan de twaalf waar er een overweg kwam, naast de twee met een viaduct (nu Bellemstraat) of brug (nu Weibroekdreef). Waar er geen dergelijke ingreep plaats had, bemoeilijkte dit de lokale communicatie en moesten de inwoners een omtrekkende beweging maken, soms langs nieuw aangelegde straatdelen.⁽⁶⁾

Tot slot, en als gevolg van het vorige, kreeg Aalter vanaf 1840 opnieuw een eigen postdienst. Hoe de situatie vroeger was, is momenteel niet echt duidelijk, daar de enige echte publicatie over dit onderwerp niet uitblinkt in consequentie en duidelijkheid.⁽⁷⁾ De vroegere *posthouderij* of *Koninklijke Posterijen* (in principe vooral briefwisseling voor het buitenland) was in private handen en hield, door een verhuis van Aalter naar Eeklo, op te bestaan in 1784. Voor het binnenlands postverkeer stond de *Stedelijke Postdienst* in. Een enigszins, of misschien net ook niet, merkwaardige vaststelling is dat beide diensten – die voor het louter postgebeuren aanvankelijk geen concurrenten waren – een andere herberg/afspanning langs het kanaal als uitvalsbasis gebruikten, met name *De Drie Posthoorns* en *Sint-Huibrecht*. Aan deze laatste herberg legde de bargie aan, die zich in eerste instantie op personenvervoer toelegde. Daarnaast werkte de postdienst ook met boden. Voor officiële correspondentie, zoals van het arrondissementscommissariaat en ook tussen gemeenten onderling, gebeurde dit door het inzetten van de veldwachters (voor Aalter via Nevele)⁽⁸⁾, terwijl voor particuliere briefwisseling Aalter afhing van Deinze. Kortom vrij omslachtige (en tijdrovende) procedures. Vanaf 1836 duikt dan de *landelijke post* op. Op het eerste gezicht lijkt dit een echt kluwen. Vanaf 1 januari 1840 zou dit naar verluidt allemaal tot het verleden behoren, daar de Aalterse stationschef terzelfdertijd postontvanger was. Voor de grote meerderheid der inwoners zal dit weinig hebben uitgemaakt, want wie kreeg er (wanneer) post: enkel de meest-begoeden, die soms de enige geletterden waren, naast die uitzonderlijke brief

van zoon-soldaat, van wie de ouders niet zelden de hulp van derden moesten inroepen om de inhoud te kennen?

BRON EN WERKWIJZE

Meer inwoners, een gewijzigd landschap en een eigen post(kantoor): een betere kennis wie waar woonde, leek toch misschien nuttig, vooral met het oog op een duidelijkere identificatie, zij het louter administratief. Helaas kende Aalter omstreeks 1830, voor zover bekend, geen bevolkingslijsten of -registers. Woonplaatsen registreren – al dan niet als extra gegeven – lijkt ook maar nuttig in enerzijds een bron die in de tijd doorloopt en anderzijds in die documenten waarin iedereen vroeg (en of laat, eventueel ook tussendoor) op systematische wijze voorkomt. Met het oog op toekomstig gebruik, leken de geboorteregisters het meest aangewezen. Het Burgerlijk wetboek (artikel 57) nam/neemt enkel de bepaling op dat van de betrokken partijen – in dit geval de moeder, de vader indien bekend en de aangever/getuigen – de woonplaats (eventueel verblijfplaats indien andere dan de domiciliegemeente of onbekend) werd genoteerd. Uiteraard belet er de redigerende ambtenaar niets om die woonplaats te specificeren.

In de Aalterse geboorteaktes nam de gemeentesecretaris of zijn bediende voor het eerst op 12 januari 1830 een straatnaam op. Bij de volgende akte werd dit misschien vergeten, maar nadien geraakte de vermelding ingeburgerd en nog zelden achterwege gelaten (ca. 1%). Niet-vermelding deed zich al eens voor bij de geboorte van een zogenaamd *natuurlijk* of *onwettig* kind, maar meer als de moeder niet officieel in Aalter woonde, zoals op een “*ship liggende in de Brugsche vaert*” (akte 1830/146; Delcroix-Millecamp), als echtgenote van een *gendarm* “*resideerende tot Aeltre*” (akte 1832/73; Goethals-Willems) of rijkelui die hier tijdelijk verbleven (akte 1833/41; De Seille-Du Jardin; hij was burgemeester van Hansbeke). Het waarom van het tijdstip van de invoering ontgaat ons volkomen (zeker in vergelijking met de overlijdensakten; zie verder). Het heeft alvast niets te maken met de Belgische onafhankelijkheid, want die dateert van maanden later.

De toekomstgerichte, administratieve meerwaarde van de precieze(re) woonplaats in de geboorteakten lijkt ons vrij vanzelfsprekend. Dat nut leek ons minder evident bij huwelijksakten en

quasi afwezig bij overlijdensakten. Ten titel van volledigheid deden we ook steekproeven. Waren de opstellers de mening toegedaan dat huwelijksakten sowieso al lang waren? Ze hadden al gauw de omvang van drie andere akten. Tot de einddatum van ons onderzoek, 1845, vonden we dan ook geen aanvulling bij de gemeentenaam. Tot onze verbazing was dit helemaal anders in de overlijdensakten. In deze documenten blijkt al vanaf 18 april 1818 consequent een plaatsnaam de woonplaats te specificeren, zonder dat art. 79 van het Burgerlijk wetboek dit oplegde.

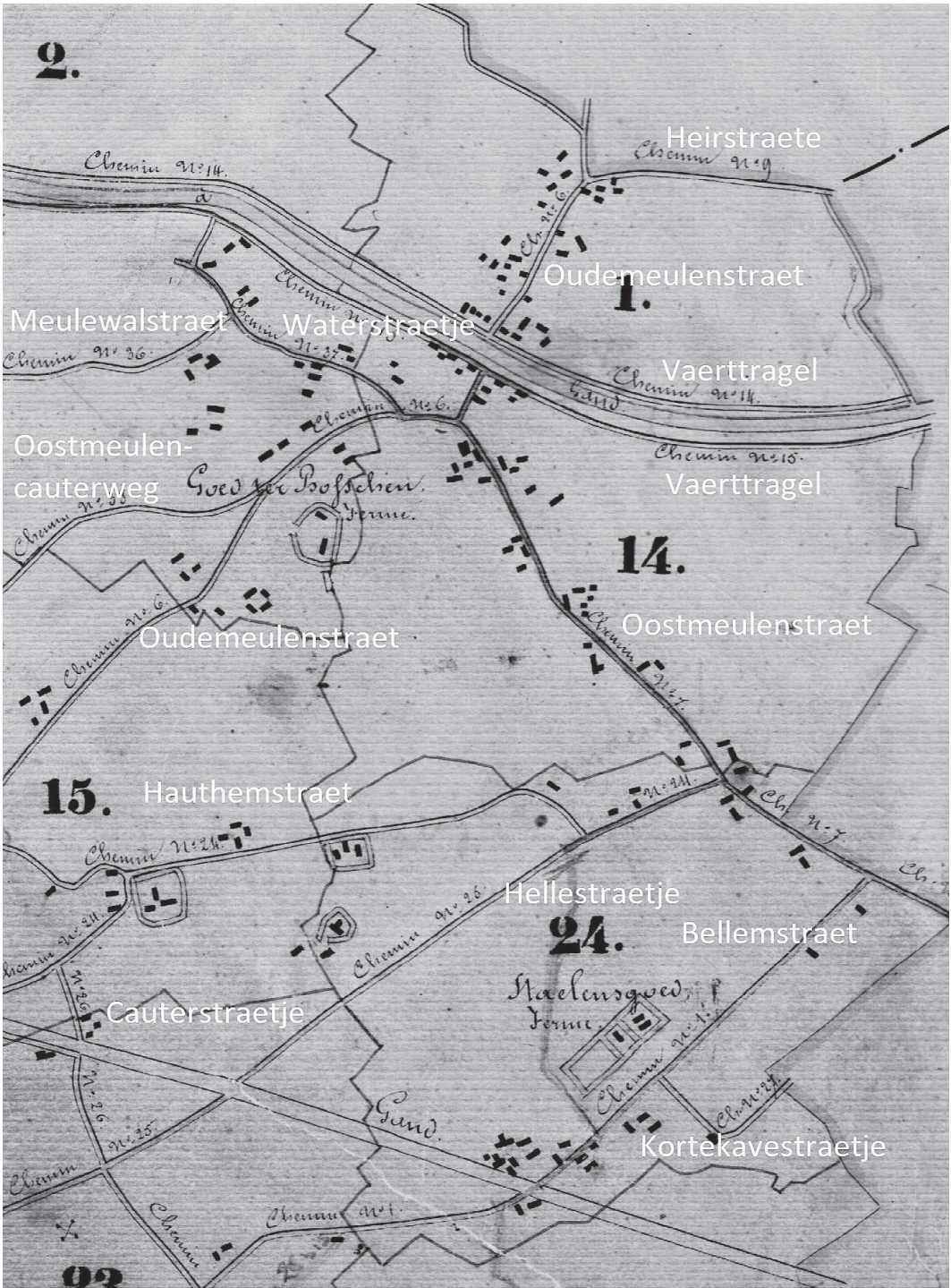
Deze vermeldingen kunnen wel van betekenis zijn voor wie bijvoorbeeld genealogisch onderzoek verricht. Ze lijken mij dezelfde waarde te hebben als in de geboorteakten. We willen er hier, zoals ook gesuggereerd in de inleiding, al op wijzen dat men zich niet mag vastklampen aan één enkele vermelding. Uit ons verder betoog zal blijken dat de vraag waar iemand in de eerste helft van de 19de eeuw precies woonde, voor een niet onaanzienlijke groep moeilijk valt te beantwoorden: vaak zouden we ons moeten beperken tot *in deze of gene omgeving*.

Ook de genealoog zal tot die conclusie komen als hij alle vermeldingen voor een bepaald gezin chronologisch rangschikt. Dit is namelijk onze werkwijze. De overlijdensakten waren hierbij in zekere zin minder interessant, daar het sprokkelen van meerdere gegevens op korte termijn moeilijker is. Voor een periode van bijvoorbeeld tien jaar kan je voor een koppel al vlug vijf en meer geboorten(akten) vinden. Dit is niet zo voor overlijdens, ondanks de hoge kindersterfte. Een combinatie van deze reeksen documenten ware zeker verrijkend. Om het in het kader van de aangepaste doelstelling zowel doenbaar als toch beperkt te houden, selecteerden we (vrij willekeurig) de helft van de geboortejaren in een periode van zestien. Het gaat nog altijd om 1785 gevallen. Enkele *merkwaardige* overlijdenssprokkels nemen we op in onze korte bespreking van andere bronnen.

HOEVEN, CAFÉS, STRATEN, WIJKEN

EERSTE STRAATNAMEN EN TWIJFELS

De 180 geboorteakten in 1830 leverden 32 *straatnamen* op. Dit lijkt weinig. Het woord is echter niet goed gekozen of dekt alvast de lading naar hedendaags begrip niet. We gebruiken daarom altijd de

toen min of meer gangbare schrijfwijze, onder meer om duidelijk te maken dat de toenmalige *wyk* niet noodzakelijk overeenstemt met de huidige *straat*

Het is opvallend dat de schrijver steevast, en dit gedurende heel ons onderzoek tot eind 1845, het woord *wyk* hanteert.⁽⁹⁾ Dit geeft een zekere indicatie ... en toch. Bij Aeltershoekskken stellen we ons effectief een ruime omschrijving voor. Maar hoe ruim? Het gebied dat we nu vereenzelvigen met Sint-Maria-Aalter, de latere parochie, ook gehucht en later dorps- en woonkern genoemd? In 1830 leek het zo, alhoewel Hooggoed een twijfelgeval is. Idem met Aelterbrugge (soms ook Aeltrebrugge). Maar wat dan met de *wyk* Weststraete? Anno 2017 lijkt dit een dubbele contradictie: enerzijds wijk versus straat en anderzijds is voor ons de Weststraat deel van Aalter-Brug. En Buntelaere? Hoekestraete? Het wordt zo mogelijk nog interessanter met de *wyken* Driesch en Pietendriesch. Slaan deze twee namen op dezelfde geografische entiteit? En maken ze op hun beurt ook deel uit van een groter geheel? Kortom, het lijkt er op dat de eerste vermeldingen in 1830 ons met meer vragen dan antwoorden opzadelen. Want ja, wat is het onderscheid tussen Sterre en Sterrestraete, Bies(s)em en Bies(s)emveldeken? Waarom zijn Craene(n) poel en Vyfringengood *wyken*, net zoals Aermveldeken? Het komt ons voor dat het benoemen louter de macht der gewoonte was: elke specificatie binnen de gemeente was een *wyk*. De laatste naam heeft met het veld-bestanddeel al iets toponymisch in zich, maar veld kan zowel op een klein perceel als een groot geheel slaan, denken we maar aan Looveld. Andere gebiedsomschrijvingen klinken dusdanig bekend, dat ze meer vertrouwen inboezemden, meer houvast boden: Straethem, Haeg(e)land, Oud leyken, Schoonberg, Kestelstrae-

Fragment uit de Atlas der buurtwegen, 1844. Op de kaarten staan enkel nummers bij de wegen.

Ze komen als volgt overeen:

6 – Oudemeulenstraet; vanaf stationsomgeving tot aan het kanaal en stukje er over; 7 – Oostmeulenstraet; vanaf Oudemeulenstraet naar Bellem; 9 – Heirstraet; van Bellem naar Pietendriesch; 14 – Vaerttragel; 15 – Vaerttragel; 24 – Hauthemstraet; 25 – Hellestraetje; toen vanaf huidige Stationsstraat naar Oostmolenstraat (ca. 1960 was de toestand blijkbaar anders: deels al Weibroekdreef en enkel het deel in de omgeving van het bos Helle); 26 – Cauterstraetje; samen met de Processieweg de verbinding tussen Hauthem en Kestelstraet; 27 – Kortekavestraetje; 36 – Meulewalstraetje; 37 – Waterstraetje en 38 – Oostmeulencauterweg.

te, Kattewegel, Oostergem, Plaetse, Nieuwendam, Maenewaerde, Hauthem, Haendekoeye en zelfs Meuledre(e)ve, Oudenmeulen en natuurlijk Oostmeulen. We meenden ze te kunnen thuis wijzen, alhoewel dit niet echt opging voor Meulewal en Braeme. Schijn kan misschien bedriegen.

DE UITBREIDING

Door het tal van vraagtekens wilden we, zoals gemeld, meer gegevens verzamelen, in de hoop op meer duidelijkheid en ook wel meer diversiteit. Voor heel ons onderzoek (selectief tot 1845) sprokkelde we 60 namen (vermoedelijk te herleiden tot 53, zonder rekening te houden met Dorp en Plaetse). Hierdoor kregen we voor bepaalde gezinnen vijf of zelfs zes *adresgegevens*, wat echt interessant werd. We telden in eerste instantie het aantal vermeldingen voor elke naam. Dat er grote verschillen zouden zijn, voelden we zo aan: uitgestrektheid gebied, bewoning ... Maar er is meer. We brengen hier een beperkt overzicht (zie de bijlage voor de volledige lijst en de eerste attestatie).

Tabel 1 – Veel en weinig voorkomende wijknamen

≥ 100 keer	Aeltershoekskens (235) Dorp/Plaetse (212)	Oostmeulen (135; incl. 'noord') Oudenmeulen (167)
2-4 keer	Baerlaers Bockhouten Driesch Ganzeplas Grandmère Klippelhof	Looveldstraete Meulewal Woestynegoed Oostmeulen noord Biesemveld
1 keer	d'helle Doorens Droogenbrood Olieplas	Pietersveld Pilorynstraete Schuerloot Woestyne

De aantallen zeggen iets, maar betekenen op zich niet veel, net zoals het al aangehaalde *wyk*. Op enkele weinig voorkomende namen gaan we verder dieper in.

Het grote aantal vermeldingen voor Aeltershoekskén verbaast op zich niet, maar zoals daarnet al even aangekaart, wel dat na 1830 (toch) nog andere namen voorkomen die we met dit *gehucht/parochie/woonkern* associëren: Bockhouten, Schuerlo(ot), Klippelhof, Hooggoed en Vaenders. Zij zijn samen goed voor slechts 18 vermeldingen. Blekkervijver en Hoogveld daarentegen ontbreken. Als we er Grandmère zouden bij betrekken, komen we nog maar aan 21. Dit zou kunnen wijzen op een grote concentratie van de bewoning (in het centrale deel), maar de ontginningen waren toch anders verlopen.⁽¹⁰⁾ Het komt ons dan ook meer voor dat voor de administratie het hele gebied een *uithoek* was en het hele, afgelegen gebied voor het gemak maar als *hoekse* werd bestempeld. En dit in tegenstelling tot dat andere latere gehucht en/of parochie. We kunnen ook nog opwerpen dat historisch gezien dat hoekskén zich zelfs uitstrekte tot aan Nieuwendam en Stratem, maar die net als het Jesuïtegoed (waarin ook de Blekkervijver) afzonderlijk *adresvermeldingen* kregen.⁽¹¹⁾

Aelterbrugge komt daarentegen helemaal niet aan 100 attestaties, maar moet tevreden zijn met slechts 54. Heden ten dage rekenen we de Weststraete, Buntelaere, Doorens, Woestyne(goed), (Pieten) Driesch, Hoekestraete en doorgaans ook Paetersveld tot dit gehucht. Drie ervan zijn nieuw ten opzichte van onze gegevens uit 1830. Verder zullen we het erover hebben dat ook Aermveldeken en Hulhoek ertoe behoren. We krijgen dan totaal andere cijfers, namelijk gaande van 208 over 225 tot 241.

Andere nieuwe namen zijn Baerlaers en (Loo)Veldstraete, naast zeven andere die aan bod komen onder het volgende thema.

CONSEQUENT GEBRUIK BENAMINGEN

Door de, in onze ogen, verschillende benadering voor het hedendaagse Sint-Maria-Aalter en Aalter-Brug, kan de vraag rijzen of er met twee maten en twee gewichten werd gewerkt. Dit lijkt overdreven en is niet aan de orde. Maar door het daarnaast vrij grote aantal benamingen dat maar sporadisch voorkwam, kunnen we ons wel afvragen of de indeling en benoeming straten/wijken consequent gebeurde. Hierbij komen de opeenvolgende vermeldingen per gezin van pas. De 442 nuttige gezinsgegevens deelden we in eerste instantie, op basis van geografische kennis, op in drie groepen. Dit

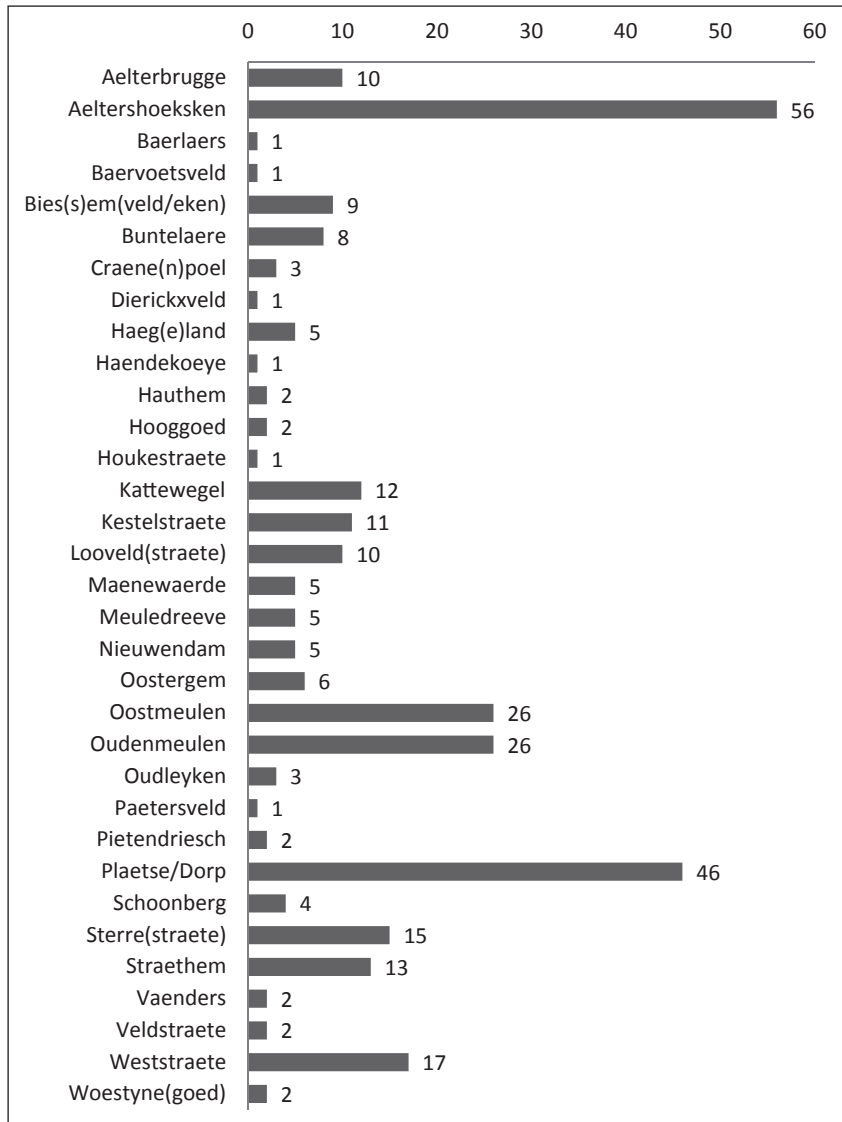
hele cijfermatig gedoe zetten we uiteen in een noot.⁽¹²⁾ We moeten er op wijzen dat bepaalde namen niet in deze bespreking zullen aan bod komen, daar ze niet voorkwamen bij gezinnen met minstens twee geconsulteerde geboorteakten.

We bekijken eerst de groep gezinnen (bijna 71%) die altijd eenzelfde woonplaatsvermelding kreeg. Dit laatste is relatief, want we stelden vast dat soms een andere naam voor eenzelfde wijk werd gebruikt (zo'n 12% van die groep). Dit was zo met Dorp en Plaetse. De eerste kwam omstreeks 1830 weinig voor, terwijl de laatste in onbruik geraakte in de loop van 1839 en volledig door de eerste werd vervangen. Daarnaast werden bepaalde omschrijvingen door elkaar gebruikt. We kunnen ze als *nuanceringen* beschouwen. Dit was alvast (veelvuldig) zo met Sterre en Sterrestraete. Looveld en Looveldstraete sluiten hierbij aan, maar we komen hierop terug. Dit fenomeen deed zich minder voor met Biesem en Biesemveld(eken), wat begrijpelijk lijkt daar ze historisch en geografisch niet identiek zijn.⁽¹³⁾ Waren de administratie en/of de bewoners zich hiervan bewust? De namen werden misschien gewoon door elkaar gehaspeld (zoals ook andere). Gezien het sporadisch voorkomen, kan niets worden afgeleid uit het vereenzelvigen van Woestyne en Woestynegoed. Er lijkt ons ook een schrijffout in een akte geslopen: het koppel Lambert-Van den Bussche dat meerdere kinderen kreeg op Aeltershoekskén, bleek tussendoor in Aelterbrugge te wonen. Een zogenaamde, maar begrijpelijke, materiële misslag? Een tijdelijke verhuis is natuurlijk nooit uitgesloten. Meer onderzoek kan misschien uitsluitsel brengen.

We nemen die gegevens wel mee op in de grafieken 1 en 2. Veel commentaar hoeft hier niet bij. Er staan, rekening houdend met bovenstaande opmerkingen, 39 namen in. Dat is vrij logisch, gezien uit tabel 1 hiervoor blijkt dat 19 omschrijvingen weinig tot uitzonderlijk voorkwamen.

Grafiek 1

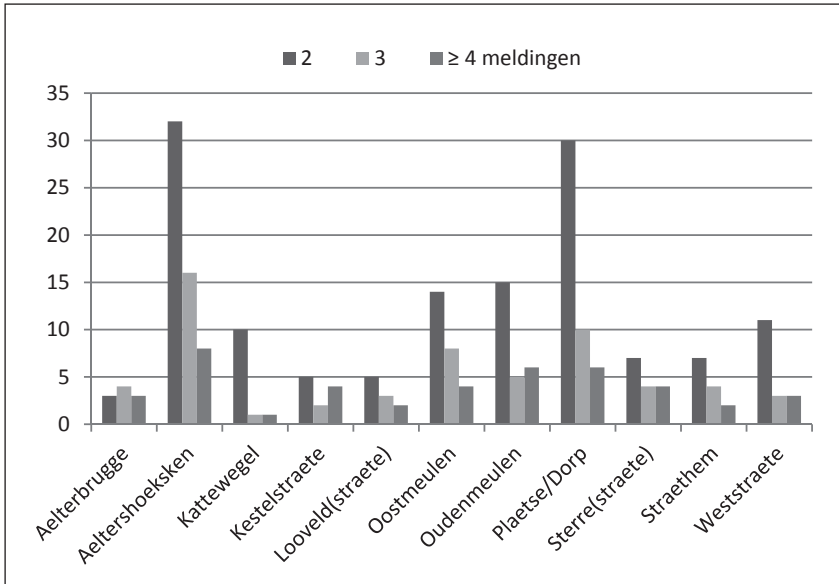
Aantal gezinnen per wijk met minsten twee identieke adresgegevens

Van de *wijken* met meer dan 10 gezinnen maakten we nog een opdeling. We kunnen enkel, zoals logischerwijze te verwachten, concluderen dat het aantal gezinnen met een hoger aantal identieke adresgegevens afneemt: ze hebben niet allemaal meer dan vier kinderen en meer vermeldingen (= langere duur) doet de kans op verhuizen of een inconsequente vermelding toenemen.

Grafiek 2

Aantal gezinnen per wijk met identieke adresvermeldingen

Uit bovenstaande blijkt dat 29% van de gezinnen dat minstens twee geboorteaangiftes deed, niet altijd dezelfde woonplaats opgaf. Of beter, niet dezelfde omschrijving. Een grondig nazicht doet vermoeden dat die gezinnen niet allemaal verhuisden. En net dit maakt het interessant. En hoe meer (verschillende) *adressen*, hoe boeiender.

Van een klein deel (onze derde groep) staat het onomstotelijk vast dat het wel een nieuwe woning in de gemeente betrok. Het gaat om slechts 5,5%. Het lijkt er met andere woorden op dat voor ongeveer 24% van de inwoners, i.c. gezinnen met kinderen, het niet vaststaat waar ze precies woonden. En precies is dan nog echt relatief, het is te zeggen: in welke straat of wijk.

Bij de gezinnen waarvan de woonplaats onduidelijk is, stellen we twee (sub)groepen vast. Vooreerst wordt voor een deel meerdere (twee, drie, zelfs vier) *wijknamen* genoteerd. Daarbij valt op dat die wijken aan elkaar palen. Enkele voorbeelden kunnen dit verduidelijken.

Het echtpaar Landuyt-Van de Reviere kreeg tussen 1830 en 1838 zeker vijf kinderen in de door ons gecontroleerde jaren. Bij de eerste geboorte lieten ze Hauthem als woonplaats vastleggen. Het jaar daarop werd dit Oudenmeulen. Hetzelfde scenario in 1832

en 1834. De vijfde bevalling zou op de Plaetse zijn gebeurd. De man was dagloner en kon dus theoretisch gemakkelijker verhuizen dan bijvoorbeeld een landbouwer of een ambachtsman, maar schijn bedriegt. Oudenmeulen wordt doorgaans omschreven als de stationsomgeving. Dit is vrij ruim, want kan aan weerszijden van de spoorweg en daarenboven was er toen ook veel sprake van de Oudemeulenstraet. Deze weg liep van aan het station tot aan de overzet aan het kanaal, dus een groot deel van de huidige Oostmolenstraat, en zelfs nog een eindje over het kanaal (zie kaart 1). Hij kreeg ook de naam van Lichtakkerstraat.⁽¹⁴⁾ In elk geval grensde deze wijk aan Hauthem en het vermelde koppel was hoege-naamd niet het enige dat zozeged (afwisselend) in beide buurten woonde.⁽¹⁵⁾ Maar ook de combinatie Oudenmeulen/Plaetse of Dorp kwam meermaals voor.⁽¹⁶⁾ Hierbij is men, zoals al aangehaald, geneigd veeleer een verhuis aan te nemen. Maar is dit te ver gezocht, met toch vier gezinnen? Strikt genomen wel, want we gaan er van uit dat tussen die twee wijken de Meuledreeve, nu de Stationsstraat, lag. Maar het dooreenhaspelen van deze straat/wijk met Plaetse/Dorp kwam maar liefst vijfmaal voor⁽¹⁷⁾, terwijl Meuledreeve omwisselen met Oudenmeulen ook goed was voor drie gevallen.⁽¹⁸⁾ Onder hen bevond zich alvast een koopman, een schoenmaker en een (brood)bakker, die er alle voordeel bij hadden honkvast te zijn. Met andere woorden, de wijken lijken sterk door elkaar te lopen.

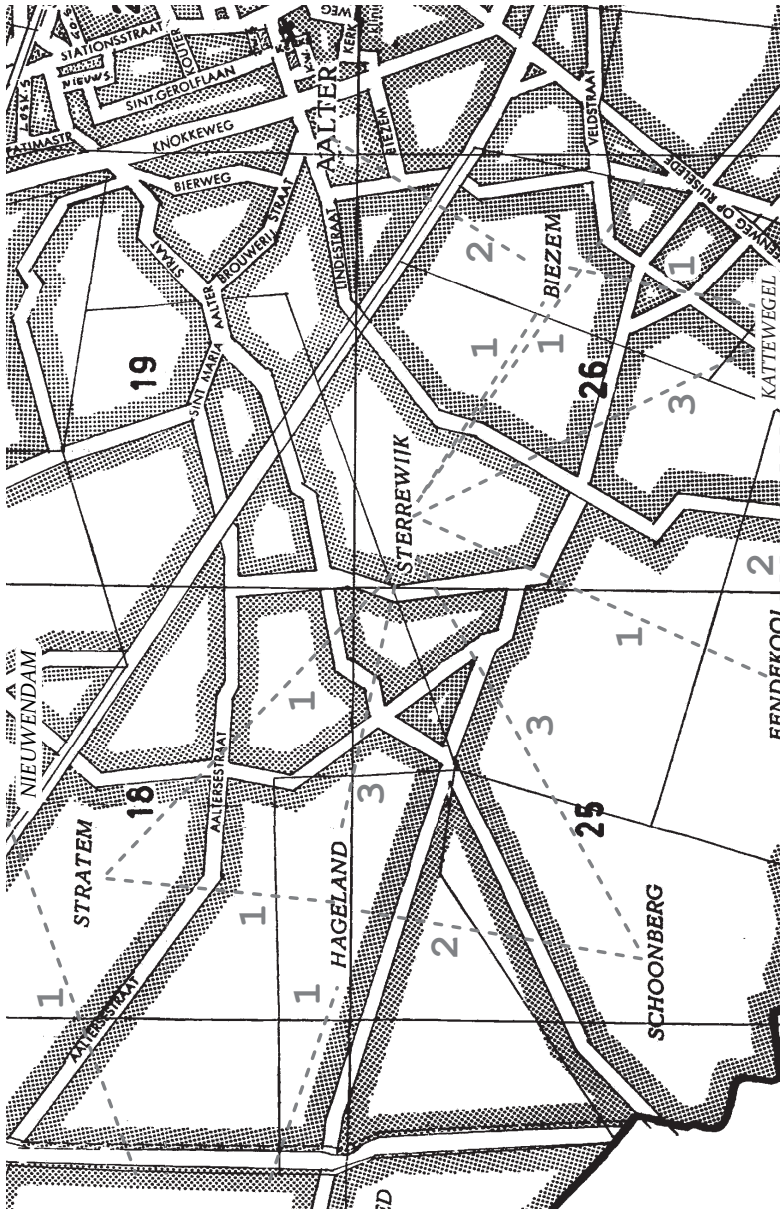
We merkten al de dubieuze scheidslijn Oudenmeulen/Oostmeulen op. Het lijkt dan ook logisch er maar liefst acht gezinnen aan te treffen. Droogenbrood kwam zelden als wijknaam voor, maar kan worden beschouwd als een deel van Oudenmeulen, waarmee het dan ook werd verward, of beter geassocieerd (Vermeersch-Vuylsteke). Ook een andere drievoudige combinatie lijkt perfect mogelijk en waarbij de betrokkenen (Van Landeghem-Lootens) toch altijd in hetzelfde huis woonden: Oostmeulen/Oudenmeulen/Hauthem. Een ander prachtig staaltje is Hoekestraete. We vonden maar liefst vijf gezinnen met naast dit, nog drie andere adressen (niet allemaal voor eenzelfde gezin), namelijk Jesuitemoed, Nieuwendam en Bunte-laere. Met welke valt dan deze plaats te vereenzelvigen? De enige mogelijke conclusie is dat die straat in de omgeving van deze drie buurwijken lag. Het gezin Verplaetse-Taghon zet ons nog meer voor schut. Het woonde achtereenvolgens in Looveld, de Veldstraete, Looveld en de Looveldstraete. Van Looveld en Looveldstraete gingen we er eerder vanuit dat ze op dezelfde wijk sloegen (slechts

tweemaal voorkomend). De Veldstraete leidt echter ook naar het Looveld, zodat de naam misschien nauwer aansluit bij Looveldstraete. We blijven er echter bij dat dit gezin steeds op dezelfde plaats woonde, gewoon in de omgeving van ...

Van de meeste andere wijken/namen met dubbel, triple ... gebruik is het (vrij) duidelijk dat ze in elkaars buurt lagen, in een grenszone. We zouden het ook over meerwijkenpunten kunnen hebben, naar analogie met bijvoorbeeld een drielandpunt.⁽¹⁹⁾ We beperken ons dan ook tot een opsomming in tabel 2 (zie ook de kaarten). Het lijstje is niet exhaustief, daar de omgekeerde beweging ook geldt. Daarboven willen we hierin niet te ver gaan en is bijkomend onderzoek welkom. We nemen soms ook het aantal vermeldingen op, ter ondersteuning van onze stelling. Oudenmeulen overtreft hierin alle andere. Sommige vormen van dubbel gebruik komen in de volgende alinea's aan bod, alhoewel bepaalde namen ook hier zouden kunnen thuishoren.

Tabel 2 – Dubbel gebruik van wijknamen

WIJKNAAM	IN DE BUURT, PALEND AAN, EN GEASSOCIEERD
Aelterbrugge	Oudenmeulen, Maenewaerde, Weststraete
Aeltershoekskén	Nieuwendam, Haeg(e)land
Biesem(veld/eken)	Kattewegel, Plaetse, Loveld
Haendekoeye	Kattewegel, Sterre
Kattewegel	Haendekoeye (2), Sterre (3), Oudleyken
Kestelstraete	Looveld, Plaetse, Oostergem
Haeg(e)land	Straethem, Aeltershoekskén, Schoonberg (2), Sterre (3)
Looveld	Ganzeplas, Sterre, Biesemveld
Maenewaerde	Nieuwendam, Aelterbrugge
Oostergem	Oudenmeulen, Oostmeulen, Kestelstraete
Oudenmeulen	Aelterbrugge (1), Meuledreeve (4), Oostmeulen (8), Hauthem (2), Plaetse/Dorp (5), Oostergem (3)
Pietendriesch	Oostmeulen (noord), Weststraete
Weststraete	Aelterbrugge, Paetersveld (3), Buntelaere, Pietendriesch

Overlappende wijken - Op de kaart (detail uit de eerste kaart verspreid door het gemeentebestuur in 1963) is een aantal wijken afgebeeld van welke de administratie en/of de inwoners de afpaling misschien niet goed kenden. Bij de opgave van de woonplaats werden ze vaak verwisseld. De lijnen geven de verbanden aan met daarbij het aantal voorvallen. Niet alle connecties kunnen worden aangeduid. We voegden evenmin kleinere locaties (zoals Olieplas) toe. Let vooral op de lijnen vanuit de Sterrewijk (een verwarring/omwisseling met een deelgebied van een andere wijk is ook meegeteld). In het meer open landschap tussen Aalter-centrum en het huidige Sint-Maria-Aalter had men het blijkbaar moeilijk met duidelijk benoemen.

De tweede subgroep betreft geen meerwijkenpunten of aanpalende wijken, veeleer (kleine) entiteiten in een wijk. Op het eerste zicht waren enkele locaties niet goed thuis te brengen, maar het samenbrengen van de gegevens op zich gaf doorgaans een goede indicatie. We beginnen met Aeltershoeksken, waar weinig andere namen of *adressen* voorkwamen. Voor wie de woonplaats overduidelijk vaststaat, is de landsman en latere burgemeester Livinus Claeys. In 1830 noteerde de ambtenaar van de burgerlijke stand effectief Aeltershoeksken als woonplaats. Bij volgende geboorteaangiftes werd dit *wyk* Klippelhof om in 1845 opnieuw Aeltershoeksken te zijn. Burgemeester Claeys woonde effectief op de hoeve *Klippelhof* en landbouwers – in de geboorteregisters gebruikt men tussen 1830 en 1845 altijd *landsman*, alhoewel dit ook op een keuterboer kan slaan – waren, uit economische en praktische overwegingen, doorgaans honkvast. In dit geval is het duidelijk dat beide namen door en naast elkaar werden gebruikt. Er is weliswaar sprake van *wyk*, maar niet van (het nu gangbare) Kliplo. Het gaat duidelijk om een specificatie, helemaal niet om twijfel of een grenszone. In deze grote wijk is dit vrij uniek. In feite doet zich hetzelfde voor met het boswachtersgezin Vroman-Saelens. Het verschil is dat enkel de concretere vermelding Schuurlo(ot) na de eenmalige attestatie in 1838 nadien niet met Aeltershoeksken werd afgewisseld. Maar net zoals het vorige feit gaat het enerzijds om een specificatie, maar die anderzijds een echte eigen wijknaam is. Dit konden we met onze beperkte gegevens niet vaststellen voor Bockhouten en Vaenders (de betrokken gezinnen gaven enkel die naam op). Maar zoals al hoger vermeld, het Aeltershoeksken is als *wyk* een buitenbeentje.

De situatie is anders in de rest van Aalter. Het Aermveldeken blijkt een kleine entiteit in de buurt van Nieuwendam, maar ook van de Weststraete, Buntelaere en Patersveld (dat volgens Verhoustraete dit kleinere veld omvat). Zo'n duidelijke specificatie is dit dus eigenlijk ook niet. Een bewoner aldaar (Verhoye-De Meyer) gaf ook eens Pietersveld op. Dit toponiem zou zich effectief op Aalter-Brug, bij de Weststraete, situeren, mogelijks dus een synoniem of op zijn beurt zelf deel van, maar kan gebeurlijk ook een misslag voor Patersveld zijn.

Het steeds meer speciëren vinden we alvast op Biesem(veld/eken). We noteerden er Braeme (met maar liefst vijf *hits*; ook

in combinatie met Looveld, Dorp en zelfs Sterre) naast Dierickxveld en Baer(e)voetsveld. Deze plaatsnamen situeren zich kadastraal dicht in elkaars buurt in de toenmalige sectie D. Ze verwijzen soms naar eigenaars en zijn veelal relatief recente toponiemen. Iemand met heel wat eigendom op Biesem was de Aalterse landbouwer Karel Frans Dierickx, terwijl de Bruggeling Salinier Baerevoets heel wat percelen in bezit had net in het zogenaamde Dierickxveld. Specifiek, maar terzelfdertijd ook complex.

Andere, kleine entiteiten die weinig voorkwamen, net doordat ze overwegend opgingen in een grotere wijk, waren Doorens (naar een hoeve dicht bij het Jezuïetengoed; ook wel zelf als echte wijk tussen Weststraete en Buntelaere), Ganzeplas en Craene(n)poel als deel van Looveld (de poel ook gelinkt aan Kestelstraete) en de Hulhoek bij (Pieten)Driesch. Enkele spraken voor zich zoals Oostmeulen-noord als deel van Oostmeulen, waar ook Meulewal toe behoort. Hetzelfde doet zich voor met ook nu bestaande straatnamen zoals Pilorynstraete (onder Sterre) en Droogenbrood (Oudenmeulen). Het mooi klinkende en verrassende Olieplas blijkt zich bij Haegeland/Sterre te situeren: het gezin Wille-Van de Voorde gaf dit specifieke *adres* tussen de twee andere op. De naam d'helle deed ons spontaan aan het vroegere onverharde wegdeel, ter hoogte van het bos, in de Weibroekdreef denken.⁽²⁰⁾ Het gezin De Meyer-Myncke had voordien echter een *adres* in de Kestelstraat. Een plausibele situering leek dan de nabijgelegen Hellebroek. Enkele jaren later werd er van het paar een kind geboren in Oostmeulen, zodat het eerste gedacht toch de overhand nam. Enigszins tot onze verbazing werd Baerlaers aan geen grotere buurt(en) gekoppeld.

We kunnen voor deze subgroep kort stellen dat de tweede plaatsbepaling doorgaans voor meer duidelijkheid, meer detail, zorgt. Bij subgroep 1 werden we veeleer met meer vaagheid geconfronteerd, maar we kunnen opwerpen dat een situering in de overgangszone tussen twee wijken soms specifiek is dan algemeen in een wijk.

We willen dit onderdeel afsluiten met de bedenking dat er vermoedelijk hier en daar een foutje in de vermeldingen sloop, waar we terloops al op wezen. De familie De Fauw-Buysse woonde bij enkele geboorten in de buurt van het Vyfringengoed, maar later bij het

Jesuitegoed. Uiteraard kon dit daglonersgezin zijn verhuisd. Ook hier kunnen meer gegevens vermoedelijk uitsluitsel brengen.

De net geformuleerde bedenking, de juiste plaatsbepaling van kleine entiteiten, toch te ver uit elkaar liggende wijken en het besef dat ook een verhuis in de dichte buurt al eens realiteit is, maken duidelijk dat van de *onduidelijke* groep van 24% ongeveer 5% in een nader bepaalde zone in een wijk woonde en nog eens 5% toch een andere woonst dichtbij betrok. Strikt genomen zouden we zelfs een onder- en bovengrens kunnen vastleggen, maar dit drijft ons in dit kader te ver.

ZIJN ANDERE BRONNEN DUIDELIJKER?

DE OVERLIJDENSREGISTERS

We deden een kleine steekproef in de akten, daar we constateerden dat er al twaalf jaar vroeger *adresgegevens* werden genoteerd. In die eerste jaren lazen we meermaals bepalingen als “*wyk noordzyde van de vaert*”, “*wyk over de vaerd*” of kortweg “*wyk vaert*”. Het viel ons op dat we aanvankelijk Aeltrebrugge niet speurden, maar die naam kwam vanaf 10 december 1819 toch voor. We konden vooralsnog niet uitmaken wat met de omschrijvingen is bedoeld. Komen ze overeen met de *Vaerttragel* uit de Atlas der buurtwegen? Die liep vanaf de grens met Knesselare tot aan Oostmeulen en de *Gotenwyck*. We kunnen ook de vraag opwerpen tot waar Aelterbrugge reikte. En Oostmeulen? Voor de rest ontdekten we weinig bijzonderheden. Het ging vooral om de traditioneel bekende wijknamen, zoals deze vermeld zijn voor de geboorteakten van omstreeks 1830. We vonden wel de schrijfwijze *Kesterstraete* (duidelijke verwijzing naar het Romeinse *castrum*). Compleet nieuw was de attestatie *wyk wybroeck dreeve* in 1818. Deze naam dook ook op aan het eind van de onderzochte periode. In 1844-45 vonden we nog meer nieuwe benamingen (in vergelijking met deze uit de geboorteakten) zoals: *Pietakker*, *Biesemgoed* en kortweg *Hoeksken*. Voordien weinig voorkomende namen zien we opnieuw: *Pietersveld*, *Doorens*, *Bokhouten*... Dit maakt het bepalen van iemands woonst weliswaar steeds preciezer, maar wijst ook op een altijd groter inconsequent administratief gedrag of laksheid bij zowel administratie als de betrokkenen.

Omstreeks 1832-34 was een nieuw kadaster tot stand gekomen, in opvolging van het Franse uit 1811. Met toepassing van de wet van 18 april 1841 en op basis van de kadasterplannen werd in 1844 een Atlas der buurtwegen opgemaakt.⁽²¹⁾ Dit is een inventaris van alle gemeentelijke, zowel openbare als particuliere, wegen en paden.⁽²²⁾ De openbare wegen hebben in Aalter allemaal een (straat)naam, een uitzondering niet te na gesproken, eindigend op *straet(je)*, *weg(el)*, *trigel* of *slag*. Die namen kwamen uiteraard niet zomaar uit de lucht vallen. Ze zijn genummerd tot aan 65 en omvatten nog iets meer namen. Er is telkenmale omschreven van waar tot waar ze lopen (tussen welke straten of wijken). Dit is met andere woorden een document met zeer duidelijke en bruikbare gegevens, waardoor een precieze adresbepaling (toch op straatniveau) kon. Een deel van de namen klinkt ons volkomen vreemd in de oren: Bogaerdplaatswegel, Wulvenstraetje, Kruidwitboschstraet (tussen Straethemstraet en Nieuwendamstraet) en in zekere zin ook Hellestraetje (voor de huidige Weibroekdreef; zie ook hoger). Andere zijn vertrouwd, maar kwamen geenszins in de toenmalige akten van de burgerlijke stand voor: Brauwerystraet, Bellemstraet, Bierweg, Mostaertputstraet, Statiestraet enz., tenzij op enkele uitzonderingen na zoals bijvoorbeeld de Pilorynstraet. Opmerkelijk is dat de Veldstraet liep van de Weststraet naar het kanaal.

Naast een overzichtsplan, horen er bij de atlas ook detailplannen en tabellen, onder meer een legger met de eigenaar per perceelnummer per sectie. Daarbij worden wel – en zelfs meer – wijknamen (bv. *Gottewyk*; *Destinewyk*, in de buurt van Vijfringen) en *toponiemen* (*Cloedenveld*, *Kraenveld*) gebruikt. De schrijfwijze, onder andere door het lidwoord aan de eigenlijke naam te hechten, doet al eens de wenkbrauwen fronsen (*Deleeberm* voor de Leieberm, dus langs het kanaal). De opstellers weten het zelf soms ook niet goed en gebruiken dan maar twee benamingen als een omschrijving: *De-doorens Buntelaere*, *Aelterbrugge Deweststraet* enz. Het lijkt me toch niet slecht bekeken.

We kunnen over deze bron flink uitweiden, maar die gelegenheid komt misschien nog wel. De cruciale vraag lijkt mij: waarom werd zo'n informatiebron niet aangewend voor de redactie van andere administratieve stukken, zoals de akten van de burgerlijke stand?

Dit kon zozeged maar vanaf 1844-45 (toen in principe officieel), maar gebeurde toen ook niet, terwijl de (meeste) namen al lang bestonden. Het enige tegenargument dat we misschien kunnen opwerpen, is dat de inwoners deze kennis niet hadden. Ik ben hiervan echter niet overtuigd.

BEVOLKINGSREGISTER 1847-56

We beperken ons bij deze bron tot de vermelding van de nummering en de plaatsbeschrijving. We kiezen bewust voor deze begrippen, daar *huisnummering* in de betekenis van *per straat* volkomen misplaatst is. Het basisbeginsel in Aalter was een indeling volgens de kadastrale secties.⁽²³⁾ Hoe dit concreet in zijn werk ging, proberen we te verduidelijken met twee voorbeelden. Helaas laat de leesbaarheid vaak te wensen over. Toch brachten we geen (vermoede) correcties aan.

Tabel 3 – Opmaak bevolkingsregister in 1847

Register 1 – sectie A		Register 2 – sectie C	
nummer	wijk/straat/...	nummer	wijk/straat/...
1-10	Aeltrebrug	1-33	Dorp
11-12	Roestynegoed (?)	34-41	Bellemstraet
13-16	de Boonekens (?)	43-52	Oostergem
17-18	Roestynegoed	54-56	Oostmolen
19-39	Oostmeulen	57-68	Oostergem
40-50	Pietendries	69	Dorpstraet
51-53	Pietakker	69-70	Kestelstraet
54-57	Hulhoek	71	Dorp
nummers voor 3 andere straten weggelaten		72-90	Bellemstraet
102-109	Weststraet	91-102	Dorp
opnieuw deel weggelaten		103	Loostraet
114-115	Weststraet	104	Dorp

Dit lijkt niet eenvoudig te volgen, met het voortdurend verspringen, naamverschillen (Dorp/Dorpstraet), dubbele nummering ... Ook hier duiken nieuwe straatnamen op (Loostraet) tegenover de Atlas

der buurtwegen, die slechts drie jaar vroeger werd opgemaakt. Begrijpe wie kan.

BESLUIT

Deze bijdrage is voor een flink deel een theoretische uiteenzetting en deels ook gedetailleerd uitgewerkt. We zijn er ons van bewust dat die aanpak niet altijd gemakkelijk is te volgen. Mede daardoor verwezen we enkele items naar het notenapparaat, terwijl we nog meer commentaar en bedenkingen konden uitschrijven. Uit die zaken mag blijken dat bijkomend onderzoek, in de diepte en niet zozeer in de breedte, meer duidelijkheid zou kunnen scheppen.

Ook al weer louter theoretisch waren er voldoende mogelijkheden voorhanden om iedereen in de bekeken periode een duidelijk adres te geven. Het gebruik van straatnamen was bestaande en dit lag vanaf 1844 precies vast, wellicht met zekere discussiepunten of twijfelgevallen. De Atlas der buurtwegen schiept alvast die verwachting. De gemeentelijke administratie, misschien deels door de onkunde of de niet-vertrouwdheid van een deel van de inwoners met de straatnamen, maakte er desondanks een knoeiboel van door in de geboorteakten geen consequente benamingen te gebruiken: wijknamen, naast straatnamen, maar ook specifieke locaties in wijken of recente toponiemen die al eens naar eigenaars in de buurt verwezen en dies meer ... Op de koop toe gebruikte ze een andere werkwijze voor de opmaak van het eerste bevolkingsregister, amper enkele jaren later. Dit was wellicht de meest complexe situatie, zodat het spreekwoord dat een kat haar eigen jongen niet zou vinden, opgaat. We ondervonden dit bij een vorige studie, waarbij we ervan uitgingen dat de woonplaatsinformatie uit de akten van de burgerlijke stand in combinatie met deze in de bevolkingsregisters ons duidelijkheid inzake identificatie van pleeggezinnen zou verschaffen. De vlieger ging maar ten dele op. Het ontlokte ons de bedenking dat het eerste bevolkingsregister en straatnamen niet van grote liefde getuigde.⁽²⁴⁾ Onze, in het begin van deze bijdrage uitgesproken, meerwaarde van de woonplaatsvermelding in de akten van de burgerlijke stand had toen in zekere zin al een knauw gekregen. Uiteraard is alles voor verbetering vatbaar en misschien zag het bestuur het absurde van die situatie na 1847 in. Het zou ook interessant zijn de opmaak van de bevolkingsregisters te volgen aan de hand van de Atlas der buurtwegen. Op het vlak van straatnaamgeving kan dus nog veel onderzoek gebeuren.

Voor iemand die heden ten dage op zoek gaat naar de woonplaats van bijvoorbeeld zijn voorouders, en zich vóór 1847 moet richten tot de geboorteregisters, heeft dit ook consequenties. Bij het zich baseren op altijd dezelfde woonplaatsvermeldingen, zou 70% van de gezinnen die in een relatief korte periode (maximum 15 jaar) meerdere kinderen in Aalter kreeg honkvast zijn. Iemand die niet met de problematiek vertrouwd is, zou bijgevolg concluderen dat de overige 30% verhuisde binnen de gemeente. Zeer logisch.

Ons onderzoek, dat weliswaar kan worden verfijnd, leidt tot heel andere cijfers. Grosso modo stellen we voorlopig dat 90% honkvast was, met name:

1. de oorspronkelijke groep van 71%; we weten slecht in algemene termen waar iemand woont (op het niveau van wijken, waarvan de uitgestrektheid met vaak vertakte straten, zelfs voor de eigentijdse bewoner, blijkbaar niet altijd duidelijk was);
2. van ongeveer 5% komen we preciezer gegevens te weten, met name welke zone in een wijk (hoeve, in buurt van een hoeve of gronden van een bepaalde eigenaar, ...) en
3. een resterende groep van bijna 15%, wat vrij aanzienlijk is; deze gezinnen bevinden zich als het ware in een schemerzone; op de rand van twee of meer wijken (maar dit is, enigszins contradictorisch, soms preciezer dan in een wijk algemeen).

We bekomen dit cijfer na vaststelling dat ongeveer 10% in de gemeente verhuisde tijdens de opeenvolgende bevallingen; aanvankelijk hadden we slechts zekerheid over 5%.

Het verhuiscijfer lijkt niet alleen klein, zeker gezien de tijdsspanne, maar is dit ook. Het gaat echter enkel om interne mutaties door gezinnen waarvan we meerdere geboorten attesteerden. Dit is dus een flinke beperking. Heel wat verhuizingen in de gemeente gebeurden door dienstpersoneel, bij een huwelijk enz. Ook de trek naar een randgemeente mag niet worden onderschat.

Deze conclusie doet ons uiteraard denken aan de naoorlogse onduidelijke Aalterse situatie. Daarbij is het merkwaardig dat Arthur Verhoustraete, zowat de gangmaker voor een deugdelijke straatnaamgeving, pleitte voor effectieve straatnamen in de woonkernen, maar voor wijknamen er buiten. Uit de geschetste toestand 1830-45 blijkt de rekbaarheid van zo'n systeem: het ene jaar hier, het andere daar, dan weer zozegd hier ...

NASCHRIFT

Onder vorsers onderling wordt vaak aangehaald dat men een punt achter een onderzoek en het uitschrijven ervan moet kunnen zetten. Daar is iets van aan. Dit principe botst vaak met de gedrevenheid van die vorsers die alles ondersteboven wilt keren, die zeker(der) van zijn stuk wilt zijn, door ook nog dat ene detail te kunnen verwerken. Het eerste principe wordt, afhankelijk van de persoon, om meerdere redenen ingeroepen. Wie ook het tweede zeer genegen is, koppelt het kunnen/moeten afronden niet zelden aan tijdsdruk. Bij bovenstaand artikel is het een combinatie van dit alles. Toen we, ruim een week na afspraak, onze tekst doorstuurden, ontdekten we nog eens een week later enkele zaken die ons binnensmonds deden ketteren. Zo bleken er in het geboorteregister van 1808 zo goed als consequent al wijknamen op te duiken. Het ging overwegend om de al-ombekende, maar toch werden we opnieuw met eigenaardigheden geconfronteerd, zoals de *droogen eeckbosch* en *section du Nord*. De eerste locatie lijkt eens te meer een kleine entiteit in een echte wijk, maar waar? Daarnaast nam de gemeenteraad, in het kader van de al geplande volkstelling, in 1845 een beslissing over het nummeren van de huizen.

Filip BASTIAEN

Noten:

- ¹ Voor elk van deze disciplines verwijzen we naar een standaardwerk, alhoewel er ook andere interessante studies bestaan, die verderop bij gelegenheid aan bod komen: LAROY P., *Arthur Verhoustraete en de straatnamen te Aalter*, in: Land van de Woestijne, jg. 24 (2001), nr. 1, p. 27-55 + aparte openslaande kaarten; DEVOS A., DEVOS M. & STOCKMAN L., *Meetjeslandse plaatsnamen van voor 1600. Deel II Het Houtland Band 1 Aalter*, Maldegem, 1991.
- ² Het aanleggen en bijhouden van bevolkingsregisters is in principe verplicht door de Franse wet van 19-22 juli 1791. Die bleef op vele plaatsen dode letter. In de Hollandse tijd werden ook pogingen ondernomen, maar de opgestelde documenten zijn doorgaans meer te beschouwen als een volkstelling en niet zozeer als bevolkingsregisters met (alle) voortdurende wijzigingen. Voor de deelgemeenten Lotenhulle en Poeke zijn in het Gemeentearchief die lijsten voor 1818 en 1829 beschikbaar (met beperkte mutaties). Meer over deze bronnen in BRACKE N., *Een monument voor het land: overheidsstatistiek in België 1795-1870*, Gent (Academia Press), 2008, p. 286-287.
- ³ We vonden hiervan alvast sporen voor het eind van de 19de eeuw. Misschien is het gebruik ouder. Gemeentearchief Aalter (verder GAA), *fonds Aalter modern* (fAm), 504:172.3 (notulen schepencollege: 4 juni 1890 en 3 oktober

1900); huisschilder August Van Landeghem deed het laagste bod en er werd beslist dat een veldwachter hem moest vergezellen om de volgorde aan te wijzen. Ik herinner me ook dat ons onderlijk huis in de Oostmolenstraat meerdere (deels minder goed leesbare) boven elkaar geschilderde nummers had, een duidelijk gevolg van die 'schilderactiviteiten'. Die nummering herinnerde trouwens ook aan een minder lange Oostmolenstraat, zoals uit de tekst blijkt.

- ⁴ GAA, *fAm*, 205.1 (registers briefwisseling: 3 april 1848).
- ⁵ Voorbeelden van problemen door bijnamen en verwisseling van voornamen in GAA, 205.1, registers briefwisseling, 25 februari 1836 (°Naessens, maar door huwelijk moeder beter bekend als Vermeulen) en 11 januari 1857 (een Jean voor Joseph genomen).
- ⁶ Meer informatie hierover in BASTIAEN F., *De spoorweg in de groei van een plattelandsdorp: Aalter, op de lijn Gent-Brugge*, in: Land van de Woestijne, jg. 11 (1988), nr. 1-4, p. 72-75 en kaart p. 80-81.
- ⁷ DE BAETS D., *Postgeschiedenis en Postmerken van Aalter*, Gent (fisto-studie nr. 10), 1987, p. 6-14.
- ⁸ Een reorganisatie van deze werkwijze is uiteengezet in GAA, *fAm*, 205.1 (ingekomen briefwisseling: 20 februari 1823). Dit systeem hield deels op te bestaan door de aanleg van de spoorweg: GAA, *fAm*, 205.1 (registers briefwisseling: 5 februari 1840). Voorbeelden van de veldwachter als drager van gemeentelijke correspondentie naar andere administraties en zelfs particulieren in GAA, *fAm*, 205.1 (registers briefwisseling: 28 februari 1840 en 4 maart 1841).
- ⁹ In een andere bronnenreeks was zelfs sprake van het "gehugt driesch op de limiten van Ursele". We onderzochten niet of dit begrip consequent werd gebruikt. GAA, *fAm*, 205.1 (registers briefwisseling: 25 juni 1840).
- ¹⁰ CAMERLINCKX J., *Van Velt Houck tot parochie Sint-Maria-Aalter*, in: Land van de Woestijne, jg. 24 (2001), nr. 2, p. 21-23.
- ¹¹ Over het historische Aaltershoekken zie VERHOUSTRAETE A., *St. Maria-Aalter*, in: Appeltjes van het Meetjesland, jg. 8 (1957), p. 207-246.
- ¹² In het totaalpakket aan akten vonden we 1769 specifieke woonplaatsgegevens. 546 hiervan sloegen op koppels die slechts eenmaal voorkwamen: door uitwijking, een laattijdig huwelijk, hertrouwen enz. Deze waren voor dit deel van het onderzoek niet nuttig (wel voor het woonplaatsgegeven op zich). De resterende 1223 vermeldingen waren goed voor 442 gezinnen (na het bekijken van de schrijfwijzen om sommigen bij elkaar te plaatsen, terwijl leeftijdsvergelijking soms aan het licht bracht dat twee koppels dezelfde familienamen hadden; fouten zijn echter niet uitgesloten; het controleren van nog meer gegevens zou die alvast beperken). Zij kwamen elk twee- tot zesmaal in onze telling voor. Hoe hoger het aantal vermeldingen, hoe interessanter, want hoe meer kans op verschillende benamingen.
De drie groepen zijn:
 - ¹ altijd dezelfde woonplaatsgegevens (313); in principe zijn het er drie meer, maar ze verhuisden ook voor of na vier geboorten op dezelfde woonplaats, maar we telden ze niet dubbel in het totaal;
 - ² verschillende gegevens en die duidelijk wijzen op een verhuis in de gemeente (minimum 24) en
 - ³ een of meerdere elementen wijzen er op dat de verschillende woonplaatsgegevens niet noodzakelijk op een verhuis betrekking hebben: dit is zeer duidelijk als een eerste en laatste vermelding identiek zijn en een of de tussenliggend(e)

verschillend, en ook bij plaatsnamen in elkaars buurt. Het is (iets) moeilijker als we over slechts twee gegevens beschikken: gaat het om een grensgebied, een deeltje in een groter geheel ...? Initieel ging het om 107 gezinnen of 24%. De tweede groep kan met een deel van de gegevens – vooral bij talrijke vermeldingen – in groep drie terecht komen (ook verschuivingen van 3 naar 2 kunnen na het verzamelen van meer informatie), waardoor we al eens met wisselende cijfers (moeten) werken.

- ¹³ LAROY P., *a.w.*, p. 42: Biesemveld was een klein deel van de heerlijkheid Biesem.
- ¹⁴ LAROY P., *a.w.*, p. 33 en 36. Op de volgende pagina's in deze publicatie komt nog uitleg voor over de situering van bepaalde oude wijken of straten en die verder in onze tekst aan bod komen. We nemen niet telkens een afzonderlijke verwijzing op.
- ¹⁵ Dit is ook zo voor: Dierickx-Van Daele en Verplaetse-Van de Voorde.
- ¹⁶ Hierbij kunnen we vernoemen: Iduyt-Cocquyt, Neirinck-Aerens en Van Tomme-De Langhe.
- ¹⁷ Het gaat om de gezinnen Van der Schaege-De Schryver (koopman), Andries-De Baets, Andries-Vuylsteke (beiden metselaar), Claeys-Van Thienen en De Wilde-Danneels (schoenmaker). Bij het laatste paar ging het om tweemaal Meuledreeve en tweemaal Plaetse, steeds afwisselend.
- ¹⁸ Met name Boghaert-Van Hecke, Martens-Verhoestraete en Van Severen-De Sutter (broodbakker).
- ¹⁹ De familieSaelens-Lossy liet achtereenvolgens Haegeland, Schoonberg en Straethem als adres optekenen. Die wijken liggen wel in elkaars buurt, maar palen onderling niet alle aan elkaar, zodat hierbij veeleer in een woonstverandering moet worden geloofd.
- ²⁰ Volgens Arthur Verhoustraete stond er omstreeks 1960 net geteld één woning in Helle, dicht bij Oostmolen. Weibroek beschouwde hij als behorend bij Houtem. Zie LAROY P., *a.w.*, p. 32.
- ²¹ Een korte geschiedenis en het doel van de atlas is te vinden op: <http://arch.arch.be/index.php?l=nl&m=nieuws&r=alle-nieuwsberichten&a=2015-09-28-de-atlas-van-buurtwegen-van-de-provincie-brabant-1-archieffrees-3-bewaarplassen>.
- ²² Digitale raadpleging voor alle Oost-Vlaamse gemeenten is mogelijk op: <http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php> en op <http://www.geopunt.be/catalogus>.
- ²³ Zie hieromtrent ook BAECKELANDT R., *Bevolkingsregisters Aalter*, in: Land van de Woestijne, jg. 33 (2010), nr. 4, p. 39.
- ²⁴ DE BAETS L. & BASTIAEN F., *Aalterse pleeggezinnen voor Gentse vondelingen, 1830-1876*, in: De Levensboom, jg. 29 (2016), nr. 4, p. 135.

BIJLAGE AALTERSE STRAATNAMEN 1830-1845

Opmerking: deze lijst is gebaseerd op vermeldingen in de geboorteakten van 1830-1834, 1838-39 en 1844-45. Gezien het selectieve karakter is ook de *eerste vermelding* relatief. Het turven van alle akten zou meer *wyknamen* kunnen opleveren en bepaalde kunnen ook vroeger en langer worden vermeld. Deze studie en lijst kan dus worden verfijnd. Het is vermoedelijk ook toeval dat namen die weinig voorkomen, zowel in het eerste als het laatste onderzoeksjaar werden geattesteerd.

Een naam die slechts eenmaal voorkomt, is enkel opgenomen in de kolom *eerste vermelding*.

We gebruiken de term *wyknaam*, daar er in de akten altijd sprake is van *wyk*: het begrip slaat zowel op een plaats-, straat of wijknaam. Vermeldingen met minieme spellingafwijking voegden we samen (bv. *Bies(s)em*), voor zover mogelijk (*Grandmère* werd ook in twee woorden geschreven). We hanteren de spelling uit de akten.

Namen onder elkaar en gevolgd door een * mogen vermoedelijk worden samengevoegd, alhoewel we in de tekst voorbehoud maken voor *Looveld* en *Looveldstraete*. Die laatste is misschien te associëren met de *Veldstraete*. Het samenvoegen mag wel gelden voor *Dorp* en *Plaetse* en waarschijnlijk evenzeer voor *Driesch* en *Pieten-driesch*.

Wyknaam	Aantal vermeldingen	Eerste vermelding	Laatste vermelding
Aelterbrugge	54	1830	1845
Aeltershoekskén	253	1830	1845
Aermveldeken	11	1830	1839
Baer(e)voetsveld	4	1838	1845
Baerlaers	8	1844	1845
Bies(s)em	21	1831	1845
Biesemveld*	4	1830	1838
Bies(s)emveldeken*	41	1830	1845
Bockhouten	2	1839	1845
Braeme	16	1830	1845

Buntelaere	42	1830	1845
Craene(n)poel	12	1830	1845
D'helle	1	1833	-
Dierickxveld	20	1832	1845
Doorens	1	1834	-
Dorp	82	1831	1845
Driesch	2	1830	-
Droogenbrood	1	1838	-
Ganzeplas	2	1839	-
Grandmère	3	1838	1845
Haeg(e)land	30	1830	1845
Haendekoeye	10	1830	1838
Hauthem	21	1830	1845
Hoekestraete	13	1830	1845
Hooggoed	6	1830	1834
Hulhoek	5	1831	1845
Jesuitegoed	9	1832	1845
Kattewegel	67	1830	1845
Kestelstraete	58	1830	1845
Klippelhof	3	1831	1839
Looveld*	44	1830	1845
Looveldstraete*	3	1844	1845
Maenewaerde	34	1830	1845
Meuledre(e)ve	32	1830	1845
Meulewal	2	1830	1834
Nieuwendam	32	1830	1845
Olieplas	1	1833	-
Oostergem	31	1830	1845
Oostmeulen	133	1830	1845
Oostmeulen noord	2	1831	1838
Oudenmeulen	167	1830	1845
Oudleyken	15	1830	1845
Paetersveld	17	1831	1845

Wyknaam	Aantal vermeldingen	Eerste vermelding	Laatste vermelding
Pietendriesch	19	1830	1845
Pietersveld	1	1844	-
Pilorynstraete	1	1845	-
Plaetse	130	1830	1839
Schoonberg	19	1830	1845
Schuerloot	1	1838	-
Sterre*	62	1830	1845
Sterrestraete*	32	1830	1845
Straethem	79	1830	1845
Vaenders	6	1833	1845
Veldstraete	13	1831	1839
Vyfringengoed	5	1830	1844
Weststraete	85	1830	1845
Woestyne*	1	1833	-
Woestynegoed*	4	1831	1845

DE VOORDELEN VAN LICHAMELIJKE TEKORTKOMINGEN.

AFGEKEURDE CONSCRITS IN LOTENHULLE (1800-1814).

In dit artikel werpen we een blik op de Lootse conscrits die omwille van lichamelijke redenen afgekeurd werden om hun dienstplicht te voltooien (tussen 1800 en 1814). ⁽¹⁾ Tijdens dit onderzoek hebben we een gegevensbestand van 436 jonge mannen kunnen samenstellen, waarvan we zeker zijn dat 95 onder hen door de onderprefect of door de rekruteringsraad afgekeurd werden (21,79% van het totaal). ⁽²⁾ We zijn er ons van bewust dat we niet alle gegevens hebben kunnen vinden, door de onvolledigheid van de bewaarde documenten en door bronnen die op andere plaatsen bewaard worden in het archief uit de Franse periode. De bronnen over de conscriptie zijn zo talrijk, dat het niet mogelijk is om alle bestaande lijsten door te nemen op zoek naar alle Lootse conscrits. Desalniettemin hebben we veel tijd in het archief doorgebracht om een zo volledig mogelijk beeld te kunnen schetsen over dit thema.

Na een korte schets over het systeem van de conscriptie behandelen we de conscrits met een te kleine lichaamslengte, vervolgens komen verschillende lichamelijke aandoeningen en tekortkomingen aan bod.

DE CONSCRIPTIE ONDER HET FRANSE BEWIND

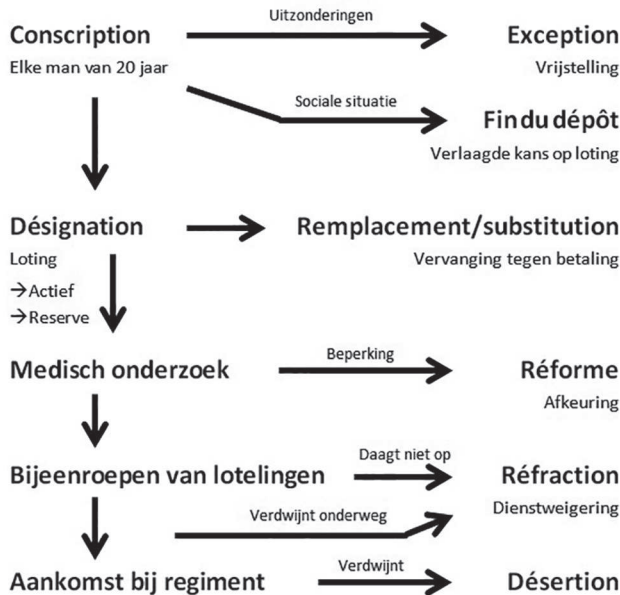
Onder de Franse overheerser werd de algemene dienstplicht ingevoerd, ook wel de conscriptie genoemd. Met de wet Jourdan-Delbrel van 19 Fructidor VI ⁽³⁾ (5 september 1798) werd de dienstplicht op een systematische wijze ingevoerd. De wet zorgde ervoor dat er een constante maar gestage vernieuwing van het leger zou plaatsvinden. Elke man tussen 20 en 25 jaar moest zich in de eerste maand van het jaar (Vendémiaire) op een *tableau* inschrijven, naargelang zijn leeftijd. Van die indeling in vijf klassen werd er eerst in de klasse van de jongsten geloot. Daardoor verkleinde de kans op loting ieder jaar en de militaire dienst kon bijgevolg maximaal vijf jaar duren. ⁽⁴⁾

De organisatie van de conscriptie kwam voornamelijk op de schouders van de prefecten ⁽⁵⁾ en de burgemeesters terecht. De prefectuur

zorgde voor de oproepingslijsten, de toewijzing van conscrits of lotelingen over de verschillende kantons en spoorde deserteurs en dienstweigerers op. Net onder de prefect stond de onderprefect, die instond voor de contacten op het terrein binnen zijn toegewezen arrondissement. Hij zag erop toe dat de oproepingslijsten adequaat werden ingevuld, hij zorgde voor de loting van de conscrits en hij organiseerde een medisch onderzoek.

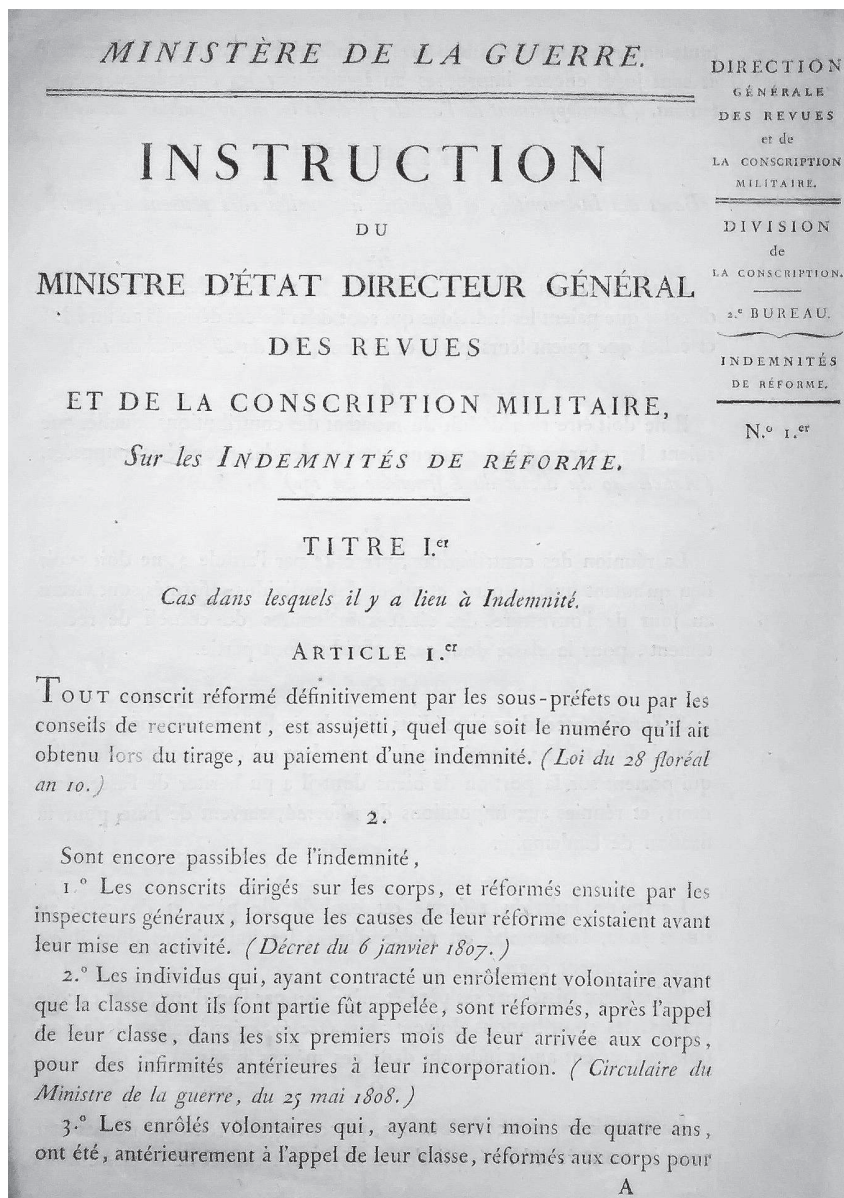
Bij elke trekking werd er een actief en een reservecontingent geloot, de laatste diende om de dienstweigerers en deserteurs te vervangen. Na de loting werden er in de gemeentes affiches gepubliceerd waarop de mannen konden zien of ze al dan niet geloot waren. Acht dagen na die publicatie moesten de conscrits zich aanmelden in de kantonhoofdplaats, waar ze het medisch onderzoek dienden af te leggen. Ongeschikten kregen een vrijstelling, de goedgekeurde mannen werden naar verschillende kazernes gestuurd.

Elke conscrit werd dus medisch gekeurd, waarna in eerste instantie de onderprefect of in tweede instantie de *conseil de recrutement* besliste of de jongeman geschikt was voor de dienst. Vanaf het jaar XIV (1804-1805) werd het medisch onderzoek pas na de loting

Het verloop van de conscriptie vanaf het jaar XIV, rechts staan enkele uitzonderlijke statussen.

uitgevoerd ⁽⁶⁾, met als gevolg dat afgekeurde conscrits vervangen werden door de volgende in rij. De meeste mannen werden afgekeurd omdat ze te klein waren, waardoor ze de status van *réformé* kregen. ⁽⁷⁾ Daarnaast konden de conscrits een ongeschiktheidsverklaring bekomen als ze aan bepaalde ziektes leden of andere

Instructie over de boetes die réformés dienden te betalen, 30 januari 1809.

fysieke tekortkomingen hadden. Het ontbreken van de wijsvinger bijvoorbeeld zorgde er eenvoudigweg voor dat de persoon in kwestie geen musket kon hanteren. ⁽⁸⁾ In 1794 werden er maar liefst 54 verschillende vormen van *réforme* vastgelegd. ⁽⁹⁾

Daartegenover stond wel dat er een vergoeding moest betaald worden, dewelke vastgelegd werd door de prefect en afhankelijk was van de belastingen die de conscrit of zijn ouders betaalde. Indien het gezin van de conscrit gezamenlijk minder dan 50 frank belastingen betaalde, werd er geen boete opgelegd. Hoe meer belastingen men betaalde, hoe hoger de boete opliep. In bepaalde gevallen kon de prefect boetes kwijtschelden als er toch meer dan 50 frank belastingen betaald werden. Dat kon het geval zijn wanneer er al enkele zonen in dienst waren, het om een kroostrijk gezin ging of men in een bepaalde nood verkeerde.

Het gebeurde dus vaak dat conscrits die uitgeloot werden om in dienst te treden, achteraf pas als *réformé* werden gekwalificeerd. In dat geval kregen ze naast de boete ook de rekening voorgeschoteld om een vervanger te betalen, een dure aangelegenheid die een landbouwersgezin meestal niet kon betalen. ⁽¹⁰⁾ In dit artikel werpen we een blik op de afgekeurde conscrits in Lotenhulle, met een focus op de periode tussen 1800 en 1814 (de periode voor 1800 is weinig gedocumenteerd in de archieven).

Voor een grondig overzicht van de verschillende termen die gebruikt werden in het kader van de conscriptie is in dit artikel geen ruimte, maar in het glossarium bij het artikel van Olivier Van Rode uit 2013 worden de termen uitvoerig uitgelegd. ⁽¹¹⁾

DÉFAUT DE TAILLE

De belangrijkste reden waarom conscrits werden afgekeurd, was wegens *défaut de taille* ofwel een beperkte lichaamslengte. Twee eeuwen geleden lag de gemiddelde lichaamslengte een stuk lager dan vandaag. Het was echter van belang dat het Napoleontische leger over soldaten beschikte die voldoende groot waren, aangezien de legers recht tegenover elkaar stonden en grote soldaten er voor zorgden dat de vijand sneller zou terugdeinzen. Napoleontische oorlogsvoering kenmerkte zich door opvallende uniformen en compacte eenheden, waarbij psychologische elementen een belangrijke rol speelden.

Elke jongeman die te klein was, kon niet geïncorporeerd worden in het leger. Als gevolg daarvan werden al degene die de minimumgrens niet bereikten gekwalificeerd als *réformé*. In de jaren IX en X (van september 1800 tot september 1802) lag die grens op 1,624 meter. Volgens de cijfers van tijdgenoot Hargenvilliers was de gemiddelde lichaamslengte van Franse mannen 1,62 meter, wat dus gelijk liep met de minimumgrens om tot het leger te mogen toetreden.

Als gevolg daarvan werd die grens stelselmatig naar beneden getrokken, omdat het anders moeilijk werd om voldoende soldaten te ronselen. In de lichten van de jaren XI en XII (van september 1802 tot september 1804) werd de minimumlengte verlaagd naar 1,598 m, het jaar daarop volgde er nog een aanpassing naar 1,544 meter. Na 1806 werd die grens niet meer verlaagd, maar in verschillende gebieden werden de regels niet zo streng meer nageleefd. ⁽¹²⁾ Die laatste aanpassing in 1804 werd gedaan om de regimenten met lichte infanterie te voorzien van *voltigeurs*, dat waren de mannen die kleine schermutselingen moesten voeren in tegenstelling tot de functie die de linietroepen hadden. Die *voltigeurs* moesten een kleinere gestalte hebben om zich minder opvallend te kunnen voortbewegen op het slagveld. Om dat te bekomen waren er "*hommes bien constitués, vigoureux et lestes, mais de la plus petite taille*" nodig. ⁽¹³⁾

In de lichte van 1813 uit Lotenhulle werden vier mannen afgekeurd omwille van hun te kleine gestalte, werden in de lichte van het volgende jaar geplaatst en konden dan wel opgeroepen worden. De vier jongemannen waren duidelijk te klein om hun dienst te mogen voltooien, toch werden ze niet definitief afgekeurd. Dat werd bepaald door een instructie van de Minister van Oorlog uit 1811, waarin bepaald werd dat conscrits die tussen 1,488 en 1,544 m groot waren, doorverwezen werden naar de *levée* van het volgende jaar (dat werd *ajournement* genoemd). ⁽¹⁴⁾ Ook al was Jan-Baptist Vandervennet slechts 1,49 m groot, hij was nog niet helemaal zeker dat hij zijn plicht voor het Franse vaderland niet zou moeten volbrengen. Hij werd in 1813 doorgeschoven naar de volgende lichte, wat het jaar daarop nog eens gebeurde. ⁽¹⁵⁾ Gelukkig voor hem moesten de Fransen het onderspit delven en werd hij dus niet opgeroepen om te vechten in het Franse leger.

De meerderheid van de afgekeurde conscrits was ongeschikt voor de militaire dienst als gevolg van hun beperkte lichaamslengte. Ook in Lotenhulle was dat het geval. Van de 95 mannen waarvan er ze-

In het midden worden de conscrits geloot, rechts wordt er een conscrit gemeten met een meetstok.

kerheid is dat ze afgekeurd zijn, zijn er 52 die de status van *réformé* gekregen hebben omdat ze te klein waren. Niet bij alle mannen staat de lichaamslengte vermeld ⁽¹⁶⁾, maar de kleinste onder de Loothe conscrits was Charles Van Renterghem (°1779). Hij maakte deel uit van de eerste klasse van het jaar VII en was op zijn 20 jaar slechts 1,33 meter groot. ⁽¹⁷⁾ Bij hem kunnen we dus spreken van dwerggroei, net als bij enkele andere mannen. Nog drie anderen waren kleiner dan 1,40 m, ook zij kwamen dus zeker niet in aanmerking om toegelaten te worden in het leger.

Ook Josse Goethals, een huisknecht geboren in 1789, kwam niet in aanmerking om het Napoleontisch leger te verwoegen. Hij was amper 1,42 meter groot en kwam dus meer dan tien centimeter te kort om zijn militaire dienst te mogen voltrekken. Ook zijn jongere broer Jan Baptist (°1790) had geen echte groeispurt gekend, hij was maar 1,45 m groot.

De kleine gestalte was vaak een familie-eigenschap, aangezien ook twee van de broers Van Braeckel te klein waren voor de militaire dienst. Joseph (uit de lichtung van 1809) was slechts 1,53 meter groot en dus werd hij door de rekruteringsraad afgekeurd. Zijn vier

jaar jongere broer Pieter Francies was maar één centimeter groter en dus werd hij ook afgekeurd. Hij hoorde echter bij de vier afgekeurde conscrits uit de lichting van 1813, dus hij werd niet definitief afgekeurd. ⁽¹⁸⁾ In augustus 1813 werd hij toch geïncorporeerd in de reservecompagnie, om het contingent van 1815 te vervolledigen. ⁽¹⁹⁾

In totaal waren er minstens 22 conscrits die kleiner waren dan anderhalve meter. Door de onvolledigheid van de gegevens kunnen we ervan uitgaan dat er nog anderen niet groter waren dan 1,5 meter. Bovendien vermoeden we dat het ontbreken van de lichaamslengte bij sommige conscrits in de lijsten van de latere jaren (na 1806) erop kan wijzen dat die mannen sowieso te klein waren, maar hiervoor hebben we geen bewijzen. Daarnaast is het belangrijk om te vermelden dat verschillende metingen van eenzelfde conscrit niet steeds dezelfde resultaten opleverde. Enkele conscrits die door de onderprefect doorgestuurd werden naar de rekruteringsraad, bleken bij een nieuwe meting door de raad iets groter of kleiner te zijn. Dat verschil bedroeg meestal maar één à twee centimeter, maar enkele keren lag het toch rond de vijf centimeter. Op die manier moeten we de gevonden gegevens toch enigszins in vraag stellen, maar we hebben geen andere bronnen die ons bijkomende informatie kunnen verschaffen.

Aan het andere uiteinde vonden we vijf mannen die 1,8 m of groter waren. Karel Vermeere (°1783) en Livin Mortier (°1786) waren de grootste jonge mannen onder de Lootse bevolking, zij maten allebei 1,815 m. ⁽²⁰⁾ De grootste mannen die geïncorporeerd werden in het Franse leger, werden vooral bij de grenadiers ingedeeld. In een volgende publicatie over de Lootse soldaten gaan we daar verder op in.

De gemiddelde lichaamslengte van jonge mannen in Lotenhulle scheerde dus geen hoge toppen, zoals te verwachten was. Aan de hand van de militieregisters is het mogelijk om de gemiddelde lichaamslengte van de Lootse mannen te bepalen, maar dit draagt weinig bij tot dit onderzoek. Voor de volledigheid willen we dit toch vermelden, de 360 mannen waarvan we de lichaamslengte weten waren gemiddeld 1,635 meter groot, iets groter dan het gemiddelde in het Franse rijk. Het is zo dat de kleinste mannen al afgekeurd werden door de onderprefect en dus niet meer de moeite moesten doen om voor de rekruteringsraad te verschijnen. Aangezien het duidelijk genoeg was dat die mannen niet voldeden aan de standaarden, probeerde de onderprefect om het werk van de raad te verlichten.

Over het algemeen was de beperkte lichaamslengte in België minder problematisch dan in Frankrijk, tussen 1806 en 1810 werden er procentueel gezien minder mannen afgekeurd omwille van hun *défaut de taille* ⁽²¹⁾. Hieronder zullen we zien dat andere lichamelijke beperkingen of aandoeningen ook heel belangrijk waren als reden tot *réforme*.

LICHAMELIJKE GEBREKEN

Een opsomming van alle conscripts die een beperkte lichaamslengte hadden, draagt weinig bij tot dit kwalitatieve onderzoek. Daarom gaan we verder met andere beperkingen of tekortkomingen die ertoe leidden dat Lootse jonge mannen vrijgesteld werden van de dienstplicht. Wegens de intensieve arbeid in de landbouw en de huisnijverheid kwam het vaak voor dat jonge mannen zich bezeerden, soms met blijvende letsels tot gevolg. Door de gebrekkige verzorging waren er soms amputaties nodig wanneer wonden geïnfecteerd raakten. De jonge mannen werden al in hun tienerjaren in het arbeidsproces ingeschakeld, waardoor zij ook blootgesteld werden aan risico's binnen hun beroep.

“AAN HANDEN EN VOETEN GEBONDEN”

Het grootste aantal mannen werd afgekeurd omwille van bot- of gewrichtsaandoeningen. De belangrijkste lichaamsdelen voor een soldaat waren zijn handen en zijn voeten, als hij daar een beperking had kon het zijn functie als soldaat in het gedrang brengen. Augustin Frodure, een wever uit de lichterij van 1806, werd afgekeurd omdat hij verminkt was aan beide handen. Net als veel Lootse mannen hield hij zich bezig met het weven van vlas, het is mogelijk dat hij zijn handen verminkt had bij die vorm van huisnijverheid. ⁽²²⁾

In de lichterij van 1807 werd wagenmaker Constantin Mortier afgekeurd omdat hij verminkt was aan twee vingers van zijn linkerhand. Een jaar later werden twee Lootse mannen afgekeurd omwille van aandoeningen aan hun handen. Pieter Langeraert (°04-02-1788) ⁽²³⁾ was aan zijn rechterhand verminkt, mogelijk als gevolg van een voorval dat hij als landbouwer meemaakte. Molenaar Eugène Vandenberghe was een vinger kwijtgeraakt van zijn rechterhand, ook bij hem kon dat veroorzaakt zijn door de uitoefening van zijn beroep.

Ook Jan Baptist Falens uit de lichte van 1806 had een “*défaut de la première phalange du géant doigt de la main gauche*”, maar ondanks die aandoening aan zijn vinger werd hij toch niet afgekeurd. ⁽²⁴⁾

Een andere Looze conserit die een aandoening aan zijn handen had, was Eugène Benedictus Vandervennet. De conserit werd geloot uit de lichte van 1812 en uit het medisch onderzoek bleek dat hij een misvorming aan zijn rechterhand had. Ook bij hem is het mogelijk dat hij de kwetsuur opliep bij de uitoefening van zijn beroep, hij was namelijk een olieslager. Aangezien dat ook een intensieve ambacht was, is het mogelijk dat hij zijn rechterhand permanent bezeerd had tijdens de handenarbeid. Zijn broer Augustin werd een jaar eerder afgekeurd omwille van een misvorming aan zijn hals. ⁽²⁵⁾ Tot slot werd Jan Baptist De Witte door de rekruteringsraad in 1811 onderzocht wegens een verminkte linkerarm en een misvormde rechtervoet, maar hij werd toch capabel geacht en later werd hij geïncorporeerd in de reservecompagnie van de *garde nationale* (de militie).

Hierboven gaven we aan dat veel tijdelijke en permanente kwetsuren en/of aandoeningen te wijten waren aan de gevaren waaraan jonge mannen blootgesteld werden tijdens het arbeidsproces. Het is echter twijfelachtig of alle voornoemde *réformés* zich bezeerd hadden tijdens de handenarbeid. Een andere mogelijkheid is dat de mannen zich bewust gingen verminken om aan de dienstplicht te ontsnappen of dat ze zich lieten verminken door iemand anders, bijvoorbeeld door een chirurgijn. Dit deden ze omdat ze op die manier aan de dienstplicht konden ontsnappen. Er waren verschillende legale manieren om de militaire dienst te ontlopen, zoals vervanging, maar door een aandoening te veinzen konden jonge mannen er ook in slagen om afgekeurd te worden en zo niet naar het front gestuurd te worden.

Logischerwijs leidde dat tot talloze misbruiken van het systeem. In bepaalde regio's in Zuid-Frankrijk was zelfverminking een wijdverspreid fenomeen ⁽²⁶⁾, maar ook in het Scheldedepartement zijn er een aantal voorbeelden van te vinden. Twee conserits uit Nederbrakel werden bijvoorbeeld niet afgekeurd door de rekruteringsraad omwille van hun verminkte handen, de raad besliste dat ze zichzelf verminkt hadden. Daarop werden ze naar een eenheid *pontonnières* ⁽²⁷⁾ gestuurd, waardoor ze dus toch niet aan de legerdienst konden ontsnappen. ⁽²⁸⁾

We kunnen hier enkel maar de hypothese naar voor schuiven dat ook Lootse mannen zichzelf verminkten om de dienstplicht te ontlopen, we hebben namelijk geen bronnen die dit kunnen bevestigen. Het is echter waarschijnlijk dat dat het geval was, want maar weinig jonge mannen in het Schelvedepartement waren enthousiast om hun leven te riskeren voor een vreemde bezetter. Door de opeising van mannen werd de lokale economie getroffen, veel gezinnen slaagden er niet meer in om zelf in hun levensonderhoud te voorzien. Daarom is het logisch dat er op allerlei creatieve manieren geprobeerd werd om de loting te omzeilen, al dan niet op legale wijze.

Naast problemen aan de handen hadden enkele mannen ook last van hun onderste ledematen, een significant probleem als je weet dat de soldaten vaak dagenlange marsen moesten uitvoeren. Meevechten tijdens de veldtocht naar Rusland bijvoorbeeld, dat was zo goed als onmogelijk als mannen leden aan een aandoening aan hun voeten. Eugène Tytgat (°1782) werd voorlopig afgekeurd omdat hij pijn had aan zijn linkerbeen. Ook Livin De Cloedt was verminkt aan zijn linkerbeen, hij werd wel definitief afgekeurd.⁽²⁹⁾ Dagloner Joseph Claeys uit de lichting van 1810 werd bij het medisch onderzoek niet als *réformé* gekwalificeerd, ondanks de bemerking dat hij kreupel was. Hij was één van de ongelukkigen die uitgeloot werd, maar bij een volgende fysieke controle werd hij toch afgekeurd wegens een misvorming aan het rechterbeen. Een geluk bij een ongeluk, zou je het kunnen noemen.

Ook Pieter Leopold Vandevoorde had geen geluk bij de loting, hij werd opgeroepen om het leger te vervoegen in 1811. Na een medische check-up werd er ook bij hem vastgesteld dat zijn rechterbeen misvormd was. Mogelijk kwam dat door een ongeluk dat hij als molenaar meemaakte, maar daar kunnen we niet zeker van zijn. Daarnaast werd Karel Lodewijk Van Damme in 1812 opgeroepen om zijn legerdienst te doen, maar bij nader inzien was hij ook niet geschikt om soldaat te zijn in de *Grande Armée*. De wever had een misvormde voet en daarom werd hij toch niet verplicht om zijn leven te riskeren in dienst van de Franse overheerser.⁽³⁰⁾

Bij Constantin De Smedt (°1790) werd er vastgesteld dat zijn rechtervoet verminkt was. Hij werd ook naar het hospitaal omdat hij een zweer op een van zijn benen had. Omwille van die reden werd hij naar de lichting van 1811 doorgeschoven en het jaar daarop werd hij ook *ajourné* naar de lichting van 1812 om daar bovenaan de lijst te staan. Desalniettemin werd hij niet opgeroepen voor het leger.⁽³¹⁾

RUGKLACHTEN

Naast blessures aan ledematen werden een aantal Lootse mannen afgekeurd omdat ze rugproblemen hadden. Florentin Van Nieuwlandt was een landbouwer uit de lichter van 1807 en hij werd afgekeurd omdat hij aan een hernia leed. De zware arbeid die de jonge landbouwer verrichte kan een mogelijke verklaring zijn voor zijn rugproblemen. Daarnaast is het ook mogelijk dat hij het letsel opliep tijdens het paardrijden. Roger Darquenne gaf in zijn studie over de conscriptie in het departement Jemappes aan dat veel mensen een hernia opliepen door te veel te paardrijden. ⁽³²⁾ De kans bestaat dat dat bij Van Nieuwlandt het geval was.

In de lichter van hetzelfde jaar had ook Joseph Vandebossche rugklachten. Hij werd uitgeloot om zijn dienstplicht te vervullen, maar hij werd op 21 januari 1807 afgekeurd door de onderprefect omwille van zijn beperkte lichaamslengte (1,54 meter) en omdat hij gebocheld (*bossu*) was. Daardoor was hij ongeschikt voor de militaire dienst. Zijn vijf jaar jongere broer Jacobus Francies werd ook afgekeurd omwille van rugproblemen. Hij was één van de gelote conscripts uit de klasse van 1812, maar na het medisch onderzoek bleek dat hij een afwijking aan zijn ruggengraat had en dat hij net als zijn broer gebocheld was. Bij verder onderzoek bleek dat hun oudere broer Francies ook afgekeurd werd omdat hij gebocheld was. Alle drie de broers waren wevers, dus er is geen directe aanwijzing dat ze hun aandoening opgelopen hadden tijdens het arbeidsproces. Het is mogelijk dat ze alle drie dezelfde genetische afwijking hadden, waardoor ze ongeschikt waren om in het Napoleontische leger te vechten. ⁽³³⁾

ZINTUIGLIJKE AANDOENINGEN

Een volgende reden om de *réforme* te bekomen was een zintuiglijke aandoening. In de lichter van 1808 werd de dagloner Jan Huyvaert afgekeurd omdat hij aan de oogafwijking *strabisme* leed, wat de wetenschappelijke term is voor scheelzien. Dat kon een gevolg zijn van bijziendheid, waar volgens Darquenne veel jonge mannen aan leden. ⁽³⁴⁾ Die aandoening was voldoende om conscripts af te keuren voor de legerdienst, scherp ver kunnen kijken was belangrijk in de oorlogsvoering. Er bestonden al brillen,

maar enkel rijkere mensen (vooral de officieren dus) konden zich een bril veroorloven.

Ook Karel De Wulf uit de lichting van 1806 leed aan een oogaandoening, namelijk aan *ophtalmie habituelle* ofwel een oogontsteking. De wever werd toch niet afgekeurd door de rekruteringsraad en dus werd hij niet vrijgesteld van de dienstplicht. Veel mensen die begin 19de eeuw een oogontsteking kregen hadden het ongeluk om aan dat oog (of aan beide ogen) blind te worden, wegens de gebrekkige geneeskunde. Blijkbaar was dat bij De Wulf niet het geval, waardoor hij niet als ongeschikt werd verklaard. ⁽³⁵⁾

Naast oogaandoeningen konden mannen ook problemen hebben met het gehoor. Het spreekt voor zich dat soldaten over een goed gehoor dienden te beschikken, om de bevelen van de officieren en onderofficieren te kunnen begrijpen. Drie Lootse conscrits leden aan *surdité* of doofheid, waardoor ze afgekeurd werden. Jan Baptist De Clercq, een werkman uit de lichting van 1809, werd door de rekruteringsraad op 16 maart 1808 als *réformé* bestempeld omwille van doofheid. In 1811 werd Dominique De Vreese uitgeloot om het leger te vervoegen, maar ook hij werd in april 1811 door de raad afgekeurd omdat zijn gehoor niet volstond om als soldaat in het leger te dienen. ⁽³⁶⁾ Het is natuurlijk mogelijk dat conscrits deden alsof ze doof waren, om op die manier aan de dienstplicht te ontsnappen.

GEBREKKIGE LICHAAMSBOW

Verschillende jonge mannen werden niet toegelaten in het leger omwille van een slechte lichaamsbouw. In 1807 werd de landbouwer Jan Francies De Schuyter uitgeloot om het jaar nadien in het leger dienst te doen, maar hij werd afgekeurd omwille van *mauvais constitution*, dus als gevolg van een gebrekkige lichaamsbouw. Ook Joseph Wulteput uit de lichting van 1808 werd afgekeurd, omdat hij niet in staat was de *fatigues de la guerre* te trotseren. ⁽³⁷⁾

De lotelingen van de lichting van 1809 waren ook niet de sterkste mannen, maar liefst drie onder hen hadden een te zwakke lichaamsbouw volgens de onderprefect of de rekruteringsraad. Karel Verlinden was een wever en hij werd afgekeurd omwille van *faible constitution*, een zwak gestel dus. Daarnaast kreeg Jan Francies De Vreese de *réforme* om dezelfde reden. Ook Karel Francies Wittevrongel

werd afgekeurd omwille van *faiblesse*, maar daarnaast ook omdat hij slechts 1,515 m groot was en omdat hij een misvormde neus had. De huisknecht was fysiek dus niet in staat om zijn dienstplicht te vervullen, er waren meerdere redenen om hem ongeschikt te verklaren.

Tot slot bespreken we Dominique De Poorter in deze categorie. Hij werd geloot uit de lichtung van 1807 om zijn dienstplicht te voltooien. Na het medisch onderzoek werd er bij hem vastgesteld dat hij niet voldeed aan de fysieke eisen omwille van *marasme*. Dat is een vorm van extreme ondervoeding die in dit geval waarschijnlijk het gevolg was van armoede. Daarnaast had hij ook één van zijn testikels verloren. Bijgevolg werd hij definitief afgekeurd door de rekruteringsraad op 4 november 1809. ⁽³⁸⁾

De zes bovengenoemde conscrits waren allemaal wever, landbouwer of huisknecht en dat kan verklaren waarom ze een gebrekkige lichaamsbouw of een zwak gestel hadden. Het is bekend dat een deel van de Lootse bevolking in het begin van de 19de eeuw in armoede leefde en dus niet voldoende voedsel kon kopen of produceren om een goed leven te leiden. Als gevolg van de chronische ondervoeding hadden veel jonge mannen (bij uitbreiding een aanzienlijk deel van de bevolking) een lage weerstand en waren ze dus vatbaar voor ziektes. Daarnaast werd die kwetsbaarheid ook versterkt door de primitieve geneeskunde, zoals hierboven reeds aan bod kwam. Een gebrekkige lichaamsbouw wees op een beperkte fysieke weerstand en dus vonden de onderprefect en de rekruteringsraad het aangewezen om de zwakke jonge mannen definitief af te keuren, aangezien ze niet in staat zouden zijn om het harde soldatenleven te doorstaan.

ANDERE AANDOENINGEN

De naamgenoot van de eerder vernoemde Augustin Frodure (die uit de klasse van 1807) leed aan een ontsteking van de halsklieren. In de registers staat zijn aandoening vermeld als *engorgements scrophuleux*, wat dus slaat op een ontsteking van een lymfeklier in de hals. Die houdt verband met tuberculose en kan leiden tot misvormingen in de hals en in het gezicht. In de lichtung van 1806 leed ook Jacobus Francies De Cuyper aan de aandoening, bij hem werd het echter benoemd als *écrouelles*.

Tegenwoordig wordt de ziekte benoemd als scrofulose ofwel koningszeer, genoemd naar het vroegere geloof in de geneeskrachtige werking van de handoplegging van koningen. Door de beperkte kennis in de geneeskunde kon men de ziekte moeilijk genezen en dus was het logisch dat conscrits met die aandoening afgekeurd werden.

Na de loting in 1810 werd ook bij Francies Van Damme een medisch onderzoek uitgevoerd. Het bleek dat hij te klein was om soldaat te worden (hij mat 1,54 meter) en dat hij ook aan scrofulose leed, daarom werd de huisknecht benoemd als *réformé*. Twee conscrits die geloot waren uit de lichte van 1812 leden ook aan de aandoening, dit keer werd die benoemd als *humeur scrophuleux*. Leopold Verplaetsen werd door de rekruteringsraad op 13 februari 1812 afgekeurd, maar hij had het geluk dat hij geen boete diende te betalen (hier wordt dat expliciet vermeld). Ook Pieter Francies Arens leed aan die kwaal, daarom werd hij op dezelfde dag ook afgekeurd. De dagloner had echter ook een beperkte lichaamslengte, dus hij werd sowieso niet geïncorporeerd in het leger.⁽³⁹⁾

Bij deze *réformés* moeten we eveneens een kanttekening plaatsen. In een vorige studie vonden we dat een chirurgijn zich medeplichtig had gemaakt aan dienstweigering door conscrits onterecht te laten afkeuren. Francies Magenen uit Gent behandelde in mei 1809 conscrit Pieter Meert (uit het kanton Aalst) door pleisters met een bijtend product op zijn hals aan te brengen. Voor die behandeling werd hij rijkelijk betaald, omdat hij er voor zorgde dat de conscrit bij het medisch onderzoek afgekeurd werd. Het is mogelijk dat het de bedoeling was om een ontsteking van de halsklieren te veinzen. De littekens moest Meert er maar bijnemen, terwijl Francies Magenen aan een veroordeling ontsnapte.⁽⁴⁰⁾ Net als hierboven kunnen we hier enkel maar de hypothese naar voor schuiven dat één of meerdere van de vijf bovenstaande conscrits zichzelf verminkte of zich liet verminken om aan de dienstplicht te ontsnappen. Omwille van de talrijke gevallen van scrofulose is het mogelijk dat mannen die aandoening gingen veinzen om niet te moeten toetreden tot het Napoleontische leger.

Vervolgens behandelen we een andere aandoening die meermaals voorkwam bij conscrits uit Lotenhulle. Het gaat om *teigne*, een

schimmelinfectie aan het haar. De wetenschappelijke naam is *tinea capitis* en de aandoening houdt in dat er een kale plek in het haar ontstaat. ⁽⁴¹⁾ Aangezien besmetting mogelijk is, werden jonge mannen met de aandoening als *réformé* bestempeld. Drie verschillende conscrits leden aan de infectie. Karel D'hondt werd in 1806 uitgeloosd en vervolgens medisch onderzocht, bij hem werd *teigne* vastgesteld. Ondanks zijn aandoening werd hij toch toegelaten om zich naar zijn toegewezen eenheid te begeven.

De dagloner Pieter De Clercq uit de lichter van 1809 werd wel afgekeurd omwille van de schimmelinfectie die hij aan zijn haar had. Blijkbaar was het bij hem wel erg genoeg om hem vrij te stellen van de dienstplicht. Augustin De Schuyter werd naar het militair hospitaal gestuurd om zijn vorm van *teigne* te onderzoeken, waarna de rekruteringsraad op 20 maart 1812 moest beslissen over zijn eventuele afkeuring. Jammer genoeg hebben we de beslissing van de raad niet teruggevonden en weten we dus niet zeker of hij al dan niet als *réformé* bestempeld werd. ⁽⁴²⁾

Tot slot werd er één conscrit afgekeurd wegens een liesbreuk. Jacobus De Beil uit de lichter van het jaar XI werd omwille van die reden definitief afgekeurd. Die pijnlijke aandoening zorgde ervoor dat hij niet zorgeloos zou kunnen functioneren in een leger. Jammer voor de Fransen, want hij was een van de grotere conscrits met een lichaamslengte van 1,74 meter.

Van één man weten we dat hij afgekeurd is, maar de reden is niet geheel duidelijk. In de bronnen staat te vinden dat Jacobus Raes (°1788) afgekeurd werd omwille van *défaut de taille* en nog een lichamelijke aandoening. Als gevolg van gekrabbel in het register is het niet mogelijk om te achterhalen wat de andere reden was om Raes af te keuren. ⁽⁴³⁾

Een opvallende afwezige reden waarom conscrits afgekeurd konden worden was een beschadigd gebit. Omdat soldaten hun patronen moesten openbijten waarin buskruit en een kogel zaten (het papieren omhulsel diende geopend te worden om wat buskruit bovenaan de trekker te gieten), is het logisch dat sommige mannen hun eigen tanden beschadigden om zo afgekeurd te worden. In Lotenhulle hebben we geen dergelijke gevallen gevonden. Er zijn nog geen gelijkaardige studies gemaakt, dus we kunnen op dat vlak niet vergelijken met andere gemeenten of regio's.

BESLUIT

Veel jonge Lootse mannen werden verplicht om voor het Napoleontische leger te vechten. Een aanzienlijk aantal onder hen hadden het geluk dat ze konden ontsnappen aan die plicht, omwille van hun beperkte lichaamslengte of als gevolg van een fysieke aandoening. We kunnen besluiten dat de gemiddelde grootte van jonge mannen een stuk lager lag dan vandaag, maar dat is geen verrassing. Klein zijn was niet toevallig vaak een familieaangelegenheid, wat logischerwijs te verklaren is door de genetische verwantschap van de mannen.

Daarnaast waren lichamelijke aandoeningen vaak een aanleiding om conscrits als *réformé* te laten verklaren. Verminkte handen, benen of voeten waren nefast voor het beroep dat soldaten moesten uitvoeren. Ook rugklachten en zintuiglijke aandoeningen kwamen meermaals voor, die zorgden ervoor dat enkele mannen afgekeurd werden. Meerdere Lootse conscrits werden niet in het leger toegelaten door hun gebrekkige lichaamsbouw. Tot slot zorgden ook scrofulose en *teigne* voor afgekeurde lotelingen. Bij bovenstaande aandoeningen kunnen we niet uitsluiten dat conscrits zich bewust gingen verminken of zich lieten verminken om op die manier aan de dienstplicht te ontsnappen. Hier hebben we echter geen bewijzen voor, het gaat enkel om hypotheses. In volgende bijdragen gaan we verder in op mannen die in het Franse leger gediend hebben en op enkele andere manieren om aan de conscriptie te ontlopen.

Jonas MAEBE

BIJLAGE

Overzicht van de afgekeurde Lootse conscrits

lichamelijk gebrek	aantal
<i>défaut de taille</i>	52
handen en armen	9
voeten en benen	8
rug en nek	9
zintuigen	7
• ogen	4
• oren	3
slechte lichaamsbouw	8
andere	10
• scrofulose	5
• teigne	3
• liesbreuk	1
• verlies van een testikel	1
niet gespecificeerd	1
Totaal ⁽⁴⁴⁾	95

Noten:

- ¹ We kiezen er bewust voor om enkel de Franse periode te onderzoeken, aangezien er in die 15 jaar een vreemde bezetter was die de conscriptie oplegde. In volgende publicaties willen we ook de Lootse soldaten onderzoeken, net als de mannen die ongehoorzaam waren aan de conscriptiewetten.
- ² Daarnaast werden er vier conscrits uit Lotenhulle afgekeurd wanneer ze al toegetreden waren tot het Franse leger (*réformé au corps*), die behandelen we in een volgende studie.
- ³ Tijdens de Franse revolutie startten de Fransen een nieuwe tijdrekening. 22 september 1792 was de eerste dag van jaar I, de verschillende maanden werden genoemd naar de kenmerken van het weer. Voor de aanduiding van de jaren werden Romeinse cijfers gebruikt. Op 31 december 1805 werd het systeem afgeschaft, waardoor de Gregoriaanse kalender terug werd ingevoerd.
- ⁴ Forrest A., *Conscripts and Deserters. The Army and French Society During the Revolution and Empire*. Oxford, Oxford University Press, 1989, p. 34-35.
De prefect bestuurde een departement, Lotenhulle bevond zich in het Scheludedepartement (grotweg het huidige
- ⁵ Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen). Het dorp maakte deel uit van het arrondissement Gent, meer bepaald van het kanton Nevele.

- ⁶ Van Rode O., “De conscriptie: een fundamentele bouwsteen in het vormingsproces van de moderne staat. Casus: de 13 gemeenten van het Canton de Sotteghem.” In: *Handelingen van het Zottegems genootschap voor geschiedenis en oudheidkunde*, p. 109.
- ⁷ Een *réformé* is een afgekeurde jongeman, terwijl *réforme* slaat op de afkeuring zelf.
- ⁸ Pigeard A., *L’Armée de Napoleon. Organisation et vie quotidienne*, Parijs, Tallandier, 2002, p. 231-236.
- ⁹ Darquenne R., *La conscription dans le département de Jemappes (1798-1813): bilan démographique et médico-social*, Bergen, Cercle Archéologique de Mons, 1970, p. 272.
- ¹⁰ Van Rode O., *De conscriptie in het ‘département de l’Escaut’. Organische groei van een rekruteringsstelsel, zijn conceptueel kader en zijn praktische uitvoering. Casus: de 19 gemeenten van het ‘canton d’Oosterzele’*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 1996, (promotor: L. François), p. 278-282.
- ¹¹ Van Rode O., “De conscriptie: een fundamentele bouwsteen in het vormingsproces van de moderne staat,” p. 67-121.
- ¹² Vallée G., *Compte général de la conscription de A.-A. Hargenvilliers*, Parijs, Recueil Sirey, p. 26.
- ¹³ Van Rode O., “De conscriptie: een fundamentele bouwsteen in het vormingsproces van de moderne staat,” p. 112-113.
- ¹⁴ Van Rode O., “De conscriptie: een fundamentele bouwsteen in het vormingsproces van de moderne staat,” p. 113.
- ¹⁵ Rijksarchief Gent (RAG), *Fonds Schelddedepartement (PV1)*, nr. 6060, Kanton Nevele, nr. 112.
- ¹⁶ In totaal hebben we een gegevensbestand van 436 mannen die op de tableaux ingeschreven zijn tussen het jaar VII en 1814. Daarvan hebben we van 360 onder hen de lichaamslengte gevonden, ongeveer 83% dus. Vooral de lijsten van de eerste jaren zijn niet uitgebreid en dus laten de bronnen het niet toe om een compleet beeld te krijgen van de lichaamslengte van de Looise mannen.
- ¹⁷ RAG, *Fonds Schelddedepartement (PV1)*, 2101/8, nr. 2042.
- ¹⁸ RAG, *Fonds Schelddedepartement (PV1)*, nr. 6041, Kanton Nevele, nr. 61; nr. 6043, Kanton Nevele, nr. 127; nr. 6060, Kanton Nevele, nr. 79.
- ¹⁹ RAG, *Militieregisters van de Provincie Oost-Vlaanderen (PV30)*, nr. 2, Kanton Nevele, nr. 5.
- ²⁰ Gemeentearchief Aalter (GAA), *Lotenhulle. Militielichtingen 1800-1819 (541.2)*, Tableau jaar XIII, nr. 10; Tableau 1806, nr. 20.
- ²¹ Darquenne R., *La conscription dans le département de Jemappes (1798-1813)*, p. 283.
- ²² RAG, *Fonds Schelddedepartement (PV1)*, nr. 3837/2, Kanton Nevele, nr. 69.
- ²³ We vermelden hier de volledige geboortedatum omdat een andere Pieter Langeraert slechts tien dagen later geboren werd, dit om verwarring te vermijden.
- ²⁴ RAG, *Fonds Schelddedepartement (PV1)*, nr. 3837/2, Kanton Nevele, nr. 127; nr. 6036, Kanton Nevele, nr. 4; nr. 6038, Kanton Nevele, nrs. 112 en 163.
- ²⁵ RAG, *Fonds Schelddedepartement (PV1)*, nr. 6046, Kanton Nevele, nr. 93; nr. 6053, Kanton Nevele, nr. 165.
- ²⁶ Pigeard A., *L’Armée de Napoleon. Organisation et vie quotidienne*, p. 235-236.
- ²⁷ Dat waren de genietroepen die onder andere instonden voor de bouw van bruggen.

- ²⁸ Maebe J., *Dienstweigering in de Napoleontische periode. De relatie met de samenleving en de reactie van de staat*. Gent (onuitgegeven masterthesis Universiteit Gent), 2016, (promotor: A. Vrints), p. 24.
- ²⁹ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, 2110/36, Tableau jaar XI Lotenhulle, nr. 12; 2211/9, Tableau jaar XII Lotenhulle, nr. 15.
- ³⁰ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 3839/7, nr. 6043, Kanton Nevele, nr. 145; nr. 6046, Kanton Nevele, nr. 26; nr. 6053, Kanton Nevele, nr. 153.
- ³¹ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, 6043, Kanton Nevele, nr. 109.
- ³² Darquenne R., *La conscription dans le département de Jemappes (1798-1813)*, p. 273.
- ³³ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 2211/9, Tableau jaar XII Lotenhulle, nr. 5; nr. 6036, Kanton Nevele, nr. 64; nr. 6053, Kanton Nevele, nr. 90.
- ³⁴ Darquenne R., *La conscription dans le département de Jemappes (1798-1813)*, p. 275.
- ³⁵ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 3837/2, Kanton Nevele, nr. 215; nr. 6038, Kanton Nevele, nr. 93.
- ³⁶ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 6041, Kanton Nevele, nr. 24; nr. 6046, Kanton Nevele, nr. 48.
- ³⁷ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 6038, Kanton Nevele, nr. 61; GAA, *Lotenhulle. Militielichtingen 1800-1819 (541.2)*, Tableau 1808, nr. 28.
- ³⁸ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 6036, Kanton Nevele, nr. 114; nr. 6041, Kanton Nevele, nrs. 27, 101 en 105.
- ³⁹ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 3837/2, Kanton Nevele, nr. 48; nr. 6036, Kanton Nevele, nr. 56; nr. 6043, Kanton Nevele, nr. 18; nr. 6053, Kanton Nevele, nrs. 18 en 96.
- ⁴⁰ Maebe J., *Dienstweigering in de Napoleontische periode*, p. 40.
- ⁴¹ <https://www.abimelec.com/teigne.htm>, geraadpleegd op 05-08-2017.
- ⁴² RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, nr. 3837/2, Kanton Nevele, nr. 63; nr. 6041, Kanton Nevele, nr. 116; nr. 6053, Kanton Nevele, nr. 4.
- ⁴³ RAG, *Fonds Schelvedepartement (PV1)*, 2110/36, Tableau jaar XI Lotenhulle, nr. 4; GAA, *Lotenhulle. Militielichtingen 1800-1819 (541.2)*, Tableau 1808, nr. 15.
- ⁴⁴ Enkele mannen werden afgekeurd omwille van verschillende redenen, daarom is het totaal niet de som van de verschillende delen binnen de tabel.

DE STORM VAN 6 NOVEMBER 1795

Sinds we al verschillende decennia in gelijkmatig verwarmde lokalen leven en werken, ons bijna uitsluitend verplaatsen in geklimatiseerde voertuigen en nog alleen buiten komen als het mooi en warm is, bekijken wij het weergebeuren met de ogen van serreplanten en nemen daarbij onze eigen waarden van comfort als norm. Alles wat daarvan afwijkt, beschouwen we als abnormaal en daarmee worden een onweer, enige centimeters sneeuw, een storm, enkele weken te koud of te warm, te droog of te nat of zelfs slecht weer tijdens het weekend of onze vakantie, als iets uitzonderlijks ervaren. Als de media de dingen dan nog wat uitvergrooten en er gebeurtenissen van maken die nooit eerder zijn voorgekomen, dan lijkt alles wat buiten de serreomstandigheden plaats heeft bijna een nationale ramp.

We vergeten al te gemakkelijk dat al die vermeende extreme gebeurtenissen de mensen al enige millennia begeleiden en dat uitzonderlijke weergebeurtenissen in een historische context eigenlijk niet zo buitengewoon zijn. In historische documenten wordt het weergebeuren niet zo dik in de verf gezet als hedendaags en uitgebreide beschrijvingen van het weer zijn eerder zeldzaam. De vermeldingen zijn wel interessant in marge van de betreffende teksten en vooral als die in een globale context van tijd en plaats beschouwd worden. Met hun publicaties hebben o.a. Buisman ⁽¹⁾ en Gottschalk ⁽²⁾ alvast bewezen dat de evolutie van het weergebeuren over de voorbije duizend jaar vrij goed te reconstrueren is. De geschiedenis van het klimaatgebeuren hebben we in ons tijdschrift al uitvoerig beschreven. ⁽³⁾ Hier willen we ingaan op een gebeurtenis die zich in 1795 afspeelde aan de grens van Aalter en vermeld werd in een handschrift van Andries Van den Bogaerde van 1799. ⁽⁴⁾

TRANSCRIPTIE VAN FRAGMENT HANDSCHRIFT OP PAGINA 167 EN 168:

Heden saterdaeg den 7de der maand november 1795 besig zijnde met dese instructies uijt den eersten boek uijt te schrijven, comt de zoon van mijnen castelein Werrebroeck mij rapport brengen dat op gisteren nacht zijnde St. Leonardus daeg een groot deel larix boomen door den stormwind sijn uijt den grondt geruckt en som-

mige gescheurt, datter met honderden mijne grootste sparreboomen zijn aen stucken geslaegen en omme gewaaid, datter oock abeele en eecken zijn aen stucken geslaegen en uijt den gronde geruckt. Dat van niemands gedenckenis noijt soo eenen storm is geweest, datter soo veele boomen sijn uijtgewaeijt en gebouwen en molens door den windt omgeworpen. De groote boomen die wij op ons buitengoet tot St. Cruijs hebben sijn meest alle omme gewaeijt en oock veele cleijnen boomties. Emmers op st. Cruijs heb ik er meer dan hondert liggen. D'histoire sal van desen zesden november gewaeg macken. Dese noten alleenelijck hier brengende om dat men soude weten wanneer mijn plantagien alsoo sijn gederangeert geworden.

[Vandaag zaterdag 7 november 1795, toen ik bezig was deze teksten uit het eerste boek uit te schrijven, kwam de zoon van mijn pachter Werrebroeck mij melden dat gisterennacht op St.-Leonardus een groot deel van de lariksbomen door de stormwind omver gewaaid en sommigen afgeknakt zijn. Dat er verder honderden grote sparrenbomen afgekraakt of omver gewaaid zijn en dat er ook abelen en eiken afgekraakt of omgewaaid zijn. Niemand herinnert zich zo'n storm en dat er zoveel bomen zijn omgewaaid en gebouwen en molens beschadigd werden. Op ons landgoed te St.-Kruis zijn bijna alle grote bomen omgewaaid, maar ook veel kleine boompjes zijn uitgewaaid. Op St.-Kruis heb ik er honderd liggen. De geschiedenis zal nog lang over die zesde november spreken. Die gegevens vermeld ik hier omdat men zou weten wanneer mijn aanplantingen zoveel schade hebben geleden.]

De plaatsen waar de beschrijving het over heeft, zijn het domein 'Reigerlo' te Beernem en het domein 'Nieuwenhove' te St.-Kruis bij Brugge.

Eigenaar van beide domeinen was Andries-Lodewijk van den Bogaerde (1726-1799), gehuwd met Angelique Rotsart de Hertaing (1731-1803). Hij was jarenlang thesaurier, schepen en burgemeester van het Brugse Vrije en was een verre verwant van Gerard Van den Bogaerde, die in de eerste helft van de 17^e eeuw gronden bezat in Aalter die hij later verkocht aan de Jezuïeten.

Reigerlo lag oostelijk van de weg van Beernem naar Wingene en zuidelijk van het kanaal Gent-Brugge. Het waren hoofdzakelijk woeste gronden die hij vanaf 1760 liet omzetten in bos en soms ook als akkerland. Daarvoor had hij François Werrebroeck (1739-1824) in 1764 als plaatselijke gisseur in dienst genomen. Deze woonde

Situering van Reigerlo op de kaart van Ferraris omstreeks 1777.

op een hoeve op het domein Reigerlo, vlakbij het verdwenen zomerverblijf dat de familie Van den Bogaerde in Beernem had laten bouwen. De hoeve bestaat nog en is gelegen langs de Noendreef. ⁽⁵⁾

Reigerlo grensde aan het Aelters Hoekske, het westelijk deel van Aalter. Vermits het weer geen grenzen kent, lijkt het evident dat de storm in Reigerlo ook in Aalter en omstreken woedde en daar dezelfde gevolgen had. Trouwens, stormen manifesteren zich doorgaans over vrij uitgestrekte gebieden.

Die 6de november 1795 zullen dus ook nog niet zolang geplante bossen van Schuurlo, het Jezuietengoed, het Hooggoed, Nobelstede en elders in Aalter grote schade geleden hebben. Het waren daarbij niet alleen de bossen die getroffen werden, maar ook gebouwen werden soms zwaar beschadigd door de felle wind.

JOZEF VAN WALLEGHEM IN BRUGGE BESCHREEF DE STORM ALS VOLGT:

Op den 6 november naerdats men sedert eenige daegen een regenagtig weder verselt met donder, swaere haegel- en sneeuwvlaegen hadde ontmoet, verhief

zig schielijk om twee uren van desen morgen, zoodaenig eenen stormwindt, vermengelt met donder-, blixem-, haegel- en sneeuwvlaegen die tot naer den seven uren van desen morgen continueerde, dat geene ouderlingen geheugen, geduerende dese eeuw zoodaenige stormwinden geweten te hebben, die om de menige schaedede er zoo binnen dese stadt als te lande gebuert is, zoo aen huijsen, vensters, schouwen, daeken, boomen, molens, etc. voorseker aen eene formeele aerdschudding vergeleken wordt. D'omstandigheden van welcke, verders konnen gesien worden, zooals dezelve in mijne beschrijvinge van de merkensweerdigste voorvallen binnen en ontrent Brugge geschiet konnen gesien worden, en aldaer wijtloopig aengeteekent zijn. Gelijk ook hoe eene vrouw wonende nevens d'herberge De Parijs-halle zig zelve[n] desen avond in haeren regenbak verdroncken heeft.⁽⁶⁾

[Op 6 november, na enkele dagen regenachtig weer met donder, hevige hagel- en sneeuwvlagen, kwam om twee uur deze morgen plots een storm op met tegelijk ook donder, bliksem, hagel- en sneeuwvlagen. Het duurde tot zeven uur en oudere mensen herinnerden zich niet zoiets al meegemaakt te hebben. Er was zoveel schade zowel in de stad als op het platteland en dit zowel aan huizen, vensters, schouwen, daken, bomen, molens, enz. bij zoverre dat het lijkt alsof er een aardbeving is geweest. De gebeurtenissen werden ook elders waargenomen en beschreven. Een vrouw die naast de herberg 'de Parijs-halle' is vanavond in haar regenput gesukkeld en verdronken.]

In functie van de aangerichte schade moet de windkracht geëvalueerd worden van zeer zware storm tot orkaan, 11 tot 12 Beaufort, zo'n 100 tot 120 km/h en meer.

De storm van 1795 was maar één van de vele stormen die in de voorbij eeuwen over de Lage Landen geraasd zijn en vaak heel wat menselijk leed en materiële schade veroorzaakten. Het meeste onheil en schade veroorzaakten de stormen die vergezeld gingen van stormvloed en overstromingen.

Voor de 18e eeuw vermelden we hier nog de zware storm van 7 op 8 december 1703 die in onze regio veel schade aanrichtte, maar in Engeland en Nederland ook nog overstromingen veroorzaakte en veel menselijke slachtoffers eiste.⁽⁷⁾

Zware stormen zijn geen nieuw verschijnsel en komen al altijd voor. In historische documenten worden ze al vermeld vanaf de vroege Middeleeuwen en die betreffen zowel de gebieden langs de Atlantische kust, het Kanaal en de Noordzee. Stormen en vooral deze ver-

gezeld van stormvloed en hebben in het verleden heel wat rampen veroorzaakt met slachtoffers en veel schade als gevolg. Ze veroorzaakten vaak belangrijke veranderingen aan de Vlaamse en Nederlandse kustlijn en beïnvloedden ook het kustlandschap.

Dichter bij ons ligt de stormvloed in de nacht van zaterdag 31 januari op zondag 1 februari 1953. De ramp werd veroorzaakt door een zware stormvloed in combinatie met springtij, waarbij het water in de zuidelijke Noordzee tot extreme hoogte steeg. Het aantal doden bedroeg 1836 in Nederland, 307 in het Verenigd Koninkrijk, 224 op zee, waaronder 133 bij het vergaan van de Engelse veerboot *Princess Victoria*, en 28 in België. De ramp was aanleiding voor de ontwikkeling van sterk verbeterde kustverdediging met de bouw van uitgebreide stormvloedkeringen. De meest uitgebreide zijn de Deltawerken in Nederland, terwijl in Engeland onder meer de Thames Barrier en een stormvloedkering in de rivier Hull zijn gebouwd.

Stormen duren doorgaans niet lang, maar de schade die ze kunnen aanrichten kan groot zijn en kunnen zoals lange perioden van natte of droogte, extreme koude of oorlogsomstandigheden grote gevolgen hebben voor de mensengemeenschap. Het zijn elementen die

The Great Storm 1703, door Goodwin Sands kopie van gravure.

o.a. de voedselproductie kunnen terugschroeven en oorzaak zijn van hongersnoden en bijhorende volksopstanden.

Jean CAMERLINCKX

Noten:

- ¹ BUISMAN J. en VAN ENGELEN A. F. V., *Duizend Jaar Weer; Wind en Water in de Lage Landen*, 5 vols., Van Wijnen, Franeker, The Netherlands, 1995–2006.
- ² GOTTSCHALK M. K. E., *Stormvloed en Rivieroverstromingen in Nederland*, 3 vols., Van Gorcum & Comp. N.V., Assen, The Netherlands, (1971–1977).
- ³ CAMERLINCKX J., *Wat is er met het weer*, 3 delen, in Land van de Woestijne.
- ⁴ VAN DEN BOGAERDE A., ‘*Verhandeling door Andries L. van den Bogaerde over de bosbouw, speciaal met betrekking tot het goed Reijgerloo in Beernhem*’. Brabants Historisch Informatie Centrum, toegangsnummer 314 Bogaerde van Terbrugge en aanverwante families, 1359 – 1986, inv.nr. 29.
- ⁵ VAN DEN ABEELE A., VAN DEN BOGAERDE A. (1726-1799): politiek, botanica en grootgrondbezit in Brugge en omgeving tijdens de 18de eeuw, in *Handelingen van het genootschap voor geschiedenis te Brugge*, 2002, p. 80-124.
- ⁶ VAN WALLEGHEM J., *Merckenweerdigste voorvallen en daegelijksche gevallen. Brugge 1795 en 1796*, (eds. Yvan vanden Berghe, J. D’hondt, R. Engelrelst, N. Geirnaert, M. Vandebroek en A. Vandewalle), Gemeentebestuur Brugge, Brugge, 1996, p. 108.
- ⁷ DEMARÉE Gaston R., *De ‘Grote Storm van december 1703’ in de Lage Landen – een stormachtige periode in de Spaanse Successieoorlog*, Koninklijk Meteorologisch Instituut, Brussel.

Spreker Pieter Serrien greep het publiek bij momenten echt bij de keel en inspireerde met zijn gedreven verhaal.

Een mooie opkomst op deze interessante locatie in WZC Veilige Have.

EERSTE AALTERSE HISTORISCHE SEPTEMBERLEZING

(16 SEPTEMBER 2017)

Op 16 september 2017 organiseerde de Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete in samenwerking met Cultureel en Dialectgenootschap Zuidwest Meetjesland en met steun van WZC Veilige Have, het Vlaams Fonds voor de Letteren en Gemeentebestuur Aalter de Eerste Aalterse Historische septemberlezing. De bedoeling van deze lezing bestaat erin om een interessant historisch onderwerp door een ervaren spreker op een boeiende wijze te laten vertellen en zo het kermisweekend ook een cultureel-historisch tintje te geven.

Enkele tientallen mensen daagden op in de zaal van WZC Veilige Have en lieten zich inderdaad meenemen in een verhaal over angst en terreur in een niet zo ver verleden. Historicus en auteur Pieter Serrien schetste het verhaal van de Duitse vergeldingswapens. Er ging heel wat aandacht naar de verschrikkelijke manier waarop deze tuigen werden geproduceerd. Ook de impact van de V1 en de V2 op de bevolking (vooral in Antwerpen, doelwit bij uitsteking) zorgde voor kippenvelmomenten bij het publiek. Dankzij teksten, foto's en ook wat uniek beeldmateriaal werd het een heel interessante lezing.

Het opzet van deze eerste septemberlezing kan dus zeker geslaagd worden genoemd (al moeten wij wellicht wat sleutelen aan de tijdsbesteding). Intussen ligt voor september 2018 een nieuw onderwerp op tafel dat het brede publiek zeker zal aanspreken.

het bestuur

Meer over de geschiedenis van Aalter:
<http://geschiedenisvanaalter.blogspot.com>

OPEN MONUMENTENDAG VAN 10 SEPTEMBER

Tijdens de Open Monumentendag van 10 september stelden de Aalterse Heemkundige Kring en Natuurpunt Aalter het Ganzeveld en omgeving in de kijker, dit in het kader van ‘natuurlijk erfgoed’.

Het Ganzeveld, een nieuw toponiem, gevormd uit Bulskampveld en Ganzeplas is een bos- en heidegebied van 33 ha dat 6 jaar geleden door Natuurpunt Aalter kon worden aangekocht. Vorig jaar werd het gebied uitgebreid met nog eens 11 ha. Hierdoor werd de vereniging ook eigenaar van het legendarische ‘Veronica’s Kruis’.

Tijdens twee wandelingen stelde Piet Smessaert de landschapsontwikkeling in het gebied in de kijker en vertelde Filip Bastiaen de ware feiten achter de legende van Veronica’s kruis.

Ten tijde van de vreselijke moord op Veronica behoorde de omgeving van het delict nog tot de uitlopers van het immense Bulskampveld. Pas eind 18^e eeuw verscheen er een ontginningshoeve en werd de heide op korte tijd omgezet in akkerland en bos.

In het bos hebben vrijwilligers en de beheersploeg van Natuurpunt door te plaggen een stukje van die heide doen herrijzen. Wie het wandelpad door het Ganzeveld volgt, krijgt een blik op het verleden en kan genieten van deze natuurparel.

Piet SMESSAERT

EM. PROF. JOHAN TAEDEMAN (1943-2017)

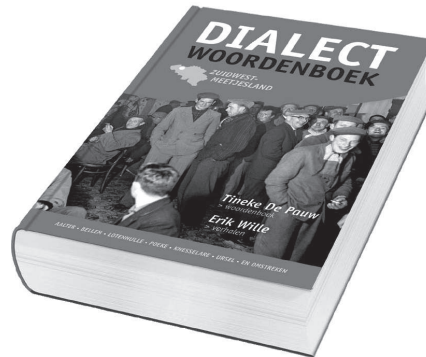
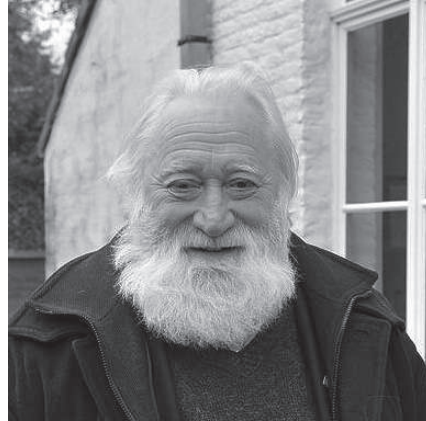
Op 31 oktober 2017 overleed Johan Taeldeman. De gewezen hoogleraar Nederlandse Taalkunde aan de Universiteit van Gent heeft ook voor ons heel veel betekend en zijn overlijden heeft ons diep geraakt.

Toen in 2002 het Aalters Dialectgenootschap werd gesticht, gebeurde dit onder begeleiding van de afdeling Nederlandse Taal- en Letterkunde, WVD (Woordenboek van de Vlaamse Dialecten) van de universiteit van Gent.

Het was Prof. Johan Taeldeman die ons stuurde en vroeg om naast Aalter en deelgemeenten, ook Knesselare en Ursel als dialectgebieden erbij te nemen. Zodoende werd de vereniging herdoopt in Dialectgenootschap Zuidwest-Meetjesland.

Vier maal per jaar verscheen gedurende ruim tien jaar een tijdschriftje waarin de inwoners van Aalter en Knesselare bevroegd werden over dialectwoorden en -uitdrukkingen rond verschillende thema's. De eerste exemplaren op gekleurd papier zaten midden in ons heemkundig tijdschrift Land van de Woestijne. Later ging het tijdschriftje met meer dan 600 abonnees een zelfstandig leven leiden.

Het uiteindelijk doel was om die oogst aan dialectwoorden te bundelen en in een dialectwoordenboek uit te geven. Dat gebeurde dan ook in 2013 en werd voor een vol Aalters auditorium voorgesteld. Gastspreker: Prof. Johan Taeldeman die in het eerste wetenschappelijk deel van het boek het hoofdstuk 'Uitspraak en spelling van het Zuidwest-Meetjeslandse dialect – Situering van de Zuidwest-

Meetjeslandse Dialecten' (p. 27-39) schreef. De 2500 exemplaren van het boek zijn tot op heden bijna volledig uitverkocht.

Voor zijn constante sturing en medewerking aan ons dialectwoordenboek zijn wij hem bijzondere dankbaar. Het feit dat hij uit het Meetjesland kwam (Maldegem-Kleit) zorgde voor een vriendschapsband en hij werkte met heel veel plezier mee.

Onder de officiële titels op zijn doodsbericht staat ook vermeld: rocker, bolder, volksmens. Dat typeert hem als geen ander: naast de talloze publicaties van zijn uitermate knappe geest, was hij de volkse eenvoud zelve.

Erik WILLE

Op 22 april 2018 staat Erfgoeddag in het teken van 'Kiezen voor Erfgoed'. Het thema is uiteraard niet geheel toevallig gekozen in een jaar waarin er lokale verkiezingen plaatsvinden. Met onze heemkundige kring willen wij in het nummer dat rond die periode verschijnt aandacht schenken aan het thema. Daarom gaan wij nog op zoek naar historisch materiaal en doen deze oproep. Heeft u zelf verkiezingsmateriaal, foto's, gadgets of bijzondere verhalen die verband houden met verkiezingen in het verleden? Laat het ons weten! Alles uit de gemeenten voor de fusie en die behoren tot ons werkgebied is welkom (Aalter, Bellem, Lotenhulle, Poeke, Knesselare, Ursel). Uniek materiaal wordt ter plekke gefotografeerd of gescand.

U kan helpen? U wenst meer informatie?

Contacteer Peter Laroy
(peter.laroy@telenet.be – 09 375 14 86).

ALGEMENE VERGADERING HEEMKUNDIGE KRING 2017

Familiekundige en expert historische foto's Peter Eyckerman zorgde op 1 december 2017 voor een boeiende avond in de zaal Pax te Aalter met zijn verhaal over 'De geschiedenis van de fotografie' en over hoe je zelf oude foto's kan dateren.

INDEX OP DE JAARGANGEN 36 TOT 40 (2013 - 2017)

Hier vindt u de klapper van de auteurs, in alfabetische volgorde, van hun bijdragen in de jaargangen 36 tot 40, samengevat door Jan Defruyt.

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
Het bestuur: Overlijden Roger Van Laere.	36	1	76
Het bestuur: Aanvulling bij artikel: Dagboek van Florimond Pynaert.	37	3	38
Het bestuur: Wij gedenken 1914-1918.	38	4	64
Het bestuur: In memoriam Maurice Thys	39	1	3
Het bestuur: Aanvullingen boekje 1 van 2016.	39	2	10
Het bestuur: Algemene ledenvergadering: De Aalterse oorlogsvliegvelden.	39	4	61
Het bestuur: Erfgoeddag 2017.	40	2	48
Het bestuur: Eerste Aalterse historische septemberlezing.	40	4	56
Het bestuur: Algemene vergadering 2017.	40	4	61
BAECKELANDT ROGER			
De 1 ^{ste} Duitse gasaanval, een verrassing?	36	1	30
Emigratie naar Amerika in 1913.	36	1	46
Een Italiaans piloot.	36	2	34
Wielertalent in de jaren 1970.	36	2	36
Emigratie Amerika-Canada 1914.	37	2	15
Volksdansgroep 'Adelheid'.	37	3	3
Renner Urbain Anseeuw.	38	2	3
Emigratie Amerika-Canada 1915-1920.	38	4	36
De familie Van de Vivere met adellijke roots te Gent.	39	3	18
De familie Cooreman uit Aalter met afstammelingen in Canada.	40	1	32
Bevrijdingsstoet te Lotenhulle.	40	3	3

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
BASTIAEN FILIP			
Is de legendarische ‘Jantje van Poeke’ een Hans?	36	1	25
Bij de begrafenis van de Lootse burgemeester, Maurits Roeygens, 1794.	36	2	18
Uniek document van de Duitse intocht in 1914.	36	3	35
Amelia Rodts.	36	4	15
Aanvulling Maurits Roeygens.	36	4	51
Veldwachter Pieter Laisnez.	37	1	13
Van Hoecke? Bienfait!	38	1	21
Goud en diamant op het platteland. Charles Hardy en Aalterse luxenijverheid, ca. 1860.	38	3	3
De oogziekte van Joseph Bruyneel, een Lootse Loteling (1800-1867).	38	4	21
Een Bellemse veldwachtersbenoeming in 1841.	39	2	24
Vondelingen en Aalterse moeder herenigd in 1842: Petrus 1 en 2 en Eugenie Van Volssem.	39	3	47
August Bultynck en het culturele leven in het Aalterse ca. 1870.	40	1	7
Aalterkermis.	40	3	21
Oostmolen.	40	3	48
Straat-, wijk- en plaatsnemen vóór 1850.	40	4	3
CAMERLINCKX JAN			
Armoede in de 19 ^e eeuw.	36	1	3
Schilderij van Jan Swerts na restauratie terug in de kerk van Maria-Aalter.	36	1	34
‘Oude smisse’ in Maria-Aalter.	36	2	42
Verdwenen smidse in de Brouwerijstraat.	36	2	43
Een wereldtentoonstelling in Gent.	36	3	3
Tunnel onder de spoorweg.	36	4	56
Mensen en huisjes.	36	4	56
‘Den grooten Oorlog’ – deel 1	37	4	3
In memoriam Willy Stevens.	39	2	3

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
De Vaanders.	39	4	25
Industrie Aalter uit de lucht bekeken ca. 1980.	40	1	22
Storm van 6 november 1795.	40	4	50
 DE BAETS HENRI			
Rootputten in Maria-Aalter.	40	3	10
 DE BAETS RIK			
Herinneringen aan de oorlogsjaren 1940-1944.	39	2	63
 DEBBAUT RONNY			
Geen vierschaar te Hoetsel.	40	1	3
 DEFRUYT JAN			
De Aalterse schuttersgilde in beeld...	36	3	48
De N.V. Socother.	39	1	13
Indices van 2013 – 2017.	40	4	62
 DE KÉ ANDRÉ			
Achteruitkijkspiegel: Volkscafés.	36	1	74
Achteruitkijkspiegel: Laatste dagen voor 11.11.18.	37	3	43
Achteruitkijkspiegel: In het donker.	38	1	49
Achteruitkijkspiegel: Liefde voor de dieren?	38	2	45
Achteruitkijkspiegel: De wonderbare visvangst!	38	3	53
Achteruitkijkspiegel: Naar school tijdens de bezetting!	39	1	61
Achteruitkijkspiegel: Straatbeeld.	39	2	69
Achteruitkijkspiegel: Attracties.	39	3	67
 DE MUYNCK FRANS			
Historische steen in de kerk van Aalter.	36	4	43

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
DE POORTER ELIANE			
Van "Voetwegh van Poucke naar Ghendt" tot Leurebroekdreef.	37	2	3
Op nieuwjaarsbezoek te Knesselare in 1950.	39	1	45
DE SMET LUCIEN			
Willy vindt het testament van Maria Pypelinckx.	39	2	11
LAROY PETER			
Lied van de verongelukte Georges De Vreese.	36	1	42
Landlopers in Aalter, Knesselare en Lotenhulle ca. 1900.	36	2	3
Boekbesprekingen:			
• <i>Zaak: De Zutter</i> van K. Ryserhove.	36	2	44
• <i>Over Knesselare gesproken</i> door J. Van De Castele en P. Verhoestraete.	36	2	45
Een succesjaar van de Aalterse wielrenner, Roger Wycktant.	36	3	41
Weihnachten in Lotenhulle, 1915.	36	4	46
De kerk van Aalterbrug, 75 jaar.	36	4	49
Onze jaarlijkse vergadering.	36	4	50
Boekbesprekingen:			
• <i>Het leenhof van Dendermonde</i> (15 ^e eeuw)	36	4	53
• <i>Het dialectwoordenboek Zuidwest-Meetjesland.</i>	36	4	54
Veldwachter Pieter Laisnez.	37	1	13
Gemeenteraadsverkiezingen in Bellem in 1938.	37	1	29
Flugplatz St.-M.-Aalter uit de lucht.	37	2	28
Duitse briefwisseling uit WO I.	37	2	50
Hendrik Van Doorne.	37	3	17
Parlementaire interpellatie in 1873 over het Aalterse stationsplein.	37	3	39
Boekbespreking:			
• <i>Boer vindt land.</i> (A Stynen)	37	3	45
Ze gaan u in St.-Pietersveld steken...	38	1	33

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
Toeristen in het park van Poeke.	38	2	22
Vredesfeesten van 1945 in Poeke.	38	2	27
Moord voor een sportwereld.	38	2	40
Boekbespreking			
<i>Archeologische evaluatie en waardering Romeinse site in het Loveld van Aalter.</i>	38	2	42
Feestelijke intrede van Henri T'Kint-De Naeyer als volksvertegenwoordiger (1847).	38	3	31
Een feest voor 't goede doel in Poeke (1844).	38	3	47
Oorlogsarcheologie in St.-M.-Aalter.	38	3	51
De passieve luchtbescherming in Aalter. (voor en tijdens WO II)	38	4	3
Vadermoord in Lotenhulle (1903).	38	4	67
Nog wat klein verhalen over 'de groote oorlog'.	39	1	6
We hebben dat in Aalter nog nooit beleefd.			
Vliegfeest en muziekfestival uit 1911.	39	1	33
Hommage aan 3 Aalterse kunstschilders.	39	2	52
Renteboek uit 1620 duikt terug op.	39	2	65
Film: <i>Zaak De Zutter</i> .	39	2	67
Boekbespreking:			
<i>Kroniek van 50 jaar Bekaert Aalter. 1966-2016.</i>	39	3	65
Marcel Buysse, een topwielrenner uit Lotenhulle.	39	4	3
Gemeenteraadsverkiezingen van 1964 in Lotenhulle.	39	4	53
Aalterse reuzen.	40	1	48
Moord op Charles Van De Voorde.	40	2	3
Hulp- en steuncomité voor wederopgeroepenen en hun families.	40	2	30
Legende van de 'priesterazenhond'.	40	2	38
Uit de oude doos...	40	2	46
Boekbespreking: <i>SuzanneNicolas-Nijs</i> .	40	2	51
Herdenking treinramp te Aalter.	40	3	56
Brandweerwagens Aalter.	40	3	60

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
MAEBE JONAS			
Afgekeurde concrits in Lotenhulle (1800-1814).	40	4	31
MICHIELS MAURICE			
Emile Bockaert (vervolg 2)	36	4	3
Emile Bockaert (slot)	38	1	3
SMESSAERT PIET			
Open monumentendag van 10 september 2017.	40	4	58
STEVENS WILLY			
Verslag van de Eerste Wereldoorlog.	37	1	42
Te land en te water.	38	4	56
STROBBE ARNOLD			
De legende van O.-L.-Vrouwe van Goe Mare.	38	3	27
VAN EEGHEM ETIËNNE			
Na 1945 soldaat in Aalter: Camiel Van Damme.	37	3	23
Van graanmaalderij Verhoye tot superette.	38	2	15
Een limonadefabriek te Aalter.	38	3	14
VERSCHA EVE JOHAN			
33 jaar Sint-Jozef te Aalter.	37	1	3
VERVALLE WALTER			
Justin-Laurent Van Maldeghem.	36	2	24
't Getrouwe Maldeghem – 1894.	36	2	37
De familie Chabrand.	36	4	29
't Getrouwe Maldeghem – 1895.	37	1	49
Dagboek van Florimond Pynaert, een oorlogsvrijwilliger.	37	2	32

AUTEURS - ONDERWERPEN	jrg.	nr.	pag.
Het gezin Eduard Van Lantschoot te Bellem.	38	3	33
Een jeugdverhaal van een Drongenaar over Bellem.	39	1	52
Desiderius Aers, eerste postbode te Bellem.	39	4	35
Aalter proper bestond toen nog niet.	39	4	50
De familie Van Hecke.	40	2	30
Op de planken te Bellem.	40	3	12
 WILLE ERIK			
Verplicht tewerkgestelde in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog van 1942-1945.	39	3	3
Em. Prof. Johan Taeldeman	40	4	59

INHOUDSTAFEL

Filip BASTIAEN	Straat-, plaats- en wijknamen vóór 1850.	3
Jonas MAEBE	Afgekeurde conscrits in Lotenhulle (1800-1814).	31
Jan CAMERLINCKX	Storm van 6 november 1795.	50
Het bestuur	Eerste Aalterse Historische septemberlezing.	57
Piet SMESSAERT	Open Monumentendag van 10 september.	58
Erik WILLE	Em. Prof. Taeldeman.	59
Het bestuur	Algemene vergadering 2017.	61
Jan DEFRUYT	Indices van 2013 tot 2017.	62

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening: IBAN: BE02 4426 5943 6140 - BIC: KREDBEBB

Lidmaatschapsbijdrage: gewone leden: € 15,00
steunende leden: € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter: Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@telenet.be
Ondervoorzitter: Filip BASTIAEN, Oostmolenstraat 216, 9880 Aalter
0498 85 55 70 - filip@bast-arts.be
Ledenbeheer & secretaris: Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91
heemkundigekring.arthurverhoustraete@outlook.be
Penningmeester: Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60 - ives.penninck@telenet.be
Redactie en layout: Jan DEFROYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN: Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst_aalter@skynet.be
Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@telenet.be
Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter39be@yahoo.com
Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82
Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be
Jonas MAEBE, Lomolenstraat 96, 9880 Aalter
0487 16 52 74 - jonasmaebe@hotmail.com
Patriek VANLAERE, Brugstraat 116, 9880 Aalter
09 374 41 07 - dandy.aalter@telenet.be

